

מורה נבוכי הזמן

ספר

מורה אמונה צרופה ומלמד חכמת ישראל

חברו הרב החכם הגפלא הפילוסוף האלהי

ס"ה נחמן הכהן קראלמאר ולה"ח

ועל פי רצון וצוואת המחבר המנוח

הכינו והוציאנו לאור החכם החוקר

דאקסאר יום טוב ליפמאן צונץ ולה"ח

ברפס שנית בעיר לובק וגספמו אליו הולדות המחבר מאת תלמידו החכם המשה

הגפלא דאקסאר מאיר הלוי לעטרים ולה"ח

וגם איזה מכתבים מאת הרב המחבר

עתה יצא שלישיית לאור מתוקן ומצורף

ע"י אליעזר יצחק עפירא וישראל אלאפן.

ברפס ישראל אלאפין נאלעזקי נוס' 47

ווארשא

לפי

תרנ"ד

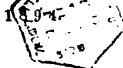
שנה

МОРЕ НЕБУХЕ ГАЗМАНЪ

г. в. Еврейско-Религиозное разсуждение Раввина Пахмана Крохмала

Изданіе Л. И Шапиро и М. О. Алапина.

Варшава

Дозволено Цензурою
Варшава 7 Июня 1894 года

гвн. Н. О. АЛАПИНА Наложки № 47.

הקדמת המוציא לאור

מיום ברא אלהים את האדם ויפה בו נשמה אצולה מכוונת, שלח את החושים אל שכני ארץ, ודרוה מרחפת על ים התלאות, והשקפים נלי המטוכה ותשם דבר במי הגביאים, להם נתן אלהים לשון למדדים להורות לבני האדם את הדרך הנכונה, ויעזו במעלות השכל אל חוג ההתבוננות, ויהו את המענינים אשר משם יצאו נחלי קדוה חסון, ויבינו במקור כל מעשה הנעשה על פני הארסה, ויכתבו את דברי הימים על ספר. ואחרי נפלו אבותינו כאשמתם לפני בני עוונת אלילים ורחח הנבואה אברה, קמו בחסד עליון חכמים חזאי פני התבונה ואהבו דרך, אלה המפורים בזמן פרס, ין, וחזסי, אשר נלחשו מלחמת ישראל ויחישו את איובי; הפח קראו ושנו וישכלו רבים בדרשותיהם ולקחו אמריהם, ויהי הלל בדרו, כעצום בדרו, חפרי מנוע ויהוה הנשיא כמשה שם משפם במרה, ובכל חד וחד קם כי רבו האוכלים והשוטים, ופעל השם לא יבוט, כי חשבו חשבוטת הבקפ כשכנם ובקפם, ועם כי מעשו רדפי האמת וחיסקי בתעודה, כי אחרי הבלי חסון ולכו, לא נפסקה שלשלת חכמים יורשי הנבואה, אשר דברו אל לב קצרי רוח, וירפאו שרם, וספריהם סאירים כטובים בלילה; לאלה יחשבו מעדיה הנאמן ושלמס הקסן וחכמי הרום בני תשעה. ואחריהם צץ מסה אברהם בן סאיר בן עזרא בצרות והרביניה ספעותיו, ובצלם קבנו כל חכמי מודה ומערב, ועוד לא בא שמשו של אברהם, התנה ורח שמשו של משה (בן סיימן), ויאר בקרתיו את חשך סצדים ונתרו אליו עמים רבים, וילכו בעקבותיו שמואל (היטון) ויצחק (למף) ושם טוב (פלקירא) וידעיה (הפניני) ולוי (בן גרשם) ויוסף (אלט) ויהודה (אברכנאל), כל אלה צבאות השידים עמדו במלאכות האלחים חרזי נתות ההכמה ושחו סיינם ישראל ועמים, ורבים נעזו עזר מעט מחבלי העולם, ותחייתה העצמות היבשות ויתרדו מתטמתם כבישם תמינת השכל. והרק ההבנה את תגיכה שני לידי ענק: עזריה (סן הארזים) ויוסף שלמה (דיל מריט) ויורדו סצורת ההכמות ויביאו משללה אל סחנה ישרון ויתעצבו צוררנו. וברור שלפנינו יצא משה בן מנחם לטוח כשרה הבינה ויפגשוהו הארי (לעסטינג) ובפני דבש התכמה, ויקח ממנו ויהן אל רעו מבין עם תלמיד יהיה לגם עמים, הלכל בני ישראל וסכיבותיה היה אור במשטוחם. אך בכבר פולוניא חוקה האפלה עד כי על דרכיה נבה אור, אור נחמן הוא הבקן הגדול סאחזי ר' נחמן קראכמאל ז"ל, אשר יעז ולמד מחכמי דור וחרו ויבן בספרי הגביאים ומעתיקי הדת, העסיק כדברי האב"ע ורמב"ם ור' עזריה ורמבמן וכדברי הפלוסופים האחרונים, וישא עיניו וירא כי בערה סכלות וסריכה ומעשן השורפה נעתם ארץ, ויוסביה פנו ערף אלה לחכמת ישרון, ואלה לכל סדר ומדע, אלה מוה יחשבו כי קרטוניט אוילים ותלטריהם סלפים, ואלה מוה ידעו פי אפוטרופוסם הצריק לאמוד ותפרים, ורובם יסברו קבלה וסברת סמור והב וספסים, נעים אל סמר ומסבע ונחים על תושים ורפים, זה רודף מהתלות וזה חובק היספריאיות, זה רץ לרשות וזה נבהל לרבנות, ולשניהם החכמה או סמיה אפים, או סריכה נגלים. ויחטול נחמן על עטו ויסדר לרקח צדי אל מכאוביו, ויצא ויסתך על אחיו סרות קרשו הוך, ויכתוב ספר אמנות צרופה העוטה הוך עסקי

הכנה, למען ישינו האמת המוחלט ועשו הטוב והישר, בהכרם כי עלם אלהים בארם הוא רוחניותו, ואשר השכל המורו והיודיעה הברירה, הן כנפי הרוחני אשר ירימונו מכיל הקצוות הגרוניות, אל המחשבה הזכה והפעולה היפה, ויואל לנליות יסודי קדמונית ויששי חכמת האסינה, גם בהשכלי כעתותי העם ומנהגיו (הויספאריש) גם בהעמיק בחקירת הנפש (שפיקולאטיף), ועל העמודים האלה בנינו כמו רבים ספרו, וכל נדרות פרומו מהערן הרוחני יצאו.

החבור הזה בו יבוא לבאר לבני דורנו חכמת התורה סגורש ושום שכל בניאור ראוי ונצרך להם. יודיע קוריה העתים אשר עברו על אבותינו, יציע רפנינו מקורי ההלכות והוכן המדרש ויספר הולדות הפילוסופיא בקרב בני ישראל, ובפרם חכמת פילון האלכסנדרי והכמה הספירות, וסבת ר' אברהם בן יצרא באלהות, ובראש המאמרים תעבורנה הצעות לחכמה האמונה כוננו על יסודי התושיה, להיות מורה ררך לנטוים במדרג הרקירות והספיקות. ובזאת ספרת כוננת המחבר ז"ל רוכה לספרת חפין הרב"ם ככפר המורה אצל אנשי זמנו, גם כדרך הדרישה יצא הסיד בעקבו, אך ישים ענינו על ההבדל שבין בני דורו ובין דורנו, כי מוטותינו לא מביטותים, ואם כן תרופתם לא תרופתנו, ודרך אחרת הנינה והרחיחה לזכננו, מדרך ימי המורה, (עיין צד 102), והיום האמונה הנכונה חסרה משהי קצוות, אשר קראתים האור הכוב והחשך הנאמן, ואיהבו שכל ומכברו תורה נלהצים כסיעול צד בין הפחותים הלוקחים הררש לפשם, ובין היודעים בזוי הגדה (צד 101), על כן הבין לנו בין שכל האש ובין שכל השלג נתיבות אמת ושלום, יעברון בהן וישבו הקצות.

ויהי כאשר יסר החכם שערים שונים, ותקן ולבן במקומות רבים את כהביו ויתסבה להפיין סאודו, אך כי הפציה? כי חכמו זמננו (כרם חסר חלק א' סבת י"ם), גם החל מאמרים סאחרים כרם כלה עד רוכם הקרובים, לא נכתב החבור עד הגליות, כי כדרך המלאכה וכפרם הלקט הענינים הנפוצים אל האוצר, באו עליו חולשת הגוף ומלמלים ופריעתו מעבודתו, ועוד אטחו מיהלים, והנה המות הפרדי בינו ובנינו.

וישאר הספר בלתי נשלם ויפקרו שערים שלמים, ובפרים איוה שערי העיון הפילוסופיים (צד 11), ובתוכם שערים מיוחדים בפילוסופיא על הטבע ובפילוסופיא של הרוחני (צד 290) וישער כשמה חכמת הספירות (292 ועיין עוד צד 290, 291), וביאור של ענין מרכבה (צד 28), וביאור שטת מסורת המקובלים (הערות סימן ח'), ושערי משה בראשית, ושער נתיבות הפרם על ביאור המקרא ושלש עשרה מרות (צד 156, 166) וילוח לו כנראה באור סקרא סופרים ועמור כופרים וכי' (עיין צד 156) גם חסרים ביאורי שאר ענינים גדולים כגון ביאור ענין הגסים (צד 27), ותארי המשיח לפי דעות הכתות (צד 64), וביאור דרכי הגמרא (צד 158), ובאיה חלקי החבור אשר לפנינו היה הכות בעיבורנו והארסה פצתה את פיה והבלע נפנינו אכריו. הלא תראה כי כשערים תשיעי ועשירי, רשם החכם במקומות רבים היכת סי' מ' הדורות כי המצא הרחבת ביאור כשערי הסבוכים, אבל לא המצאנה ההערות כשכינה עשר מקומות, עיין להם צד 39, 55, 56, 54, 61, 68, 61, 66, 67, 69, 70, 71, 72, ואחרי המלות, דברי הרמיונה" (צד 178 עמוד א' שורה מ"ו) נמצא ככתב יד רכז ומקום פני להערה לא כתובה. את השער כחכמת היהודים

היונים, והוא אצלנו השנים עשר, יחדו הרב המחבר ז"ל לדרר גם שמה פילן כאלהות (צד 126, 128, ועיין כרם חסד חלק ד' צד 270), גם ענין האיסיאים (צד 68), אך לפנינו אין כי אם לקושי האמרים והעתקות סוכנות בציור השמה ולא השמה עצמה, וכן האיסיאים אין שם מאומה. וככה לא נשלם כל צאר השער החמישי, השער ט"ז חסר בסופו, אף השער האחרון איננו מביא רק חלק שמה הראב"ע, אשר הרכה כקצורי הראב"ע לא נכנסו אל תוכו. גם התערות בסוף החבור מעותרות היו לשערים ולענינים נפקדים כאשר יראה כל מעיין.

ויהי בחלות המחבר ז"ל את חליו וימיו קרבו למות, ויצו על בניו וחתניו ליקרי בנותיו, לשלח לי תבירו עם כל הכתבים הנצמדים, לכתן אשים עיני עליהם, ואסדרם להיותם מתוקנים לדפוס, ואני כשמיע מצות המנוח נשאתי עצב ושמח, נעצבתי על פירות איש האלהים והפרה מלאכתו, ושמחתי בפליטת כהביו. ואחר כוא אל ידי קונטרסיו וראיתים, סקצתם היו כסדר נכון ובכתיבה מתוקנת, וסקצתם כתובים כמהדורות שונות, ואיזה ענינים כפלים ושלש גם תחיכות תחיכות, ולרב הסימנים לא מצאתי מקומם הראוי כי אם אחר ימים. גם כתובם קובץ לקושים מ"ס ומדרשים ומספרי חכמי אשכנז ומפרסם קל"ט. מהם הכנסתי שבעה עשר אל תוך החבור למקום, ותשעה נדפסים בפני עצמם בסוף הספר, והותר עם כל הכתבים בלהי נצרכים נשאר בכתבים.

החכם המחבר ז"ל חלק סאמריו לחלקים: החלק הראשון כולל השערים סן א' עד י"ד, וארבעה שערים הראשונים הם כמין פתיחה כוללה, שני שערים ה' וי"ב לא מצאתים כי אם כמהדורות ראשונה, ורק מעט השערים היו בכ"ז המחבר נסבנים במספר. בשערי החלק השני יחד לדרר על חכמה הקבלה (צד 160), וכלי ספק גם השערים הפילוסופיים החסרים, גם השערים ט"ז ט"ו י"ו לחלק השני יקנו, ואילי גם במחלקם השער חידות מני קדם. אמנם החלק הפילוסופי לא השלימו החכם ולא נגמר, וכל ענין השער הלו גם זמנו ותוכנו משוב אל שערי החלכה והגדה, והלא ישר מתולדות הכסת קרמוניו, ואמר הנה מה טוב להציבו בין השערים י"א וי"ג ויהי לשנים העשר. את קצורי פירוש הראב"ע לא השממתי, למלא דבר המחבר עיין (צד 222) אשר ירשום כל המסקנות השייכים אחר כל סימן וסימן. וראיתי מתוך כתביו כי באיזה מקומות סתברו שנה טונתו הראשונה. אחר השער הסימן הרחמי רצה לכתוב שער המשל הנבואי ועל פתחו סאמר המדרשי: המשל הוא אינו כלום ועל ידי המשל אתה רואה את דברי תורה". (כנראה לי כוון אל המאמר בראשיה שהיש רבה אל יהי המשל הזה קל בעיניך וכו') ואחר כן נמלך ויבחר בשער ג' ג' ג' ואלהיו". את שער, מעדי עם עולם, חצה לשנים רק כדי כתבו המהדור והאחרונה, וחציו השני הוא השער, תרשים לבקרים, ועל השערים האלה כוון באמר בשנת תקצ"ט: כחבורט יבואו שני שערים כוללים דברי מדרש והשכלה, על הקורות והמסבות שעברו על בני עמנו בומנים היותר קדומים, ככוונה שעל ידיה נעמד על תכנת האוסה ועל הכונת המאור הרוחני שבה כוסן זמן ע"כ (כרם חסד חלק ד' צד 276). וירבו הימים ורעים הפצירו את פני החכם אשר ייטיב עמדה וישלח סמביעיו אל כרם חסד, ויאורה להיות נדפסים שם, השער הראשון (כ"ח חלק א' סכה ב' 1) ואיזה סאמר השער הששי צד 17, 18 (חלק ד' צד, 266, 267) וששה סמינים גדולים מסעד החשעה עשר, ואלה הם: סימן ב' בחלק ה' (צד 61 עד 68), סימן ג' בחלק ד'

(צד 276 277), סימן ז' בחלק ה' (צד 50 עד 78), סימן ח' שם צד 70 עד 82) סימן י' בחלק ד' (צד 278 עד 288) בחלק ה' (צד 94 עד 98) וסימן י"ג בחלק ד' (צד 286 עד 296).

את שם הספר קראתי סורה נבוכי הוסן כי דעת סחברו היתה לבנותו כן, כאשר העידו לי באנורותיהם שני עדים נאמנים, הלא הם אלופי החכם והרופא הכה"ר נטע היריון יצ"ו חתן המלך, והמנוח כה"ר שמואל ליב נאלדענבערג הכורם נ"ע, ועמם סבבימים דברי החכם הנדול כותב סכתב ג' בכרם חמד חלק ששי (צד 49), ובריו המחבר עצמו אשר סרסם את ספרו לספר הכורה, (עיין צד 8, 160, 212, וכרם חמד חלק רביעי צד 266.) עוד יתכן שכונה החכם בשם שערי אמונה צרופה בפרט, נפתח אל חלק הפילוסופי ושערי ההקורה, וקצה סעד מצאתי ברבריו כשער גדרים (צד 212) וח"ל: אין ראוי להפלא על היותנו טקדיסים לחכמת אמונה צרופה גדרים והצעות סחכמה הפילוסופיאה ע"כ.

חחר שלשה סכמרים כעין פתיחה, ואנכי הצנחתי כראש הספר, יפהחן שערי הוקרים להשתעשע כההלכות הבנין, והנני עורך לפני אוהבי החכמה בקצור את הוכן השערים וכונהם בסדרם:

שער א' הנכשלים כדרך האמונה הישרה נופלים נחתה מישל פחתים:

הזיה (שווערערייא), ואמונה ספלה (אכערנלויבען), ומכת פרושים (ויערקרילינקייט), והבורחים כפניהן ישינום שלשה מוקים סתגורים: הבורח סהיה סכחית כמציות הרוחני, והבורח סאמונה ספלה, יאבר האמונה ככל וכל, והבורח ככת הפרושים, קוב סמצות ותיכב ענות. ואלה סמכשולים השלישה, יקראן סכשול השנה הרוחני, ומכשול בעטרה ורה, ומכשול ככוונה הבורח.

שער ב' חכמת התורה החלק שלש סחלקות: א) מעשה סרכבה או למוד ידיעת מרותם של הרוחני והשכלי ואיך יוכר כנמצאים. ב) מעשה כראשית או פילוסופיא של הטבע להכיר העולם ככללו, ולדעת פנימיות עצמי הנמצאים לפי סבעם החכרי והרוחני. ג) סוד טקמי תורה להשיג כוונה התורה ודבוקה האדם כאלהים. הנסיה סשלשה חלקי החכמה הזאת, מקבילה אל שלשה סמכשולים, ורק על ידי עבודת השכל, נעלה למחשבות הבינה ואירעקן.

שער ג' בעטרה הזאת יתגדלו ציורים פרטים למושגים כולליים, והוא יוהר קשה כהכמת התורה כהיות נושאה כרוחניים, כאשר היא כלמד פרטי סמצות והדינים, התשוקה להעסיק בה נשעה כלבנו, וכלת כמכשול כהסון סכקשים ישוב נורות סתגרות והירון סאלות עסקות.

שער ד' תחת גדר אריסטו ככוונה המוב — והוא סמצוא האמצעי בין שתי הקצוות — אשר לא יכפיק לני. נלך דרך ההתבוננות עד נגיע למקוד הענינים, ושם ההכבל ההתגרות ותופרתה הקצוות, ועל כן גם הדרך הזאת תוליכת אל גבול האמצעי.

שער ה' סחכות הגה סוכאניקות או סכליותות, התכלית הוא חיזוני או פניסי, יש תכלית פנימי לכל עצם בעל תבנית (ארגאניסי), וכל תכלית פנימי ככוונה ריטיכ ורועה. ככה נעלה עד הגיענו אל התחלה רוחנית סכלית. וכוח הרמכ"ס כפרקי כשה עם נאלינום על סברותיו אשר יתם למשה רבינו ע"ה.

שַׁעֲרָן כל אמונת דת הוא ברוחני, וכוללת רענן אלהים ועבודת אלהים, ואם נשיג שיהיה נאצב עיסותן וברוחניותן, או נשכיל כחכמת התורה על האמת. ביאור ענין הרבו וארבע סדרנותיו ואיך יתקו המינים — המושאלים או דרמטיים — מהנשמי אל הרוחני לדונמא ענין קדש וחול, מסא ומסא הור.

שַׁעֲרָן האמות גדלו ועשו פרי בקנין כנות רוחניות אשר כנפשות הפרטים. כלל האוצר הרוחני אשר אספו עם אחד הוא רוח העם, והרוח הזה הולך ונובר עד כי ישוב ויחלש, תעטנ נאון ומשרה ואמונת שוא, המה משחיתו, הרוח הכולל אשר לעם יקרא אלהי העם או שר של מעלה. כל הנשים עמרו ברוחניים הפרטים, ורק נביאי ישראל הכירו את הרוחני המוחלם מקור כל ישות רוחנית. ביאור פסוקים ומאמרים השייכים לענין.

שַׁעֲרָן ח שלש עתים העוברות על כל אומה — צמיחה, עז, וירידה — עבר נפ עלינו ונשנו וגשלו, והמיד התחדש הרוח בתוך בני ישראל בכח הרוחני הכללי אשר בקרבנו, ספור קורות ישראל מימי השופטים והמלכים, זמן הצמיחה נמשך עד כניסתם לארץ, ומשם והלאה מן העו עד מות שלמה, וסן היום והנא החלה הירידה והאריכה עד הרינת גדליהו בן אחיקם.

שַׁעֲרָן המשך המפור, מועד הצמיחה השני החל תוך קהל תגלה ומשך הולך עד ימי אלכסנדר מוקדון. הרוחניות החדשה אצל כל הגליות, מהות נביאי הנחמה וראשיה המפורים ותקנת עזרא ונחמיה.

שַׁעֲרָן מועד העו השני ממלך אלכסנדר מוקדון עד מלחמת שני בני אלכסנדר ינאי (צד 66 עד 66), באור עניני הזמן הוא. ספרי היצונים, כנסת הגדולה ובהי ועד, וכתיבת ספרי קדש יושע בן סירא. ימי אנטיוכוס הרשע ומלחמת החמדים ובני חשמונאי עם היונים ועובי ברית, יוחנן כהן גדול ובניו, וענין הפרושים והצרוקים.

מועד ירידה השני מוזמן מות המלכה אלכסנדרה עד חורבן ביתר (צד 66 עד 94) כמשתל הארומים והרומים, אנטיפטר והורדוס בנו. תקות הנואל, דחיקת קץ. מלחמות וקטמיה אשר הסבו השכחה הראשונה (76). נורות וחומרות מימי הורדוס וזרעו. מסשלה בני הורדוס ואנריפס המלך והגמוני רומי. ענין בני כהנים גדולים, דרצחנים והקגאים, סרירה גדולה ומלחמת עזומה וחורבן בית המקדש. מעשה הירד אחר החרבן לפרוק עול הרומיים מעל שכסם, דריגות בבקעת ידים, ומלחמות בעסאי, ובמור מלכא דור השמר, ר' עקיבא ובר כוכבא וכבוש ביתר.

מועד הצמיחה השלישי החל מימי אנטינוס.

שַׁעֲרָן יא בו הוספת הארה ובאור ענינים ידובר בס, בשני שערים הקדמים, ונכללים בו י"ד מינים אלי:

א (94). החיים הרוחניים כלעדי החיים הפרטים.

- ב (91) זמן נביאות הנחמה בחלק בני בני ישראל, וביאר התוכחה הראשונה
בניין הה.
- ג (99) באיר סוסר ק"ל: הוא הלל הגבלי.
- ד על מנשה הבתן, ועניני ברום (צד 68) יפקד מקומו.
- ה (101) ספרים חיצונים.
- ו (102) בנסת הנחלה ושבען הצדיק.
- ז (103) ביאר בריהא עד סדר ספרי הנ"ך, הקורות על קרא וחברי הימים.
עיקר ושיורי בנסת הגדולה. הערות על זכריה ונחל אשר והקואל.
- ח (121) מעניני ווסן ספר קהלת.
- ט (120) על דבר הארובים.
- י (134) סומרי תהלים כימי החשבונאים, ובו חכם להחזיק סכנהויו.
- יא (142) זמן חתומה ספרי קרש וגויה וולתם.
- יב (148) סת הגלילי.
- יג (114) סומר קיים נוסד נדר הנרוקים.
- יד (145) חסרות וגויות סרכבו התקף.

שער יב פילוסופיא של היהודים יושבי אלכסנדריא ויאר ערי הונים. העתקות
ספרי הקרש ליונית - אנשי מעשה חסידים, באיר אזה כאמרי חכמינו
ז"ל, וקובץ סאמרי בראשית רבה לסאר שיטה פולין והאלכסנדרים, עשרה ליקוטים
על פולין וחכמי היהודים בני ילוד, סאמרי פולין מיעהקות סן ספר החכם רעהנע,
נדארטקאלונג דער יודיש אלעקסאנדרינישען רעליגיאנב, פילאזאפיע (צד 166 עד 158),
קצור דברי נעאנדר וענשוויקעלונג דער נאכשישען סופסטע) על שפת פולין באלהות
(צד 164 עד 167).

שער יג סוד תורה שבעל פה הוראת מלך טרש. חשה רחבה בתועלות ספורים
הפרטים לתועלת כללי (166) סודי התורה וספרים, דברי תורה ודברי
ספרים וסימני ומירושי הספרים, ואויה דונכאות כורשות הפסקים לחכמינו ז"ל.
שיני התלכות, ענין סדרש, יהלמר והלכה וצד 182 עד 169) הלכה למשה מסיני,
תקנים והלכות כרינה, ארבע סרינות ההלכה (193) וקורותיה, סודי משנה וארינת
המסביות ובהם סכת כדות (196) המיד (199), יובא (200), כשנת סקלים ועשרה
חוסין ומסכת ערוה (202). גירסת התלכות והענת המסנה. הסברה הכוללת השנית
כומי הרבן, והשלישית איר כבוש ביתר (204) והנאים, משנת רבי ומשנה חיצונה
ותנו רבנן והנאי והויות (210). משנת דונכאות לברר דרך חכמי הגמרא.

שער יד באור הכלות הלכה, אגדה, וסדרש, וענין סדרשי האגדה ומינים שינים
(סח"י)

בדרכיה, דעה ראשוני חכמינו באגדה ומהנדרה אשר בימינו (242) קורות ההגדה וסינייה בשש הצעות, ארבע סדרנות חספרים בערכם אל ההגדה. ספרי הגדה, והגדה מללה, וכתבת הגמרא עם האגרות (צד 226 עד 232).

שעך כו על חכמת הספירות הישנה, וספרי קבלה החדשים, כחמת היודעים (נגאסטיקער) ושמה מיסריה מלכיו (בסילידעם) וחוקיה (וולפנינס), וידבר גם על שר העולם ומשיח של מעלה ואדם קדמון (צד 286 עד 288). ויתבררו וכו' המינים ודעות חכמינו בנפשוה.

שעך מז הצעת גדרים מחכמת הפילוסופיא, למען הכנס בחכמת האסונה. שלשה חלקי הפילוסופיא. הרגיוני, הטבעי, והרוחני. ביאור גדר ההיות באיכות, הישוע והכמות, ומחשבת הסוף והאין-סוף.

שעך יז פתיחה ומבוא כולל לשמת ראב"ע ואחריו שרשים ויסודות להשמה (צד 268 עד 268) והם:

האחרות והנקודה וחכמת שרשי המציאות (תושיה), וחכמת הדבור (הגיון), וחכמת הלשון, יורעו הכללים אשר עלו לראב"ע סיפור שרשיו. קצור הבנית כל המציאות בשלשה העולמות, ובאור סברת החכם במלה ברא (276), ופירוש איוה דבריו בעולם העליון, ובעולם האמצעי, ובעולם השפל, (צד 282 עד 286) סוד האלהות העליון ושני מאמרים על שם הנכבד (286 עד 298), העולם האמצעי (262 עד 266), והעולם השפל (298 עד 302), ומאמר על סוד האדם ורמיו סתרי החורה, ואחרי כן קצורים רבים מלוקטים מבאורי ראב"ע על בראשית נח ולך לך ספר שמות, וספר ויקרא וספר כסדר, ישעיה, הושע, יואל, תהלים איוב ודניאל, קהלה אסתר וסיד השירים, השע הערות למאמרים שונים באחרונה יסעו לנעילה השערים -

אלה עניני הספר תחמד הזה. שרשם אל מי השכל פתוח, ופרים דבר אלהים, ברוח תקירותיו מחסדים, ויפיקו בשמיו בהתקשרות הקורות עם המדרש, ומכל פנות שערינו רוח סחברו ישרה בקיו להלהיב לב השומעים, ולהאיר לפנייהם הדרך - במאד מאד הוא מנשא את גדולי קדמוניו וכפרם את שני הגבורים הרמב"ם והראב"ע. ואל ההפלא אתה הקורא על שם חכמת המסכן (שעך י"ז) בשעך דברי המחבר וז"ל: שמהו (של הראב"ע) באלהיות נעלה מאד ועמוקה ומוסנו ועד היום אדם לא זכר ולא ידע את האיש הססכן ואת חכמתו אשר מלם בה העיר סכצר חכמת ישראל, ולא עמדו עליה או על מקצתה וזלחו שרידים מעמים ע"כ (כרם חמד חלק ד' צד 272) ובכל זאת לא אחריש כי איוה מאמרים ספירוש משלי ל"י משה קמחי המיוחס במעוה לראב"ע נפלו אל תוך שימתו (288) ואולם המחבר כהם יסודו בדעות החכם - ויהי סה, גדול ושוב הפרי היוצא מכין עלי החבור, ואם הניח עשהו סקום לחברים אשרייהם, בפרץ תשוקת הבינה הרבה הרעת וזלח סמסלת הצוק.

ואני טרם אכלה לדבר אעיר על שלשת מוסרים יקרי הערך הנוכעים מסעין אמונה צרופה אשר בקע הרב המחבר ז"ל.

המוסר הראשון, שלא נגיע להשכיל דרכנו אם נתרשל בלמוד תורה הכללי, ואם נהעסק בה כמעות אנשים סלומרה, ספרי תורה שבכתב ושבעל פה נאחויים איש

כִּירוּתוֹ, אֵין נִבְרָא וְאֵין חֲכָם עוֹסֵד בְּפָנָי יְעֻזֵּי. וְכֵּה אֵין מֵאִיר וְאֵין מֵרֵשׁ וְיֹשֵׁב בֵּידוֹ. אֶךְ יוֹכְנֵנּוּ הַפְּרִטִים עַל יַד הַכֹּלֵל, וְהַכֹּלֵל עַל יַד הַשֶּׁבֶת הַפְּרִטִים, וְאֵם נִכְנְרוּ לֵט פִּתְחֵי הַרְאֻשִׁים, נִתְּנָה נִכְיִים בֵּין סְפָרֵי הָאֲחִיזוּתִים. אֲמַנֵּם כִּיבּוֹר הַרְבִּים וְכִתְבוּנוֹת הָעֵינַיִם מִכֹּל צֶד וְצֶד נִשְׁמַר מִפְּחִיזוֹת וּמִעַר, וּכְסֻלּוֹת הַבַּב נִשְׁנֵי הַשֶּׁנָּה כֹּלְלִית, וְזֶה אֲשֶׁר אֶקְרָאנוּ סוֹסֵר הַתּוֹרָה.

הַמִּכְרֵר הַשְּׁנִי, שֶׁחָכֵם הַנִּלְכָּב לֹא יַעֲשֶׂים עֵינָיו מֵרֵאשִׁית הַתְּכֻמֹּת חֲמוּרֵי כֹּסְמִיָּה, וְנִהְיֶיךָ הָיָה חֲמוּרֵינוּ לְלִמּוֹד יִלְמֵד בְּכֹל שִׁרְע וְחִכְמָה כְּאִשֶּׁר אֲמִירוֹ וְעֵשֵׂו נִחְלִי יִשְׂרָאֵל. כְּפִרְיֵם יַעֲקֹבִים הֵם לֵט הַמֵּרֵאשִׁית אֲשֶׁר נִרְאָה בְּהֵם חַיִּי כֹל עֵם יַעֲקֹב, אֲשֶׁם דֵּם מֵרֵאשִׁית הַמַּעֲשִׂים וְלֹא הַמַּעֲשִׂים עַצְמָם, וְאֵם לֹא נִרְע לְהַכְתִּיל לֹא נִרְאָה הַבּוֹנֵה כֹּל דָּבָר. פְּרִיטֵי הַמַּעֲשִׂים וְהַכֹּלֵל רַק בְּחִבִּים חֲכָמֵי מוֹשְׁבֵל, וְכִבְלֵי יַדְעֵת קוֹרוֹת וְזִמְנֵן כֹּלְלִית, הַתְּכָם לִפְנֵי יַדְעֵת קוֹרוֹת אֲבוּחֵינוּ מִנְעִינָם וְגוֹרוֹתָם, אִשֶׁר הַיִּסְדָּה עַל יִסְדֵי כֹהֵן, וְגַם וְיִבוּחֵיהֶם וּמְדַרְשֵׁיהֶם מְקוּרָם בְּעוֹתֵי הַזֶּמֶן. עֵינָיו כֹּל סֵפֶר יִרְדֵי לִירוּשָׁתֵי שִׁינּוֹת, וְאֵם בֵּן גַּם הַדְּרִיעֵת גַּם הַפְּרִיטִים דֵּם מִפְּרִיטָה הַתּוֹרָה. וְאֵם נִבְנֵן מֵהַ הַעֲבוּדָה הָזֶה לֵנו, נִבְנֵן אֶת מִסְרֵי הַחֲכָמִים.

וְהַמִּסְרֵי הַשְּׁלִישִׁי, לְהַכְלִיחַ הַתּוֹרָה וְסוֹרֵעַ, וְהַכְלִיחַ פְּחִיתֵת הַלֵּב לְרוּחֵנוּ. הָיָה עֵשִׂית הַמִּכְרֵם וְהַיִּשְׂרָאֵל, כִּי אִשֶּׁר לְכַד מִפְּרִיטֵם וְלֹא לְכַד לְהַיִּשְׂבֵם עִם הַכְּרוּתִים, וְכִי אִשֶּׁר אֲהַב יַדְעֵת, וְלֹא אֲהַב הָעֵלְיוֹן הַרְחֵמֵנוּ. עֵלְיוֹ יַעֲדוּן מַעֲלִיּוֹ, כִּי עַד מַעֲלַת הַחֲכָם לֹא כָּאֵן; כִּי רִחוּמֵנוּ לֹא יוֹשֵׁן כִּי אֵם כְּטוֹרִיּוֹת שֶׁכֹּל וּבְמִדַּר הַלֵּב יַחֲדוּ, וְכִאֲשֶׁר יִרְבֵּה עֵינָיו הַרְחֵמֵנוּ, כֵּן הַפְּחִין בְּנֵי חֶשֶׁק מִבְּתֵי הַכֹּלֵל, אוֹ נִלְמַד לֹא לְהַעֲשִׂיר וְלֹא הַפְּסָד, וְנִחְקָר לֹא לְקִנְיָה וּמְרוֹן, וְנִרְוֹשׁ לֹא לְקַבֵּל שֶׁכֶר כְּשֶׁנִּי עוֹלְמִיָּה, רַק כִּאֲהַבֵנוּ הָאֲמֵת הַמִּבְּתֵי הַנְּחִיץ, אוֹ תִשְׁמַע אוֹנֵנוּ כִּי קֵדָה הָאֲמִינָה מִתְּפִיעֵצַת וְקוֹרָאת: הָיָה הַחֲנֻמִּים כְּרִשְׁעֵי הָאֲמֵת, הָיָה הַמִּסְרִים יִדֵם מִלְּעֲבָד עֲבוּרֵת הַשֶּׁכֶל, הָיָה הַמִּסְרִים כְּפִיעֵצַת הַחֲכָמֵם עַל שִׁלְחֵן אִירִים, רְפוּנָם יִבְיֵא אֶל כְּעִדָּרִים, הַשֶּׁקֶר יִגִּיל בְּעֻלְמֵת, וְאֲמִינָה מִכֹּל הַחֹק בְּשִׁפְלוֹת יָדִים.

עַל כֵּן אֲהַם הַמַּקְשִׁים, צִוּוּ מֵאִיר הַיִּשְׂרָאֵל, וְשֵׁט בְּנֵי כֹּלְאֵם וְלִכְשֵׁי מִתְּלֹוֹת רִחוּמֵנוּ, וְחִתְעֵנּוּ בְּנִשְׁמַח הַכְּלִיחַ הַנְּהַנֵת חַיִּים נִצְחִים, כִּי מִתְּאֲחִרִים הַיִּשְׂרָאֵלִים, וְיִחִיטְרוּ הַנִּפְרִדִים וְהַרְחֻקִים וְקִרְבוֹ, וְכִשֶּׁר הַיִּכְמַת קִישֵׁי הַנְּפִישֵׁת, וְאֶת הַתּוֹרָה לִיְהִי חֲכָמָה וְרַעָה עִם כְּשִׁירוֹן הַמַּעֲשִׂה, וְקִרְאָתֶיהָ סוֹסֵר הָאֵלֶּה־בֵּה.

וְעַתָּה אֲתָה הַקָּרָא קַח הַמִּסְרִים וְעִנְדֵם עַל לוֹת לִכְךָ, וְתַחַח סֵפֶר אֲמִינָה צִרְפָּח וְשִׁמְח בְּכִלְתֵי חֲכָמֵם אִשֶּׁר הַרְוִישׁ אוֹתָךְ הָאֲלֹהִים, וְאֲנִי אֲשַׁמַח בְּחִבֻּלִים נִכְלֵי לִי, כִּימֵלֵךְ דְּבָרֵי הַמַּנְחָה אִשֶּׁר כְּבָרְנִי נִגְדֵי בְנֵי עַמִּי. וְהָיָה כִּי תִסְפַר הַלְלוֹת הַמַּחֲבָר וְתִגְלִי כִּימֵפְעִילֵי אִשֶּׁר כְּפִי כְחֵי פְעִלְתִּי, וְכִי נֹא לְסִיב אֶת יִרְדֵי חֲכָמֵם רִי מִשֶּׁה שֶׁמִּיֵּי־יִשְׂרָאֵל יִצְוֶה, אִשֶּׁר בְּכֹלְאֵת הַתְּפִישׁ וְהַעֲתָקָה הָיָה בְּעוֹזֵי וְזֶה הַשֶּׁבֶת אֶת הַבְּיָצִית לְאִיר.

לֵט יוֹם טוֹב לִיפְמָאן צוֹנֵן

הַטוֹבֵם כִּיִּם טוֹב חֲמֵשֶׁה עֶשֶׂר כֹּאֵן יִנֵּה הַתְּאִיר

סֵם בְּרִיִּין

תולדות

הרב החכם החוקר המהולל

מ"ה נחמן הכהן קראַחמאַר ז"ל

Dr. M. Letteris

תולדות בני אדם הגדולים מרבבה אם נהבונות כפיהם או נהגיין לכבש וכשחיו נפשם, הכתובים על ספר לדור אחרון, למען רעת כל עמי הארץ את קורותם אשר קרו להם כל ימי חייהם; עוד יורו רעת ולקח טוב לעם טלך ולדור יבוא גם אתרי מותם, כאשר עשו הישרים האלה תושיה בחקרי לבבם ושכל מליהם בלכתם בארץ החיים האגרותם על ארץ נסדה. ימים ידברו דברי אמת, ורוב שנים יודיע הכמה ומסר; כי ילדו יום יום באין אוטר דברים יביעו קול רמסה דקה, כקול שדי בלכתו, אמרי נעם אל קרב ולב. — הנה זאת חקרטה, כן הוא: אנשי שם פועלי טוב בקרב עמם כלי יקר המה, אשר גדולות ונפלאות תעשה בהם יד עליון, יוצר כל עני פני הארמה. וכמו עושה סלאכה על האבנים, מגי חומר ורנבי עפר יעשה כלי נחמד כולל בהדרו והאווה לעינים; כן איש חיל מורם מעם, חומר ביד יוצר כל הוא, לעשותו כלי למעשהו, לטוב לו וליושבי הכל כל הימים. וכל הקורא בספר התולדות איש יקר כזה, הנה הוא בא אל בית היוצר, רואה את המלאכה, מלאכה ה' על האבנים, איך נוש עפר היה לצלם אלהים לנפש חיה, לדעה דעת עליון ולהיות לנש עולם למהלכים בחיים. בפיו יקרא תלחתיו — ולבבו יבין דרכי אלהים ורוב חסדו, כי רב עליליה הוא בקרב הארץ.

אחרי הדברים והאמת האלה בא נא. הקורא האהוב! אם יש את לבבך ישר עם החכם מנחם — כה אקרא בשם את החכם המנוח ז"ל, אשר נכבדות מחבר בו במספר הזה, כי היה באמת מנחם משיב נפש בני עמו בארצו כל ימי חלדו — היושב כעת במטר עליון, מקום שם חצי לשון רמיה לא ישנוודו, וברבת שמים העלה על ראשו. בא נא אלי, אהו! הנה לי את ידך. אחוך שמע לי, מי היה החכם הלוה ומה חייו, מה מספמו ומה שחו, איך היה לתהלה ולכריכה בהבל ארצה, כי הפליא לעשות.

הוא הלך לאם לאם דרכו בהבל הליו, לא בגדולות ונפלאות סמנו. לפני כבודו ענה, וכל נהיבותיו שלום. לבן ידירי! אם אין את נפשך לשמוע כעשים נפלאים דבריו מילדי ימי חייו, קול ענות גבורה כקול רעם בגלגל וכמעט ביום מופה, אשר ברעש ורוגו יגמא ארץ, כי אם קול ענות הלושה אשר יהגה לב מהור, כמובי שילוח התלכים לאם — אם כאלה הפצה, הדברי חפץ כלי שאון וקול עזו חכסוף לשמיע ספי, הסה אונך ושמעני! אנהגך אביאך אל בית חומר. לא תאר ולא הדר לו, אל לב יודע מרת נפשו, כי צר לו בצרה אחיו, אל לב מהור, אשר קירותיו נמו לנפול כל הימים, כי חלאים רעים ונאמנים יקפיו עליו. ששה תשחומס לראות נות בית, נפשו היקרה, כלילת יופי כבת מלך יושבת בתוך היריעה.

ואם הא יתבו סעיך או, אהא איש הבונים! אשר לא ידעתו, כי נלקח מאחז ארזן האלהים וה' נבצנו לחותה לב טעה, והסתבה סכתב אלהים חרות על החיות, ואם לא תדמע בה עינך, כי הלך מסנו סתהם בינע הנלות ננלות לעינינו קצות דברי הכסות אשר פעל ועשה כל ימי חייו (1), אם לא הבך בספרים, ולבך רוי ונפשך נונה לקול שביעה זאת: יודעתו כי לב אבן לבך, העשוי לבלי חת ולבלי ההטרד לכל צרה ומצוקה, ולכל שוד כי יבוא פתאום עד בני חלוף, וכי לא יסגנך כהכתי על ספר הולדות איש חכם הלוה, למען יהי זכרו לכרבה עד העולם.

אל נא יפלא בעיניך. קורא יקר לי! כי אנכי ערב לבבי לנשה אל הבלאיכה הוא, לספר כלשון עבר את תולדות סתחם באוני בני עמי, אנכי לבדי מכל ההמון הגדול סביבי וירעיו ובכבריו. כי אני אני הטרבר, סנעורי עד היותי לאיש אדחתי לחברה עמי, ואהו אצלו אכין יום יום; אנכי יצקתי מים חיים בששון סמעני הישועה על ידיו ימים רבים וה ארבע עשרה שנה. עלי אצל סהורב באהבתו אוהו עת כבוד סכל בני גילו סומעי לקהו, אשר לאט לאט כבני לכיא ההפירו הנה והנה, לסצוא סרף לביתם, ועזבו מקום טושן כבודו, בשבדו ובקסומו אני תמיד עמי, ונפשו חוקרה נגלהת בספר הטמים לפני וארא מאירות ברקיע עוה; לכן לי פישפס הכבודה, להגיד לעם נולד מה עשה. אם החש לבי דבר טוב סעודי עד היום הזה, להביא ברבה כסעט אל בית ישראל אשר בונט ידו, סירדו זאת לי; הוא העיר לבבי ויאסן אותי לבן לו כל הימים. כי נפשו היתה כמילדת לכל ילדי חסדי שכל, לכל עצמים כנפש הסלחה, ולהוציאם לאור לפעולת אדם כטוב טעם ודעת סאין כמותו; לכן, אחי ורעי! פי הוא הסדרב אליכם מאורת חיי העילה בית אל, שהיתה תורה זאת לי אל נפש סודי, חושב בסתר עליון! סמעני וישמע אליכם אלהים!

בשנת הקמ"ה שבועה לחדש שנים עשר היא חרש אדר (1785). נולד בן לדגברי הנודע, איש חי רב פעלים כסחר וקנין הדרי' ש"ס קראח סאלניק, אחר מיקרו ושועי עיר בר ארדי בסרית גאליציען, וישנו סתחם. עיר סולדתו זאת, עיר סלאה חכמים וכנעני נכברי ארזן, היתה סאו כקן לכל תושיה וסוסה. כי רק במקום עוני ומסחר קננו בימית עליב סבלות והכלי שוא, ובמקום יד היוציע העשיר, בעיר ססחר וקנין, אשר ויטבו לבעליהם את סמכרם וסצבם, שסה נס חסמה ודעת יריבו ראש. וזכר לדבר, כי כסצור ובסצוק שם יצסחו סעפים והכלי שוא, ובמקום ההצלחה שם חכמות כחון תרונה, והבונה והבשר דעת ורימו קרן; כי נס שאול סלך ישראל הכרית אוכית וידעינים סן הארזן בהצליחו בכל דרכיו, הנה הוא הוא שאל באשה בעלת אויב סרת טעם, לקסום לו כצור לו, עת אויבו נפשו כתריוה להלחם אהו (ססאל א' ביד) כאשר העיר כצוק איש חכם נודע לשם ולהלחה.

שלוס היה איש יקר ונבון דעת, יודע להלך עם החיים, נס ידע ההלכות עולם. כי הלך לבסעיו פעמים רבות לערי אשכנז, ברלין ולייפציג, אף דאה בימי עלוביו פנים אל פנים את אדונט הרסמב"ן וצ"ל ורעי החכם ה' דוד פרידלענער

(1) חיזה מחמרים מספרו כנדול ומכתמים שונים ילאו לאור ראשונה כספר הספירה, סולמית, מכתמים, כרס חמד.

נ"ע. — ומסבין שבתו השנייה על כשרונות בנו העלם והכנותו נפשו להושיה ודעת, אשר עשו לו שם גם בעורנו נער, ויהן לו מורים להורות לו משפתי ה' ותורותיו, והכמת התלמוד על הדרך הנהוג בבני עמט בארץ ההיא. ולעת כואה, ויגדל הנער ובכל דרכיו השכיל, ויצא שמו כי חד השכל הוא, נעלה על כל הנערים אשר בנילו. בימים ההם שב החכם הספואר הטרע בשערים, ט"ה מתחם מעגל ל עוויין (המכונה ס א ט נ א ב, על שם עיר מולדתו) שניה סקריה מלך רב ברלין הסעפריה אל ביתו ואל ארצו. החכם הזה, יריד נאמן להחכם התובן הגדול ט"ה ישראל מו א ס ו ש ש, בעל המחבר ספר נ צ ח ישראל, 1) דרש גם הוא חכמה ימים רבים בעיר החכמה הלון בצל קרית החכם החוקר האלהי, רביט משה בן מתחם וצ"ל, אשר היה משען עזו לכל נדח מהסתפח בנחלת הסרע מפני אויב ומתנגם קנאת דרת. ויהי בשובו אל ארצו, וישב ימים רבים בעיר בראדי 2). מירו אור ורוע לישי

1) החכם ר' ישראל, המכונה בני אנשי ארלו בשם הנלח על שם ספרו, סיה רבו של הרמב"ן, וזה לשון המליץ והחכם הנכבד הרא"ה בתולדות הרמ"ד: כעת סה"א (בשנת ת"ג) היה בברלין הרב ר' ישראל מחבר ספר נלח ישראל, איש פולניא גדול מאד בסורה ובחכמה, ולו רעיון זך ולב רחב, נרדף מאזן מולדתו מהחן אף המקאליים אשר סעמטו על דבר אהבתו אה החקירה, ויחבר אליו משה לקחת לקח מפיטו. כבר אמרו חכמים גדולה אהבת אמיס ללרה מאהבת אמיס ללידה. האמלל יבקם אמלל כמוהו להנחם מלרתו. לזאת אהב משה אה רבו ישראל והרב אהב אה משה וכו'. — מלבד פירושו על הכחזי ועל מאמר רוח מן מהחכם אכן חיבון הסאשה ל' ישראל אחרי כדכס ספר גדול בשם סכונח השמים עם יצורי הגלגלים (כ"א). ויהי ימים רבים בעיר בראדי, אשר שם השאיר כין ונכד לו בעמיו מד היום הוה, וימח שם (הטורה בישראל לר' 181).

2) הר"ם לשון השאיר אחריו ספרים רבים אשר יאלו לאור בחייו ואחרי שטו בעבור הזכיר שמו, ה"ס: ספר אנדרות החכמה, כולל איזה למדי הטבע בלשון לח וקל להבין (בספר שנת תקמ"ט. וזה מאסף משנה הסיף יספר תהלה המחבר בשיטת דוגמאות בסורה הזכרתי לעיני העודס). ספר חשבון הנפש ילמד מוסר ולקח טוב על דרך החכם האנגלי האדון פר אנקלין, אשר דרש אה לא אחת ולא שמיס כאורת חקירתו ובחינת חכמתו, (נדפס בלעמפריג תקפ"ב). ספר רפואת העם אשר העתיק מלשון לרפס ללשון עבר מהספרי הרופא המהולל טי א ס (ואלקווי חקם"ט) ובראשו לייס חן, מתכח מאה הרמב"ן, בעטס נדקת לבו ויהנלל לפיני כל ישראל, על כי ישלח כדורו להלל טועל כפיו זה, ויהוא אינט מבטלי המלאכה הזאת; אמנס חוקה לחבר שאיט מולא מתחת ידו דבר שאיט מהוקן. ספר מסעות היס, ספורי יורדי היס באריות, אשר העתיק מלשונות העמיס (ואלקווי חקם"ט). ספר משלי נעחק ללסח אשכנזי, הוה לשון עלגניס נההוג בין יהודי אוקריינע (פרינאפאל חקם"ז). עד סהרטס הוה התמרמר בשאף קאף, ובלשון מדברת גדולות המארר המשכיל הר"ר טוביטו פערער בסיחתו, אשר קרא בשם קול מהגללי, ראה מתכח מר' טובייה על ענין זה בספרי הנקרא בשם מכתבים, אשר הולאחי לאור בשנת תקפ"ז, וממט לקחת אחרי כן — עם שאר מכתבים אשר אספתי אחי ראשונה — לספר כרס חמד ח"א. — גם יאלו לאור אחרי מות הר"ם החלק הראשון מספר מורה נבוכים

ורשי הכמה בעיר הזאת, וזרע השלום נתן פרוי, כי הוא נתן סתור על החכם בן המליך והגים ס'יה רוב בער נ'ינצ ב'ירג ו'יל, וכן ופקיד לקהל ישראל ר' בראר ו'. או כמו השחר עלה לבני עמנו בארץ נאליצ'יין, ובפרט אחרי כוא רקוק השלום סוהר'י בן זאב — כולמו לספיקו (פ) ורך עיר בראר — בצל קרנו, רב'ג ויבית בריחו אתו הדיים והשלום כל ימי חייהם.

והנה עורר בימי עלימו, עת הזל מנחם כנפע שעשועים לשרח ולהעלות נצה, ת ברית אכה עם בן עירו ידור ר'ב נינצברת וועל ידו אחי ימים רבים גם עם כם לעיוין, ומטנו למר ראיונה להוקיר מפו ספר ולשון עברים אשר ישרמו כספר ז שוב ודברי חפין בכל חכמה ותורפה, והתי אביבתם נפלאה עד יום סות הרביע א יום בעודו באבו. ועיני ראו לי סכתבים רבים ונכבדים בעיני חכמה ומלאכת

ס, ובוטורי כהבי קרש, אשר הריצו איש אל אחיו ימים רבים בליא.

ויהי מנחם נער בן ארבע עשרה שנה, ויהיעצו הדורו לתת לו עזר כנצור, נהג אנשי מליך כימים הם — והמנהג כמנהג הוא בן נסמי — ויהתחט עם ביר ר' שמעל הא כערסאן בעיר הנליל זאלקוי, ויהן למנחם את ברו הגערה שה ושהה שרה (בשנת תקנ"ח), והגעיר נער, כלי דעת משפצ ארזות תבל ודוך רץ, אשר קצים וסדיים ישכחו סכניב, ויעובב כבלי דעה סאוסה סח ידי טרלו יים ינואו — את עיר סלדור, ויך לטר כואר יסנא חית ידו בבית חותנו, כי יעם הבטויים — סחה ארזות ארזות תמיד נהנה לו על שלחן חותנו, וכל סחפורו ז עלי, בן ששם העערים לימים בארץ הזיא, לקחת אשה ולטא כבריית חכרת דם, בפרם ידעו בן ימינם לשפאלם בדרך כל הארץ, ובפרם ידעו לחחיות את שח דנאצאצאם, אשר רכבוה ה' להם, ולהפיוסם להם חקם דבר יום ביומו. בארץ ה הזאת לא ישימו לב אל דברי החכם סכל אדם, אשר נסא סילול כמוב טעם נת. ומלי ירוסון חכמה רכזי, לוסה בסליצה רבת חן לאמר: ה כן בחוץ לאכתך ועתרה כשרה לך, אחר ובניית ביתך (משלי כד כז), למען זח לבני אדם את המעשה אשר יעשו, להכין להם עסק פרנסה או נחלת שח

חק מל ידו כחוספת כולר (parabainbarait) ללשון חכמים הנוהג כמחשס ומלמד, ען ירזן כל קרול בו (אלקור תקל"ג). ועיני רלו לי טגו כיד מנחם מאמר מחקרי זשה ידי ה' לשון כעסס סאוקר ק'אנכ כל' לרפס כסדר כלס ומסדר, אשר כחכ בלמוד כחכמה כסדנס וכלשונה, פ'ר ק'ס ט'ס א'ר'ס א'ר'ס ק'י ז'ל.

(1) אוחות אהבנס מיני רלו לי מתוך סלגרות סחמודוס אשר כלחמחת מנחם, זנה מלחוס חן מפשי ידי חמן כעסס אכנוני. כוא היס טרע לכטל לשון ודוכר לחוס חלל שרי ספקדות של ס'ק'ר'ה. קנות דברי סימים וחולדות סחכס רב'ג כלל הס וביס כככורי ס'ס ח'יס לגנת חקס'כ מלח המליך ר' שלום כככן ז'ל. וכוא היס חשן אשר הליח גס חיוה סירי רב'ג כספר ה'מ'ס'ף לגנת חק'ע (נדפס לטולה), ויהלל לעיני כסס גס לח סועל ידו אשר סעל ועסה כטולח שנת לאור ר' לשון למודים סכס סלח הרב סנדול רמח"ל, ויסכ כרלשו לית חן סלמר יקר של י' סירי טכר למחלקותס וחחוס מחחיו כרלשו סטוח. ב. ג. סבראדי' (לשמנהג חק'ע).

(2) עס ספרו בן ס'ר'ל אשר הליח לאור רלסונה בעיר כרעסל'יח כענת ג'ט. וקסונו מחסונו חקע חללו כקרים ויען עד יום שוח.

זכרם, למצוא סרף לביתם, ואחרי כן יעשו להם בתים; יקחו אשה וילידו בנים (כאשר בארו התכמים הקדמונים את דברי המלך שלמה); כי אם אל כל מקרה ירוצח יזכנו ועיקבון ארחותם, ואל כל פגע יתצבו כסמרה לחץ, וזה דרכם ככל למ, להתפאר עד, כי בואת ישליכו על ה' יהבם, באמרו: אם אנתם לא נדע מה נעשה, מאין נחיה, הלא ה' אלוהי כל הארץ מסבן שבמו ישניה עלינו, וישלח קודו מקדשו! לו חכמו ישכילו לדעת, כי אין חפץ לה' באיש כסל! שתעבר ובוטח, פומן בעצלתים ידו בצלתה, כי מאנו ידיו לעשות תושיה, ואמר: הלא לה' התשועה! ונסליו אנשים כאלה ברוב אולתם לאיש משנע סתמהן לבב, אשר ירוץ לעלל במים אדירים, וירם כשופר קולו אל המון הגדול אשר סביבותיו לאמר: -אני בומח באלהים, ואם חפץ בי ה', ימשיני סמים רבים, ויורציני סמצולות ים לרחח, ויקמני ואחיה לפניו!" הלא איש כזה איננו בוטח בה', כי אם סנסה את ה'; ונגד רוב סמריו ורחסיו יחמא סתמה נדולה כל הימים! כה אמר ה': נפח בה' ועשה מוב; אם דיך לא אסורח, ויניע כפוך באמונה, אוי קרובה ישעתני לבוא, וחסדי לעולות. — הערתו עליך דברי, קורא אהב! כי מרוב שיהו וכעני דברתי עד הנה. אמנם לא בבחוריו ישראל האשם, אלה הצאן מה עשו? המה לא יקחו להם נשים מכל אשר בתרו לעת כזאת כיסו נעזריהם בנפש חפצה וכשוש סכל; כי אם אבותיהם חמאו לתת רחום על צוארם, כשרם ידעו אנה פניהם סמועות! אבל נדה לה' חסדו, כי גם ההלאה ודריעה וזאת הלכנה הלך וחסדו יום יום גם בארצות פולין, כן יוספה ה' לתת לו בחסדו לב כשר תחת לב אבן, להרים סכשול סודך עמו, ותהי סהכלות נעדרת והכתד סן הארץ.

בארץ ציה זאח, אשר שמה ירד סנחם לגור שם, סצא סשען ומשענה, איש כלבכו להשען על בינהו ולבקש תורה ספיה, הלא הוא איש תורני ומשכיל מורה סמדרש הנארמלי שמה, מו"ה ברך צבי נייא ז"ל, חדו של הרב חכם המליץ סמפור מו"ה סמשון בלאך והלוי ז"ל. כיה אוצר ספרים רבים ונכבדים אשר לאיש היקר הזה היה לסמען ישע וברכה וסקור חיים להחכם סנחם. ססנו שאב כל היום סים סהורים בששון, לרוות נפשו הצטאה לדבר אלהים ביד עבדי חכמי חר רור. ואם ברב עמל ויניעה כבד עליו הדבר בראשיתו לשאוב סמעניו, סמערכי לבנו, דברי חפץ כאלה כלי עור ולתו: הלא שבעתים נדלה סמתתו כמצאו הדרך הנכון לו לבדו, ויהי נושא אלומהיו ברנה, תחת אשר זרע לצרקה כועת אף ויניעת נפש. — וסוה נעמו לי דברי ידידי הרב מו"ה שלמה יתרה הבתן רב אפורס ראב"ד כקהל פראג, אשר כתב כהספור על סנחם ומשפסו לאמר: — בינו נא יושבי אשכנז! ודמתו סתו! נקל אצלכם כי יאתח איש כמרעים שונים כוה וגם כוה, כי רבו בהי הלסוד והמדיום ככל חכמה וככל סוד; לא כן בארצות צפון עור הים, ואף כי לפני שלשים וארבעים שנה, אין מורה ואין סגול, ואין סחוק ביד איש יהודי, החפץ למלא ידו באיוה יתרון, ולדעת סאוסה יותר מאשר גורל עלי, כי הריצה ללכת כססלה חרשה, הוא ולא אחד בעבורו יפנה אותה לפניו. ועוד אירי יסצאנה, כמה צורי סכשול סכל צד, כמה סניעות סכירים וקורבים אשר ינהלוהו סדרתו! ובא חדו ומספרו, להוציא כל ספרי סרע סן הכית, ואבדו לו: הדוד עמך ואמר אפס, ואסרו: הם כי לא להוכיר, פן נשורף אתך ואהרם באש, ואם לא אנהנו, הלא ידעת כי יש סתחסדים בארץ וכעיר, וישרצו הצפרדעים ככל

בית ובכל חדר. אלה הנחשים השרפים השורפים כרבלי פיהם ובנפריית אשר בשבתם וגם בידיהם את שם כל ששכיל, וגם את ביתו וכי, וכוה היה לגבר בעיון הלה"ה (כ"ח ר'). כל ששכיל בארץ ההיא, בשמעו זאת יאמר: בני דבריו, ידעתי בארה דמות ובבשרי חויהם!

הנה בן ישם ביהם את לבנו לערן נן החכמה לעברה ולשמה בכל נפשו ובכל מאו, ובכל מאמצי כמו הלך בעלה מעלה יום יום בחקרו לבנו, ודרוש בספרי דברי הימים לכל עם ועם, בספרי פילוסופיא של החוקרים שפינאצי, הרמב"ם וכו', נארפע, לעסינג, מייסון (ר' שלמה בן יהושע בעל נבעת התיחה), בן רוד ואלעזר, וכיהר שאה ויהר עו בספרי החכם קאנס, אשר אחו רכז, ולא ימיש מעשיות פרי ימים רבים עד עת בא החוקרים הספראיים האחרונים בויסו ובראשם שעללינג פיינעט והענעל, והסיגו בסעמ את הנביל אשר נבלו ראשונים.

ויהך ננחם בעצת גדולים הקרי לב אלה לאור באור חכמתם וכתורת ה' הנה יוסם ויליה. ויהי כעלות נפשו היקרה מעלה, כי עשה עשה לו כנפים, כפי רוח נכון, אשר הירמיהו משפל עקרתו עד סרום, ויהאבין ברב כח להתגבר על כל שכן מסביב לו — והנה האדם יושב לו בחור, כהדרי בנינו, כי נוף דלש במידה לא יערר כח ללכת להגל המלאכה אשר לפניו, ויחלה חלי רע וסר ויפול על ערש חיי (1). ואם גם קם אחרי ימים מחליו ויההלך בחוץ על משענות כפעם בפעם, הנה הוא לא שב לאהנו כל הימים אשר חי על פני האדמה. פניו נפלו סרוב תנות לבו וחקרו נפשו, ובשרו כחש ששמן, וסראוהו כצל נמוי בהתהלכו פעם בחוץ ובדריכותו לשאוף רוח. ויהי לשלש ליושבי העיר הפתאים לאמרם: כי הקליפה אחוה בו, ורוח רעה סבעתו ולא ירפנו, ויענהו בספרי אל נכר, לכן יתהלך תמס וכל צלם אלהים סר מהואר פניו. כאלה דברי רוח שמעתי למרבה כפי טורי חסרי התבונה בימי נעורי. בימים ההם הואיל כנחם לשקוד וללמוד בנפש הפצה גם את לשונות העמים הקדמונים, וגם בדרך הזה השכיל, כי היה יודע וסבין טלבר שפת עברית ערבית וארמית (ל' סוריא) גם לשון רוסי, אישכנו וצרפת, וכל אלה רווח הוא קבצם לבדו ברב עטל ויגיעה בלי עור טורה דרך וסלמר להועיל, כי בעדער כערבה שכן ימים רבים בארץ לא ורועה רוע אמת, רוע אור לישירים. הכפרים אשר קרא ושנה בעת ההיא כבעט באין הפגנות הלא הסה: ספר טורה נבובים עם פירושי נבעת חסורה והחכם הגרבוני (אשר דרך חקירתו אהב סאר, גם כי ערפל התלתו לפעמים סאהבת הקצור וסרוב המעיות והחסרונות אשר נפלו בו ברפוס (2), ספר

(1) מדי דברי ממחלו ומולטס גיט אשר ככדה עליו ואשר בלה לי עקב שקידמו הרבה בלמודים, וסור אזכור אח דברי החכם כוסב תולדות הרמנמן ז"ל, נדכרו מרפיו כמו אשר בל לו גם הוא מרוב הגות לבו בחכמה, וכס ידבר: "הנפש וסנוף המורכבים יחד כל ימי חלו, אף סנראיש כלחים יחד ומלק חלקק יקמו ממנה כוסב כארץ, ככל זאת יתדלו גם כלכרים איש אחי, איש אף נוסך לבו כשמחה, משמין כשרו כמעטונות הנופיים, מפיל חרדה על נפשו רעסה כלי סגור בלתי מוסכרת לקבל טוב, ואיש אף כונה כמות מכלי שוס לב על גושו ועל מחסויו, עומר ככרו ומכליו" וכי.

(2) פ"ה החכם הפילוסוף מו"ה מסה נדבוי היה נמלא ככתיבת יד יסן טסן מנת:

סאור עינים כהרב החכם ר' עזריה מן הארוסים ספר הזהר, תולדות ישראל סאת הסופר הצרפתי כאנאש"ע ושירי הארצי"ים הרוסי וסלי לאפא:כענע הצרפתי. גם השתעשע לעתים מזכנים, ובפרט בעה שב לנפול רפה כח על עירט דיו כפעם כפעם, כספרי המאסף, אשר החל או לצאה שנית במתנת העברים על פי אחוות מרעם אודהי לשון עבר בברלין ביד החכם ר' שלום הכהן ז"ל. ויספד לי כי בעת צרו האויבים על העיר, כי הימים ימי מלחמה, וכל יושביה נחבאו לברוח ולהגים את רכושם וקנינם באשר יכולו, והא היה סגור כסתבא בחדר הסגיה אשר כחצר הבית פניסה, סקום לא תשורט עין רואי, ולאור הר כי אסמו אנשי הבית את החלונות לאור היום מיראה ופחד השתעשע לקרוא בספר המאסף לשנת תקס"ט ותק"ע, וישכח בגללו את כל עמלו וראבון נפשו.

בשנת הקע"ו קמו בני בלי שם אנשי בליעל בעיר לעמברג ויקראו בשמת גדולי ארץ עלי נבלוחם (1) ויורו הצם דבר סר כאישון חשך לירות במסחרים מיבילי בני ישראל התורשים חכמה ולגורם בחרם אשר פרושו להם, הלא המה החכמים שי"ד, צבי נאמקיס, יצחק ערמער, ויהודה פאסמא. או באו מלשני בסהר רעיהם להוריד גם כבוד סנחם לעפר וישיכו עלילות רברים: כי כרת ברית את הקיאים הנפוצים גם באייה ערי גאליציען, ולהבאיש את ריחו בעיני תמימי דרך (ההולכים להם בלי סאזני משפם לשפום על כל דבר משפם אמת, ולכן לקיל כל קורא ומכשר יפתחו און שומעת ויאמטו ברברו), העתיקו אנרת אחת קבנה, שילוחה מאה סנחם אל איש אחד סבני המקרא ושמו דוד, חכם בני ערות הסתגוררים ככפר קאקאזוב אשר בגליל ואלקווי, וישלחו העתקות שונות סמנה הוצעה להלכך ביעקב ולהפיצם בישראל למען לשים הקלה כמנחם ובאמנת רוחו. — ואני סצאתי נכון להציא לאור ברשיון המחבר במחברת הצפירה את אנרת ההתנצלות אשר כתב החכם הנרדף אל אחד ממורעיו, אידות רברי ריבות אלה, כי סלבר טוב טעם ורעה אשר סבין שורותיה יצהירו עוד תפיץ אור על המעיה יטהיה, והקרא יבין כל דבר לאשורו (2).

המעשה הזה היה כחבר התודרת אל קרבו, כי דא לנפשו סאר פן על ידו יביאו רברי ריבות בשערי עירו למרות עיני כבודו ולהפריעהו סמטוחו, סבלתי יכולת עוד לדרוש חכמה בשלום והשקט כאין סבלים דבר. ובאמת רע וסר היה לו הדבר הזה, ונגעה עד נפשו, כקול הקריאה סרהכס לאווא סער אשר קרא אל משה

חמשת אלפים קב"כ בעקב ספרי הנגיד ר' שמואל אפגהיים ז"ל בוין, ומשם נח ליד החורני מו"ה ישראל להכנסטיין דיין דק"ק נלונא אשר ישב ימים רבים בבית המדרש של הנגיד ר' דניאל יפה ז"ל וממט נדפס פ"י המכס הכ"ר יצחק אייכל בברלין לעמח ספר המורס (ראה המאסף לשנת תקמ"ח חדש אייר) וגימיע נדפס שנית בשלימותו (וויטן 1852)

(1) על סגולה הזאת הנעשמה בישראל ירמח החכם בל"ך במכתב אל הרב מו"ה שי"ר כראש ספרו סבילי פולס חלק שני, ח"ל: ואס שודך כאלך גם על ימיק פרחת קמו אשר חשנו פזומס נל"ך שמך וכי.

(2) המכתב הזה ילא ראשונה לאור אפס קלשו כספר השולמית סולמית (Sulamit) 5 Jahrgang 3 Heft) כטססה העברית, ופעס שנית נדפס המכתב סזס

איש אלהים למרדו ולחידויו בריקת הדין מנות צדקו וישיבתו סגולתו למען העינתו על גפי סוסי קרת להתנבח עם עמי בתוך קהל ועדה זו. כי החכמים אלה גם עזיבתו היו רמי כח, שלום וסגנון בספר אלהים, אהבו שלום ומנוחה, ונפשו בחלה בכל דברי רוב יסודן, ויבאנו לצאת ביד רפה לרבר רבר בענינים העוסרים ברובם של עולם, לבלתי שוה יען בלבב איש, יהיה כי שיהיה. החכם היקר צונן כמאמרו על תולדות מנחם יספר לנו בשם בנו הרומא המסביל ה' יוסף קראמפל ני כי מן הרבה הוא איש תוציא עליו בני בלי שם היתה נסבה, כי שם מנחם את עניו כן הוא ודלאה אל המספר והקנין, להנכיח כשאין מרדות עסקי את שואת וקטא איביו. קרא את המספר הזה על גפי טולו כי נכסרות סודו כי בעם סופר מהור הטורע לשם ולהלה (2).

יהי מנחם להתלה בכל הארץ, כי דברי התנצלותו מאז חן גם בעיני אנשים, אשר לבם לא הלך לקרת אף שמין בני הכנה, אמנם אשר חן אותם אלהים ברעה וזה נכסיהו למצוא ששר רבר אמת בכל ענין, גם אלה מצאו כי כנים דבריו, כי מי יצטרך לפני האמת אם בחוקה עזת הופיע נהיה בשמש בחצי השמים; ויוחסמו בקהל רב וכסיים וקנים יללהו (3).

וא הלא אנשים צעירים לימים, אשר בה בהם לעמוד בהיכל החכמה בעיני איש שוקר על הלוותיה, להתאסף בבית הדבם מנחם לשמיע לקח כפיהו. ירא השופט להם עבדו לאיש איש כחפץ לבי וכאשר לאל יד להשיג, כלשון וספר, משל וכליזה, חקרי קרמוניה, הגדסה יאלקטריא. יהי הנגר אשר בא בעל קריחה לשכוע מצוי אפרי נועם נהפך לאיש אחר כהפטרותו שכמו ללכת, לארוב דעת וסופה. בעיני יראה ולבנו יבין, כי רוח מנחם תגול מרובה, כי עז סקר חיים וכאור יראה אור, בכל יום ויום באו אליו חניכי הכמה דעת כאלה, אשר רוח נכון והתנסה כמו, אם רל האם עשיר, כל הרבר הקשה אליו יבאין בתורה, בחכמה ובספק, והוא נרדף לשאלתם ברוב חן ייביל טוב, יפתח רחם את איציו הסוב; מערכו לבנו והיין רוחו וישפיע לקח טוב לאין נכון לו, ויפלא רצון כל שואל עצה

שם טפסות מדי המחבר וזל בספר ה' פ' ר' ה, הטלל מלמרים שונים ומכתבי מכתם מלכסי פדס, אשר חספסי ללמדים חזי הסוכס המחמר הוס (4).

(1) ראה מהו בלתיטת בספר פול דום המכמ"ן, ובספרי החכם ק-מנחם חלק שלישי (Leipzig 1842).

(2) המחמר הוס הנקרא: "Nachman Krochmal von Dr. Luzz", נמלח כ"ב: Jahrbuch für Israeliten 1843—5613 Dritter Jahrgang.

(3) מרי דברי כזה וסור אורזר, כי אחד מתקדמים קנאה ה' לנאות בעיר ואלקוי, אשר מעורו לא דעס רק בספרי כהלמוד וספר הוספר והנגררים לחייהם, התקף מלד בקראו המחכב ה"ל דפס אחרי ימים ואנים ומלא חמה על פלמו, כי מלאו חן בעיניו דברי מנחם ויקרא בנגון: אי לי על שניו, כי לשנה כרכס מלד לפטא עיננו ונחת בדברי הספרל אחרל הלוכסת נואוס על דבר אמה, לפסן כחם.

(4) י"ג ע"ג דפס כפף הכסר שם אפר מחיבי החמד ו"ל. ה"ל (מ"ה)

ומבקש דעה. יד היה בעיניו דרך איוה רבני עם אשר המשרה על שבסם, לקבל כסבר פנים ימות רק את האיש אשר הביא חכמתו באמתתה הונו ואלהיו בצדור כספו, ורנע ויטא איש נעלה כזה בפתח הבית יקטב סכסאמתם ויליצון לקראתו, וכל אשר יאמר — גם אם ספתח שפתיו סבלות — יעידוהו ויהללוהו ואחר דברו לא ישנו, ובצאתו ילכו לשלחו, ויקרו וישתתוו לאלהיו כסף וזהב ולכספרים אשר עבדום ככל סארם ואשר יקראו להם בשם נדיבי עם; ואל כל איש דעת אם סמה ירו או ירד סנכסיו לא יפנו ולא יבישו, והוא נשאר עומד נכלם כבואו בפתח הכית, כעני סבקש להם אף לא יאמרו לו: ברבת ה' עליך — לא כן האיש סנתם. כאשר חנן אותו אלהים דעה והשכל וידוססו סעם להתו עליון ונשא לרוב אחיו, כן גם עטתו ערבות; ורש אין כל לו, אם וך לקפו; ובר היה בעיניו, עם נדיבים ושיכנו, ולא נבר שוע לפני ה' כחברתו. הנה כן יטורך נבר יקר הלה, ספיוהו ולא ספ. כה בו וורה עקב חבין ססועה לכל שואל בעצתו, כאשר ישאל איש ברבר אלהים. דברי חכמתו סקרבו לבו נבשו, על כן באו אל לב שוסניו ולא יוח סתם כל עוד רוח חיים בקרבם.

צד לי עליך, הקורא! אם לא תרע לך סתק וטעם לקח טוב כזה, אשר שפתי סורה חכם סקרבו לב הבענה; אם לא לקחת תורה ססורך וסלסוך כי אם סתל הספר קראת לסענין לסענין באר לך כל סנתם; אם לא התענת על נפש נפש, לב כלב כי יתלכו בקשר אסיף ולא יתפרדו, צד לי עליך! אך ואת התורה עץ חיים היא לסחוקים בה לאורך ימים ולא הכוש סקרבו לבנו עולם ועד. האח האח ראתה עיני כאלה, ולכבי יבין, וכל עוד נשמת שרי חביניו לא יוח דבר סנתם — הסתקה על לוח לבי — סקרבי, כי גם אני הייתי בתוך הבאים להתעלם עמי כאהבים אשר השפיע עלי ספובו בעת שפתי וטעם סרברתיו, יסם רבים.

וכר נא, יודיד! את אשר אמר רבינו סיה בן סנהם כספר ירושלים ולי על הענין הסובר בו בעת. סאר אתמה ואהפרא כי הליץ ויקר ר"א אייכל לא העיקר דבריו אלה בקצות דברי ירושלים, הבאים כספר תלדותיו, ואנכי אנסה את כתי להריק אתם ללשונו הקדושה הנה, כי דבר בעתו מה טוב. ואלה הרברים: בימים הראשונים, כל מעשה וכל פעולה אדם אשר ראה התלמיד את סרו עושה וזה לו כסורה באצבע על תרות ודעות דרו, אף העיר את לבנו ללכת כל היום אחרי סלסרו. להועיל, להתבונן בסעשיו, לדרוש אחרי סעלליו, וללסוד את סספס, כאשר הנה לאל לא ונאשר ידבנו לבו (8). אולם לסאו רבו ספרים אין קץ, ומעת חזון סלאכת הרפוס נפרץ, נהפך האדם ויהי לאיש אחר. הן אמת רבה השובת אשר באה לו בעקב הכלאכה היקרה הואת כידועות וחכמת האדם, כנשאם כן אנוש לסעלה ראש סכל המרונה אשר עמד בה כתחלה, ואין די תודות כפיני לסלם לאל הסוב על כל חסדו הוא אשר נמל עלינו; אולם להגל הסבה הואת אשר באתה, יאתנו גם רע לא סעם. ואת התעודה בבני חלופ בימי חיי הכלנו ונתלת כן הארסת כהכל הלו! אין טוב בארץ כלעדי רע אם רב או סעם שומר עקבו אורכ ססולו. — בעת אנתנו נאלף בינה עם הספר; נלסוד וטסיף לקח מעל הספר; נעשה סלאכתנו

(1) חלק השני מספר היקר הזה. (2) כענין סנמלל כמעשה ססיס כדברי קדמונינו ז"ל: "תורס סול וללמיד חני לריך".

יום יום ונרניעה, נשא לבנו ונשתעשע בכתב ודיות על לוח. הוריש טוב לעמו כבוד אלהים העולם עם עדתי בקראו כאונייה דבריו הבהוכים בספר; בסדרש הכסא יורה המורה בקראו את חברותו לפני שומעיו. הכל היה לאותיות פנים וכל אות חיים אין בקרבם. אהבה או כעס על לוח נכתבה; נריכה נשליחה בכתבם ויש את רעהו. כל משפטנו ומעשינו היו לרשום בכתב סיד ליד. והיו כאשר נבוא להעולם באהות פרעים, הנה לא נדע עונג אחר כי אם לשחק (Spielen), או לקרא סקרא באוני הקרואים (Vorlesen). לכן הלף הלך לו יקר האדם, באשר הוא אדם, מעל גבר עמיתו. אין הורש ואין סמקש חברת החכם עוד, כי במה נחשב הוא? הלא נכסאו די והותר רברי חכמתו בספריו! כל אשר עלינו לעשות, הוא להעיר את לבנו, למען יוסף עוד לכתוב סחקדי לבנו על ספר, אם ירסה לנו, כי עוד לא הרפיש לסדי. פני וקנים לא נהדיו, כי הנער העלם, וידע סן הכתוב בספרים יותר מאשר ראה וידע בעל הנסיון הבא בימים; אם זה העלם יודע הרבר לאשרו ובא עד הכתו, לואת לא ישימו לב, רב לנו כי משפטנו ישא על שפתיו, וביר רמה כועס לשנו ובגודל לבנו אל שומעו וידענו! וואת לא יוכל עשה איש שבע ימים אשר פעמים רבות ירחש לבו ובלשונו אין מלה, וזמיתו נתק, וישרשי לבנו ועשתנותו פנימה ידכו ולא יכנו יחד קל מהרה על שפתיו! נפלאה היא כיום בעינינו הנכחת הנביא אשר תוכיח את עם כבוד עין לאסר: "והרה הנער בוקר"; גם יפלא בעינינו, איך למרחוק הצפינה עיני חכם לב בארץ יון; כי הקרע ממלכת ארץ סולדתו מיר שריו סוררים, ובני עמו ידו פלאים, ביאריו וקן מלא ימים להרפת ונכרים והקלטו בו, בהתאסף פנות העם יחד בשער! מה לנו ולעצת גבר איש נסה פעלו ומעשרו בחיים וידע להזהר? אין לנו הפין רק בספר אשר כתב! סוף דבר הכל נשבע; היינו לצינים, לאנשי אותיות (Buch-malen' menschen, Literati) על כל קוין וקוין תלואים כל ישענו יחפצנו בתבל ואין אהנו ודעו. אך יוכל כן אדם לעצף בליותו ולבו ולהשלים את נפשו, במלעדי ספר! — לא כן היה בימים הראשונים בירחי קדם; גם אם לא היו טובים מאלה, על כל פנים לא היו באשר הם עתה. סמינינם אחרים שאנו או כוסר ולקח טוב ואספו מים חיים אל בלו מהיר לחיות בהם נפש האדם. האדם היה לאדם סיגוב עז, משען ומשענה להשען על כינורו, הנחיה עם החיים הלכו צמודים יחד ולא יתפרדו. המחשבה והמעשה בקשר אמיין נקשרו בלי להתק, האיש אשר לא הבין דברו ולא ידע את מקומו בארץ הזאת הלך אחרי בעל הנסיון, והתהסיד אחרי מלמדו ומנהלו בכל משעול צעדיו, להבחין בפעלו, מה משפטו ומה שרו, ומכיו יראה יכן יעשה, להבין צעדו בדרך ילדי.

כואה וזאת דבר משה איש האלהים, והנביאים והאבות האלה ידעו מאד מה עוה פעולתם גם כל התלבים אשר סתמם לשמוע הורדת, כי ביות שלושו לא סר מאתם, לישאוב גם הוא מבעין לא אכזב מקרב לבו להשקות כל הטהלים כאל מטר לו, ושפתיו כהן ישימרו דעה והורה יבקשו ספיהו.

אם קרא מאטר סחקדי או מליצה ושרי באוני שומעיו בלשון עמו או בלשון עם אחר, דרנו היה בשרם קראו להציע רברי בינה סיען הענין המדובר, ובה יצאו דעות המסבר לאיר הרש כשמש בעדדים, והקראו הצעיר לימים התפלא, כי לא מצא איצר יקר כזה ברברי הספר במים שמעו הררמות והצעות החכם ו"ל. אחת דברתי ושתים ולא איסי, כי נפשו היתה במילדת להוציא אורה ילדי שכל מלכב תלמידיו.

אמנם כשפכו אשר הרין על פועל כפיהם ומעשי דיהם היה קשה כעור ועל מיהם לא כסתר אלהיהם, והיה מרקק עמם כחוש השערה, כי דבר אמת ומכב סעם ודעה יקרו לו סבל סגולה.

ביתו היה פתוח לכל כשכיל מרוחק ומקורב, ודלתו לאורח פתח. והיה כל חכם לב ונבון דבר אשר בא לעיר סגוריו, ספתו אכל ומטופו שהיה וכל פחסתו היה עליו. בצרור כספו מצא כשען וכמחקרי לבו השתעשע, לא יום או יומים כי אם לפעמים גם ימים רבים. וירעה, ידידי הקרא! והשבות אל לבבך כי הפזור הזה לא היה לו מרוב שפע ומותרות, כי לא היה למגריה הון ועושר רב ולא אכל במזנה סעורו; כי אם כאשר חנן אותו האלהים, אם רב או טעם, נתן חלק ליקרי עפ הכאים בצל קדחה לשבעת שמוחת את פניו. את מי עוד כבוד אלה ו נמשל גם כוותי לאחוזתי הרמסבין זל, אשר כמעט יום היו לו אורחים בביתו ומי ישבעון נטות שלהטו גם נפשם לא נשארה רקה, כי השמיעם נפלאות חכמתו ונעמם כוסרו 11.

אופן לברו את הלמידיו ואהביו לא היה כמושב כסא נבית, כי אם מדי לכתו לשוח בשורה לפנות ערב הביע להם רוחו. ואחו בזה דרך אריסטו' זל אבי כל חכמי המשאייים, אשר הקים בית מדרשו במקום יער צומח עציים, כנודע לכל קרא תולדות חכמי יון. — את נפשו היקרה ולבנו הטוב הראה בעצם המס כרוב גילם עה הלך לרתעלם עם אהות סרעיו לשאוף רוח צח תחת רקיע השמים על התרים דרמים ועל הנבעות הנעאות אשר יתדו את עיר סגוריו סביב סביב, ודברי חכמתו אשר האציל או לאהבוו הדלכים לרגלו לא ימשו ספרים ומלכבם כל הימים. גם הרב הגאון ש"ר המלמדו אשר הוכרתי למעלה יוכיר ברנשה לבנו כולו אושר תורה לכיחם את ההלכותיו אלה לאמר: „אוכיזה עוד עתות יקרות אשר נסעתי אליו כפעם בפעם על יום או יומים או שבוע, או הוא בא אלי, והלכנו לשוח בשדה. מה מרסק לי סוילים אלה סבל סעמי חלד, אוני לא שבעה חכמת אמרוחיו ובכל סלה הוסף לקח" (כ"ח ו' רף 47). ועל זאת הפסתי סלתי אף אני באגרתו אל כנתם אשר רחש לבי בקרבו לאמר: „וכרתי לך חמדך ואמתיך אשר עשית עמדי בעשורי בעודי באבי. או כיונכ סאריך ציה החילוחי לשלח שרשי על זיבל נחל עדניך, תחשען על כינתך כעל ארז כלכנתן לכלחי הטוף כאנטון ראשי כסער כיום סופח. אוי חלכנו צמדים יחד ססחים ומצוי לב לעת ירב לשוח בשדה ומגרי עיר מלודחי, או על הדרים הרמים אשר חרבות ימי קדם ושסמטת היכלי עונג הנשקפים על פנדים הגיח לצם נויר: מה חלד ו על מה שוא כריאה יבראש בני חלוף כנאותם ונאנמם ו אם בקרב לבו לא יבנה אדם בית נאמן לו, שוא עמלו הבונים חרבות לבו. מה שובו הימים האלהו וכו" (כ"ח ב' רף 48).

ימים רבים מסן מנחם ידו בצלחת ויסאן לפתוח איתרו השוב, חכמת לבו יחקירוותו העמוקות, למען יפתו סעיתוחי סעיני לבו חרצה, למען יתענגו עליהם ססכילי ישראל גם למדחק ולדוד יבוא. ולי אבר החכם זל כסתגל לא אחת ולא סתחים: כמה אינא לישע עמי ו בהמעם אשר יש לאל יד לתת לו ו מה וישיחתו

1) ראה דברי חכמם ענ ג ע ל אהר כהכ כהקדמות לספר הרמסבין זל אל האבנו למסיננ כי הוא סוליל ללור אחרי סוח כהמכר (כעס סקס ו').

זה ז' דברים כאלה אך למותר, ומבליעדי ייש ויש אנשים משבילים, אשר תעזור בה ורועם לתורה ולהעודה. את מי אין כבוד אלה ז' — אמנם לפעור חרשות ונצרות — הן קציה דיו, ואל נא תשבחו, יודיו ומיודעיו אשר תדחבו עון כנפשו! כי לעשות תשובה רבתי מוכרח הייתי להתקין עצמי בפרוורו בארץ מסתה יצא לחם אביריים, הוא ארץ אשכנז, ואך אפתי יעקדי פתחי עולם כהיכל ה' במדקלין החכמה ועוד מנוא הפרוורו סגור ומסגור לפניו ו לא אוכל ללכת כאלה, כי לא נסירי!"

ובאמת מלמד עיטו הורה אשר שמה דבריה בעזו ובעצור לחוהו, לבלתי דבר דבר בקהל עם ולבלתי הוציא דברי הכסתי לאור ברפים, גם עצלות לא מצט, אשר נאה לו מרפיון נפי הולש, היתה סבה כי השיב אצור ימיט עת כבוד מכתוב דבריו על ספר. נטף על זה גם יעל סבלו אשר היה על שכמו ימים לעשות מקנה וקני ולעיקר כסמטו — עין אשר בזה לעינתו בי ולא מלטו, כי אם סוחו הוסינו כי הציקתו — היה לו למשא ולפורח, ויהי באמת תאחו ירו בעם סופר מהיר לחיות עשתנתיו על לחו, והנה זה שכן עוסר על ימיט לשמט, וכנפי רוחו אשר כסמט החלו להתנשא ממזוקת הנל ועמלה — פתאום נאחו כפח ורשת עבודת סכולתו כי רבה היא — וירדו סמה, ודברי הכסתי נשארו כלפנים מסנים כחבו ולא יצאו מקירות לבו וחוצה.

שמע נא, וידידו החכם לעיין אשר הוכרתי למעלה, ביום מסתה ישמחה לסלאת שבעים שנה מיום הולדת אוהו (ה' תקע"ב) אשר אמר מסמטו אל אחות סדעיו ויאהבו ברבתי בכבוד החכם מנחם, ונאנה לבו סאר על החרויו הכסתי וחקרו לבו סרלה אחיו הושיבים בשפל, לאסרו: „מה היעילה לנו השכש בתרדה, לו לא הפיעה קרניה ז' מה וספיו לנו נבואי אל וקדושו אשר יוח' תסמה כם, לולי חביעו אותה גם אל קמני יוח, לולי סבטו כסוקים ורמטות ויקראו בלי חשך: קרבו בנים, שובו, שמעו דברי אלהים וחיו ז' כמה עמלו הושיבים ההם ובלו כהם למען פתח אין ערלה, כמה נהט לחיהם למיטיבם לטקן שים לב בשר ההת לב אבן, ואהה אשר נקל לך להאיר לעמך כחרר משבכך אם תאחו עם סופר, אתה האסוף ידך ז' תחנכו בוית ביותך ותאסר דכסתי ז' הן הכסת הן רבה מצאה נפשי, אולם רבי לך לבד הכסת ז' הלא למחית נפש שלחך ה' הנה ז' לפקיה עינים מצותה ושלח נפשות רצוצים חפשי — שא נא עיניך וראה: שם הרים נבוהים יתבקעו לטקן ישמחו מקרבם סעינים משיכו נפש; פה הפתח ארץ פינה לאין מספר להוציא לרם לשובע; שם עצי שדה יתנו פרים והיה למאכל לבני אדם; פה תתפסם כחצלת ותתאסף לצאת בכליל ישיה לשמח עין עובר ודידו בריח. ניהוח; והארם לבדו יעשה רק לנפשו ז' אך האדם לא נוער לתת גם לרעיו חלק מפרי מעלליו — אך תעמוד בימי רע אלה, אשר רבו פיעות טוחה בישראל, גם החליש יאמר נבור אני לקרקר קירות התורה ולהאבול הסתיה. כל העם נדון: זה יכתוב ירו לה' גם אם ישכח יכל מצות תורתו ואסרה אשר אסרה על נפשו: זה בשם ישראל לא יכנה רק את הדלי הרעה העולבים הלך וכפוף ראשיהם התת עול אמונת תרו והבלי שוא! זה ינביר סכנו על כל, במסרו בו הוא עשוי לבלי חת, וזה יכשיל סחו ויאמר: כל דכהתיו בתיים על משענתו — משענת בינתו — ואבר דרך ויסיר סאחרי חאמת סאחרי אלהי יעקב; הן סגדים חסיאו את כפרת האמת העוסרת בחיך, שגורם

יהוה סדרך השכל, ואין איש מתעורר לעשות מישרים בין יושבי קצוות אלה
המתנחמים יחד כבלי דעת, ולהורות לפנייהם הדרך החיכון העולה ביה אל, ובכך
ידל כבוד יעקב מיום ליום, והיה לשמחה ולשנינה בין העמים. ואהה אשר מלאה
כח ויד ה' טובה עליך להגיד לבית יעקב נכון האורח ולכונן אשוריו בעקבי השכל
מבלי אשר ים מתורתו ימין ושמאל, תהי כמחריש מאין תוכחה? (1)

כדברים האלה דברו או על לבו רבים וכן שלמים, והיו כמתאוננים וירגו
עליו בהוכחה מגולה ואהבה מסותרת על הטהירו אוצרות חכמתו מני אחי. אולם
עוד לא הגיע היום לפתוח פיו לדבר באוני העם. ואם יש את נפשך לדעת תכונת
נפשו בימים ההם איך השתחחה בקרבו מאין אונים, שמע אמרו אשר רחב אז
(כשנה הקצ"ד) לחכם אחד על שאלת חכמה עמוקה אשר שאל ממנו, וכה יאמר: —
„אסנם אחי! אחרת לבוא! מי יתןך לי בימי הטובה שעברו, אוהך או יחצא בך,
והייני מסיילים כפרדם הפילוסופיא ארוכות וקצרות ככל אות נפשנו. ואף שברדושים
אחרים יקרים ומיעולים מצאהו לי או חברים מקשיבים, ומהם גדיים ונעשו תישים,
אלה בחכמה הראשית צור ממנו חוצבו ואילו ישובו כל המועים, קראתי ואין עונה
בימים הטובים ההם, שעמדה לי מנותח נפש חסידית נגד מכאובי גוף חלש, וכל
מחמרי נטנו כפזור אבות עשירים פה וכבראי, ולך אפוא מה אעשה בני עתה?
כי נורקה כי השיבה, וכחי תש מאד מאד, ומאורעות שונות ורעות עברו עלי ראשי,
ביתר זה שלש שנים. ומקרב מתה עלי אשה נעורים אחרי חלותה ימים רבים, ובתי
היקרה אשר עמדה לימיני ולמני לי וכן ארך, גם היא עובתני בעת-ודבקה באישת,
אשר שב מאשכנו סיכתר בכתר הרפואה ובסעלות יקרות ונתישב במארנאמאל. גם
בני בחור משכיל יעובני בקרב ימים מועטים לתור לו במרחקים באשר ימצא מהותו
ומשרת חפצו (2) ואני נשארתי לכדי פה עם ילד וקניני בן עשר שנים, ועיני נשואות
לבתים מאין יבוא עורי ופרנסתי, וכי יהיה סחוק בירי ומנהל לי ולגוני החלש
ודרמי וכו" (8)

וירא מנחם כי צוק העתים יוסיף לו. מכאוב יום יום, וכאשר יכשל כחו ויקרבו
חיים אין לו בהם חפץ, הן יכבר ויקשה עליו להשתחרר די מהטורו אשר יחמר לו
בדרך סתור וקנין אשר בטר ולא מלבו: ויגור אמר לעווב את עיר מושבו מקום
מגוריו ימים רבים, ויסב פניו אל הערים הגדולות מאין יבוא עזרו. אמנם מאנה
נפשו או לשום משבנו בעיר מארנאפאל עיר מגוריו חתנו היקר וכוה הכהוללה, כי
אמר: מי יתן ויוסיף לי ה' לעשות חיל למצוא בנפשי חית ידי בלי עזר ואלתי, גם
כי משאר בשורי ולבני יבוא לי. וישם אל עיר הגדולה כראוי את פניו, היא עיר

(1) ראה מכתב י' בספר המכתבים כ"ג, אשר הולאתי לאור בשנת תקפ"ו,
מלא ג"ב, הוא ספורי המלך היקר ידידי מו"ה אברהם נחל ד' כ' ג' ז' ו', וכל
האגרות אשר בלו בכרס חמד מ' ח' ונס' המכתבים, ומחוס סמחיה ג"ב,
סס מעשי ידיו אשר כתב אלי בימי נעוריי.

(2) הוא הרופא המשכיל המטכר ס' יוסף.
(3) המכתב הזה נדפס בכרס חמד ח"ב לך 108 בלי שם הכותב. (ולפ"ע נדפס
עם מכתבים אחרים כסוף הספר הזה. ס"ל) ילד זקנים אשר הוציני הוא הכב
המושלם מו"ה אברהם קרלחמאל, אחד ממחברי ה"ח לז"ך.

מילדתו אשר נפשו קטורה בנפש שיכניה חוקרים. קרה לבעוא-ימשהה עוד מעט לדחיות נפשו מכוונת אחת קמנה אשר יספתוהו אליה עד סוף שלש שנים לכל החיות, לפעם הקדום אותו לדחיות חכמת ורעה לאנשים אחריו ספר, ויהי הדין דגשאר לו לפליטה, להניח בחוריה חי כימים הטובים מאלה. אבל בחלה נפש להיות קדוה שמה בקול סאן ביעש. כאלו נהנה משרה והתמנות על שםפי מן העדה וקול העיר, ובה אשר או בסכתב אל אחד מאהוביו, ואנכי אנתק דבריו להשיב. סאר ירהה לי, אם יצא קול עונה להביאו שמה ביר רכה כאלו אני קדוה מן כלל הקהל ישיאר שמה והמטה כה. מעטו ומעט הקהלות בימינו אלה לא סדורים לפי. וכל דבר חדש אשר יקר לעיניהם לא ימלאם הדות סוף לאנשי רוב וסיון אשר יבקש ככה וסאנו להבא דבריו ריבות בשעריהם. אם אני בחיים אריח שמה להחלוקה, רוב ישינים, דבר זה ירע לי ורד חרד לכבד להגידו כאני מכל סדי שיוי גם מסת החלואי רעב, אשר בירן ולעמוד אפר אבקש כמים וסתר לי.

תאנה נהיה הערב לנפש, ותחלה מנסה לא נכונת: כי סנא כהר מילדתו אה דהמנה והמטעה אשר עליה עתה וכלתה נפשו זה ימים ושנים, להרד את ככה הגיול כוונה נבוכר הדין, החל וכלה; ספי אשר בו יאצו ויהסן כל יקר אכה נצא בניהם רכה ביהמי קדש ומסני חול כל ימי חיו.

א.ס.ס סדי הלך סענה סעלה בסמלה העולה בית אל, וכאשר ורוו הסיסח אפן ככתבו סחקיו על ספר, מן גיו החלש הולך ידו, כי עמלו הכסול כרו וירב סדיו קרבו ועיקרו יום יום. או הולים ברעוה בשנה הקציה לנסתן לפארנאפאל אל בנו אשר אהבה נפשו ארברו. בשנה הזאת יצא לקדמה נסק, ויסק כעד כבוד הרמב"ם והראב"ע ויזכה את ידיו החכם הגיול הדין ס"ה סד"ל ג"י בחובתה סערה מאהבה מסוחרת, כי פנע בכבוד ארירי עם אלה בעום לשוט ובהם לבנו *). — ויהי כנזא החכם לעד מאינאפאל, עד סרה דכירו דמסבילים הגנונים שמה *.) את רב ערטו ויהאספו אל בירו כפעם כפעם למסע חכמתו כי רבה. ואיזה ורחם לפני כוונה נשאל סאנשים סצויינים בברלין, אם יש את נפשו ללכת שמה להיות לרב ונהניו ההרלה כרת, ואו ירברו איורויו באספת נכבדי העדה. וסדר להשיב *.) כי לא יק, ורק כנכרד חולשת טופו. ויותר שסורו בו או מסבילי עור מאינאפאל בו נשאר כמרים, ויהי להפארת העיר העדה, ויזיחו ארד סית השר החכם ר"ש בעלי ולי, עד אשר עלה השירד מהאום ויקספדי גם הוא, ליללת בניו ולאנתה כל ישרי לב.

*.) נוסח אל המחננים כסוף סספר. כ"ל.

1) הדברים המציינים הם ילדו מפי הרב סנאון אשר הוצרתי.
 2) המסע לונן כחאמרו על החוקר מחסס מניח חק אנרת סטוכו ככתבו וכלשוט כ"ל, אשר ככתב אל חתט סיקר ואלס הדברים בהעמקתי: — זה שנים רנוס דכדנו יחד חשכילי עם כעיר סולח איס אל רפהו ליעד מדרש סמנה לרננים ומורי הדת. אז היה עם לכבי לקחת גם אני חלק חמלק כעטורה סולח, ולשיות טור חוקר למגדיקי הרבים כחמסו אשר חקן אחי אליהם. גם לפני שלש שנים עק רבים ונכבדים חכמו מתשניות כאלן אשכנז ויחלשו ליעד שמה מדרש סמנה סמנה חניני מורי כדה, וסיו קרוב הדבר ללצא לפעולת חרס — ועיניו היו נשואות לעיר כרלין, עיר

ימת הרב החכם החוקר הגדול, צבי והפארת עמו מורירי נחמן הכהן קראמסאל, על ברכי בתו היקרה אשת חיל מ' קונה, אשת החכם הגורד הרופא מ"ה נמע הורוויץ נ"י, ביום הששי ראש חודש סנחס אב שנת ה' ת"י (31. Juli 1840) ביום שטלד בו משה רבית ע"ה וביום שבת בו אורח הכהן, כאשר השביל להעיר על זה החכם צונץ נ"י, וכבוד נחל עשו לו עת לקבחת זיבל, ויספרו עליו כל העדה: זה ארון זה הדוד! הדברי ההספד אשר ספר ויקונן עליו ירדו הרב מ"ה ש"ר הלא הם כתובים על ספר כרם חמר:

החכם המנוח הניח אחריו שני בנים ושתי בנות. בהו הבכירה היא אשת ר' הורוויץ הנכבד לתלה ובת הגדול הוא המשכיל הרופא ה' יוסף, ומשנה התורני היקר מ"ה אברהם נ"י בבראדי, ואחרי מות ימים לא בכירים מתה גם בתו הצעירה, ושמה סאָשע.

יהי יום סנחס חמס שנים וחמשים שנה, ואיננו כי לקח אותנו אלהים. אמנם נפשו היקרה עד העולם תתהלך בתוכנו וזכרו לא יסוף מורע בך ה' לזר יבוא, כי השאיר אחריו ברכה לסוכרת נצח הוא ספרו היקר מורה נבוכי הזמן, אך בלתי נשלם. — והוא צה לפני מתו לשלוח בעזרו בכתובים אל הרב החכם אשר הרים סעפר חכמת ישראל בבורט בספריו היקרים מ"ה יום טוב ליפמאן צונץ מוכתר בברו הפילוסופיא נ"י בברלין, למען ירכנו על סוד נכון, ויוציאנו לאור, וכן פעל ועשה רחם מזה, סדר והעריך סעריכותיו וייסרו בהשגחה קצחת מאירות עינים ויבאנו בקהל רב בסדר ישרים ועדה למען יעמד ימים רבים.

ואני כמלקטם שבלים בעמק הרפאים אנופף די בפרם אכלה המאמר זה לשית עור נוספות סעמ צרי ומעמ רבש ומעמ אמרי נועם סחכם הלוה, אשר ישיכו ניבח פניך אח משפטו סנחטו ושחו בהיר כשרקים ולבי כפוח כי היקר בעיניך, הקיאל! לשבוע גם דבר קטן מאיש חכם לבב ואמיץ כח זה, אשר יופיע אור על הבוגת נפשו, וישת לך סמלות בלבבו.

אם היא היה במבשו רך לבב וחדר לדבר ה' סאך וירא לנעה כחום השערה

החכמה מני אז לטון עמה הנים הזה, כי לה יאחה — גם אז רחש לבי לעמוד על משמתי לקבל החמטה סס, גם אם לא דרך קנע, להכרות מדע כלזיה חכמה יכרל (וויססע נשאפס דעס יודענטו מ'ס) אם ימלאווי ראוי ונכון לשום מסרה כואח על עמי. אולם לא פלה נדעטי משורי, להשכר על עדה ישראל ולזיוס לסס לרכ ושורס בעמטי סאמטנס. דרך הזה הוא רמוק רמוק מחד מדרך מקרטי בעמטי התורה והדה, גם הוא סתנגד אל כל חכונס חוד ומספטי. לכן אבקשך מחד יקירי, לסקיב אח האיס הדוכר אלך כי מאכס לנעופ נפטי בכמו אלס, ופשונוקך חטי נל כלס ונמרלס".

⁽¹⁾ לזכרון יום מותו סליב לו הרב סג"ל במלאמו בכרס חמד מחברתו ל' לוינס אלה כהסכל ודעמ: אזל בנחם—יום אי בנחם—אן לי סנחם? — לס"ק" (מניה) הראשון סס עלס פרטי של המנוח ז"ל נחמן ב"ל סלמווי מנחם בלס"ק, כמו רחמן סן מרחס. מנחם השני סס ססאל לחדס אכ. מנחם השליסי סטון נחמס לנעלס.

בנבול נבילו הקדמונים. בכל דבר לעת כצוא כאשר עם לבנו. לא הנחיד האמת
התה לשנון ולא ימנענה כהוך חבו לדבר בלב ולב רוחו כביר אמרי פיו. כאלה
הצא ולבדו בנרת ההנצלות אשר הוכרתי למעיהן) גם במכתב יקר אחד אשר כתב
אל הלבד חשוב השוכן בעיר סצער, עת איילי עמי קשרו עליו קשר בעירו ויאסרו
לשרוף איזה ספרי הכמה הנמצאים אהו באש, ואלה דבריו: (1)

„קול שופר שמעה נפשי, תרועת מלחמה, קרשו עליך איזה מתחדדים בעורך,
ארכו לך בלילה, יהר ניעדו לבהלך ולאיים עליך בחרם ונדוי, ולבנוד החיל מלכת
בדרך הטהה, ותשמיק בהבליהם. כשמעו הם לבי בקרבי, ועשן עלה באפי. אולם
עוד יותר נעייתי ונבהלתי לשמוע, כי נפל פחרם עי, והסמו את לבבך, עד שנגעית
לספור להם איזה ספריך הטובים והנקיים לשרפה, ותחנן לוד האויל אשר
בראשם, כנער בינה התה השבט. אויבוי, הסבלת עשה, שנית הרבת מאד. ראה
כי על נקלה שטתו אישי שופר, ויכול להיות שעל ידי זה לבד יתנו אחריו כמנהגם
וימשיחורו לבדך ולרבן של מרמים, ויקראו עליו המקרא: וראו כל עמי הארץ ויני,
לא ידעתי מה היה לך? הלא איש אתה, ומי כסוך בין אלפי צעירים לימים אשר
כנילך? ובודאי כל שומעך השמורים והבמלים לא יניעו לקסיליך לא בתורה ולא
ביראה אמיתית ולא בכל כדה שפטו חכמים בחכם; ולא עוד אלא שאתה באביב
חלדך, ולא נאה לך מוכך לב כזה ואתה בן עשרים לדתי, לא להיות נדוף מאחד
הפרעושים סורר ומרה בכפר סאסט, אשר באסטו אוהו לשיתו בין שפטי בית
סדרשו; ואתה למה תחד כל היום ספני חמת המציק? ואיה חמת המציק? —
ואל יונך הצבועים האלה ולא יבסיתו איהך על שקר, כי רבים הם וידם תקיפה
ושלטה כאויבה. חי נפשי! אין הרבר כן; כי סלבר שלא נורע גם שסם בערי אשכנז,
איטאליא וארצות הברת והסערב, ראשי ממשכות בני עמנו הי' ישמים,
הנה גם במדינתנו לא נברה ידם, וזלתי בערים נשמות כמאסט המעמידה
וכליבישש הטה, עשו חיל והבו שרש בין אנשי הכפרים היושבים על כפר
אונגרין, כמערה פריצים וואלאחייא ועריבות סדרב אוקריינה, טיים
קבוצים חרשים סקרוב נתישבו מבורחים ומסגורשים ססדיטה הסמיכות, לא כן
בקהלות הישנות והמפורסמות כתורה בחכמה ובמנין, כקראקא, לוב, לובלין,
בראדי, ווילנא, בריסק וזומיה, שם לא ירימו קין, ובתכלית השפלות
ישבו ידמו ככלבים אלמים, לא יוכלו לנבוח ובסקוביטיני הניתו להם המשיכילים
היחידים כלבורם, למיעוט ערכם, דלותם והדוהם בחגבים בעיניהם; ועוד שרם
סבורים: שאין לעורר מרנים בשביל פירוד הרעות, ושכרבר אמינת הלב חלילה
לרדת בסלק חצבלים וכו' (2) אולם אמוד לאלה ונטות האודים העשנים מאי הקאה
והתחרות, אמוד להם, שאם לבת ויד חוקה, הנה בעור הסקבס את נדוף יש לאל
ידנו להביא עליהם רעה לא יוכלו שתדה ולא יוכלו כפיה”.

ואל תחוש אויבוי! להגדולה וההתנשאות שהם סנשאים, ומשפחים לגדוליהם,
כאשר נצטוו ספיהם, כאלו היה כל אחד מהם מלך ונשיא בישראל; דברים אלו

(1) להם ספרי „מכתבים” מכתב ט'. הסלמיר הסשוב הנזכר כזה הוא הסלמין
היקר ל' ארכים גאלדנברג נ"ס.

(2) הכב רומז ספ לאלר כחכ אדוניט הרמנמ"ן כספרו ירושלים ח"א.

יעורו רק עין השוסים והולרים, ואצל המשכיל הבוחן הגדלות כאלה, הם לא לכבוד ולחפזות, כי אם לכישה וגם לחרפה. ואיך לא יצחק עליהם השוסים המכבדו? הנה הרב שוקד הריק ברכה ושפע לכל שאוליו, וצרתה העניות ורחם במצחו? וכאשר ספספות הקדרים המרודים שבתנבאים להטון העם בפרומה או שהים, יסובב סעיר לעיר לסען יחונן. ולמה לא ישבע לסמנה על האוצרות למלא אתתותיו כסף, לכל יהיה מוכרח להחניף לנשים ולקננים ולאנשי הכפרים אשר להם נושה, בכדי להקל רלותו ולשבור רעבונו ורעבון מגדליו ובנשאו המוכבים אותו? — הנבל ובעל בדיה מז'י'ם ש'ו'ב יושב וכספר בקהל פהאים עומדים ברעה כמה סנצרים בקיע כבש היום בתפלות, וכמה עולמות כפופים התחיו ומיחלים לשפע ע"י אהערותא דלחאת ומיין טקבין דיליה; — יושב בשמים ישחק לנאט המשונה — הרבר עודט על שפתיו, והנה שומר העיד בא הבית, ומקלו בידו; הרב נבהל ופניו סלבינים, הישר ינף יד, והוא קם מכסאו והולך אחריו כפחד עצום, ואחרי אשר שפך עליו הזרפות מרבה להביל, יגרשהו סן העיר, ולא נדרועו העולמות, אף לא חשבו המאורות, ועולם כמנהגו נוהג. הא לך שתי דוגמאות מכבדות וגדולתם של הסוכובים האלה, וכנהג רבות עמם, ולחיווך הכבוד וההדר שנהלו המחוקקים בכתרה של תורה. המשכילים הישרים בלכותם, גם אצל סלכים ושרים טרע לברי וגלוי לעין כל. וגם אתה מוכסח אני כך שאם חלך בדרך טובים כאשר הסכנת עד כה והאשר כדרך בינה כאשר הורוך רותיך, כטא סענד תחל באחות החכמה כל כהגותה סמינה ומסאלה. הוא הרוסוך והרדק סענים סרודים בין נגידים תשיבך, שם חשוק לחס סקנאים ושסך הלך וגדל; וגם שבאסח השלכות האסמיה שכתח עמה, ואחת מתכונות השלם היא, כי יקל בעיניו הכבוד החוקף והכדוסה ולאין יחשבוה בערך הכסרה הגדולה אשר אליה ישים סגמתי.

קנצי למלין ידעתיני אדובי! איש שלום ובלתי יוצא לריב סדר, ובכל זאת אם אמת נכון הדבר נעשתה הגבלה כפי השמועה שמעניבים ומתהללים הצובקים פה, כי אייבו עליך בחרם ושמתא, והציקך לססור רבים סספריך לשרפה, ראוי להגקם סדם. וכיחוד סן הראש טורה כפר הגל, ולעלות עליו בקרדוסת דתי הטיסל יר"ה, ובאוסן הוא אין לך כי אם לשלוח תחיסת דך לכתח"ד ועמה אגרת כוללת וכן ומסום ופרטי המעשה, ואני אני הערב ברבר כי יוסר ויקנש כפי המאהו אשר חסא. ואמנם אם לא היה הדבר כ"כ רע וסר, והרעה לסתול על עלבונך, הרשות נתונה לך כזה."

והיום שמעתי שהחל הריב בעבור שדברה קשוח נגד שסיון בן סטח. ואם אמת הוא לא ידעתי איך קרה לך זה, הלא אכד לספר כגננת שום אדם ללא צורך, ואף כי כגננת נזיר אלהים, שופט סשופמי ישראל! חשבתי ופלתי, ואולי כוונתי אל האמת, שהתח הראית להם שבת פ' ויחי העבר פ' תרשבים על מסוק לישועתך קייתי. הם הטיפו אשר לא דברת כמנהגם (1). וכאמת אין להצדיק את הצדיק בדבר שרשיע בו, ואם אמרו חז"ל: כל האומר ראובן חסא וכו' והאשר שנחשבים הם, כל האומר שסיון חסא וכו' לא אמרו. ולהפך אמרו בכאשר כמסנת

(1) חכם עדיף מנביא וכו'ל כיה קולפ כהספרתו אל כהספרה כזה כי חספס סביה כך היה כלמת.

טובה (זקק א' משנה ח') שמשון הלך אחרי עיניו, לשיכך נקרי פלשתים את עיניו. — וכמו שהשיבו הכתמים להאומר מקושיש זה צלפחד: התורה טכסה ואתה סבלה ז' — כן יש לומר בהיפך שאין לכמות מה שנלחם התורה. אולם איך שיהיה, ידעתי נאמנה כי אך תואנה היו מבקשים להתגולל ולהתנפל עליך".

הכלל, כל מה שאתה רוצה הריני עסך, ובלבד שלא תאבד וזנך הקך להתקיים עכשם, וכמו כן לא הכנע ולא הערין בפניהם. פי' הריה לבו בעין הישר הטיך, וההנגה גם בעיני המתחרים עצמם, לפי שבאמת האיסה היתרה וההכנעה לפני מנשא האיני ראוי, אות וסימן על רוח נבאה ונפש שפלה שנוצרה בטבע לעבודת ושקבד; והרצוה להיות נבדל ומרובם כעל המין העם, המשיבשים בדעותיהם והפנתיהם במדותיהם, צריך שיהיה רב פעלים, מהגבר כאיני ללחם סלחמה ה' עם המונעים המפחדים ומשמינים, ואם ככל הנע השאל נפשו: מה יאמרו הבריות ז' מה יליוו המתחרים ז' מה יתנבלו האויבים ז' שאלות אלה יחשיבו את שכלו ויכלבלו את השנתו, ואילו היו בהכונה הזאת ראשי חכמי איסתינו כבר נפקדו סמנו מסחריהם השבים, ולא יצאו לאור ספריהם היותר יקרים, לפי שכלום ידעו בבירור מה שיגיע אליהם סן הצער והיגון בחבוריהם. ובגין אב לכולם דרב המורה נר ישראל, שהודה בפהיהו, שיעזיל לאחר ויכעים האלפים, ושכונן להעלים ספרו כבדו שלא יהיה סברה לכל סכל יורה חצי שכלונו נדור" ובישתחקור המצא כול דבר נדון עם אחרונים, ראשונים עד הנביאים ע"ה, המסון הולך אסור בויקי כל כן איל, כל בחקש ומתחסר, חרמים ואסף, בעל שם ובעל סדר, והשתקשם כנגדם ושבו וישיבו בו את החיה הרעה בעלה פיוהדר בות וחסרת עינים. ככה המשול וגרר את הסון האספני פרי דריך הסלך החכם לעם פרייסן".

יש לי עוד דברים להאריך עסך וליעצך כי תקנה לך אהבה הרב שלכם, נאין גדול וצדיק מיסם, ותורה הבקש ספיו, ולהוזהך מצדי הדרך בבקשה החכמה, אלא שאין הפנאי ססכים. ואני עתה כפיזור נפש לא סמם, כי בני יחידו שיחיה חלה בעוני חלי כבר, והגם שבהסלה ה' הקלה מעליו סחלתו דרבה, עדיין לא שב לאינה. השם ירחסרו לעבודתו וליראתו האסיתיה". עד הגה דברי הסכתב.

בררכי המוסר וההלכות חיו אחו בצדקו דרך משה כדסנתם והקריא הסיטוב לדאות ומתבונן אל אשר ירכון מלי ימצא במסכיו ומסכתיו דרך, סדר ועזיה לב משה איש האלהים. גם במערכי לבו וסגנון לשונו קרוב הוא סאר לצבי ישראל זה. אכנס עה נקרא להיות יועץ על פעולה ואל מעשה ולהחלים דבר ולגורר אסר אם טוב הוא להוציאו סכח אל המועל, או יהיה כפעם בפעם סותר את דבריו וניסה כן הקצה אל הקצה; ועליו אסר ככהתל החכם ריש ביק לאכר: רב נחמן, הן ודאי ורפיא כידיה.

בארך המחקר על דרך השכל הישר אהב סאר את החכם לעסין, אשר אמרו הרו סורכ שלופה ותער מלשם ולי אכר פעמים רבות: הן כחי צר לרעה ולהקיר את כבוד הדר המליצים המסכילים החדשים, אשר כבוד סיונס לבד עשו נפלאה: בימים האחרונים, ועור נתן החכם ג) לי כמסור ברול ונחשת ועל

ראשו סניע השמים יהל אור עולם לעיני, על כי גם התבונה חברה בעוה
 סופתיה שמה קן לה בפועל ידי המליץ חזקך יהוה". בינה נא דבריו והרע יאור
 והכונה שפסחו ועל מה ארניו הסבנעו -

ספרי חכמה הקדמונים ובכרם ספרי חכמי ספרד, ובראשם ספר המורה
 להרשב"ם ז"ל, יקרו לו על אתה שבע, וקורות הימים לעם ועם אשר ידע היטב ככל
 מחלקיהם, היו לו למבוע חכמה רבתי כאורח חקירותיו - הוא היה מקבל האמת
 סמי שאכזר, בלי בחון סתמלה איה מקום כבודו ושפתי מי הבינו תהלתה, ובאיוה
 ספר כהב יושר דברי אמת. ונפלאות היה בעיני איש זר, אשר עקבותיו לא לו נעודו,
 בלי ידע תוקף חכמתו - כי הוא אל כל ריה הפרוש כנפיה ומכל עבר האסוף
 מהמדיה המבינים - כבואו אל חדרו לראוה על שלחנו ספר הסודות לבניך די
 שפינצא הוכב על נבי ילקוט ראובני, סאור עינים לרי עוריה סן
 האוחסים ומ' הקנה בעקב בקורה הבינה לחזקך קאנס, ומי מרד"ם
 אל שי"ך. ספר הזהר ושידי הרקאציוס בלשון רומי כבד איוה מסכתו סדהלמד
 בבלי ויחשמי, וספרי לוקיאנס סאבאזאבא על נביהם, וכדומה ספרים הרעקים זה
 סזה בעניניהם כרחוק מורח סמערב סנחים בשלוס ושלוח באהבה ורועות ספרים יחד
 כאין שכן ואין סונע ובאין סכלים דבר.

את החכם הכולל הראב"ע היה יוצב בחיבה יהיה (כנראה סרביו אשר כהב
 נגד החכם היקר שר"ל נ"י, כרם ספר די ח') ויחרון משפחו עליו, כי לא נרע לו
 חכם כולל בישראל כמותו, אשר כל ידעוה האנושיות והאלהיות אסף כחפני והיו
 לאחרים בידו, כי המציא לו לשון קצר וסודיק סספיק לעוסק חקירותיו לנלוה ספח
 ליודעים ולכמותו כלה ללא יודעים. ומדי רכרו ט, חכם דבריו סמיד דבריו הרסב"ם
 ז"ל כאנחתו (אגרת הראשונה אשר כתב לבני ר' אברהם) לאמר: רצא (הראב"ע)
 היה כמו אברהם אבינו ברוח"ו. פה נעירה אה לכ הקורא על הסאמר היקר, חכמת
 הססנ"ן על שיטת הראב"ע, האב בספרו, סורה נבוכי דאסן" כי בו יבואו לאחרים כל
 סחסדי ישרון אשר היו לנו מימי קדם.

מנחם היה תוסף ידי הכסמים וסופרים ככל נפשו וככל סאור. החכם המליץ
 בו"ה שסיון בלאך הלוי ז"ל שם את שם ספאררו לראש פנה ויעלוה לכבד ולהפארת
 בראש ספרו היקר שכי"ל עולם חלק ראשון, ולן רחש לבני דבר טוב. איה
 המליצה ספוארה בראש ספרו, בה יודיע דרכו לבני ארצו ולבני עמו עלילתו. -
 סורי הוקר ז"ל סעודי גם אני ביסין זרקו בתדציא לאור כעצתו את ספרי דברי
 שיר"ג ראשית סלאכת עבדתי פרי ימי נעורי, כי הוא והרב סורה"ר שי"ר נתנו
 כסעם כל הספך להוצאות הרפים. וסרי דבריו בס כעת, לבני תופה לי, כלו אומר
 כבוד ותהלה לישרי לב אלה כל הימים - בימים ההם חלה מנחם עוד הפעם את
 סחלתו האנושה וינע עך סערי מות. אסנם אלתי אביו היה כקורו ולא נתן למסם
 רגלו וספרה נפשו או סרדה שחת כלא יום-ו. ורבר בערת סה טוב, לכן אצינה נא
 עכך, קורא אותה! שיר אחר סדברי שיר אשר שרתי או מקורות לבני כיום קם סניל

(1) הניכחתי הנכונה ע"ס כ"י כוללות אקספארד היא: כמו א"ה כדוכו (לא כרות).

(2) ס' דברי שיר ילא ראשונה לאור כננת סקפ"ב בעיר זלקווי, כדפוס חני ז"ל
 וסנית כננת סקפ"ד, וסל"טים (כלי סאלו חס פי) כעיר מי סק כננת סקפ"א.

ששכבו ויחי; וכואת תרשו מה דמות הערכו לו והאר פניו ועלם הבניהו הלאו נגד עיניכם, אהם דרחוקים! אשר לא ראייהם פניו והמוניו לא הבטתם, ובפרט על ידי קצות דברי שירי זה אשר אל הסוה האכזר ישיב דברו ככתחנן אליו לחטלה עליו:

שוד פי וכוה פהאום
 ארין ודאה ודקמה,
 סער יפה גלים
 וננס הים סזעמו,
 העס ורנצין פגלגל
 נוסס פל לב סלה;
 הנה בן נכס לבי
 ורנפו עצמותי גלם
 שמינה רנה באחני;
 פי הנג עד שערי סות.
 -גור נא שחת דלקדק
 אבדון, פהני עולכו
 אפרנא שאל, פיה
 סנה, לא ודע פנה
 לא איש קלא דין
 גפה פניו פהלפו
 נעמד על ורפתי כור
 ורגליו הקכו לנפול;
 אכן איש רפהכח
 כנער ודנע הלי
 בית חסרו קט וישח
 אכל עזה נות בית -
 והיא כחלקק לא הפול
 כסוד קדושים כעון קה

כסתר גליון סלה.
 * * *
 ככה בקשה נפשי
 ופעו כחוכי יהמו -
 והאמר באר פיה
 וסותה שב לשאוקה
 אם חרק שניו
 פי נפש צדיק נקמה.
 גם נחלי בלעל ונמו
 תחומות שבעתים ודו.
 וסלאק שלום ספרום
 עוכה שלמת אורה
 נשא כנפי שחר
 כן צוהו אלי
 נבא כהנפי סרפא
 צרי נמו כח.
 שישו נא בית צדיק.
 הצדיק יפרח ככמר,
 כנחל גדניו יסקה
 נכניו נעמנו הויה -
 גם אחי, שישו כסוד
 שישו אתי כסוד,
 לבי וכשרי ורגני
 קרב ולב ונילו,
 אליפי! פישנעתק סלה.

רוב משכילי בני עמנו בארצות צפון המה כלמדיים של החכם מנחם ויל, כי הוא בעצמו או הלמדיו ישבו ודרעו ודעו אמת על חלסי לב שחזרי הסוב מרתק ומקרוב והמלא הארץ דעה. שים נא עיניך אל האגדה הנמלצה אשר בראש ספר שבילי עולם, או תראה ונהרה איך דבריו מנחם הבן שרש ויעשו פרי בלב כל דורשי אמת והופשי תורה בימינו. גם על הרב שי"ד בנעוריו צלחה רוח, רוח חכמה ודעה עצה ונבונה, ונהפך לאיש אחר בדברו עמו (כרם חמר ו' 45).

וחתו היה כנחל שופק ולשונו חץ שחוטם ללחום בעד האמת, ולרוב דבר שקר ושבתי כוכ החת רגליה, וחזר אזכור עוד דבריו אשר הוציא ספיו ברגש קרש יום הרובע עם חכם אחר מעם אחר בלשון צרפת (כי הוא היה איטלקי ולא הבין לדבר נכונה בשפת אשכנז) או זכר רב טוב הכענה שפהיו, וכבוד עמו והתרנו הרים למעלה ראש ברוח פיו. — הוא לא עשה תורתו אומנתו ולא עשה מחמתו הרבה קדיום להרש בה. אולם עמד בתבונתו לעזרה לכל שואל עצו, ומרחוק וסקרוב בא אל ביתו לחלות את פניו, כי יכתוב למענם בקשות אל פקודות המלך יר"ה, להציל עשוק סד עשק וכוחסה. או הלך מנחם הלך ושכ בתררו בחטק ידים מסולותה לאחוריו, ומפיו יקרא דברי שאלות כאלה בלשון אשכנז צחה ותודת לב, ואיש סיפר כתב כל כוצא פיתו על ספר בריו, וכמעט כל בקשותיו עשו רושם אצל פקודת העיר והמדינה אשר להם המשרה — כי על דבר אמת ויושר נסחו. — כאשר אהב מנחם חכמים וסופרים בעלי נפש אשר באה חכמה בלבם, כן בחלה נפשו במההלים במתת שקר, המהפארים ללמד ולא לסדו, אשר יכתבו עלה או שהים ויציאותה לאור במכתב עתי, ונבואתם יקראו או אל כל עברי; במסד טפריים מחברי ספרים גם את, בקהלם תרד גם כטורנו"ו —

ככל אהבתו את התקירה כמה שאחר המכע, אשר בה גזה יוסם ולילה מאו ידע כאום ברע ובחור בנבי, אהב גם את ידיעות המסעשעות את לב בעליהן אהבה עוה ונאמנה. נבזה בעיניו נמאס דרך איזה חכמים חרשים מקרוב באו התושבים לדריים קרן חכמה או דרישה אחת אשר בחרו להגות בה כל הימים, כתתם למרסם ינל כד ידיעות אחרות וולתה; כי אם היה כלי טובשר לקבל ברע והשכל וידיעות שונות זה סוה. ולכלן פתח את אוצרו ובתי נפשו, אהת מהנה לא נערה. גם במליצה וסיר, אשר ידע סאר כי קצרה ידו לעשות בתם תרשיה נמה את כחו כפעם כפעם. ועוד זכור אוטור את אשר כתב על מצבת קבר נער משכיל בן כביר אחר אוהבו, אשר פכע במים. בנאטו לרוחץ על הגוד, ואלה הם דתודתים:

לְגֵד סְגֹזֵעַ נְבָרִים	לְגֵדֵל תִּשְׁבָּר
סְבַע בְּמִים אֲדִירִים	יִחַרד הַנְּבָר
תִּקְוַת הַדִּירִים	וְלִמְשָׁנָה שְׁבָרִין
וּמְשֹׁשׁ טוֹרִים	יִשִּׁים זְבָרִין.
עִמּוֹ נָעִזוּ	הָהּ לְעֵלֶם נִמְרִין
וּבְמִצּוֹלָה נִבְלָעוּ.	עוֹדוּ בְּאֵבוֹ קָרִין

זהנה דבר אחר, גם כי קמן הוא, מצאתי נכון להוכיר פה מהטנת נפשו,

ולמנן דעת כי הוא היה אחד סן האנשים המצוינים, אשר חכמה רבתי וכבדה באה בלבם, והיא: לדעת את עצמו (Selbsterkenntnis). כנחם מסוב לבנו וסרוך ובאכתו את סרעויו הדוברים אהו היה סגלה סוד אחר על נקלה, אם קפן או נדול, לכל הבאים בצל קורתו. ומדעתו נאמנה כי החסרון הוה בחיקו ינוח, לכן קרא ברנש לבנו אל כל סכיריו, הבאים להתייען על אודות עסקיהם ועניניהם, לאמר: אחלי ארני! אל נא תודיעו לי מסתריכם הלא ידעתם אם לא שמעתם כי לא אוכל התאפק סלגלות דבר סתר לאחרים, כי סכל מסמר, כבד עלי לשמור ולמנן סוד כסמס בחכי. לכן היסטרו סאר לנפשותיכם ספתוח לפני מצפוני בככסם! סודכם אל תגלו לי, כי עשה יעשה לו בנפים להתודע ולהגלות בקהל רב.

תורה אמה היתה הסיד שומה בפיו, ובה החל כלה כמעם יום יום את שיתו ודברו עם אנשים צעירים לימים השוקרים על דלתותיו לשמוע לקחו, וזאת התורה: כל הנקרא בשם הצלחת האדם או פירו לא יבוא מחוצה לו, כי אם מסרבי לבנו פנימה. ומי האיש ירא ה', אשר לכד חכמה או סלאכה, ויתאמן להתגבר עלי יצר לבי דע מנעויו, יהי נא נטן ובמוח, כי יעליח הדנו בחבל הלזו, אם לא יבקש סותרות בחיה ידו¹.

עוד זאת לי להודיעך, קורא אושב! כי למנחם היה עוד אח, צעיר סמנו לימים, ושמו אברהם, אשר הלך לפניו לבית עלמו, הוא היה יקר רוח ובעל נפש טובה, ויעש לו שם בכל הארץ כבסיר וצדק ויראת אלהים. האחים היקרים גם יחד נקשרו בעבותות אהבה עוה; אמנם כמנהגם ומשפחם ובתולדות משפחותיהם ולסודיהם היו שונים וחוקים זה מזה כחוק כוזה סמערב, כי אברהם היה ירא ה', במצותיו הפן סאר על דרך תופשי תורה והסדי עמנו בימים הקדמונים, ומדאנה סדר, פן תמה אשורו כמעם קם מני ארץ דת ישראל ותורת אלהים, מאנה לנניע נפשו בחכמה העמים וידיעות ורות; ולכל חקר אנוש מצד השכל קרא בקול עו: גש הלאה, אל הגש בי, לכל המנעני מהגות בערות ה' יומם וליילה². — ובמספשו וח הלך סנגד לאחיו המסכיל בכל דרכיו וחוקי עד הכלית בכל נפשו ובכל סארו.

אברהם כסר לבו נאנה הסיד על אחיו כטאו בצל קורתו, על כהרו בדרך החקירה. ועל קשרו בקשר אביין את התורה והחכמה יחד, והטות אשה אל אחותה, בקרב לבו. אמנם ככל זאת לא שם ינון בלב סנחם להעציבו ולהטויו בוועם אפו, על כי לא כמחשבותיו מחשבות אחיו הגדול.

מנחם היה כביס נעויו חר השכל וחרוף בלמוד התלמוד והפוסקים — כי זה הוה סדה המערכת מני או לכל איש סבין בארצות האל להראות כחו ועוצם ידו לצאת לקראת נשק בבחירתה של תורה. גם באחרית ימיו הגה בשקידה רבה בתלמוד בבלי וירושלמי, עת נבחר אהטבו הרב הגדול סו"ה צבי הירש חיות, סחבר איזה ספרים יקרים, לאבי"ר וסורה צדק לקהל עדת ישראל בעיר ואלקויו והגליל 1). עטו קרא שנה ולסר כנחם כשכתב אחים יחד ימים רבים בשני התלמודים, והופיעו אור סני חכמה לבם על אפל וחשך מאטרים רבים בתלמוד 2), עת ירם הדרך לנגרם.

1) והאחי ימים ושנים נחמו המסרה על סכמו, ונקרא נקרא כדכ ככוד וסהלס לכיום רב ומ"ל בעיר גדולה לאלים האלים כמדינת פולין. 2) על דרך סדרשו מו"ל על המקרא: הוסיפו מתשכים וגו' (חזקני נ' ו') זו הלמוד בבלי.

כלו דברי הסכתה הזה, ומעי סעי יהמי לי על אברן מגולה יקרה בזאת. אמנם קול נודם קול דמכה דקה, כקול סלאך שלום בלכרו לנחם אבלי ציון, קורא באוני: כי רב סהיוח קול נהי. כי לסחיה שלחו ה' הנה, וגם כי הלך ואינט, עקבותיו ומעגליו אשר ירעפון שפע ברכה בצעדו על פני הארסה, עוד טרעו לו, עוד יאחד עד דור אחרון, ספר אסונה צרופה יעטרנו עפרות לעזימי עד, ווכרו יחי לברכה, אשרי העלכים בעצתו ועל שרשי רגליו יתחזק לשמר ארחותיו.

* * *

התענני על רוב שלום בימין עליין, נמש יקרה! השתעשע במטר כנפי שרי, אלופי מידעי, טורי ומשושי, אורי וישעי! — כי מה אני ומה חיי סבלעדיך? — ובצא חן ושכל טוב, אור אלהים ושלוח השקט בארץ החיים עולם ועד. הן סעונו אלהי קדם היותה סמט פגך כל הימים, אל כל אשר היה רוח אלהים ללכת, היתה נמשך מסתוקתה סמיד. ורשה וחקרת היסב לדעת את האלהים ודרכי סונו כסמים ספעל ובארץ סתורת, ועתיך נשואות השכיסה לראות אור בהר בשחקים תחת כסא כבוד, עתה הנה יש אחריות והקוחר לא הברת! תנה באה האות נמשך! אמת חשבת במסדות הנה נגלחת! מה כשפל שכנגד הפית סכסך לסכול, והלך סחוח תחת כסך הודע לצדקה; שמה ברנה השא אלוסותיך, ספע לדתפאר ונשעי שעשועים, ומסמל ירך והכנונה כפיך שובע סחחות השכע לנצח, וראית וסמחת, כי אור ורוע לך שמה אור סבעתים ועושה פרי צדקה לחיים. מה אך צל שרי תראיה לדעת בחקרי לך, שמה עין בעין תראה פני אלהים בן רכבות קרש עד העולם.

נר לרגלי דברך ואור לנתבתי
חקרני אל ודע לבבי בתני ודע שרעפי וראה
אם דרך עוצב כי ונחני בדרך עולם
מי האיט ההפין חיים אוהב ימים לראות טוב
נצור לשונך מרע ושפתך מדבר מרמה:

שְׁעֵי אֲמוֹנָה צְרוּפָה

נִפְתָּחִים

לְפָנַי כָּל אֹהֵב שֶׁכֶּר וְשׁוֹמֵר תּוֹרָה :

יִשְׁמַע חֶכֶם וְיוֹסִיף לֶקַח וּנְבֹן תַּחְבּוּלוֹת יִקְנֶה :

הַקְדַּמַת הַמַּחְבֵּר

רַע יְדִידֵי הַקְּרֹא כִּי הַשֵּׁם יְהוָה שֶׁמוֹ קְרֹא הַדְּרוֹת מֵרֵאשִׁי הַדָּר חֹר הַדְּרוֹשׁ
 דָּר חֹר וְחִמְסוֹ, וּבִטּוֹ מַחְלִיף וּמְשַׁנֵּה גַם הַדְּרוֹשׁוֹת גַּם הַדְּכִי הַלְּמֹד וְהַדְּרֹא
 הַדְּכִים הַצּוֹבִים לְיִשְׂרָאֵל; וְאִם הִיא חֹךְ יִדְעַ עֹבֵד וּנְבֹן וּמְסֻקֵּל בַּעַת סָן חֶתְמוֹם.
 יִהְיֶה וְאִפְשֵׁר שִׁיְהִי הַדְּרֹךְ הַזֶּה בְּעֵצְמוֹ בְּלֹתִי מִבְּשֵׁר הַדְּרוֹת בֹּו לְבִנֵי הַדָּר אֹחֵר רְחוֹק
 כִּן הַדְּאִשָּׁן גַּם בִּסּוּן גַּם בְּתַבּוּעַת וּכֵן הַדְּכִי בְּעֵינֵי שְׁלֹפְנִיטוֹ . אִם בְּעֵינֵי הַקְּרֹמוֹנִים הִיא
 מֵוֵב לְהַקְרִים מֵעֵד עֵינֵי הַכְּתוּבִים, כְּכֹרֵי לְהַדְּרוֹת עַל עֵקְרֵי הַגְּבוּאָה וְהַצִּפְיָה לְמַרְחֹק,
 הִנֵּה סָה שֶׁכְּבֵר הִיא מֵוֵב בִּסּוּן חִמְסוֹ הַפֶּשֶׁם בֵּין הַמְּפָרְדִים מִסּוּן ר' שְׁמֹאֵל הַגִּיד
 וְאֵלֶךְ, וְעוֹד יוֹתֵר וְיוֹתֵר, כִּימִינֵנו אֱלֹהֵי הַדְּרֹךְ הֵיטֵו לְדְרוֹשׁ וְלַחְקוֹר וְלַהַעֲמִיד כֹּל
 עֵינֵי יַעֲנִין בִּסּוּן חִבּוּרֵי חִנּוּן לֹו. ר"ם בְּמַדְרָשֵׁי הַחִכְמִים רְבוּתִיט כְּאוֹנֵי בְּנֵי הָרֶם
 הִיא מֵוֵב לְיִשְׂרָאֵל לִיהֵם ר"ם כֹּל סֵפֶר הַתְּלִים לְדוֹר וְלוֹמֵט, וְאִפְלֹו הַמּוֹטוֹר עַל
 גִּרְתוֹת בְּבֵל יֵאֲמְרוּ, שֶׁצִּפְיָה הַדָּר בְּרוּה"ק רְבִי גֵלְתָּ בְּבֵל וְהַתְּאוּנָן עֲלֵיהֶם. אִלֵּם בִּסּוּן
 מְפָרְשֵׁי סֵפֶר וְיוֹתֵר בִּוֹטְטָה זֶה, לֹא יַעֲלֶה זֶה בְּלִבּוֹת הַקְּרֹאִים וְהַשּׁוֹמְעִים הַדְּרוֹעִים
 וְצַעֲרֵי הַיּוֹסִים לְפִי מִצַּב כְּרַע דָּר זֶה מֵה שֶׁפַּעַל בְּלִבּוֹת הַדָּר וְהַזֶּה סָן הַתְּקוּהָ
 וְהַבְּחָחוֹן וְהַאֲמוּנָה. וְאִנְחָנוּ וּמְרִיטֵנו וְדוֹרְשֵׁינוּ יִשְׁיֵנו הַתְּכִלִּית הַרְצָה הַזֶּה כִּיתֵר שֶׁאֵת
 כִּשְׁנֵבֵאֵר לָהֶם הַמּוֹטוֹר עַל חֹךְ שֶׁשׁוֹרֵר אֹתוֹ בֵּן לֹו סָן הַלְּוִים מְשׁוֹרְרֵי הַמְּקִרְשֵׁי
 שֶׁהַבְּרִיחוֹם הַכְּבִלִים לְגִלּוֹת מֵאַרְן חִסְדָּתָם וּמְסֻקְרָשֵׁם לְעֵרְבוֹת שׁוֹמְטוֹת שַׁעַל נֵד כְּבֵר,
 וְהֵם הַלְּכִים וּכְטוּרֵיהֶם הַחִבּוּבִים לָהֶם מְכֵל מְאוֹרֵם עַל כְּתַפְּסָם וּבִינֵיעָם כְּדֹךְ הַלֹו
 אֹתָם לֹא עַל אֲרוּיִם וְעֵצֵי עָרֵן שֶׁכְּבָרְצָם כִּי אִם עַל עֵרְבִים שְׁפִלֵי הַקְּסוּהָ שֶׁכְּבֵבֵל,

ימנעו השבית והגולה מבקשים לשוב משני הקדש, והאחד משורר בחום לבבו ורצונו למלאה טעצבין על מה שאבדו בגדה ושביעה שלא לשובו בארץ מרחק, יחפץ יתקת הנקמה בשבניהם הרעים שלא עובו עריון ארץ מולדתם; ועל הרך זה כל דברי המסור אש להטם שלהבת יה על כל הקורות הקרובות שראה בעיניו ועדות נאמנה על רוב עוונת אהבתו באין קץ והכלית לארצו ולעמו ולאחיו: וכל זה מה שיפעל פעולה קדושה, טובה נם באוני ובלב הרור האחרון הזה, והלידי בקרבו כל כשרון טוב חכמה וצדק, לפי צורך הוסן הנכחי, מה שלא יושג כלל בתקדים המזכור כפי רוד כתחלה עליה שחר הצלחת העם והסדנה, ולא ידע טבבל כי אם אילי למשמע און שמעו, ובפיהם הצעירים שקראי כבר בקצוהו קרות וסיה עולם הנמצאים בידיהם לרוב, לא בלבד כי נאבד הפעולה הטובה שיש להשיג מדרוש וקריאת המומור ההוא כי אם עוד החל נפשם בפירשינו ובמדרשינו כי.

אמר ר' הונא בשם ר' אחא שלא יהי דבר תורה בענין כארם שיש לו בת בוגרת והוא יוצה להשיאה לאהר, אלא בני אם תקח אסיו וסצותי תצפן ארך וכו' (ויקרא רבה פ' ל"ח) פירושו של המאמר הוא שנותן עצה ומוסר, שלא יסדה הירדע להוציא מה שטרע לו מקרב ימים, וללמד היום מה שלמד עעסו אהמול, כנהוג בלוצרי שלא לשמה הסמיעים בחון קולם בידעשת כלתי סביעלות גם אצל עצמם כל צדכם, ודמה יפה אהרו הירדע לפי שיחפין יהין בנו שגדלה הרבה לכל מי שיהיה הבא לקראנו, וכמו בן הדסיו למור זה יפה במקרא עין חיים היא ל'חזיקים בה ובמקרא אם תקח אכרי' וסצותי תצפן אתך, ועוד יותר ררש הכתיב ונסעתם כל עץ סאבל, על לסוד התרה יהרסו עצתו הנוכרת כמה שכתוב, שלש שנים יהיה לכם ערלים ובשנה הרביעית קדש.

שישני קצוות הסרה האסנה הנטונה כרוחתינו אלה - הצד השוה בשניהן לחשוב אמונה תודייה מה שהורגלו מנעוריהם לחשוב ככה, וההבדל ביניהם הוא לבר בזה. שאלה ישישו כי יסצאו סקום להטיל חשד וספק באמונת הדיא, ואלה—והם הרבים—יתתרו ועכולו להתווקה ולבעדה בדברי רביון והפרוות שונות אמצעים שאינם יסוד גכון כחור רעה לעולם, והם עמלים ללא צורך וללא תועלת.

פתחו שערים ויבוא גוי צדיק לזכור אמונים :

שער א

הסמים

זכה נעשית לו עם חיים, לא זכה נעשית לו עם מות :

(ויאלף דף פ"ב ע"ב)

תחת שלש תרנו האמונה וירופפו עמודי העבודה הנכונה; התלהן ררך ישר ואהיריהן דרכי מות; יסוד שלשתן במעקשי יצר ורוכסי לב עקוב.
א כאשר ילויב המאמין את נפשו לעבודה, ויפאוש מחשבתו מעמקי השולס ומחסיי החיים, יבוא למאסן בכל הטפל תחת החושים; אחר תקטן בעיניו גם ההשגה השכלית, מוגבלה בשטוישה עפ"י התניין והלבקורה; יהפוך עינו כל היום רק אל מעבר נפשו הגלהבת ויחלוס בה כחות השגה חרשה ועון סמרוסים; והוה הצעד הראשון. — צעד שני לו, וכבר הוא ברע — ירטה לראות בעין פנימיותו מלאכי עליון ועצמים זכי או משללי החומר, ויבקש תחבולה להתקרב אליהם; אחר יהערב עסהם ויודיעותו כל רו וכל העתוד לבא; ולקיום התגודה פרי לבת אש רטיונו, יבקש לו עדות בספרי קדש, ויקראם לא לכר כרטורים וכמלות, כ"א גם כאותיות, בנקודות, כמקמים ובתנין. — צעד אחרון, ישתגע לחשוב עצמו כשוחף לחבורא יה"ש, ושכירו לשטת הפכע כהפזו ולגודר אסר ולהגיע אותה סחוקיה — הסכונה כחודת מנותת מעשה בראשית. אחר ירטה היותו נעלה על חוקי התורה השכליות והשמעיות, כפי רום מעלתו על עולם הפרוד וההקון, שבו לכר יפרדו האסור והמותר, הכשר והמפסל. הראוי והבלתי ראוי; ער שלכסוף יגיע שגעונו לספר על עצמו בהארים נשגבים בן האנושית ופן הרוחניות, וקרוב מאר מאר לעשות עצמו אלוה העתועים. וכמה זר זה הקצה וכמה לא יסבלתו השכל הישר המצא כוה בעולם, ועם זאת כפה הוא מאוסה עפ"י נסיון שני ומשולש ומכופל הרבה; הקצת מסנו ידוע לכל חרבו רק לבקוים — ראשית נמיה וו בנפש המאמין הקרא אצלנו בשם ערבי הדיח (שאוער-מערייא), עלול לה ביותר איש הלכב, ואשר רוח בו מהמאמינים, ומסוכנת כיהוד כבעלי הארוסה, ובסי שלא שם עדן קנין בנפשו היראה והעטה ויתר הכבות המשובחות.

ב ויש מאמין מוצא את יצר לבו טואס כסוב בוחר ברע, ומגיש בנפשו חסרנו ורוע הכוננו, וכבר נשרש בלבו היות האמונה והעבודה מביאים אל האיש, על בן ירטה למצוא עור ותרופה למחלתו כגדל אמונה הרכות עבודה, ויעתיד הפלה והתגונים, ובהרנישו שוצא אינו ראוי להיות נענה לרוע הכוננו, יבקש לו מליציה לפני שופט צדק, מלאכי מרום וצדיקי הדורות שעברו, ויקראם בשמותם, אמתיים או בדוים; ידרוש אל חמרים, יבנה להם נפשות וידליק בהם נרות וכוחה לוח. — מוח המתעף לו האמונה בשדים ממונים על כל יסודי היצירה וכחותיה ומקריה, וברוחניים טובים ורעים מזהוים ומהלוצצים ומהלויים לכל דבר, ויעמל למצוא חן בעיני הטובים

ולפנים או להתרחק מפני הרעים. ולב הנהל יכחו להשיג הפצו זה ע"י עבודתו נכריות ומעשים זרים לטבע, כזרות העצמים ההם אשר אליהם הונגן עבודתו; כמו בעל הנהיה יחפש קרבת רוחות, אך בדרך מהינעב ונלוו, ולהבלית פחית המעלה, להנאתו ולהצילו מבעתו. וכל זה עושה בלי שקול הדעה כ"א מצד ההנשג והלך נפש, להיות קשה עליו להיטיב את מעשיו ולמטר את לבו, והיותו מוצא אמנה שוא והעבודות הנערכים אליה, עם רוב זרוחה, קלים עליו ביותר. — ראשית הבונה זו נפשו, הקרא בשם אמונה טפלה [אנכרנלויכען], עלולים לה ביותר הלושי הדעה וחוקי הרמיון מאנשי ההמין; ומסוכנת מפאת היותה מחשבת יפעת הרה, הרסה את האדם לקוף, והשווה בין המצות הכרות ובין דברי החלוטות ומעשי הכשפים; ובקצתו האחרון נעשה ע"א ממש, אויב כפוי אחרות, ומאכין ועובר כמעט לכל בחית ומעשי הטבע ועוד יותר לכרואי רמיונו הנפסד.

ג ויש עוד פאסין, כשיראה אחרית הפסד שני אלה שקרמו, וימאן בקש גדולות ויכין לטבו רק לקיים המצות כצורתן וכהלכתן, עפ"י רמסורו והערות. וזה טיב בעצמו ואולי היתה טוב לרוב האנשים; אלא יקשה על האדם, יהי גדול או קטן נטוב או נלכב, להיות ישר על דרך אחת באין נוסף ונגרע, וישאל להסיף מדעתו חשבונות וזה יהיה באמת בכדי להוציא שפוני שפוני כהותיו אל הפועל. ועל כן ירבה מאמין זה מסודרים ובקדוקים ובאיפני קיומם, יעסק ויעשה בהם וכענפיהם ובחולדותיהם עד אין קץ. — אמנם יתהעף לו הרע הגדול, שמיטע מעט יפנה ויסר לכו פן הכינה הפנימית, שהיא כאסה נשמת המצוה, והמעשה בנוף לה; ועוד רע מזה שיאבד גם מצות ראשית ויקרה, שאינן כלל במעשה, והם הנודעות בשם חובות הלכות, יסורן קדושה וזרתת החשבה ברעות ובמסורים, והם אצלו כלא היו, להיות מחשבת נסה ובלתי מוכשרת לקבל כאלה, עם היות שכלו מטרוד בעיונים אחרים; וישתקץ כזה הדרך עד שיעשה הלוקה אפילו במעשים בין חקום לנצאפים, וירשל במצות השכליות, וישתדל כמאדו בשבעיות, רק לחשבו שאין השכל מביוע עליהן, והאוסות משיבין עליהן, ועל כן שברן מוכנה הרבה משכר המצות השכליות כפי מחשבתו. — סחלת נפש זו הקרא בשם רבוי מעשה מאבד כוונתו או קדושת המעשה וחולין המחשבת (ווערקוהילינגקייט) וקדמוניט קראו לה סבה פרושים וכלוה בשבעה מינים מיוחדים; עמולים לה ביותר אותן הנקראים ידענים ופחותי המדרגה מרופשי התורה. הכבנה גם בה עצומה עם הוורה כלתי נגלית כהשקפה קלה, וזה היותה משפלה עד לעפר. התכלית הגדול בעבודה, להרים את נפש האדם לעולם שכולו רשיה ולהיות רוחני אך בשמירה סתקש הויה, וזו הנטיה העשרה אחת לעבר כושי, עיבד ביכן וקרא מה טובתי ואעשנה, וידו פתוהה כל היום לקבל פרס עבודת מרחתו.

בפרוע פרעות בישראל ונפל מסט רב בשלשת הפחיתים הנזכרים. או יקטו בעם אנשים מפקחים על המצוות הנעשה, ולהיות מחוקי המציאות הסטרי, שכל הפרוה על מרת מה, היתה סבה לחרוש מה, סתנגדת אל הראשונה פן הקצה אל הקצה, הנה יקוטו גם הלום איהוים בקצה האחרון השני בשלשת הררכים יזכרו, וגם הוא רע ואברון כמולה; והתחדש נגד הויה הכחשה כמציאות הרוחני; עד שיבוה בעליה את צלם האדם וישים עצם נשכחו וכפלאה כחיתה, להולרות איהו חום ואיהו ליח מבעי חוסרי; ונגד אמונה מפלה התקום חסרון

אֶתְחַלֵּם וְהַחֲלָה מִפֶּה כָּל עַדוֹת הַרְגֵשׁ הַפְּנִימִי וְשֹׁכֵל הַיִּשְׂרָאֵל וְאִם כִּי נִקְבְּלָה אֲבוֹת,
 יָדַי יָשִׁים בָּהֶם מִשְׁתַּגְּעִים לִפְנֵי — ר"ם — כְּמַצִּיאוֹת רוּעָה נֶאֱמָר מִיָּה רַבִּינוּ וְנִתְּנָה
 הַיָּדָה עַל יָדוֹ, וּבִסְפָרֵי הַנְּבוּאָה יוֹרֵחַ כְּבָלָם, אוֹלֵי חֲבָרִים אִיֶּה רַב רַמְאִי. —
 וְגַד כְּעֵשֶׂה מֵאֵד הַכוּוֹנָה, הַתְּחַדֵּשׁ עֵינֶיךָ הַמַּעֲשֶׂה מִכֵּל וְכֵל, בְּעֵלִיָּה מִפְּאָרִים
 בִּיתְרוֹן יִדְעָה הַכוּוֹנָה לַמַּצּוֹת עִפ"י הַחֲכָמָה אוֹ עִפ"י הַמִּדְרָגָה — וְאֵלֶּה הָאֲהֻרָנוֹת קְרוּבִים
 לְבִעְלֵי הַהוֹדָה — וְהַחֲלָם כְּמַצּוֹת הַזְכוּרִים, יִסְרָם לְשֵׁאֵר הַמַּצּוֹת, יָדַי יָשִׁיעוּ לְחֻשָׁב
 שֶׁכֵּן עֵין וְחֵסֶה אֵינֶם מְרִי וְהוֹדֵן וּלְחֵי בְּחֵק הַלּוּמִי וּבְעֵרֵי הַרְעָה, שְׁאֵין בִּיבֻלָתָם
 לְהַשִּׁיב הַכוּוֹנָה לַמַּצּוֹת הַמַּצּוֹה, וְעוֹמֵק הַכְּלִיָּה בְּקִיץ הַכְּרִינִי אוֹ לַמַּעוֹל כְּעֵלִיסוֹת
 עֲלוּנוֹת, וְהֵם הַחֲכָמִים יוֹדְעֵי הַמִּדּוֹת, מְשִׁינִים הַתְּכֵלִיָּה וְבִאִים אֶל הַכְּסִיָּה הַמְּבֻקָּשֶׁת
 עִפ"י דְרֻכֵיהֶם הַמִּיֻּחָדִים לָהֶם. — הַגֵּה שְׁלֹשׁ הַתְּפִלִּים הָאֵלֶּה וְהֵם: הַתְּפִלָּה דְרוֹחִי,
 הַסְּרִין הָאֲמוּנָה, וְעֵינֵיךָ הַמַּעֲשֶׂה, אֵינֶם כֵּל כִּי מְכַיֵּים לְאוֹרֵם הַדְּרִיִּם וְאִם כִּי לְקִבּוּץ
 רַבִּים; לְהֵאן דָּם מֵאֲחֵרִים תְּמִיד כּוֹסֵן מִמְּקִשִׁים הַרְאֻשִׁים שׁוֹכְרֵנוּ, וּבְמַצִּיאוֹתָם נִכְלָה
 לִיקָח עֲדוֹת וְרֵאִיָּה עַל רֹב הַמַּצּוֹת מִכֵּת חֲרוּזִים קוֹרֵם לָהֶם: וְסֵן רַב. — וְהַגֵּה לְחֵיָּה
 הַיּוֹתֵר קֶשֶׁה בְּחֻלּוּאִים נַעֲלָמִים וּבְמַתְרִים כְּאוֹתָן שׁוֹכְרֵנוּ לְסַעֲלָה, דָּאֵן הַתּוֹדָה
 וְהַכְּרָה מַצִּיאוֹת הַמַּחֲלָה, הַגֵּה יִהְיֶה בְּכַחֲנִיָּה זוֹ הַתְּפִלָּה הַשְּׁנִיָּה הָאֵלֶּה. צִדִּי וְהַרְעִיָּה
 לְצִדְעָה נִשְׁמָה וְעִמּוּקָה. — אֲמַנֵּם בְּזוֹלָה וְאֵת הַבְּחִינָה, אֵין כְּרַפּוּאוֹת חֲלֵי הַנְּפֻשׁוֹת,
 לִפִּי הָאֲמָה, רַפּוּתָה הַחֲפֵץ בְּהַפְּכוֹ — וְכִבְרֵי הַשִּׁיב חֲכָם נִדּוּל עַל שְׂאֵלָה: מִזֵּה הַיּוֹתֵר
 רַע לְפָרְטֵי וְלְקִבּוּץ: כְּפִירָה בְּעִיקֵךָ אוֹ אֲמוּנָה שׁוֹא וּבְפִלְז אֲסֵר: עֲרֵךְ הַיְבֻלָּה כִּינְטָם,
 כְּעֲרֵךְ הַתְּבֻלָּה שְׁכִין חֲלֵי הַסְּרִין חֲלֵי תְּבַעֲרָה אֲכֻלָּה; מִי הָאִישׁ הַחֲפֵץ חַיִּים, יִבְקֵשׁ
 הַמַּלְאָךְ מִשְׁחֻרְקָה.

שְׁעָרַי

הַשְּׁבִילִין

הַתּוֹרָה הַזֹּאת הִיא לְשֵׁנֵי שְׁבִילֵיךָ אֶחָד שֶׁל אוֹר וְאֶחָד
 שֶׁל שְׁלֵמָה: הַמַּה בְּשֵׁל זוֹ סֵת בְּאוֹר, הַמַּה בְּשֵׁל זוֹ
 סֵת בְּשֵׁל, מִה יַעֲשֶׂה? יִהְיֶה בְּאֲמַצֵּעַ.
 (וְזוֹלָמִי, מֵינִיָּה, מִרְקָה כִּי לִלְכֵם הִי.)

הַדְּבָרִים הַנֶּאֱמָרִים לְמַעַל בִּיחָם אֵל כֵּל דָּת סִגְנָה וְתוֹרָה נִרְעָנָה כְּבָלָה, יֵאֻמְרוּ
 כִּסּוּ כֵן עִפ"י הַנְּסִיָּה וְהַבְּחִינָה בִּיחָם אֵל קְרֵאָה יַעֲקֹב, בְּעֵלֵי דָת מוֹרֶשְׁתָּה תוֹרָה צִדָּה
 לֵט מִשָּׁה. — וְלִכְאוֹר הֵה, רְצוּנָה לְנַחַח וּלְבָאֵר חֲלָקֵי הַמֵּאֲמָר 'הַקְּצֵר וְהַצְּנֵב הַנְּרִישׁ
 לָנוּ כְּרֵאֵשׁ, וְהוּא יִהְיֶה לָנוּ עִפ"י דְרֻכֵנוּ לֵקֵי מִשׁוֹר וּפְנֵהל, לֹא שְׂתִידָה מְסִימָנוּ בּוֹה
 אוֹ בְּהַמְשָׁךְ חֲבֻרָה כָּלֵל לְעוֹרֵר רְקוּזִים עַל מְקָאוֹת וּמֵאֲמָרִים לְפָרְטֵי אֲהֵם כְּרֻךְ
 שְׂהַדְּשִׁים עוֹשִׂין. וְנֵאֲמָר כִּי, דְּתוֹרָה הַזֹּאת מְכַרֵּם מִמְּקִשִׁים שְׂמִסְכֵּם עַל כְּלִיּוֹת
 הַתּוֹרָה, פְּנִימִיּוֹתָהּ, וְכוּדָה, יִכְתֹּב הַשֵּׁם עִמָּךְ כְּמִשְׁנָה רֵאִין דְּרִישִׁין. וְהַסְּדֵק הָאֵלֶּה
 הַזֶּה הוּא הַקְּרֵא אֶעֱלֶה רַב — כְּהַקְּרָבָה לְמוֹרָה — הַכְּסֵת הַתּוֹרָה, וּמְכַרִּילוּ בְּפִירוֹשׁ

כן לומר פרטי המצות ואופני עשייתם הנקרא אצלו שם חכמת הלמדן הרבה. והנה אהרן ההתבוננות בעיקר הרבנים והפנינים האלהיים הנמצאים כפירוס בשני התלמודים וכבודיהם, ניבא לכלול את הלמודים הנעלים הנה המכונים, בשלש מחלקות:

א לומר ידועת כוונתם של הרוחני והשכלי, ואיך יזכר בנמצאות, בנפשות היצורים כולם, ויותר בבין האדם במשפחותם לנשיהם, ועוד יותר בסגולות הסין ההוא, עד השכלים הנבדלים מחומר הבישנים לזכי הנפשות השלמים האמתיים, ועד הנצח הרוחני הנעלה ונשגב על כל רבויר ורעיון, מקור כל חייה כושבלת וכוחשה, כל הכולל הכל, וההצטרפות שבין האין סוף ההוא ובין כל בעלי ההכלית הרוחניים המיסודים לפניו, והנשמים כל בני הלוף. — הענינים האלה המסיכו אותם החכמים אקראי במרכבת ישעיה ומרכבת יחזקאל ושאר ראשי מראות הנביאים, וכס היו שונן גדולי החכמים לבחירי תלמידיהם המרע האלהי הזה, במקומות נבדלים ולעתים כזמנים, ועל כן כנתו כשם הכולל מעשה מרכבה.

ב ציור אבתי מכלל העולם כלו וערך הלכו ואי, פנימיות עצמי פרטי הנמצאות לפי טבעם החסרי והרוחני, התחלות הכחות הנשיעים בכל דבר, החקים שעל פיהם סתנהים הפרטים והכללים עד הכלל הגדול היעליון שאין עכו ואחריו לא פרט ולא כלל, כל הכולל הכל, — המרעים האלה הנקראים אצל אמרוני החכמים פלוסופיא של הטבע — בהפרש סן ידעיה חוקי הטבע הטיחורים, אמסכינוו אקראי של שלש פרשיות ראשונות שבתורה, ושנו אותם כמו כן בהעלם גדול לקצת הלטידיהם וכנו אותם כשם הכולל מעשה בראשית.

ג לומר כוונת כלל התורה וסוד פנימי של כל המצוה בה, נפש האדם ובחירה, בריאותה חליה ורפואתה, סוד החיים והמית הטוב ורע, הכלית מציאת האדם בעולם והצלחתו האחרונה, ענין ההתהלכות עם אלהים והדבקות באלהים. או הקשר המופלא והמסתם שבין העובר המשיג ובין מי שבראו בעלמו, מקור כל המציאות, הוא סלך הכבוד יהב' ויהעלה שבו; וכללו החכמים המרע הנשגב הזה כשם סוד מעמי הורה, ושונותו כמו כן בהסתר וכסו, עד שלא חובר במסנתות טיחדות, ולא נשאר לנו כיא נרנוי לב מעמים ורסוס טרס כאצבע על המצא הענינים הים כנאסה כזמנים החשובים, ועוד הרבו למנות כלל שלש מהלקות המרע האלהי הוא כשמות משללים, טיול כפרס, צפיה לבית, וכדומה:

מעה יהבונן המשכלי, היות השכלות והנסיה מנקודת האמת בשלשת חלקי הכדע הנסתר שזכרנו, מקביל ונערך לשלשת הפתחים כשכולי האסונה שכארנו בשער הקודם הן והפתיח בקצה הארזון, והיות השככול בהשגת הרוחני נערך למעשה מרכבה, והכשול באמניה באמצעים ומעופי ע"ז, נערך להשניאה כמעשה בראשית, והמשכול כמעשי המצות הננו נערך להשניאה כמחרי מעמי תורה, באופן שזכרנו הישב דברי השער קרוא, כבר ידענו ככלי שנצטרך לנפיל הדברים למכין, סתו הנרצה כמשל שכלי האיש ושכול השלטי שזכר המסאר.

„מה יעשה ז' זה הליטון מרה שיש הנה אויה הכרח לבעל הרת הסביאו להיות איתו בדרך הלמודים והדרישות הנזכרים עד שיבקש סה יתכן לו לעשות, ככדי להוחר ולדמלס כן שני שבילין מסובנים שמוחמנין לפניו באויה הטרא ההוא, שאין לעבור ולברוח ממנו בשים פנים. — והנה לא יתראה כהחלת ההשקפה ההכרה הזוה, וכנו שמירנל כפי המון הרבנים לשאלו נם על החכמה העיונית נם על המקובלת

כי הכניסנו ככל אלה? ומה לו ולקאמין להכניס עצמו בדרבי הרישה ייחיל הדין עצמו מודה שיש בהם סכנות עצומות. הלא טוב לנו שנקבל האמונה והמינוחים התוריים כהבון וכהתנוקות, מבלי שנצער בהם והלאה אפילו כמלא פסיעה, ואם נשוב, הלא יש לנו עדויות ברורות שמופן עכ"ל קרוב לאלפים שנה, רבו המוסקם באלו הלמודים, יאסרו מה בכך? הנה גם הוריהם שמופן ההוא ועד זמן הרב, ועד היום הזה, גם הנבוכים בהמה רבו כמו רבו; וכל עוד שלא הוכתחם הטרח הענין בעצמו ויטרתו בנפש הבאמין אין להביא ראיה מן הקושיא על התרהה. — ובכדי לעסוק על האמת בזה, צריכים אנו לאיזה הצניעה מסבע הנפש השכלית והלך השנהה, ונבארם בקצור נמרין עם איזה רוגסאות לעזר ההבנה ולרגל המלאכה אשר לפנינו.

עד שכל עיקר השכל ומחר האדם מן הכתחה. היא מעולתו ליקח הציורים
 הראשיים שנמכרו אליו מחרץ לנפש או מנפש עצמה, ולעשותה מהם משינים, היינו ציורים כוללים, אחרים, ומהאחרים זה בזה, וכל אדם אף היותר נכבד הוא עסק בפעולה זו כל היום במחשבתו ובדבריו. אם ייבאל איש מה זאת? והמשיב יענה — דים — ביה, או יאמר המנהג משוטה, כבר עשה ככאן מן ציורים משינים — זה הדבר הפרטי העוסד לפניו בדרך טאין בו ידיעה וקשר השגחה כל עיקר — משינים כוללים, ביה, שם ומשג כולל כל סקום מיוחד לדור בו; השושה, מושג כולל בעצמו המסונה ככלל, הששייה, האורך, השווי, ענין הצלעות והוויות, כולם מושגים שכל, כוללים, אחרים בעצמם ונערכים ואי; עד שכל שאלה מהו, מה מעם, מה הוצא לנו, במה המחלוקת וכדומה, אינה וולח הטרח וצורך הנפש המשכלת להפך ציורי המשינים שלא יפול בהם שם ידיעה, כ"א היגשה לבד מחושים החיצונים ומחשבות הפנימי. ולעשותם ציורי תחלה המחשבה, אך בודדים גם הם כ"א לבדו בלי קשר השנה, כמו שהם הציורים התוריים אצל התבון, אולם אפילו בהתבון האנשים לא תחח רעת השכל, עד שיתהו לו כפי יכלתו טאותן ציורי תחלת המחשבה מושגים כוללים ונערכים, והתברל שבין הנמוב והנלכב, הוא כאן באמת רק בין רב למעט, ברור וערוב, כמושגים ודרך השגחה; ורובם ככולם עושים מעולה שכלית זו בהלך נפש ובכלי רעת ברורה מזה העסק; ואך לבד המשיכל האסוד להשגחה על נפשו ולהתבונן בפעולותיה ישיכל מעשדו וידע מה הוא ואיך היא ידיעה; והמבין יותר בשמוש הבהרה הרחננות שבארם, יבין איככה יולדו לו ציוריו, משנה ומחשבותיו, ואיך בהעריך אותם אחד אל אחד, יגיע המיד מן הפרט המתהלך להכולל ואחד, ואיך יהיו לו ליסוד מוסר לכוון עליהם היקשיו ראיותיו מברותיו וחוקותיו, הכלל שדוא מסבע רוח השכל לבנות בנינו בעולם שבולו מושכל; טפל חמרי הבנין מעולם המחשבה, ונותן בהם צורה עצמי, היינו שמהפך ומעלה אותם מן היגשות חופיות לציורי תחלת המחשבה [פארשטעללונגען] ומהם למשיגי השכל [בעגריפפען] ומהם למושכלות נמרות וכות וקדושה, הם מחשבות הבינה [אידעען], ואלי יחבארו הדברים עד באחד השערים הבאים, ועתה בעל כרחו נשוב לענין שאנתנו בו.

ש ע ר ג ה מ ב ו כ ה

מה יעשה?

והנה ראינו כרינו מנינות ומריבות קנין שבין אדם לחבירו. אך ברבות החקירה בקן. רחבה ונסכה לפעולה חכמה מחודרת. עד שאסרו הרועה לחתכים יעסיק בחן: וכן גם מעשי שאר המצות י"י החקירה והמו"ט התלסודי שבו ללסודים עצומים ועמוקים, וזה רק ע"י ההנבלה השכלית שהגבילו את הצוירים הירויים שנמצאו כפורסמים ומקובלים באוסה בכהב ובע"פ. לדוגמא: השקיפו על דרבי נאור הכתובים ואופני הוצאה הדינים מהם בענין ענין, והפשיטו אותם מן הפרטים והציגו כללם וכרות שהתורה נדרשת בהם להלכה ולאגדה. וכן נולדו להם מישנים כוללים מן המחויב, המצווה, המותר, המותר אבל פבור, והאסור בחיוב; הדראי, הספק והנראה; הרוב, השקול המועט והכמל כמעטו, וכיוצא. והנה הגבילו לענין שבה כדור היקון וסורו קלקול, סרו כיעשה וכונו טלאכה, הצר השוה שבהן למיניהן ובסר יבדלו, לענין דינים: הקנין והעתק הקנין; המוציא והכחוק; ההפקר, המיוחד והמשוהף היתורים או לרבים: מהו מישנ השנועה, מה כרה, ובטה החול; וענין נשים הגבילו מושג הויקה ואופני התרהה. כנקיף הפשיטו מן אופני הנוק הוורך פרטים ומיוחדים, כפי מה שכאו כהורה, את העצמי להם ומשוהף לכולם, וסה שהבדיל כל נוק מחברו כעצמיהו ועי"כ גם כרינו, וכנו אותם הכללים ביש אבות, ופרטות שאין להן קץ, ותרלות. בקרשים הניעו למישני המעשה והכינה שנסה: כונה מועילה, בלהי מועילה יספסרת, וכן תצטיר להם הנומאה ווצאה מן הנוף כדבר חוסרי ומתחלק ע"י נניעות עד שנפסק ובבל. — וכל מה שהארבנו אינו אחך סני אלף הצוירים והמישנים, שנולדו לחכמי ותופשי התורה, הראשונים והאחרונים, הפשיטו אותם מן הפרטים הנפרדים והשנועות הכודרות ועשאוים כללים מיוחדים כעצמם ונערכים וא"ו וע"כ מן שבו לאוהה החכמה — חכמה תלסוד תורה, שאט כתפלאים על עומקה וחודרה. — סעתה נצא ונדון אם כך הוא הענין כחכמה תלסוד התורה שכל עיקר נושאה הגבלה הרבור והכיעשה התוריי, ויהקן בה הנסיון ועדות שנים, ויונסר בה ררין עפ"י רוב מנין, הכלל שנושאה רברים חיצונים הנופלים תחת החוש, עד שבכחינת הנושא הוא יצדק לומר: מצוה אין צריכות כוונת [ונהפוך הוא כחכמת מעטי תורה שזכרנו כי שם הכוונה צריכה ועקרית] מה יהיה הדבר באמונה התוריייה ובהישרה הנפש כדעות אמתיות וכמוסרים מתורים, עאכ"ן שינעלו ויתרחבו מן ראשיתם, צוירי תחלת המחשבה, למישנים כוללים, אחדיים מוסרים זה כזה ונערכים זה אל זה, כמעלות הסולם וכחוליות השלשלת; וכשונה ועמוקה וקשה ידיעה זו מרייעה המעשה סכל עד ובחינה, להיות נושאה כרוחניים ובשישי הרברים; ואעפ"י כן לא לבד לב המשביל יתמוך בהם בחפין סמור, כ"א גם המון הסאמינים כל אחד לפי דרכו ומרגתו, ציעד לפעולת הכושינים הנוכרת בהלך נפש וכלי חפין סבור; ועוד יותר הרבה באמונות רעות ומוסרי כרות סאער כמעשים

וזה לפי שהם דברים נמועים בלב וקריבים אליו ביותר, כי קרוב אליך הדבר סאר; אולם יודה כל מנין בפנות הגדולות ההמה, שהם קרובות מצד, ועמוקות ורחוקות מצד, וזה המפתח שימצא בהם שאלות עמוקות ומשפטים מהגנדים שיש לשני חלקי הסותר, והם סבא גדול בנפש ובשכל, ולהיות ההעברה והתפרה בקצה האחרון מהם רע וארס מסית, והן הן שני קצוות השבילין שובר המאמר, ושאין גם בפינו די אזהרות אחר אזהרות להזהיר ולמנוע מהם—ולדוגמא ויתר ביאור נביא מעמ מהרבה כאוהן השאלות העמוקות והגזירות המחנדות ששוין בהם המשכיל ושאנו משכיל, ולהיות הכוונה מאתנו להראות קרבתם ללב התמון המאמינים, נציגם בקצור מלין ובלשון מאמרים מפורסמים או מורגלים כפי הדוב, לא באורך ובלשון בעלי החכמה.

שאלות: מה למעלה, מה למטה, מה לפנינו מה לאחור? [וזהו רוש התמן והמחקר המפורסם שחתרו החכמים לאסור להטמן לשאלו בו ולדרשו בריבים, לרוב העלמו ועומקו, ולהיות כל המהחילים הורסים אליו ושואלין בו] מהיכן נבראת האורה?— שמים מהיכן נבראו? ארץ מהיכן נבראת?— טוב לאדם שנברא או פוב לו שלא נברא?— תלמוד גדול או מעשה גדול?— מי שלא שייר אלא חק אחד הוא בן ניהם או מי שלא שמר אלא חק אחד הוא בן נן ערן?— המעשה והכוונה אם שתיהן עקריית או האחת עקרית והאחת סועילה, ואיזה?— אם יש לחלק בסנות בין עקרים וענפים, באופן שאם כפר באחת הוא כיוצא מן הכלל, ובאחרת תושב בכלל אעפ"י שהמא ישראל הוא, או אין לחלק בתורה?— צדיק ורע לו רשע וטוב לו?— אם יתכן מליצים אמצעיים לחמלה ועברה אם לא?— באיזו דרך סועיל וכות אבות חכות הצדיקים?— האיך האדם נזון ביושר ובמשפט לפי כמות, איכות ומשקל הוכיות והעבירות שבידו?— כפרת יוה"כ וכפרת מיהה איך וכמה הוא?— שער התשובה ושעור כחה וערך השב אל הצדיק הגמור, וענין מניעת התשובה מלמעלה?— שאלות רבות בענין השכר והעניש ומדרגתם ושעוריהם.

דוגמא מנזרות מהגנדות: כבודו מלא עולם, משרתיו שואלים איה מקום כבודו.— כי לא ראיחם כל חמטה, ותמונת ה' יביש.— נשמה שנתה כי מורה היא, רצוננו לעשות רצונך. ומו מעכב? שאור שבעיפה מעכב.— הכל צפוי והרשות נתונה.— הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, כי אני חכברתי את לבו.— ותשלחם ביד פשעם, הן אתה קצפת ונחמא למה תתענ ה' מורכין.— הכל בידי שמים חוץ מצנים פחים, אין אדם נוקף אצבעו מלממה אא"כ מכריון עליו מלמעלה.— עושה שלום ובורא רע, אין דבר רע יורד מלמעלה.— ובנים לא יומתו על אבות, ואף בעונת אבותם אתם יסקו.— והנה כל אלו השאלות והגזירות והרומים להם והמתקף מהם לאין מספר, הם דרושים גדולים ועמוקים, קצתם בבלוסופיא העיונית וקצתם בבלוסופיא המעשית, וקצתם בחכמת האלהית הרוויית, והם כמו כן הנשאים העקריים בחכמת הספירה המקובלת, וכלו בהם ימיהם חכמי חסידיו הדורות. וגם זאת באמת שוין בהם כל איש בעל דה תורה משה, כנבוב כנלכב; ולא תחשוב שבאחד מן הוכמים הקידסים או המאחרים, היה המאמין מתפעל לבר כשב ואל העשה בכיוצא באלו הענינים, כדעת רוב הרבנים שוכרנו מעתה, המבורים שרק בלכוד המעשה תהיה התנועה השכלית ופריה הטוב אשר מצאנוה ורמונו עליה, ובאמונת דעות וטכסיום הכל נח ושקט באין תנועה חיונית; ונהפוך הוא, וככל

הומנים כל איש לפי מה שהוא מעין, או תענה אי מקבל הדרך מאחרים, או רואה סביביו עושין, לא ימלא מהשיב לעצמו השמות על המאלות הנזכרות וכיוצא בכן, וכפי פעולתו ומדרגתו בונה לנפשו בנין אמונה; והוא הוא כבוד עצם הרוחני וחיי האמיתיים, ועל חזות יוצרות זו אני מברכין דברתך הראשונה בהפלת יוח' אחר שלש ברכות השבח ושפחת כחן, ועילה אנו מתפללין, שלא אירך ואסתר דמה יחוננו, ותר פסקי יסודי ברכות והפלות הנוראים.

והנה אחר כל התפארה והכבוד הזה, בעל כדדנו נרד שבתוכן הנשגב הזה, השניאה קלה והמכשול לפתח רובך, ומצוי מוד בתחלה הצעדים הראשונים הנעשים כמו שאמרנו גם בהיותך נכוח שכבעלי הרה, וכלי מניד ומרתת הנפש והמלאכה בשטוים השכל והעיון במפרים, האך יהיה באפשרי להסגן ואף לרוב החשבים לכתובות, להכלם סן הנמיה והדפירה אל המרה הצבונה באלו הענינים (והחלילה למה יהיה הטעות והשגיאה בעולם היא באמה סעוף טיגו השאלה על סקר הרע המבוע והמכור) אלא שבתחלה הוכנים החשובים בהיות הצרכים טיעמים ינקיין בעבודה קלה ויפסקית לאדם, ובני אדם אינם מקבלים חשבוטה רבים ועינים המהירות סבלי הכיר איהם, הנה יהיה גם הלב המים והמחשבה נקח מכל היעות הפסיביות האחוזה בעקבי המותרות, הם תמאיה הקאה ובקשה הכבוד יחשררה, ארבה עצמי ותר מדאי יבלתי סביל את הוולל; ועליב המרה סן הנקודה יזכרנו בלתי כעויה ובלתי סמוכנה כל כך; וגם כומים מאחרים סן הראשונים עדין אין הנמיה היא נמיה ונכרה לעין ככללה; ועצמים שתרראו לפי הזמן גם לטובה וסועילה באינו בחינה - אולם לבקוף כאורך הזמן ובזוק העינים יכריכות הצרכים ובקשה חמשה על הוולל, יקשה לפשט העקביות שבלב ככל צד, והתרחב הפיצה ויפידו הלבבות ותגדל השפחה והנמיה ותביא לקצה האחרון פשט חלקי הסתה ותרפך הנרכים; או אז יצטוו ויעלו פואתן הנמיות בתחלה הצערים הראשונים להשנה, שרשים מורים ראש ולענה, אמונה רעות וסחת סקעקעים יסוד האמונה ומבקעים הוכותיה וסליבים לשאל ואברין סיהלם. ולזה יצדק המאמר הנרשם, הוזה כירא ורעד על גורל המאמין הדולך ועולה כהר ה' שואל: מה תעשה? ו

שער ד

התנף

יהלך באמצע.

כאשר בקשו להם המלכונים איזה סשפט כילל ואכן כחן, לבחן בו הסדית המיות והרעות, נדר ארסכו יאדיו משך דרב כשמינה פרקיו והרבה מדבסיו, הויה המשפט; בין שני קצוות ירה הטוב והנכון הנכול האמצעי, הוא הוכחן בסחת ובסוכרים, היינו שכלל מדה יסדה הקעות הם הרע והתנעב, והאמצע העיסוד בירחוק שוה סמיניהם הוא הטוב והנדרש; ד"ם הכלות והפזיר הם הקעות, הקסין

האמצעי. וכן בין המתנאה והמגבל כבוד עצמו, העניו עוסד בתוך; אולם לא הפסיק זה היסוד לחכמים האחרונים, לפי שאין בו על האמת לסוד כולל וסבוחן איה איפוא האמצעי המבוקש; ולזה אף אם יצדק המשפט האמצעי הוא הנכון, הרי הוא כצורה ריקנית איננו כולל בקרב העיקר-הגורש. ואמר עוד, להיות שכל מורה יסודתה אהב משפט יכלי מעשי אסרי או כוב, והוא לבעל הסדה למשפט מנהל (מאקסימע) כדנהגותו; ד"ס הכילי משפט יסוד מעשהו: היות המסמן והקנין ענינים טובים בעצמם, לא רק בכחינה ההשקש בהם לבד. ומשפט המסוד הוא: שיתכן לאבד הקין עם הפירות בשביל הנאה יתירה; והמקמץ יסוד מעשיו: שראוי לבקש מהקין הנאה מספקת, בשעור שהיה עמו תקוה נכונה לקבל. ינו הנאה הזיא גם בומים הבאים. הנה ראינו היות המשפט האמתי של הסדה המוכה משונה במדותו לא נכמתו לבד משפטים הכוזבים של המרות הרעות, ועל כן עזבו האחרונים תדרך הצוריי הוא ובקשו להם יסודות אחרים כמדות, כמבואר כמפריהם; ולא הבאנו הענין הזה, כ"א לסבת היותו רוסה הרבה לגדון שלפנינו, ושנם בו אף אם נודח ונאמר היות המשפט: כין המכשולים באמונה ראוי לבקש התוך, הוא כצורת משפט צדק; הנה לא יספיק לנו בכללותו לאבן בוחן לאמונת דעות, כי מי חיות האמצעי הוא ומי יורנו הסימן שאינו כבר קרוב לאחד הקצוות - זה האחד; ויותר מזה הוא שאם נהבונן בשמחיות המשפט הזה, הנה תתראה לנו עצה יעוצה כי נאשר חסיד בריחוק שזה משני הקצוות שלא נרחיק נפשנו, ד"ס יוהר סראי סן התייה, הייט שנתקרב אליה באופן מה, וכן שלא נרחק סן הכחשת הרחמי מכל וכל, כ"א נאשר קרובים אליה בבחינה מה; והנה שתייה אברין וסות רעות באמת ובהלם, ולזה יהיה המובן העמוק והאמתי של העצה הזו, שנכתב לנו בדרישותינו דרך סקולה ונעלה עד שנגיע אל המקור הראשי והתחלה הרברים באופן שיתבאר השאליה ויתבמלו הנזרות המתנגדות סאליהן. ובמשלנו נגיע לדעת שלא שייך בו לא הויה ולא הכחשה ברחניות, ולא ימצא מקום להתנגדות הדאי - וכן הוא הענין כשאר השאלות והתנגדיות שזכרנו ואשר יבוא זכרם עוד, ד"ס התנגדות דרך האמונה שחפצים בו הרבנים, ודרך המופת הנקנה, שמכששים אהבי המחקר באמיתות הנצחיות, התנגדות הפשט והדרש במצות התורה, הפנימיות והחיצוניות כמפוריה, וכל כיוצא בהם; במלם לא יתכן בהם האמצעי בריחוק שזה משני הקצוות על המובן השמחיי, ואין בהם על האמת מקום לפשרה בהכנתה הרנילה, הגם שהיא דרך כלולה לדרשנים ולרוב המדרשים בענינים הנשגבים הללו בשכל משותף, ואולם להמעין המדקדק ודורש האמת בכל לבבו, אין עצה ואין החכילה כ"א שיגיע עפ"י ההתבוננות העמוקה למקור וראשית הענינים הגורשים, ולאופן שעל ידו התבמל ההתנגדות מכל וכל, ואך בזה התייבב נפשו והנחו דעתו, ודרכו הנשגב יהיה כאמת שני הקצוות ביחד גם לא אחד משניהם; והדרך הזו נקראת על צד ההעברה והסימן החושיי, נבול האמצעי, לפי שגם בגשמים נוכל לומר על התיכון היותו שני הקצוות ביחד גם לא אחד משניהם. — וידענו שלא יוכנו דברינו אלה היטב עד שיבוארו כפרטים כהמשך המאמר הזה. הכלל שהעצה הזאת לבחור האמצעיות בררושים היא מוכה והוגנת לפי צורתה; אמנם אמתה תועלהה ויטושה לא יוכן לשכל ראשון רק לעוסק מחשבת הבינה אחרי עמדתו על אמתה העיונים המכונים לאשר ידרשו מאנה אחת אמת כשערים הבאים, אם חפץ בנו ה' ופועל דינו ירצה,

יבוי שבו השקרים שבאו עד הנה כמו פתיחה כוללת לאמירתו זה, שנתחיל בו עתה בענינים נפרדים, ובשועלו בדרך כלל. ענינו והשיבם זה על זה על דרך צינאת הרב עם פניו המורחן או תעמוד על הכוונה כולה, כי תבא חכמה בלבך ודעת הנשף ינעם; כי ה' יתן חכמה כפיו דעת ותבונה. וכמו שהשם ב"ה הוא קרוב מאד לדרך מאד, כן גם הדבקה האמורה קרובה אלינו כמשי"ה כי קרוב אליו הדבר מאד. ואומר כפי עליונים ונוקמים יסדה ענין. ויהינה ועסקה מאד בסי שאמר. והדבקה כאן המצא וכל הענין; והרבו החכמים למנותה ולדמותה, לבאר עסקה ועונתה, הכיפה שאין לה אנוכי, למתגלות אבודה וביצא.

שער ה

הכוונה והתכלית

כעל לאחד יהיה עובר ממקום למקום וראה בידה אחת דולקת, אמר תאמר שהבירה בלא מנהיג? הציץ עליו בעל הבירה ואמר לו: אני הוא בעל הבירה; כך לפי יהיה אברהם אבינו אומר: תאמר שהעולם הזה בלא מנהיג? הציץ עליו הקביה ואמר לו, אני הוא בעל העולם.

(כ"ה ט' ל"ט)

גאונים ריפא פילוסוף יוני מאחרוני חכמי העם ההוא — חי בזמן אנטוניוס רבי. — הוא לבדו לפי הטרע לט, הסבא בבאר הורה משה וישראל בשביל לחלוק עליה, וזה נכסיו בבעלות בעלי הדמים, והמחלוקת היא בענין הכוונה והתכלית במצד ספקה המבע. ולזה הרב ז"ל בגדל צדקתי, כאשר טורמנה לפניו מלחמה ידבנה זו שלא במקום הסודר לדרוש זה היינו בשר קרוי בר פואה עם ואת לא תחטא אלא נכנס לה ונלחם בכל כחי נגד היוונים, עד שנצחו לעיני המסבילי הבורן, ועל כן להיות שנשחטת האמר ההוא בדעתך לשון ערבו — שאולי הסעצוק לא היה לא הורני ולא פילוסוף — ועוד יותר ברפאים, אינו נכון להגן בזה עיקר הירף המאמר; ולבאר, אחרי אשר נרחיב הדיבור במחקר זה, דל בענין הכוונה והתכלית, וזה ראוי מצד עצם להיות הדיש הזה שער גדול באמונה הטררית, ולפי שהוא במציאות השם העמנוהו והנדרגו לעולם מופת קרוב לציוה הסחשני עד שהתחמשו בו הנביאים לייב, אמר ימאי סיום עיניכם וני', הכוציא במספר צבאם וני', ואמר עוד בירא נא את ה' אלהינו הנהגן נשם ידיה וכלקיש בעתו שבעתה חקיה קצוה ישפר לטו (ויסיה ה' ל"ה) • ועוד הטוען און הלא ישמע אב יוצר עין הלא יבום המלמד אדם דעת וני', ותאמר בכחונת יאווה אלו כל פעולה טבעית יש לה טבה הפועלת אותה, והנה תעוד הפעילה על כנתה, אולם מפעולה כזו בלבד אין ראהה על יסודה בה תכלית כטון וסיוחה בעצם מנתה טונה, ריל יסויה מטרט שצויהה

הסכה את הפעולה בתחלה וכוונה להוציאה לפועל בכרי להשיג את התכלית, ולוח נקרא כלל הסבור הפועלות האלו בשם יוני סבור סיכאניקות היינו סבור פועלות כמבצע סבר מבלי שיהיה שם ציור הפעולה כקודם לה וכוונה להוציא לפועל שתיא התכלית. — אולם אם נמצא פעולה שאי אפשר הכצאה מבלי שיהיה ציורה תחלה נמצא בעצם סבתה, עם הכוונה להוציאה לאור, הנה נקרא סבות כאלו סבות הכותח והתכלית, כמו שהם פעולות המלאכותיות שלנו. — והנה אם נבין עפ"י זה את מעשי הטבע, נראה שיש בהם בתחלה ההשגה פעולות סיכאניקות לבד, והם המיידיות על סבותיהן הפועלות אך לא על כוונת הסבות ההם בפועלן, כפי פעולות היות והמים ושאר היכרות שפועלים כמבצע; ואלו אין להם שייכות לעיון שאנחנו נו ודוא ליקח ראייה סן הפעולה על שיש בעצם תכונת סבתה כוונה תכלית.

אמנם יש בפעולות המבציות כמו כן פעולות שגורא בהם ליצור המחשבי תכלית נגלה, היינו המצא ענין מבטי אחד ליצורך ולהועלת דבר אחר וולחו כמו מציאה המים הצמחים למזון החי, ומציאות החיים למזון ולמלבוש האדם, מציאה הרוח לנקות האויר. והנה נאמר בריוק לפעולה מבצית כוו שהיא מבכמת אל התכלית שתוא היצוני לה. והנה אף שתכלית היצוני כזה ישפוט עליו השכל הישר, כל התכלית היצוני כמבצע נעשה ככוונה להשגת התכלית התוא. הנה עם זאת אין כו לכוד טופת כולל טוכרה להעיון התבנויי שאנו בו, וזה לפי שיש דברים נמשיכם אנחנו בעלי השכל הכוונה, לאיזה תכלית מבלי שיהיה התכלית בפועל. הטבע בעצמו. ולפעמים תגיע סכלותנו כזה שגשגמש כמעשי הטבע לתכלית הכל ככו הגוצות בעלות הגונני, והאכנים והמטכות התצוים. ועקר מבקשנו הוא שנסמצ בפעולה אחת מבצית בעצמה ובפנימיותה הכלית, ושהתכלית התוא יהיה ככוונה ושעל ידה נשפוט היות ציור הפעולה נמצא כסבתה סקודס צאתה, היינו שהסכה בעלת שכל הפועל בו. אולם על הסבות בעלות תכלית היצוני יש לבעל הרין לחלוק ולטעון, שאינם אלא סבור סיכאניקות מסכיסות לבד אל התכלית שמצאנו או עשינו אותו אנחנו בעלי השכל לפי צרכם כחכמת או בערפת או כסכלות לבנו. המשל אותן הפראים השוכנים בקצה הצפון כערבות ציה נהרבות ושומסות, יועלים הרכה השלג החסיר לעבור בו כנקל כרחק רב, ויעורו כזה ע"י הכרכות קלי המרוץ שיםצאו שם לרוב. והתקיים שם בהסם וו במאכל קוץ ודרדר טועפים, ועם זאת החלב הרכה וסוכ למאכל בעליות. ועוד שם סער הים גדול סאר אולם כדווחו הולך ומערך המסד ימביף להם סארצות מוכים משלהם עצי יער ימציאו להם סוכות למסכה כחורף הנורא אשר שם. והנה יש בכל זה תכליות נגלים, אולם אם הפיל השאלה: ומה הוא התכלית האחרון בכל אלה? הנשיב שהוא הישיבה באקלים הנורא ההוא, שגדחו שסה בני אדם כליספק רק לרוע הכונתם איבתם ומלחמתם. שלא נשא אוהם אקלים סמוצע וסוכ לשבת יחריו, והגיעו לשם ונשארו נמשלים לבהמה; לא יוצאו וישלמו כווחתם לעולם לרוע סוג ארץ מושבותם. ואין לנו אם כן באמה ליחס סכלותנו לחכמה למבצע בפועלותיה ולא להפועל אוהה ית"ש. והנה על אופן ודרך זה יכחיש המתקשש כל תכלית היצוני. היינו היות דבר אחר כשכיל דבר אחר, כל עוד שלא דראינו על התכלית פניסי היינו היות דבר אחר בעצמו ובפנימיותו תכלית. ויאמר סוונ המסר מציחי חציר ולחם לאדם ולבהמה, יאמר שזה ע"ד סיכאניקי וכלי כוונת תכלית, שארדים עולים למעלה עם חלקים מיסיים וכשיתקררו כגובה זאוויר יפלו

כמטר, וישתו הצמחים ויגדלו, ולפעמים גם ידקו בו מרובו הגשם. הכלל אלו היה בדיע ליקח טיפה עיוני מהכלית החיצוני על היות כל מעשי הטבע בתכלית, ולזה כוונת סגנון כוון ורצה בהם, כבר היה נקל לטהום פיהם של אפיקורוס וסיעתו חסרי אמונה האומרים שהכל מוצרכו בעצמו ואנוס במעשהו או נפל במקרה שגם הוא, הסקרה, הכרה חיצוני ביום הדברים זה אל זה. ולהיות שאין לצורך בהכרח הכלית, לפיכך הוא מרומה בלבד ואין בו הישגה ואמרת דבר כלל והדרך שאנו הילכים בו באמת בחנוך האמונה לבעלי האמונה כמו שהוכחנו למעלה.

יש עוד מין הכלית כדברים שהיא בעצמה הדבר לא חיצוני לי כמו הקודם, אלא שהיא אינו בפועל פועל כ"א מושכל בעצם הדבר ובכלל במפעל הענין; המשל בזה מספרי החשבון והמנות ההנרסה, שיש להם הבניות ומגולות שגל פיהן יושבו לרצויה מן דלקים וערכים הרבה ושונים, ובאלו רישמו המספרים והמנות הם ביחוד, כשגיל המספרים שהולידו לנו. אם יהי המספר ששני קיום אינו שיהיו יחולקו על ירך מרובע, היות שיהיה זה את זה באופן שמיצוע העשרה בשני חלקי יתן האחד יתרה שיהי המספר העשרה פחולקו הקו הענין; הנה זה המספר המכונה לכל שני קיום שבעולם עם מה שנראה בו מן הקושי וצורך ההצעות לביאורו, הנהו כליל ומנה בתכונה העולה, ה"ל שכל שני קיום הנמשכים בתוך העולם יהיו יחדים זה את זה נחתכים על הערך שוברטו. וכן אם רצונו להגביל לבנית על החושבת והויות העומד נכרו משולש שכל אינו שיהיה, הנה עם כל ריבוי מיני המשושלים הם עוד לאין חקר, עם זאת ויכללו כלם בתכונה העולה, ואם נעשה ד"ס קו החושבת הנתונה היא לאלכסון עולה. הנה הכלל חסונה חצי העולה היא כל פרטים משולשים נצבי הויות כאין נרע אחר מהם, אף אם הם רבים לאין מספר ולהיות אורך שני הצלעות בלתי מיגבל כשאלה) ולזה נקרא המינה חצי העגיל מקום של כל המשושלים נצבי הויות, וכן כל יתר ויתר הנמשך מעולה, ועושה חסונה מונבלת מסני חלק קו העול הנחתך על ידו, הנה היתה התכונה היא מקום כולל בתוכו מוג סמיני המשושלים חרי או נרחבי הויות, שאפשר שיעשו עם פרטיו לאין מספר. והנה הוא כאלו הרשמה העולה ככוונה ליחוד והגבלת השאלות הרבות והקשות הרבה. וכן הדבר בסגולות המספרים המפליאה לפעמים המעיין בהם, איך הם בקצב וסדר נעך ומסכים להשגת תכליות הרבה. — אמנם הגם שזה כולו יסודות בוחני שהיא בעיקרו ועצמותו חק וסדר נמשך לתכלית לפי עסק חקוין התבוני. וכמו שיבאר כל זה בשערים הפילוסופיים העיוניים שלפנינו, הנה בשער שנבנסנו בו עתה והוא לבאר ענין התכלית ע"ד הוקש השכל קרוב לצורך המחשבי, וכפי הויות מוכא לראיה כצוירים התוריים, בזה אין להביא ראיות מן סתכליות הנוכחות, שהם אינם מפעולות פועל, והתכלית הנראה בהם אינו מצויר בסבה ויוצא למסוכב בפעל, ויש לבעל הדין לחלוק ולומר שכל אלו צוירים ומושגי שכל כלולים אחד בחבר, באופן שמושג האחד כבר יכלל מושגים אחרים עמו ובגדרו, הגם שלשכלט הקצר יתראו לנו אחרים וולת המושג הראשון, ויאמר שנבדר האמת של העול כבר נכללים ועומדים כל התכונות הנזכרים, הגם שלנו הם נדאים כורים לעול והמושג בו מן הוולת התכלית הרתת שאלות נכבדות.

מן כל האמור עד הנה יצא לנו שגדר התכלית אשר בו הפענו לראיה על דעת תריות הוא היותו כמפעל מבני בפועל עצמו לא חיצוני ומרומה ולא מחשבי, וכדבר

א' בעצמו כ"א יוצא מרבר א' הסבה לרבר ב' המסוכב. — והנה כל הפעל סבעי יש לו סבה בהכרח, והיא סבתו הפועלת הסבבית הסיכאניקית, ולוה אם נגזור בפועלה הסבביות נ"כ במציאות סבה הכלית, עלינו החובה לרבר שבמפעל הוא הסבבי שהגדרתו לפעל הכלית, אין די למציאותו בסבה הפועלת לרבר, ושוללי ההחבר ציור המפעל וציור היותו הכלית סקדם להיותו, לא תחכן היותו אפטרית ולא נשכילנו כלל ולא יושב לנו כלל לסבתו הפועלת לרבר. ולא נשכילנו לעולם בלתי עם הסבה ההכליתית. ואם יהכרר לנו ואת כבר עלה כידיתו הסבבית, לפי שבה יורע לנו כי בסוג אחד מן הפעולות המבניות לא תספיק למציאותו הסבה הפועלת בלתי הסבה ההכליתית, הנה כבר חויבנו להניח המפעל וסוף המעשה תחלה כמחשבת חושב והנחט א"כ חוץ לפעולה הסיכאניקית כמו כן איוה שכל מצייר ומחשב ורוצה בתכלית — הוא לו המבוג והנאות — ומגיע למחוג המצוג, והוא העיקר הנדרש בקרוע התרדיות.

אכמג בעור התונן לארס רעת אמה, מצאוג החכמים כרוב פעולות המבניות עם ההבונה המסופנה, היינו ככל העצמים בעלי אברים ופרקים, שכל חלקיהם כלים עסוקים בפעולתן כל חלק לצורך ולתועלת כל חלק משאר החלקים ולצורך הכלל כולו. בקצור העצמים בעלי התבנית כמו שהם הצומח והחי המה בהכרח תכלית בעצמם והכלית סבעי המעיד על הבונה, ולכאר זה צריכים אנחט לדרקק עוד במושג התכלית ולהעטיק בו יותר.

הנה אמרנו שאנו מניסים את הסבה התכליתית ומסוימים אותה על הסבה הפועלת במקום שלא תספיק זו לרבר להשגת היות רבר מה; ורצוננו כוה שבלי הכנסה ענין התכלית ישאר הרבר הרוצה עם סבתו, עדיין בלי סבה, וכאלו נפל במקרה. המשל כוה: זום ימצא ארס כמרבר אין יושב מחוקה בחול תכנית משלושה שוה הצלעות והזוויות, או הציור השיך ללמר מ"ו לראשון מאקלירוס, ויתרו בשכלו למצוא הסבה שמכבה המראה הזה, ומעלה כדמינונו אולי רוח טוער סכל עכר או עקבות כ"ח וכצוצא העלו זאה הצורה; אולם סדי ימאן כוה שכלו וידין סבות אלה לכליה מספיקות, ולסו ז לפי שיגזור שלהיות תמונה זו עם רבוי חלקיה, הנה כל חלקיה מסכמים ונאותים לכלל שלם יחור ונאחד. והנה אם נרבה הסבות כריבוי החלקים עדין ישאר אחרות כולם מקריי לרבר ושוה כאלו לא מצא לצורה סבה כלל, הגם שהוא מרסה סבה לכל אחר מחלקיה, וסבה הצורה האחריתית חא מבקש, ולכן גם כלא רעת מכורר מסעשהו יחתור השכל לבקש התחלה לצורה שתהיה גם היא יחירה ונאחרה, מה שלא ימצא כלל בסבות הסיכאניקיות, שכולן בעלות חלקים שוה חוץ כוה, ולא יולירו לעולם אחרות נמרה. והתחלה התיא שיתחור עליה היא שכלית שבכחה לאחר החלקים לכלל שלם ואחרות נמרה, ולוה יקרא כראותו הצורה הנזכרת הן די ארס עשרה זאת. ורובס לזו משל המררש הנרשם כראש השער, אמר שזיה עובר סמקום למקום היינו בערבה ויער ולא בעיר מושב, עד שבערך אל ענין המשל הגם קרוב לו לחשוב כוה שכלו מקריי ולא הכלית כוננת סבונן, ורוא לפחאום כ"ר ה, והוא הדיכל בעל חדרים רבים נאחדים לכלל אחר וערכים לתכלית, ועור שהיו בכלם נרות דולקות, וזו מה שכבר תורה לו על היות הסבה כלהי: רחוקה ונפרדת ריכה כוסן וכמקום סהמסוכב; והוא הנקרא לו סנהיג: אולם ה: ההוה ענין סלאכותי, ר"ל שסבת הצורה היצונית לו בשכל העושה אותו. ועלינו לראות

אך יחי זה במפעלי הטבע וההבונן שאין לדמות בהם פעיל המבני לטובל המלאכה; המבשל בזה, האילן הוא סבת עצמו ככל אופן שנבנתו בו הוא מוליד אילן אחר כדומה. והגורד מוליד ג'ים אחר, וזוהו הוא קיים בסוף, היינו שהיא בנינו סבה ומסובב יעצמו. איש בין אילן מוליד עצמו, וכן כל בין זיוון מצומצמת. אמנם הוא נשכח סבת עצמו באיש, וזה מה שנקרא בשם הצמדה והתמול. ואיננו שהיא מסובב חלקים בלבר מדבר רומדו ולזה כמו שהיא נדול קצה הדוממים, אלא שהחלקים הדם — העץ והמים האחר האחר — שהיא קבלה מולדת — הוא משנה אותם לנפשו ויחלופה בטבע המבני מידה יצורה של עצמו, הינו לעצרת עני ועליו כבלל שהתמנות החלקים מידה לאילן, לא ימצא כמות שהיא בחלקים הנזכרים בפ"ע ולא בשום פעולה שבפניה מסאנקות, על כן גדלי הוא באשה שיהי להולדה הישנה מיוחדת לאילן, ולזה יצק אמרנו שהיא מוליד עצמו באיש; ולזה אין בה בשום מלאכה לחיובין מן החלקים הנזכרים חומר דומה לחומר הציפור או לחימו ולבנה שהחלקים הגדלים שהייתוך צמה תרש, ובזה שאכינו החיל אם כהנכנס כל באי עולם לבראות יתשו אחר ולהכניס בו נשמה אין יכולים וספרו ואתחנן, ועוד יחד מה שהאילן מוליד עצמו גם בחלקי רץ שלוחות ולקיום כל פרק ופרק עיירום כל שאר הפרקים הנזכרו, לפי שאם נרובו עין עלה כהילן אחר או נבדד ענף בנע אחר ילדו צמר בזהו לא ראשו, באופן שטובל לאמר שכל עלה ובל ענף צמר בפני עצמו הלוי ככל החלקים האחרים הינו בהם וכן הם הלויים בו. הינו לזה כל חלקי האילן סקיימים זה את זה; האילן מוציא וסקיים את העלים שבו, אולם גם לייבו תרתי בתעלן, וייבש וימות אם יצרפו כל עליו בפעם אחת. וגם זאת מהבנות כל הברואים בפני ההבנה והאברים שאם יתקלקל אבר אחד שיש בו צורך לקיום אבריו, דנה דאחרים יתקטרו ויחלישו, ואם יחסי כהולדה לאיזה סבה בנשמה, ההיון פבניו של העצם היא לקיים גם בחסותו, ועל דרך זהוה שעליו אנו סוכרין; סריך משנה הבריות, וכבר נודע כל אלה ויותר מאלה. מפלאית כלאכת הטבע בכל העצמים בכלי ההבנות.

סענה יתבונן המעין החכול העול שיש בה במעשי המבני, הינו שביטורה המשימים הם כמדרכי הדוממים, אין להרא במבנים בנייה החבילית רפיוני שאלינו אנו צריכים, אך תספיק לפעולתם זה בזה ולחלוחתם ותייהם הסבה המבניאנקות לבד; אולם במעשי הטבע נרובים כל אברים ופרקים כפי הצומח היחי. הכלל בפעולת ההבנות, אנו צריכים בהבנת ההבנים גם את הנבנת ההביליתית והיא סבה המבניאנקת, והוא לפי שאם לנו לייצר חכם הינו נדרקין לא סוכרו, והא בתאר ולא כהנכנס כ"א כהשכל עמו שאר החלקים כולם לפי המים הארם והתחם, וכן הדבר ככל חלק חלק שהוא עומק בקיום האחרים ונעשה בשבילם ובשכל החכל, הינו שהוא כלי להם. וכן האחרים עוסקים בקיום העצמים איש בשבילו, הינו שכלם אברים כלים, הינה באינו מה יצרנה בקראטו לאיז כפעל הבילית מבניו בחלוף פועל מבניו סיבאניקי ובחלוף פועל מלאכותי.

אולם גם בפעולה רבאבר ההבילי גדול כאר, חר שמשלשו סוכינה הדגיסית, ציר רפוע והחבילית יצעה לה לנפשו כחשבתה האדם והחכמה בפני עצמו אין בה כ"א חלקים היסודיים מסוימים להשבתה; וכן ר"ם הכלי מורה השעה, חלקו ואיננו יקיים והתחם על דרך היצו, שהוא הנבנה להדראת השם. הם

גברלים לגמרי סן מחשבת האיפן עושהו, ולזה לא יוליד כלי אחד כלי בדומה לו, ולא יבין מסור לעצמו ולא יוליד חלק מסנו את חלקי שבנו ולא יתקן את הפוקלס ולא ישלים את הנחסר לו, וכל פרק הוא סבת תנועה לשבנו אך לא פועל — סבה יהיה — להם, הכלל שאין לו כח אלא על התנועה המניעה להכליה לבר, שצורה והברתו בעל השכל, מה שאינו כן בסבה התכליתית של הסבע בעצמים בעלי התבנית שבהם כל התנועה הנפלאות שוכרט; וע"כ לא בלבד שיביטל בעצם כוח בהכרח התכלית, לפי שאין לצייר ולרבות בו שום חלק ופרק בלתי עם ציור שאר הפרקים והכלל כולו עם, שורה נדר התכלית שמחשבת וציור כולו ואחרותו יקדם להיות חלקיו (וזה מה שהוא נ"כ במלאכה) אלא שאין להבריט כלל בעלי התבנית ציור הכלל ואחרותו מסט, ויעל כן אין לרבות פועל הסבע לפועל המלאכה דמיון אמתי, שהכלי של המלאכה מניע בלבד, אולם כלי של הסבע צולד ופצייר ווכמו שאמר חז"ל ואין צור כאלהיט אין צייר כאלהינו) ונתון כח ציור בתוסר הדמיר ועושה אותו תבנית, מה שאינו בכח התנועה המיכאניקית, ועל כן פעולות המלאכה סתים ופעולות הסבע בעלי התבנית ניהן כס החיות, וגדר החיות הוא בעצמ הפעולות הנפלאות של בעלי התבנית שנטארטם למעלה למדי; וכן נדר התבנית כנין המתבנה ע"י עצמו מצייר ומוליד עצמו על צורת אחת בכלל, אך בקצה פרמי הגזולים לפי צורך קיום עמידת באיש ובמין, ועוד שכבר עלה לנו שאם נמצא מסובב שהוא כסו כן סודו לסבתו הפועלת אותו, אוי נשפטו בהכרח לתכלית, היינו שענין נסבתו הוא המצאו החלה במחשבת הישבו.

מעתה הגענו לדעת ברור, שכל בעל תבנית מבעי הוא תכלית בעצמו ובמילדיו לכל חלקיו והטותתו, ושאי אפשר לו להשכל באמצע כ"א בהשכלתו אח כולם נאחרים כצויר אחד שלם בו ובעצמו, ושרק על דרך זה יושג לכל חלק וחלק מסנו תכלית, ובשבילו עסקו האחרים בפעולותיו לעשות ולקיימו. ולזה ראוי לנו להתבונן שאפילו אם היינו יכולים לרובה במחשבתנו שקצה חלקי העצם הוא נהוה ע"י סבה מיכאניקית לבר, כאלו נאמר ד"ס שמטרי האחיזה שנמשכו למסון חחי נברלו ונשתקעו בחיצותתו ונעשה סדם השער הצפרנים ואין בזה צורך לתכלית מבעי כ"א לפעולה מיכאניקית, הנה עם כל זאת אין אנו רשאין להציא פרטים אלו מכלל הסבה התכליתית; מפני שאם אתה נתון כוח שער, אין כיריט להפסם הגבול, איזו מענינו בעל התבנית נשכילם בתכלית ואיזה סדם נולחו. ועוד הוא העיקר, שבהכרח נשכיל גם את המותרות הים שנשתקעו ונקבעו בעצם הוא על אופן שלא יתערבו עם הכל וידעו לקלקל את שאר החלקים שהם בלי ספק תכלית, ויש לרבותם א"ב להיקווט הסבע בפעולותיה שוכרטו שכולם לקיים ולהשלים את העצם בעל התבנית. מעתה וכינו לדיון שלכל עצם בעל תבנית יש תכלית פנימי, ושצריך שיוקדם להספיע לו ציורו כאלו יציורו כלו במחשבה, ולזה נשכיל בהכרח את העצם בעל התכלית שכל תושב ורוצה בו ובקיומו, ואם יהיה השכל הוא מותצה לו וע"כ רעה יחיד כדברי חז"ל (ב"ר פ' י') אין לך עושב סלמטה שאין לו מול סלמטעה סמכה אותו ואמר לו נדל, יהיה הפועל המבעי רובה לפועל המלאכה ועוד נרוע היסוד, לפי שיוצרך לקשר עמו המיד סבתו השכלית בכל פעולותיו השונות כל ימי מוסך עמידתו, לפי שאין לחשוב סבת הפעולות בחיסר לבדו שהוא בפני עצמו ובגדרו סת ועצל בלתי פועל חיוני שאליו הצריכו, כ"א עם וקשה ומתנגד בכבחותו לכל פעולת

היות, ואו ירטה הטבע לפועל המלאכה יצא הרבר לשרי כביות: אם ע"ד שהזכור
 (כ"ד פרשה א') טענת סכחישים, צייר גדול הוא אלהיכם אלא שמצא סמנים
 וסייעודו, ובכפו שהוא באמת דעת נאליטוס כמובא לדלן, ואם היה על דעת
 הפלוסופים שלא דספק להם לכאר התבונה סן החומר הסנעי שבבעל התבנית
 ילתינה המצינה הכללית נבדלה לגמרי, שחכרו ההתחלה השכלית התיא עם
 החומר וקראו לה נפש הצומח ונפש החי. אולם גם זה אינו מספק ליישב השאלה
 שאנו אוסרים שאין להפריש התכלית סן הכוונה, ישכל הכלית פנימי היא ככוונה
 סכוון חושב וירצה, ואיך ירכן לחבר זה עם הנפש הצומחה והחיונית שאמרה,
 והירו בה שהיא רהלה שכלית. ולזה נמצא שאפילו אריטו הסאמן בקדמות
 נטורה, ושכל העולם ומעשיו הכל סחויב סוכרה, וירה עם זאח שהכל כיוסר בעצם,
 סבה ראשונה שכלית ושהיא האלה. וגם בפרטי טעשי הטבע ככולי התבנית,
 יאלצו הענין לדבר בטבע כאילו היא נושה ככוונה, ואוסר הדיד: הטבע חכם לא
 יעשה דבר לכמהל, ושיעשה כל מעשיו ככפיק, ר"ל שלא יוצא סן ההכנות
 והאמצעים לאינו פעולה כ"א היותר צורך אליי לבר. וכדומה לו הרבה וזו סתירה
 סבוורת, חיוק ויתנוצח בה גם הרב כיוסחו נגד נאליטוס וכמו שזכור, והאמה הוא
 שכבר עלה בזה לחכמים תראיה כמציאות בעלי התבנית הרוחני, היינו על מציאות
 ההתחלה השכלית בעולם. ואולם המטובה היא על דרך זאפן היותר, יהי אחד או
 רבים, ואיך יהי קשור היצטרפות סכני הרוחנים, ואיך ישלנו כיוסח ייתנו, וכמה
 יתאחרו עם החומר, והאמינה הפשוטה אוסרה בזה בהח"ק אלהי הרוחות לכל כשר
 (כנוי הגנוה לחומר בעל הבנית), ולצורך חכמת האכונה יבואר עוסק הענין הזה
 שדוא פרש הכל בקצה סערי הסאמר כיתוד כשערי הענין הפלוסופי א"ה; קצרו
 של דבר שלכל הרעות יחד צריכים אנו לעלות להתחלה הרוחנית שכלית שהיא למעלה
 סן החומר הכוחש (*).

והרב ז"ל כתב וזה לשונו. „הנה נאליטוס כאשר התחיל כ"א בתחבולות
 ותועלת האברים: תועלת היות שער הגבוה על שער אחד לא יארך ולא ישתלשל
 כשער הראש, התועלת היות שער העפעפים נצב ואינו כהארך אמר דבור ויל: אם
 תאמר כמה רעה שהבורא ית' צוה שלא יתארך אבל יאשר על שער אחד בכל
 העתים, ושהשער קבל הצווי הזה ושמע הצווי ונשאר כך לא מרה מה שצוה בו. אם
 בזהונו נענה ומפחד מלמרות דבר השם, ואם לסבת היותו סתנייש כהשם אשר
 צווהו כצווי הזה, ואם שהשער הזה ידע בעצמו שזה יותר נכון נראה ויפה בהועלת.
 ואמנם הנה זאת דעתי בדברים הטבעיים: ידסברא אצלי היותר משובחת ונכונה כזה,
 כי השם הוא ההדלת כל נכרא סנכראים, כמו שאמר מ"דספת בתוספת התחלה
 ספאח החומר אשר טסט היה, כי הבורא שם שער העפעפים ישער הנביה ימטרבו
 שישארו על ענין אחד סאורך כי והו יותר נכון. וכאשר ידע שהשער הזה היה ראוי
 שיושם על זה האופן, שם תחה העפעפים עור קשה דבק כסודם הגבוה, וזה כי לא
 היה מספק בהישארה זה השער על שער אחד סאורך כשירצה הבורא שיהיה כן,
 כמו שאלו רצה שישים האבן כפחע לאדם ככלי שישנה האבן השנוי הנאור לזה לא

(* הרב המחבר רשם להבין במקום הזה המחמר של הרב (נגד נאליטוס) והוא
 כספרו פדקי מכה מחמר כ"ה ומשם העסקתו וסלנטו פנימי.

היה זה אפשר. וההפך בין אמנת מרע"ה ובין אכונה ארוסכו ואפלטון ושאר היונים בזה, כי אכונה מרע"ה היתה, שמהי שירצה הש"י שישקום החומר ויכנע, ישקם מיד, וזה שהוא יחשוב שהדברים כלם אפשריים אצל השם - ואם הוא ירצה שיברא מן העפר סוס או שור כפהע יעשה כן, ואמנם אנהני לא ירענו זה, אך אנהני אומרים שיש מן הדברים כעצמן בלתי אפשריים ואלו הדברים אינו רוצה השם שיהיו דברים אפשריים, ומן האפשריים לא יבחר כי אם הטוב שבהם והיותר נאות וכסובב שבהם, ולכן כחיות היותר נאות ונכון לעפעפים ושער הגבות שישארו על שערות באורך ועל מספרם אשר הם עליו לעולם המיד, אין אנהני אומרים כשער הזה שהשם אמנם רצה שיהיה על מה שהוא עליו, והיה השער כפי מה שרצה השם, וזה שאפילו רצה השם אלף פעמים שיהיה זה השער על זה האופן לא יהיה לעולם אתר שישים צמיחתו מעור רטוב, ואם לא שיקבע שרשי השער בגרם קשה או לא יהיה על מה שהוא עליו ולא ישאר נצב עומד נצב וכתנה רכות. ולכן הנה אנהני נאמר שהשם שם שני הענינים האלה: אחת מהם בחינה מציאות הענינים והיותר נאות שבהם לחוש שיפעלו, הב' בחירת החומר הנאות, ומהו כי כחיות היותר נאות והיותר נכון שיהיה שער העפעפים עומד נצב ושער הגבות ישאר על ענין אתר כשיעור ארכו וכספתו, כנסוע השער ונעיצתו בגרם קשה, ואלו נפעו בגרם רפה, היה יותר ככל משה ויותר ככל משר צבא אויל, שיניח חומת מדינתו על איך לחה ורכה טופעת במים, ובכל השאריות שער הגבות והעפעפים על ענין אחד אמנם בא כפי בחירתו לחומר. כלו דברי גאליוטס.

אמר משה כשיעין ברבור הזה אדם מחפסף יודע בעמדו התנאים המפורסמים בזמנו זה, יתבאר לו ערוב זה האיש, ושהדבור הזה לא יבא על מלאה כפי מברת סמיני החורה, ולא כפי מברת הפלטונים, כי עמודי המברות של גאליוטס בלתי מכוונים ובלתי מדוקדקים ואמנם דיבר בדברים ויסכל שרשיהם כמו שנבאר עתה, וזה שהוא יחם למשה עיה ברבור הזה אשר זכרו ארבע מברות. אמנם המברא האחת מר' מברות היא מברת מרע"ה. ואמנם הג' מברות האחרות הנשארות אינם מסבירה משה. אמנם גאליוטס במעט דקדוקו וכונתו ככל מה שידבר בו בוולה הרפואה השב' המברא ה' אשר זכרה מברא אחרת, ואמר ג"כ שזאת המברא ה' אשר היא מברת מרע"ה כמו שזכר גאליוטס, הוא ענף קיים לשרש תורתנו ועמידה, ושרש תורת אבותינו עתה, ולא יבלבלו מאמריו ולא ידרשו אותם אבל ישלחו מארת שרשיה, ושהדבור אשר זכר גאליוטס ככאן שמעצמו ברא, ואמר שהוא אכונתו, אינה מסבירה לשרש תורתנו ואמנותו. אבל זה אשר אמר הוא מסכים למברת וולטו ונתערבכו מאמריו ואמנם אינם מסכימים עמנו עם שרשיו.

ועתה אתחיל בכיור אותם המברות ה' אשר יחם למשה רבינו ע"ה ברבור הזה, ומהם הראשונה שהשם ירצה שער הגבות שלא יארך ושפע מסתו ואמר שיהי מברת מרע"ה, והשם אינו סגור ומדורג אלא לבעלי השכל. והמברא הב' אמר שמשם ע"ה יחשוב שהדברים כלם אפשריים אצל הבורא, וזה ג"כ אין מברת מרע"ה, אבל מברתו היא שלא יתואר השם ביכולת על הגמנועה. אמנם גאליוטס בזיפו לא יבין למקום ההתחלפות ותחלוק, וזה שיש שם דברים ואמר משה שהם מסין האפשר ויאמר זולתו שהם מסין הגמנוע. ותחלוק באוהם הדברים זה ענף רבך לתחוף הנופל בשרשים, וגאליוטס לא הבין דבר מזה ולא ידע אך נגדך לכר בזה. ומברא ה' ה'

אמרו שמינה יחשוב, אלו רצה שיבא כן העפר סוב או שיה בפתע וברא, זה אמת שהיא סברת מרע"ה והוא ענף דבק לשרש משרשינו כמו שנבאר. והסברא הדי אמרו שמעיה אטר שהשם לא יבחר החוסר הנאות לכל מה שירצה, וימנעו על זה כמו שובר שבחר נשם שחוסר תהת העפעפים ומשה ע"ה לא יחלוק על זה, והלא באר משה ע"ה שהשם לא יפעל דבר בטל ולא כאשר יודכן, אבל כל מה שבא טוב מאד בראוי וכיושר בכון ובקשט כמו שבארתי וכמו שדברתי בשרשי אמינה, ויודע מזה הכלל בהכרח שהעין אמנם ברא מסנה הבנינה הענובית לראות והענובות נהקשו שיקויים ההעברה עליהם, וכן כל מה שהוא בניפי ב"ה, אבל כל מה שבא הש"י בחכמה ברא אותו. והיה לנאלינום זאת אהת נסבירית משה והוא היות הבדב בפתע על וולת הכנה המבועי בהתהפך המטה נחש והעפר לכנים, ולכן אפשר לפי דעתו שישוב העפר שור בפתע או סוס והיא סברת מרע"ה, וזה כלו ענפים דנקים לשרש סברתו של מרע"ה והוא שהעולם נהחדש ושהוא חדש העולם אחר העדר נסיר, והמציא כל מה שיש תחת השמים וכל שיש בהם, והמציא החוסר הא' לטמה סן השמים והיה ממנו עפר ומים ואויר ואש, והמבועי זה הנלול על אלו החקקים הכתהלפים כמו שרצה, והמבועי חלק היסודות וכל מה שנתרכב בהם, על אלו המבועים אשר נראה אותם, כי נתן להם צורות אשר בהם נהגו להם טבעיים. והו ירש סברת מרע"ה. וכשיהיה החוסר הראשון אצלו נמצא אחר ההעדר והימנע על מה שהוטבע, אפשר שיעדרו השם שהמציאו. וכן אפשר שיטנה מבועי ומבוע כל דבר שיורכב מזה, וישם להם מבוע וולת המונח להם, כמו שהמציאו בבת אחת, ולכן כל מה שהוא מבועי היותו וההפסד הנה השהגורו ממה שהוא עליו, אצל משה ע"ה הוא משער האפשר, אשר יתואר לו יכולת עליו ונתלה בו רציון, שאם ירצה הטרוא יתב' ישאיר העולם על מה שהיא לרור דורים ולעולמי עולמים, יעמידוהו אם ירצה שישאר על טבעו. ואם ירצה שיטוה הכל ולא ישאר וולתו יתב' יפסד; והוא היכול על זה בכל חלקיו ולשונות הרויה וחלקי הרוה כהמטג המבועי יפעל, והנמים כלם מזה הסין ולכן יהיה ראות הנמים אחת אצל מי שירצה שיראה אותם כופת גזור על חרוש העולם, ר"ל באמרו נמים או נס ככאן מה שיהיה היותו על וולת טבע הנראה והמורגל המיד והוא ב' מינים: אם שיהווה הרבר אשר דרכו שיהווה על טרונת מיוחדות ובענינים מיוחדים והמיד על וולת אותם הענינים המורגלים שיהפך המבוע, כהתהפך המטה נחש, והעפר נחש, והמים רם, והאויר כרד, והדד הנכבדת הקדושה לבנה כשולג, והיה כל זה בפתע פתאים. ואם שיתחדש מה שאין בטבע זה המציאות המינה שיהווה, כגון זה המהחדש כלל כמו הפן שהיה בענין סן הקושי, שהיה נמחן ונעשה ככינו להם וכשהשמש חם עליו נכס והיה נוול, וכ' שאר ספורי התורה מהנמים, כל זה וכיוצא בהם, הם משער האפשרי בעולם היות מציאותו כפי מה שהומצא האפשרות, ואמנם לפי סברת מי שיאמין בקדמות העולם, כל אלו האפשריים לפי דעתם מן הנמנעות. וזה שבעל סברת הקדמות יאמר, שהעולם בכללו השם עישאו. כלומר היא עלה והעולם הזה כפי מה שיהיא עליו דבק אל מציאות הבורא ברובק העולל לעלה, אשר לא יפרד ממנה כלל, ברבקות הוריתה לשמש וברבקות הצל לעמיר וכיוצא בזה. והנה בעל הסברא הזאת אומר כי התנועה בלתי הווה ובלתי נפסדה, ולכן השמים לפי סברתו הם הקדומים, והחוסר הראשין בלתי הווה ולא נפסד, לא כדו ולא יצרו לעולם היותו כן על הטבע

דעה: היותו והנפסד הנה הוא נסמך לפי דעתו, ולכן איננו מן האפשריים אצלו
 שיהיה זה סאין בטבע זה החומר שיהיה, ולא ישהנה ענין סמניו המציאות
 העולמית השפלים כמה שהוא בטבע. וכבודו הוא אצל מי שבוין מה שהחייב מן
 המציאות להאמר בקדמות העולם על זה הענין, שאין רצון סתודש, ולא חפץ, ואין
 במציאות אפשר, נהלית בו יכלתו ורצונו של השם, על הדרך משל, שלא יוכל
 להביא לו כפי יום סה, או ימנעו יום סה כפי רצונו, כי ירדת הסבר כזה הטבע
 הסוג, נמשך אחר הנהגת החומר, אשר אין יכולת השם בו, כי כל מה שמסבחי
 להומר לא יוכל להגביל אותו, ומה שנמנע בהיותו לא יוכל להמציאו, כי החומר לא
 נהנהו אבל מן הוא מציאותו הדבק אליו לדור הרים ולעולמי עולמים. הנה כבר
 התבאר לך כמה שיהחייב מהמברא למי שחושב קדמות העולם, ומה שיהחייב למי
 שיאמין תודש העולם, וזה נאליטס המיוף בלתי מרסק, סככל הרכה עם סה
 ספר בו חרץ סכלאכה הרפואה. אשר פעמים הנה יכבר שם ספק בעמיד חרוש
 העולם ולא נרע האם קדום או סחודש, אי שמים! אך נספוק כשיש הנה, והשליך
 סאסרו ככאן ברבור הגבות והעפעפים, על שרש קדמות העולם, ולכן יאמר שכל סה
 שהוא כבר רוכן בחומר היא בלתי אפשר, ולא יהאר השם ביכלתו עליו, ואפילו
 ירצה זה אלף פעמים, שאין הרצון סספיק אלא כסספיק החומר, ואמר שהשם
 הוא התלת כל היצור, כמו שיאמר סרעה בהספת ההתלה אשר ספאת החומר
 אשר ססט נברא, וזה לשון נאליטס, הנה היא אם יאמר קדמות החומר בקדמות
 השם ושהם התלהו לבריאת כל סה שכרא ויהו המאמר בקדמות העולם אשר
 יאמין נאליטס אשר הענין כזה ססופק, לכן היה סטוב שידה ססופק נ"כ האם
 היות מן העפר סהאום סיס היה אפשר כמו שאמר סרעה, או נסמך כמו שאמר מי
 שיגור הגורה בקדמות העולם. והנה בהיותו ססופק כשרש נחר הגורה כענה, זה
 סופה אמת על סכלותו ברביקה זה הענף עם זה השרש, וכן סרבו שיש מן הדברים
 כעצמם בלתי אפשריים אצל השם הוא המאמר בקדמות השלם והיותר ספלא
 שבענינים, אסרו, כי כאשר ידע השם ששער הגבות היותר נכון לו שלא יאך.
 ואסרו, לא רצה השם שיהיו הדברים אפשריים ושהאפשריים לא יבחר סהם אלא
 היותר מובן שבהם. אי שמים! וזה החכמה ורצון והבירה אשר ישאר לשם למי
 רעה. וחיות למציאות ענינים אפשריים אצל השם, על איזה משני ארני העצורים
 דוסבעו מאמר זה וגורת המשפם בו, אם כפי סברה הקדמה אם כפי סברה החרוש.
 וכבר בארתי לך כי כפי סברה אמינה הקדמות, לא ישאר לשם לא רצון ולא בחירה,
 ולא היספה שלמות בנסצאות, ולא יהיה נמצא אפשר לו, או יבחרו או יחרשו.
 אכנס והבאר סה שאמר הוא כאלו המאמרים, כפי סברה חרוש העולם, והיות חומר
 סחודש, ולכן הענין אך יערב ברבריו, דברים יהחייבו כמאמר סחודש העולם עם
 דברים יהחייבו כמאמר סקדמות העולם, וחשוב הכל סברא אחת ודעה אחת. ואם
 העולם קדום או סחודש, היה ססופק אצלו. וכל שאמר כזה הדבר הסובל הוא
 מברא ברבור אצלו, והוא האכינה הסיוחרה שגור הגורה בו, ולכן הוא סופה מברא
 על סכלותו בשרשי סה סרבר בו ועניניו. וסעום עיונו כמה סרבר בו וזה היחה
 כוונהו כפרק הנה לא דבר אחר, ולא קרבתו לרבר כפרקים אלו לא להשיב על סה
 שאמר בקדמות, ולא לספק ולא להוציא דבר כי כבר הקדמתי כאלו הכוונות מאמרים

ימים בספרים התוריים כספר המורה, רק רציתי לבאר לך כמאמר זה טוהה מאמר על סבלות ובלבול דבריו בשרשי אמונה.

מעתה הגם שאמרנו למעלה שאין הסכסכה להכליה היעונו שנמצא בפעולות המביעות למכרה, ראה נגד המכחיש המתקקש, על היות התכלית הריא רצון וכוונה לשבע, הנה מאחר שכבר עלה לנו בסופת, שבבעלי התכנית עכ"פ נניח תכלית פנימי ושכמה צריכים אנו בעל כרחנו לענוב הסבה הפועלת בכלי דעה, ולהניח ההרחה שכלית מושגת ורוצה ומנקה לסחיו חפצה בפעולותיה, הנה לא כלכך שהורישנו לחשוב ולהתבונן בכלל בנין העולם ובפרטי יצירותיו בדרך סבת התכלית והכוונה כדרך האחד אל חברו, אלא שכבר חייבנו בזה מן הטבע המורה לנו באצבע, הדרך לבקש תכלית בכל פרטי מעשי, ולצערך בזה הדרך מהתכלית פחות אל תכלית נכבד מסנו, ואם יש בהכרח בכלל התכנית בעצמו ההתחלה צורית שכלית מאחרת איתו לכל הלכין, הנה עלינו לצעיד ולעלות בדרך זה של האחרות ולצייר בו פעולות הטבע הנבדלות זה מזה זה בעצור סידור אולם, והוא תכלית האחד בשביל חברו, והכוונה בו שהוא ההתחלה השכלית של הקשור שהוא בין הנמצאים, ולצייר לנו לפי זה את העולם כולו כשלישלת של סבוב כוונה והכליית החוכרות מחוליות, שכל חוליה נעשה בשביל חברתה ושהטבע המביע האחד הנו אמצעי להגיע אל ספיעל סבעי אחר נכבד מסנו, היסודי בשביל הצומח, והוא בשביל החי, והוא בשביל האדם, וכבר נראה לנו הנו מקום רחב ידים בהשכלת כאלה לדיש ולמצוא גם במבעים שלא נגלה לנו כתחלת ההשקפה התכלית בהם והתועלת הטניע בהם לנכבדים מהטה. ונוכל לומר ר"ס שנמצא הרחשים שלא נראה בהם תועלת לנו, בשביל להכרית אותנו אל הנקיות שהיא מדה טובה בעצמה וכדומה לזה, הגם שבעל כרחנו נודה שהשנתנו בזה רחבה בכמות וקצרה היא באיכות, עד שהרב במידה השליכה בטעם אחרינו, וכמו שנוכר דבריו בזה להלן בדברינו על התכלית האחרון. ובה רב ההבדל באמה בין טיטנ התכלית הפנימי שכארגונו בעליו התכנית, נשכילנו בהכרח בכל מידה גדולה וקטנה ובכל חלק טהם בעלה הרק ובכף רגל הצמחה, שכל עוד שנוסיף בהם החקירה נוסף להפליא לתשתאה על עיטק הבינה הגדולה והתכלית הודאי לעצמם שבהם, ובין זה הלושג מתכלית היעונו, שלא נדע איך יהיה הצטח הוה על פליאות החכמה שעמנו רק על קצת קצת החכמים שהקרו בו, הכל בשביל שיפסד ויעשה דומד וגוש לח כפי הב"ח, או למה יהיו כל החיים נכנים על מהכונת אין ערוך אליה אלה כאלפי רבבה ככל חכמת המלאכה אם נכינו ככוונה רק להפסד כפי האדם הנולד, ונשאר גם הוא עיר פרא ברוכ סקובות הישוב.

ולוה אם נאכר שדבר אחד הוא תכלית טבעי, הנה יהיו כמו כן כל האמצעים המביאים לתכלית הריא ג"כ הכל תכלית הטבע רק בעצמו, ואם היה חב"ח תכלית יוכרח הצמחים המוטנו יהנה יהיו כל הפירות הטובים תכלית, וגם צמחי ראש ושלח נמצאות במכרה בהכרח, אם יתקיים הנפל הנישא מ"ש הולכי השירות. ואם יהיה הארי והנמר תכלית טבעי, יצטאו ברכוח מ"ש בהסות אובלי עשב, והכל יהיה תכלית הטבע אל לא התכלית האחרון, ובכלל בני ספק שבקשור שלשלת המסות והמטיבבים של תכלית כל חוליא וחוליא היא בהכרח תכלית, וסבתה הקרובה היא האמצעי לה, ולוה כל תכלית היעונו של צורך ותועלת להוולת איננו סוכרר

בכבד הענין, עד שלא יושג מציאותו וזוהי זו הסבה התכליתית, כמו שארסה התולית היא באמת צורך ותועלה לצפיחה יער כלא עצים, ועם זאת אין מן ההכרח לחשוב בזה הכלית וכאלו נעשה במלאכה שכבר יושג בפ"ע ע"י פעולות הסים ביסוד העפר.

שְׁעַר ו

הסימן הרוחני והאות

נתן לברייתו סימן חניט להם כדי למגר
את האון. מה יהיה יכולה לשימוע:

(סרי תכלת (יחזו ס' ד').

דע שכל אמונה רה היא ברוחני, עד שאפילו בדה חיות נרועה של פראים למדי סרבר וערכה, לא תהיה יראתם דבר נשמי כמה שרוא נשם פרסי בעל גבול ואובר, כ"א הכה המעמירו, הייט הרוחני שבו, שהוא העומד לברו קיים כשיניי הכרות הגשמי כולל ובלי גבול, וכעין שאסרו, שהסתחזה לחר, כוונתו לגרא דהר, לחסה, כוונתו למלאך המנהיגה (בגמרא תולין ס"ם ותוספות סם). ולזה האמונות והעבודתה הרבנה הנקראות אצלו בשם כולל, 'עבודה זרה, עירקס תבוחת הדחנות המשיגים רק למחשבה, ואחוזים או נאחרים באופן מה, ידוע או נרדש לחכמים, כיצורי הנשמות המשיגים לבר לחוש, ואנחנו קרה ראשוני מחזיקי היחוד על מדרת אמתתו, מאמינים ויודעים, שכל הרברים הגשמיים חולפים ואברים, ואינם כלום, לפי שאינם על אמתת המציאות, ושגם הרוחני המושג לו בקשורה עם כל הנשמים ומתגלה יותר בסין האדם וכאיר במגולותיו, אין עמידתו ואמתת מציאותו כ"א בהשם יהעלה, שהוא לברז הצור התמים, מעון לנו ברור ודור, הייט סבה כוללת ביחודה כל מיני הטבות, ואמתת מציאות כל היש, שאין אמתת מציאותו ואמתת קיומו אלא בו. ושאלו היה הצד סטנו, אמתת מציאות וקיום לשום דבר בעצמו, היה הוא האלה, וזה עומק סוד המקרא: אני ראשון ואני אחרון וסבלעדי אין אלהים. — ודע שכל מה שיחזיקו האלהים ליסוד מסר לכבד הכל אל השם, וד"ם יאסרו: שכל המצות ואפילו השכליות אינם אלא גזרות השם, ושההכרח להאמין בהם הוא רק כפני טגילה אותן כמובן לבני אדם. כל זה החווק אינו אלא לקיים הפנה האמת, שאין אמת ויסוד קיים כ"א להבורא יתב'. — ודע עוד כי הפנה הגדולה תהיה שהחזיקו בה תאלהיים בקבלתם, היא בעצמה אותה שנתקשו בה נחלי חכמי המחקר, פעם תרואה ופעם תתעלם להם, והציקו אליה אורי עומק העין ותחבונה, ואחר שעברו דורות הרבה וחכמיהם. ויותר נפלא מזה, שהיא הפנה בעצמה שיעמד עליה — אך לא כבורר שכלי — כל בעל דת ירא ושומר מצוה לש"ש, עמ"י דעת אלהים הנסועה בלבו וקשורה עם נפשו, וכמס"ה: וכל בניך לסורי ד'. (וישרא ליה כאריה להר"ן החסיד המכניא נסקיים בספרו (שער היחוד פרק ו') המאמר: לא יעבור עתה העלות כ"א נביא הרור בפנעו או הפליטף המוכתק כמה שקערו מן החכמה,

וְזוֹלָתָם עֵבֶרִים וְזוֹלָתוֹ בִּי הַשָּׁנָה הַמֵּאֲסִינָה, שֶׁהֵבֵל אִפֶּס וְזוֹתוֹ חוֹן כִּי שִׁימְךָ עַל הַמּוֹרָא יְהוָה, הַיָּד דַּעַת אֱלֹהִים. וְהַשְׁנָה שֶׁהִיא בְּעֶצְמוֹתָי בִּיחֻזְמוֹתוֹ הַיָּבִים לִפְנֵי וּבְהִקְרָב אֵלָיו, וְשִׁעוּלֵי יְהוּקִים הִיא עֲבֹדַת הָאֱלֹהִים, וְעוֹלָם נִאֲמָר: דַּע אֵת אֱלֹהֶיךָ אֲבוֹךָ וְעֲבֹדְהוּ. וְזוֹרֵה זֶה יִהְיֶנּוּ מֵאֲדָר. אֲנִיכֵם הַתְּשֻׁנָּה הַלְלוּ רַגְלֵיךָ וְיִשְׁעֵיךָ כִּלְבֵם כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ; עִם כָּל זֹאת הֵם צְרִיכִים לְעִבְדָה וְלִשְׁמִירָה, דְּרִישׁ שִׁתְּעוּרָו אֵילֵיהֶם כַּחֲזֵת הַנֶּפֶשׁ עַל הַלְּמִיד בְּתוֹרָה, וְהַרְטֹךְ בְּמַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת, וְיִמְרָא וְשִׁמְרַת הַמִּקְרָא וְהַקְדָּשִׁים עַד מִסְּךְ הַלְּחִי, וְכִמְוֵי שֶׁהַיִּבְלֵל בְּתוֹרָה הַצְּוִי עַל הַלְּמִיד וְהַשָּׁנָה הַמֵּאֲסִינָה, הַתְּשֻׁנָּה עַל שִׁבְלֵתֵיהֶם, שֶׁנִּשְׁתַּחֲוֶה לְעִבְדָהם אֵילֵיהֶן.

כִּלְבֵם הַמִּיָּד יֵצֵא לֵטוֹ נִדְרֵי הַמִּסְּכָה הַתּוֹרָיִיתָ, וְהוּא הַיּוֹתֵת דַּעַת הַאֲמֵת הַסּוֹתֵהֶם—הַשֵּׁם בִּיה—וְדַעַת כִּי שִׁישׁ לוֹ קִיּוּם וְעִסְרָה בִּי—הַרוּחָנִי—כִּפְּי כִּי שֶׁהִיא נִמְוֶה בְּמַדָּע וּבְלֵב כִּלְבֵם כִּי אִישׁ כְּגִדּוֹל בְּקִסְטָה, כִּי הַתְּקוּרָה כַּחֲזֵי נִפְשׁוֹ לֵאלֹהִים. וְזוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ הַמַּעֲלָה הַשְּׁעַר (ב'); כִּי הַצְּוִיִּים הַתּוֹרָיִים הֵם אֲעַל הַיָּב הַנְּדוּל מֵאֲנָשֵׁי הַתָּה צִיּוּרֵי תַחֲלַת הַמַּחֲשָׁבָה, וְעוֹלָם הַרְבֵּה כְּצִיּוּרֵי הַתּוֹרָיִים וְעַד צִיּוּרֵי הַשִּׁבְלֵי. וְאִךְ כִּי מֵיִשְׁנֵי זֶה הַמַּחֲשָׁבָה הַבִּינָה עֵינֵי לֹא כִּמְוֵי, וְכִמְוֵי גַבֵּי כִּי כִּי קִשָּׁה הִיא עִשְׂיָה הַמִּישְׁנִים וְהַמַּשְׁפָּטִים הַמְּלֻלִים, אִךְ בְּמַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת עַל אֲפֶס—וְכִמְוֵי שֶׁאֲמַרְנוּ: ה'ת קָשִׁין לְקַיֵּיךָ כְּבָרִי כִּכְף—וְכִי נִם כְּאֲמַרְנוּ: וְדַעַת, וְזוֹת יִשְׁאֵרוּ אֱלֹהִים אֲעַל הַרְבִּיב עַל הַתּוֹרָה עַל צִיּוּרֵי תַחֲלַת הַמַּחֲשָׁבָה. וְזוֹת הַיָּב שֶׁבְּצִיּוּרֵים הַתּוֹרָיִים הַאֲמֵת אַחֵר בְּעֶצְמוֹ, הֵן לִפִּי הַמַּחֲשָׁבָה. וְזוֹת לִפִּי מִשְׁנֵי הַבִּינָה, וְכִמְוֵי שֶׁאֲמַרְנוּ בִּיה, הַנֵּה יְהוֹ אֲעַל הַמַּחֲשָׁבָה וְאֲעַל הַשְּׁנָה, וְזוֹת וְהַיָּבִים שֶׁאֵינִם עֲצִימִים לְהַשְׁנָה הַמַּחֲלָפָה, כִּי עוֹרִים לְהַבְנָה וְלִדְרִיכָה וְאֵל הַבְּנִינָה בְּנִפְשׁ; קָרָהם מִיִּסְרִים כְּכִכֵּב הַמַּחֲשָׁבָה, וְקָרָהם הַחֲכִימָה אוֹתֵי כִּי הַתּוֹרָה הָאֱלֹהִית בְּעִצְוֹת כִּלְלֹת וְנִאֲמַרְנוּ, הַלְּנִיעַ כִּי אֵל הַחֲכִלָה וְהַבְּוִיָּוִת כִּי דַעַת וְעִבְדָה. וְזוֹת נִשְׁכַּח וְנִאֲמַר: שְׁכֵמוֹ שֶׁהַחֲכִמָה כִּלְלָה הִיא לְהַפְּךָ צִיּוּרִים לְמוֹשְׁנִים שְׁכֵלִים וְהַבְּוִיָּוִת, כִּן נִם בְּרִישׁוֹת זֶה הַנִּיעַ לִיחַם וְעַד הַמִּסְּכָה הַתּוֹרָיִיתָ לְחֲכִמָה הַאֲמֵנָה—קָרָה אֵילֵיהֶם עִם הַרְבֵּה: חֲכִמָה הַתּוֹרָה עַל הַאֲמֵת, אוֹ עִם הַמַּקְבִּילִים: סוֹד הַיָּחִיד וְהַמִּסְּכָה, אוֹ פִּילוֹסוֹפִיָה שֶׁל הַתָּה, עִם הַאֲדַרְשִׁים—וְזוֹת נִדְרָה הַתְּשֻׁנָּה וְהַמַּחֲשָׁבָה הַלְלוּ שֶׁל דַּעַת אֱלֹהִים וְעֹבֵדָה אֱלֹהִים אִךְ בְּעֶצְמֵיהֶם וְכִלְבֵם רוּחָנִיִּים.

וְלִבְנֵי עֹמֵק הַבְּוִיָּוִת, נִקַּח לְהַנְטָא צִיּוּרֵי תּוֹרָה רִאשִׁי, שְׁכֵמֵי לְרֹב כְּבִרְיֹת עֵלִים וְכִמְוֵי, וְהִיא עֵינֵי הַרְבּוֹר וְהַמִּסְּכָה, וְנִרְאָה כִּי הַנְּכַל בִּיה.

אוֹ יֵשׁ כְּחֹכֵן עֵינֵי הַחִיקוֹת וְהַשְּׁמִים שִׁיעֵשׁוּ הַלְּשׁוֹן יִתֵּר כִּי הַמַּבְטָא כְּאוֹר דְּקִרְבִּי, וְהוּא כְּמִסְּךְ לוֹ, עַד הַנִּיעַ אֵל אֵין הַשְּׁמִיעַ וְהַדְּקִי, וְזוֹ עִפְוֵה בְּנִיעַת לִבְךָ, נִיעֵשׁה כִּלְבֵם יִתֵּר הַפְּעוּלָה הַנּוּפְטִיָה הַמִּיכְאֵלִיקוֹת, עַשְׂרֵי הַחִיקוֹת הַתּוֹרָיִים לְכַלְבֵּי הַמַּבְטָא.

ב אוֹלָם לְכַלְבֵּי הַנֶּפֶשׁ הַמַּחֲשָׁבָה—חֲכִמָה—שְׁבוּ הַחִיקוֹת הַאֵלֹהִים הַנִּפְרָדוֹת לְעֵינֵי אַחֵר מְרֻנָּה, וְהוּא הַקּוֹל, וְכִכֵּר שְׁבוּ מִפְּעוּלָה מִיכְאֵלִיקוֹת לְסִיכּוֹן, וְזוֹת עַל דַּעַת הַנֶּפֶשׁ לְסַחֲחָה, עֵצְבוֹן, וְהַשְּׁתַּחֲבִיבָה, וְזוֹת הַהַפְּעוּלָה הַנִּפְטִיָה.

ג אֲנִיכֵם לִפִּי הַסְּדֵר יִשְׁוֵי הַחִיקוֹת וְהַקֵּל הַמַּתְאָדָר כִּי, לְהַרְבִּיב הַמִּצְוֹת וְלִפְסֵי שֶׁלֵם מִיחַד בְּחֻלְקוֹ. וְזוֹת יְכַל עֵינֵי הַרְבּוֹר לְהַחֲשִׁיב, וְהַעֲקָה כִּי שְׁכֵל לְזִילְתוֹ, עוֹלָם סִמְנִים נִיעֵשׁים כְּכִי הַמַּבְטָא. וְהַמִּעִיין יִתֵּר יוֹסֵף הַחַשְׁמֵשׁ בְּשִׁבְלֵי בְּרִיךְ הַתּוֹרָה וְכִי הַחֵלָה, שִׁישׁ סִמְנִים קוֹרְטִים כְּמַבְטָא, אִךְ לֹא בְּמַעֲלָה, לְהַנְטָרִים,

והם הרמיהו באברים אחרים, בראש, אצבע ועין, ורשמי הפנים. ועומות צהובה חולניות וכדומה. וישו עור כיינים להעתיקה המנוקשה, מאזורים לבפצע, אך לא בפעלה, להסימנים הקוליים הנזכרים, והם האותיות שהם סימנים לסימני הכתוב. וע"י השקפה זו יניע השכל לביור, שאין הפה והאוזן עקריים בזה, וולת שהם כלים מכשרים להעתיק מה שברוחו לרוח וולתו, ושכבר גבר השכל להעתיק גם הסימנים מן הכלים ההם שהם קבועים בו, וזה בעשותו סמנים שניים, לקול כבלאכת המיוק"א, ולהברות דבור כבלאכת הכתיבה. וזה המושג השכלי מן הדבור והאמירה, שכבר הפיאים הענין שבהלה המחשבה ועשאו יותר כולל והיא התגלות מה שכפנימות חי משכיל למשכיל וולתו ע"י סימנים חושיים, וזה הכל מדרגת הציור השכלי.

ד אולם מי שהגיע למעלה הבינה, לא יעמוד גם בזה הגבול, אלא יתבונן תחלה שזה הכח לעשות סימנים, הוא מיוחד לעצם הרוחני ורק נגר רוחני וולתו. ויהבונן עור, שכל עיקר פעולת הרוחני הם רק כמו פתוחי חותם לפתח בהם עצמותו, ושזו הסכה היות האדם נכדל וניכר מחברו, לא לבר בשלישה שזכור חז"ל, כ"א גם בהמנה רוב אבריו, פסיעותיו, כתיבתו ובכל עניניו למכיר בהם היטב. וסוה יצדע להשנה יקרה, שגם לעצמו יתודע הרוחני אך ורק ע"י פעולותיו, כביור מוסף והולך מן השנה והתרדסה ער ההשכלה הנקיה, ושרק בהשכילו בפעל הוא מתגלה לנפשו בעצמותו. — ומעשה יבין שההשכלה היא שלימות הדבור הפנימי; היינו התודע הרוחני לעצמו, כמו שהסמנים בשלמותם הם שלימות הדבור החיצוני, היינו התודעו לרוחני וולתו. וכמו כן יתבונן שלבלי רוחני הסמנים באמת אינם כלום, אולם רק אצל הרוחני הנם נעתיקים מנשמותם הקדומה — רחיקות הנועות אותיה — אל ענינים רוחניים — התגלות קול, דבור, מאמר — ער שכללות העיונים האלה יניע להשנה, שאין ברוחני עצמותו דבר אחר. ויריעותו דבר אחר, והודועו דבר שלישי, אלא שכל עיקר עצמותו והארתו של הרוחני אינו כ"א להתודע לעצמו, ולהתגלות לרוחני וולתו בפעולה אחת בעינה. כמו שגם האור הנשמי מלה ומאיר עצמו וסביבותיו בפעולה אחת מיוחדת. וזה שנקראו ציור התבונני מן הדבור והאמירה. ויתבארו הדברים עור בפנים אחרים אי"ה, ובבאן אין לחאריך לפי כוונת השער.

ודע שאלו ארבעה הענינים שזכרנו הם מדרגות המוטבע, המורגש, המושכל ורום הנעלם, שזכרו בחירי המקובלים הקדמונים במאמריהם הקצרים שהגיעו אלינו. ודע נ"כ שזהו עיקר פעולת הכמתו של הרב כפרקי שמת המושאלים. שהוא מעיר על הוראת השם במסבן המחשבני וממנו למכני השכלי, וסוה על הוראתו בציור החבונני, כדיוק רב או מעט. ד"ם אבל הגחתו הראשונה על אכילת המון. השנה המסר דבר ע"י וולתו המספיד בו. השלישית קיום דבר אחר בהתאחדו עם וולתו. — ססה שבארנו יתבונן המשכיל, כי ההשאלות כולם אינם בהסמכה למנחי או מרחיבי הלשון, כ"א מוסדות כשכל ובטבעו של הרוחני, שהוא כולל, ומיד כשהוא מתגלה ועושה פתוחי סמניו, הם כלולים בעצמם מן הדיש השכלי והתבונני. וע"כ נמצא כמעט כל ההשאלות שוות בלשונות השונות, ויראה עור שזה שיקרא ר"ב, שם מושאל. ומה שיקראו מוכי המקובלים ר"ב, ויאמר: שהכתוב ידבר

בהתהוותם וירמוזו בעליונים, ומה שקראנוהו אנטו הדבורים הסימנים, הוא דבר אחד בעצמו, אוהו שבארנוהו.

והנה סלכד איזה דבורי הסימן לציורים הרויים, כמו אור וחשך, רוח וכשר, תום וחסא, שיבואו במקומותם כמה שיבוא. נציג הנה עוד שניים ראשיים לראיה 'על האמיר: היינו שמנולה נפלאה היא לציורים הרויים, היותם אחד בעצמותם למאמן ועובר הפשוט ולמשכיל המעמיק, ונפרדים רק בצורת ותואר ההשגה.

הקדש והחול. הוראתם יודעה ומרגלת. אולם יסוד הוראת קדש

לשון זמן מיוחד וקיים, והוא תואר הרוחני שהוא העוסד לקיים, והפכו החול,

שרוא לשון עובר וחולף — וכן הוא בערכו — והוא התואר לפנוי. והנה כל קדש,

ודברי הקדשים, וקדשי הקדשים, שזוכרה ויסרה התורה, הם כולם רמזי הרוחני,

ועצות ומצעעים להעיר אותנו אל הרוחני, וסררי הרוחני הנמצאים בעולם. יקרא

השם ה'ב' קדוש ככפילה המלה נ' פעמים, להורות על הרוחני המוחלט, ונעלה על

כל רעיון, וכחשבת קדש. ונקראו הצדקים קדושים וכתובים ה', במה שהם משיגים

ומתנגדים על המדר הרוחני — סדר המיסרי היותר נעלה כמעשה בדבור ובמחשבה. —

ויקראו המקומות המיוחדים לידיעה ועבודה, ארבת קדש, הר הקדש, מקום קדוש.

והקעים המיוחדים להסיר לב האדם מעבודה הארסה — החוסרי — ולמשכו לעבודה

השם — הרוחני — ומניס מקדשים. והבנינים והחפצים והמלאכות הרומים כהבניהם,

בהדרם ויחזוק השמירה בהם אל הרוחני ומעירים אליו, יקראו גם הם קדש. בית,

ארון. בגד, כלי, לחם, כשר. ספר קדש — וכשיהגלה במקרה יחיד או רבים סדר

רוחני נעלה מן סתנה עולם כחמריים, ומהרשות הנפש החיונית ויכונה אצבע

אלהים, ויד ה' יאמר כי קדש השם בכבודו, בקרבו אקדש, כהקדש כבם לעיניהם.

וכשיגיעו הצדקים מעשים עוברים כח הנשבי, ומעידים על ההנבר הרוחני בתוכם,

בחרפם נפשם למות על האמת והמונ, וכדוסה, מעוויו פעולת הנפש המסבלת,

ויכינה בהיות יד ה' או בלבישת רוח ה', יאמר כי הקדשו השם, יען לא האמתם

בי הקדשיני. וה' ציור עומק הכינה מן הקדש.

ה ש מ א ו ה מ ה ו ר, גם בהם הציור המחשבי נודע לכל. אולם מסא מלשון

אמוסה אונס. וכמו שדרשו חז"ל על ינסתהם גם — וציור תריוי זה הוא מיסן לא

לנשמי בכלל, כמו ענין החול, כ"א לחומר עב ועבור בנשמינותו, שאין הרוחני

מתגלה וניכר בו בתחלה השקפה. והוא כלל הדובם. ס ה ו ר מלשון כעצם השמים

לבוהר, ובארסית התיור, סהר יוכא, והוא סימן לחומר הרק ומורכך ל' היררות,

והיא כללות הצבת ויאף כי מה שלמעלה מכינו בסדרנת המציאות), וחרוהני כבר

מתגלה וניכר בו, לפי שהוא בעל פרקים, וסורים הטנתה וסר שכלי, וחרמם מורכך

מן השרש העב, השרוי במקום חושך, עד הגזע השואף לאורה, ועד הפרח הרק

בעל תנונים, שהם אינם אלא אור שנתגלה. וזה ציור התכונני למשכיל בענין

הסהרה והמוסאה. והוא התעלות הרברים החסריים לרוחניהם, או ירידתם כשפיל

סדרנת המציאות החושי, ודי כוה. סלכד דבורי הסימן וחפצי גבוה שוכרט, יש

בתורה כמו מן ס צו ת, סימנים לרוחני ומעוררים אליו, כשבוהת מורכב

והמילה: התפלין והתרועה, וכל המצות שהן זכר ליציאת מצרים, והם הנקראים

מצות האות והזכרון. וכתב הרמב"ן ז"ל (סוף פ' בא) כלל מצים מצות רבות,

וזה קצת לישנו שם: כי הקינה סוזה כוון אחר, וקבעה כפתחו ונהכין בענינה, כבר

הורה בחיורש העולם וכיריעת הכורא והשנהגת וגם בנבואה. סלבד שהורה שחכד הכורא נחל יותר מאד על עושי רצונו, שהעציאנו סעכדות לחרות וכבוד גדול, ודפיכך אמרו: הוי יהודי כמצוה קלה כנחמורה, שכולן חסודות וחביבות מאד, שבכל שעה אדם מצוה בהן לאלהיו וכו'. כללות דבריו, שאלה המצוה כלם מרמוס מעירים ומשבילים אה הלב אל הרוחני, או אל מאורע שהוא סימן לעד ראשי, על המצא הרוחני וסודי הרוחני בעולם. ולזה יהיו המעשים האלו כעצמם קדש-היינו סימני הרוחני הבאים מן פניסיות הנפש באמצעות הלשון והאברים, למציאת החיצוני. והנה אכרו החכמים ע"ה (ועין מגלה דף כ"ז ע"ב): השמישי קדושה אינן נורקין, השמישי מצוה נורקין. הכוונה להם, שחפצי גבוה אחר שנתקדשו בפה ובמעשה, עשתה התורה איתם קדש, היינו סימן לרוחני עומד קיים. וצוהה בתוקף השמירה בהם ובמשמשיהן, והזהירה, שלא יתגם להפסד נבזה כ"א להזעלות (מדר השרפה היינו הוראתה בציור התבונני נכבד וידוע לחכמים). ואין כן כמעשה המצוה שהם באים לטהר המחשבה, ולהורות על האכונה, ובכחיהנה זו העשייה בהם קדש, לא בבחינת החיצוני והמוחש מהם, ואצ"ל בבחינת הרברים הבחשיים הצריכים אליהם. ואלו היה הכולה בידי ההדוים לעשות קדש, היה הדבר מביא להפסד גדול בה, להפוך מצוה ה' בה, למעשה הכשיפים בהאלילים החשובים, ואמנות ספלות וכבו שכבר רמזנו (שער א'). וקרוב לזה נ"כ מעט אמרנו: אמר להרפאזה בדת, ולהגן התיחד, היינו שאם נשים כלל דבריה נגד פנינו ונוכרת כלבכנו, יגן עלינו. ודעו ויתבאר עוד.

שַׁעַר ז

גוים ואלהיו

כי כל העמים ילכו איש בשם אלהיו
ואנחנו נלך בשם ה' אלהינו לעולם ועד:

(מיכה ד' ה')

אנחנו חזאים שהיתה עצת ההנהגה האלהית, שלא להפיץ את המין האנושי המרדה מיהלפת, כיתה הב"ח שהבדירות עצמית להם, וחבורם סקרי לבר, כ"א לחברות, לאנדוד קפנות וגדולות ראשיתן בהי אבות, ומהן למשפחות, ומהן לקבוצי עיר וסרינה, עד האגודה הגדולה של אוסה שלסה מסודרת בהנהגתה, ותקרא או גוי ולאום. וכמשה: בהנחל עליין גוים בהפרידו בני אדם. — והיה עוד סחוקי ההנהגה ההיא האלהית, שאחת אחה יולדו בין האגודות הללו, סדרים שונים ועלים משלימים לקבוצם. לדוגמא, העבודות והעסקים צרכי החיים יתחלקו בין בעלי הקבוץ, לפי גמות והרגל כל אחד ואחד, ועי"ז יגיע לאיזה שליכות רב או מעט, ויצמחו סנהגי משפס וצדק, מתחלה כפרם ומקום, ולפי מה שהם

נטיעים בלב, עד שיהיה מהם קצת חוקי משפט מנחים כוללים. — מעט מעט יפרחו איוה נטיעי אהבה, חנינה וחמלה, במשפחה, בקהל יבאוסה, ועמם הכבוד, הענינה והצניעות ושאר המוסרים הטובים הנכנסים לפנים משורת הדן. — ועוד יעלו המלאכות מן הצורך לבר אל המועיל ונהדר, ועמם ירבו חיובי מחשבות בכל יופי ונאה למיניהם, עד כי יהיו קול כוסרת פה וכלי, ולשירים ספוררים הנפשות, וכיוצא באלו המלאכות שהם קרובות להכמות. והנה כבר עוד בתחלה, גם כמשיך וכן האריך ההוא, התנוצצו בקרב העם כמו כן קצת שביבי איש דת, בכח דעת אלהים ועבודת אלהים, שנהבאר בקודם, היותן נטועות בעומק נפש האדם. והיה אחרי כן, בהניח לאוסה מן העבודה הקשה והעצבנות שכתחלה יסודתה והאזוה בארץ נושבת, או אז התרבה גם עשיית המושגים הכוללים שבארנו בקודם, והתעשר השלשן במלות ודברים, ותהעלה למצינה וצחות, ויורשמו העתים והקורות, ויתסרו כתי ספר ומדרש לקטנים ולגדולים, ויטאו החשבונות והחקירות, וידוקקו הניסוח והמשפט, ויתעלו המוסרים אל יושר הסחשבה וסחרת הכוונה, ואז באורח ההוא בעצמו ובהדרגתו תהנקה ותודרך גם הידיעה כאלהית, גם העבודה הנערכת הסיד אל הידיעה, שהיו באוסה עוד מתחלת צמיחתה, אך בגמטו החומריות וערכוב החושייה.

ודע שכל אלו המחשבות בלם, והרונים והסמורים ומישי לישון וספר וחכמה וציורי האלהות, שוכרנו היותם מהפשיטים כאוסה אופה ברוב או מעום השלימות, הם כלם נחלות וסנות וחוויות שנתהוו לקנין אליה בכללה, היו בכח נפשות הפרטים, ויצאו לאור עולם אחת אחת, באמצעה וכן ארוך והסין רב, סקושרים כקשר אומין, ועוורים איש אחיו, דור אחר דור, והנחלות המוכות האלו, יולדו לפעמים כן בלל אנשי האוסה ובאורך הימים לבר, ולפעמים בעור שבט אחד סמנה, שהגיע בסכת סה למעלה יהרה, ולפעמים בעור קבוצים או יחידים שבאו בתוכה סארץ אחרת ולסדם, והיו בה לנשיאי אלהים ושרי קדש. כא"א ע"ה ומלבי עזק.

ודע עוד שכל המנות והנחלות הללו, שנאצרות בכללותן לאוצר קדש רוחני כאוסה אופה, הם בכסותן בלתי שוות וזלו, היינו שיוכל להיות כהם ענין אחר, במדרגה סהשליטת מענין וזלתי. אולם להיות עיקר ושרש אחר לכולם, והיא הרוחניות שבאוסה, היוצאת מן הכח אל הפועל על ההארים שסנינו למעלה, הנה יהיה גם איכותן של הנחלות שוה ונאחד, וד"ב בעיקר ציוריי הנאה והמנונה והופיו והתפארה שיהפשיטו באוסה, והיותם חושיים, או חכוניים או סעורביים, יהיו לפיהם גם ציורי יסודות המשפט ועיקרי המוסר, ובערך אלו, יהיה כמו כן סעדה כסבע המציאות וציוריה כאלהית, סנגבלים על דרך סיוחד ושונה סאשר באוסה וזלה.

והנה יקראו ככתובים המנות הללו כשם רוח: רוח חן ותפארה, רוח פשפש וצדק, רוח אומין וגבורה, רוח טוב, רוח חסמה וכינה, רוח יראת ה', ובכולם יסכך התואר אלהים להורות כביאר על רוחניות הענינים האלה (אלהים יבוא לרוב ע"ד תואר לא ע"ד שם, וכמו שנאמר אנחנו היום אל ה' ילסמן את דרוחני בעצכותו. ודע זה). ועל כל אחד מהם יאסרו נסלא פלוני רוח אלהים, או נתן אלהים את רוחו עליו, או נחה עליו הרוח, או לבשה אותו. —

והנה יקרא על דרך זה אצל אחרוני החכמים, כלל האוצר הרוחני הוא, הסייח באיכותו, ומשינה בעם ועם, רוח חאובה היא בכללה. וכספת רוח האדם הפרטי שכארנו בקדם (שער ו'), כן רוח האוסה, הגרו פתח פתוח עצמותו בשינוי והבדל הניכר לסתבונן, על כל אוסה שלמה וסודורה. באופן שהן כמחשבת כל מלאכה יקרה, הן בנמוסים וחוקים, והן בהגוף ולמוד הבנים וכדומה, והן בעבודה ודיעה אלהית שנה, הכלל ככל סעשי שלוכה ומלחמה, עניה וקורותיה הברדל ותוכר אוסה מחברתה. הנם שקשה הוא ויצל רק לפעמים למבינים, להבין הערך שבין הענינים הרוחניים הללו זה סול זה, ויסודותם זה כזה. אולם כמו שישלם ויתעלה רוח האוסה על הרוך שזכרנו, בנזקה של אוסה ובזכונה החשובים, כן יהמעש וישח נמטה צללי ערבה, עד כי ירד פלאים, ויופסדו סגולת האוסה אתה ותשפל ותרד סכורה, עד אם תכלה ותאכר. וזה כי ברבות תהרד והסלטל באוסה, תרב אהבת התענוגים, והמהשבה הכלאית שהתעבר לחשים ולהנאותיהם. והנה יושחת רוח הרוך וההפארת שזכרנו, ברבות הקנינים והבצע, יהב גם נאה ואנון וסורה כן קצת אנשי הקבוץ על וולחם, ויפרח ריב וחמס ושוד כארץ, ויעי'ו יתעווה הדינים, והאבר החנינה וכבוד הוקנים יותר הסורים הסובים. הכלל, וישחת רוח המשפם ורוח הטיב שזכרנו. בהפרד הלכות יפרדו גם הדיעות, והן מתחרשות ובאות, בילדי נכרים המשיקים ומתשפים בעם בימי הדיעה האלה, ובנמוסים זרים לאוסה ולרוח הטוב שבה, וביטי אשרה, ובספוט הדוה את הצמאה, הייט כרתנבר ההאוית כמבעיות כבלהי טבעיות, ויכו הלכות, ונשתה נבורה הנפשות מהענג וסרוך, ויפחרו סקרוכ וסרחוק, וירעזו על הבאות, והרפי ורקבוץ ירדשו על עתידותם כקסמים וכברים, ויתהללו ככל אמנת שאו וכדומים. הכלל, רוח הדיעה ורוח הנבורה והאוסין שזכרנו, וישחתו עד להליא. וכהב בדת כאנרותיו וי'ל: וזאת היא שאבדה סלכותנו, והאריכה נלותנו והניעתנו עד הלום, שאכותנו חבאו ואינם, ולפי שמצאו ספרים רבים כאלה הדברים של דברי החווים ככוכים, שדברים אלו הם עיקר עי'ו כמו שכארנו, מעו ונוח אהריהם, ודמו שהם חכמות ספוארות, ויש כהן תועלת גדולה, ולא העמסקי כלמדת סלחמה, ולא ככבוש ארצות, אלא רכו שאוהן ויעילו להם. ולפיכך קראו אותם הנביאים ע"ה: סכלים ואוילים, ודאו סכלים ואוילים היו. עכל השיך לענינו. — ולרגל כל אלה ההשחתות וביתר עוו, החשך והתכלכל הדיעה והעבודה באל היות, וההדוה לאכונה ספלות בשרים ואמים ואוילים לא אלה. וכבר פשה הנגע לכל המחלקות שמינו כזה, גם כראשי האוסה, שופטיה ויעיזה וכנהיה, או איבוא הדפסד והרקבון ככל, וכל יסוד סדר ונמוס טוב בראשהו, יהתפך לרע וסוק, וכמו שציררו לעינינו נביאי האמת, בעברת קנאותם ואש תוכחתם ההפסדים הללו והנמול הארצו בעקבם, שחלו כאוסהו, וסקצה האצמות הקרובות אלינו כיהם או כמקום. כללו של דבר, תענוג, נאון וסררה ואסונת שאו, המה ארבעת שפטים הרעים ססחית רוח האוסה, עד אם הכלה סנפש עד בשר — פניסורה ודיצונה — והסכות סהיות עוד לנו. — והנה סן האמר נחבונן, שעם אמרנו כי הענין הרוחני יולד כאוסה כמיצוע הקשר האסיין שבין הלדיה, כמקום וכוסן דור אחר דור, והנה רק הרוחני הוא כעצמו, ולברו, הוא סמוליד וקסיים הקשר תרוא כל ימי היות האוסה, ולפי האמת אין

עצמית האומה, במה שהיא אומה, בלא עצמית הרוחניו שבה ובלא
 יהתי כליד עצמו היינו מעליטו הוא עצמיתו, ויהא אם נדמה האם היעדי כל
 הסגנות הרוחניות הנזכרות, מן איזה קבוצה שיהיה מכל וכל, לא תהיה שום
 אגודה ודברה אנטיית, כי תהיה תחבולה כדבעי, אך יד באמת מה שלא
 יעדי, להיות האדם נבדל בעצמו, היינו שהיה הרוחניו, עד שגם אצל שאר
 הדברים, כבר החלו לצפח את פרחי רוחניות, באגודת ביה אב ומקצועם
 קבוצים, ויהא כמת המצוי. ונתחנן קוד מן הים שאמרו, שאין אומה
 אבודה ויהא לבינו עד שיבדה ועוד היתה, שאמרו: היינו בילא ליה יעמדה,
 עם כל זאת לא יבדלו זה היבט הנחל ארצו, שהיה לכל רוחניו בעצמו ציאות
 כיום ובלתי בעל תכלית, וזה לכו שלא יפסק ויתכפל היות הנזכר אלא כמת
 שואה דבוק בוכן ובמקום, היינו היינו מיותר לראין וודר מרובי וכיום זה גם
 הרוחני והוא בעל תכלית ואשר מלי ספק, אולם כמה שהיה היינו בעצמיתו, בלי
 ספק ויהי נשאר חלק ומה לאשר אחרת שבנות, רדיומה אלה כמים או בוכן,
 אך כחבול, שבני קבן באבדן צדיקו, לא הוכר להענינו, הרוחניות שהיתה לו,
 והם שבאמת לא יאבדו לנפשו, ורק באומה גדולה רבה מעלים יסאדי
 והוא שהיו רוחניותו וזכרו הישג ליהו ארצו כמלאכה מחשבת, בשירים, בלחיות
 ובחוקן שישם אחר זה, האשים יהיו לגחלה לכל חסין האנשים,
 ולרוחניותו כחוללה, שהיא כי לפעיל ולאירי כמיוך כל ימי שלום; וזה
 מה שיבואר מאתנו ביוצרי. משה בתורן עמו אל מקום מעב סבלי הלה, הניח
 והנחיל משה שקראנו רוח חבולה לאומה אומה, הוא כה שומע בתורה
 ובנבואים האשונים, בלשון החלה המחשבת והוא כמו שידעת, לשון כל
 הציונים התוריים סבלי שיפדה בעליהם יהיה כמבואר בפרק אלהי
 האומה, ויכריז בקלי התורן והדברים ששא אחרים שר האומה, היינו שיקרא
 לכל הרוחניות המתפשט ויבד באומה אומה, ושמו יהיו לעצם דבר מיוחד כשם
 והארים בחסיהם לו, והוא שבמי שכלך האומה, הוא הקשר יסדה אותה כהיחני
 ולענינם, מן אלהות שלה, הוא המתיר ומקשר אותה במעשיה גם במקום גם בוכן
 מורא אחר, והיו ציור תת כובי של הענין השתש ביי הנכונים. וקמי הדבתי
 להאריך מעט בענינים ולקצר בסיסם לחכם וסבן כדעתי, נזכר יהוה רדיום שבאו
 במקראות ויכריז חילוי אלהי הארץ, אלהי זכר העם, שישם אלהי
 הארץ, אשר חלק הו אלהיו, אשר לא חלק להם, התחייב גיו
 אלהים, כי כל העמים ילכו וגו', מקלל כסלכו יבאלהיו, ויבדום
 הדבה חסיהם אלה, לא ויכרעם כדודו. — וזהו הקן מונה הקרא, ובכל אלהי
 מצרים אעשה שפטים, ומקרתו על אפון מנו ועל אלהיה, והוא כמורש
 נבולה, והוא מלכם נבולה, וזונה עמק המאמי לחסיהם, אך הקבלה נערה מן
 אומה עד שנפרע כאלהיה החלה.

וזהו להיות על הרוב אחת הסגנות הרוחניות הללו שהוכרזו, היא העבירה
 באומה אומה, והאחרית נערכית אלה ונבנלות על ידה, והיה ויהי גם האחרים או
 השי שלה, והוא ביותר בהואר רוחני זה, ועדים באומה המושלה ברוכה
 יהיה השר רוח הנבונה, יהיו המון עבודה, ועדו ברה מחשבת הנבואה
 ורוחיות דים, ברה חזן, הספגט, הערסה, והדעוה; ובמי מן המן לים אלה לכל

(כהר"ז)

אחה מהמנוח הללו ולעשות להם לסימן, איזה מה כרואים הנכבדים בעולם, ובייחוד הכובדים המסוימים לארץ, לפי הענין הנודע או המרובה מכבודיהם, ד"ם השמש, למציא לאור כל כח מסון; שבתאי, להשכלה; צדק, לרוח המשפט; מאדים, לרוח הגבורה; נונה, לרוח החן. — וכמו כן אפשר לאותה אומה לצייר ולמסלל כל דוחני בתמינה וסימנים אחרים, תבנית איש חושב מחשבות, תבנית גבור לזכר ערים — בעל — תבנית סניקה ומשפעת; עשרתה — תבנית שוקל סמוני משפט וכדומה.

והנה הנביא מכריז ואמר: לא כאלה חלק יעקב כי יוצר הכל הוא וישראל שבם נחלתו ה' צבאות שבו, יאמר, כי הרוחני הסוחלם הוא, ואין עוד מלבדו סקור כל יסוה רוחנית וכלל כולם, שהם לעצמם ובפרמיותם הייט בדבוקם בצבאות השמים ובצבאות הארץ, כלם בעלי תכלית קץ וחלוף, ואין להם אמתת סציאות וקיום סוחלם, אלא סמד היותם כהשם ב"ה, הרוחני הסוחלם ואין סוף. — וזוהו הציור התבונני סן הדבור, אל אלהים ה', סציאות כלל הרוחניות באמתתן הסוחלמת. וסן הדבור, ה' אלהים צבאות, אמתת מציאות כלל הברואים הנכבדים, שהם כללים לפרטי הנמצאים, הסה הסאירים את הרוחני ביותר, וספתתים עצמותו כמו שבארנו (שער ו') וכמו שנבאר עוד בדברנו על שם וענין סרככה. וסאמר שיעצה התנהגה האלהות, לבחור המקור אשר סמנו הוצנע, הם האבות הקדושים, וליחד סקרב זיעם כהפרדה אתר הפרדה, ורע סשפתת אתר י"ב שבמי יעקב, ולהקים סספרם לאומה שלמה מיוחדת בארץ אחוזה בגבולות קייסות, וכש"ה יצב גבולות עמים לסספר בני ישראל, ראהה החכמה האלהות לנהלל ולהשלים ענינה, להעבור ההיה ססלכת כהנים, הייט מורים לסין האנשי האמנה התורנית הסוחלמת, והגדילה לעשה עמה, עד שיהנו ויהוו כחוכה, כל הנחלות והסמנה הרוחניות ונערטות בערך שווי, כאופן ובתואר, שכולן נאחזות בו יח' ונסמכות אליו כאמתתן. הייט שבכל סעשה אומתנו וכל רוח נעלה וסוכ המתגלח ובא לאור בקרבנו, נרע בלבנו וטדה כפינו, כי אל חי בקרבנו וסידו הם לנו, הייט שהם סושרשות בו ונאצלות סרותו כלל הרוחניות כולם. — זוה סוד או כפי דבורט ציור התבונני של הדבורים, ושכנתי בתוכם, כי אתכם אני, ורוחי עומדת בתוכם, וסוד השם שכונה, והדבור שכונה בישראל. וכזה תבין כוונת אמרם גלו לבבל, גלו לעילם שכונה עמהם, וכונת הסאמר אין השכינה שורה כפחית סשני אלפים ושני רכבות סישראל. והנה הכתוב אומר: אשר חלק וגו' ואהבם לקח ה', ועוד אשר לא ירעום ולא חלק להם, ואסרו: אין סול לישראל. ולוה נאמר בהכרח, כי רק ציור התחלת הסתשבה של אנשי רוח, הצריכו לאיש סמדות לצייר גם לאומתנו שר מיוחד. אולם כנהו בשם, סודה, לא על רוחנית פרטיה כ"א מיכאל, לזרות שאין רוחנית סוחלמת, הייט בלתי תכלית וקייסות באמתת הסציאות ככל צד, כ"א להשם יהעלה לבד, והוא חלקנו ולו אנחנו.

עצרו של דבר השער, קדמוני האטות כשהנישו את הרוחני שנהגלה ביניהם בסוף סן חבורם, גבר עליהם המאור שבו, נצחה אותם נעיסותו, והלחיו נפסם למידה כבוד ועבודה: אמנם עצמו כרוחניים הפרסים וחיליהם, שהם צבאות השמים והארץ. וזה לפי שלא הניעו להשנת הרוחני כסוד

מסדר, תבין לא תביע להשיג. שאין אמתו תמידו בכה שואא לנצחי פירי. רבוק
 כוכן מנסקס. פסדו זה דוד אינו נולד, בלא בכה שואא כללי. היינו בכה שיש לו
 אמתה נצחית כדמותו המידלם, והוא מושג, הבינה הם חודרה לכה, העל
 בן און לחינן וחכמתו ולא לביאמת ולא לשכל חשיבת בני כלל. זה הפכה שחין
 פאית טוליה סקטום; חשך האמת על המגם, הינו עליהם הרהיטות העומת
 לאליהם אליהם יורדים לא אלה. תם עמדתם נשחתה, כפרם כינו הידע יודעה,
 לחקמת: חרות כנענ, עד אבוד הרוחני שבתם לנפשו, תפכה חכמה גם
 הטה. — אולם כחשך אלהים על האמת אשר בכה בה, הכה שלא טפל לחילה
 ככרו לא בו ולא כדור כן חרותו יקטטו, אלא נחזור בעל כרחם לאחרי, עד
 חסדך הראשון לנו, היינו חסות, ובכחור כחורה. כחשך עליון זה, בכה אלינו,
 משה בנה זו העלינות על כל משה בנות הבינה, ודחה בנו חסד הכנה
 והוא תגילה והפכה, תם שואא כבו כן כחמה יקרה סדו. כמבאר למעלה (שער
 לו) בדרך, אחר שישנו עליה כלל אמתו האמת. — אם היינו חרש בייסות
 וקליחת של כחמה ויכאחר, תבן כעצמך. שגם ישראל יקטטו על זה מינו
 ומסקת, לא תביע אלה על פורת אמתה כחשם ובכללהם, עד סביב לוכן
 שוב תגילה סכבל, היינו עד עמד אלף צעום סוכן נחמת חרותה. — אכן מי או
 תלאה שבה כחוחה על לח לנו, ולא סרה עד כחוחהנו, היינו בת ליחיים
 לחינן לחיים רבים, וזה אמתו קיימים עד היים הזה, תמה נקמה יושע השקת
 שולטם, וזה בה שיטואי כפשי רבא.

שַׁעֲרֵי חַיִּים

עִם עוֹלָם וּמוֹעֲדָיו

אֵי חַיִּים לֹא יִצְוֶיךָ וְאַתָּם בְּנֵי יַעֲקֹב לֹא כִלְיָתָם

(מלאכי ב' ד')

ישוה תהה תחיים העומת כחמה חסד הפכו על כל אמת קדמות כנה
 וזהה לני עד שחלפה ואמתה היה,
 אן כן האמת אמתה וזהה בת חוחה שוכרעה, וזהה כחמה חסד
 חלקה לאכרים נקרכים סכל מינו עדך חסד, ומאמנם כקשר כחשך אמת, כוכן לקבל
 כל עליה חלפמה. וזהה נקרא זה חשך מי ער הציסיות וזהה דול לא אמת.
 ב אחרי ישא לפעל שוא, ויסלם ויהקלו כל אמת חסדים חכמים חכמות
 החוחות, שרבונו עליהם מקדם, והגלה האמת כחילם לכה והאמת כחך כן כן
 רב או כמם, וירא: סוכה חסד ויהם על.
 ב אולם ככו חסד חיה כככו סוכן כחמה סבה חלוח חסד, כן עד
 ככך חסדך חסדו יחוחה סבה חסדך חסדך חסדך חסדך, אשר יכפשו רובו וזהה
 (כמה): 14

לְהַרְוֶה בָּל קֶשֶׁר, וְלִהְפָּסִיד כָּל נַטְוִם טוֹב, עַד שִׁדְל כְּבוֹד הָאוֹמֶה טַעַם טַעַם יוֹתֵר, וְהַשְׁפֵּל וְתַתְּמַקֵּם עַד כְּלוּתָהּ; וְזֶה זִמְנֵי יִקְרָא לֵנוּ, מוֹעֵד הַהַתּוֹךְ וְהַבְּלִיָּן. — כִּךְ הָעֵנִין בְּכָל הָאוֹמֶה שֶׁרֹוּחֵנוּ שִׁבְחָהּ פִּרְטֵי, וְעִי"ב כֵּל הַכְּלִית וּמִקְוֶה לְבְּלִיָּן. אִילֵם בְּאוֹמֶתָהּ, הַגֵּם שִׁבְחָהּ אֶל הַתּוֹמְרֵי וְחִיצוֹת הַתּוֹשִׁיֹוֹת, נִכְנַעַט נִם אֲנִי לְמִרְיֵי הַטְּבַע הַנוֹכְרִים. עַם זֶה, הַדְּבַר כְּמֵאִמְרָם ז"ל: נָלוּ לְכַבֵּל שִׁבְיָה עִמָּהֶם, נָלוּ לְעִילָם שִׁבְיָה עִמָּהֶם וְכו'; הִיטֵי שֶׁרֹוּחֵנוּ הַבְּלִיָּי שֶׁנְּתוּכְנוּ, יִגְן עָלֵינוּ וְיִצִּילֵנוּ מִרִּין כָּל בְּנֵי חַיִּף. וְכֵל זֶה נִשְׁפָּךְ בְּקֶלֶן מִן הָאִמּוֹר לְמַעְלָה. — אֲכֵן רֵאִינוּ לְהַזְכִּיר הַעֲתִים שֶׁעָבְרוּ עָלֵינוּ, סַעַת צְמִיחַת הָאוֹמֶה עַד הַיּוֹם הַזֶּה, כְּכַדֵי לְהִרְאוֹת כְּבִירוֹר אֵיךְ נִשְׁנוּ וְנִשְׁלַשׁוּ בְּנֵי מִרְיֵי שְׁלֹשַׁת הַטְּעָרִים שׁוֹכְרֵנוּ, וְאֵיךְ כְּמֵלֶאֶה הַיָּסִים לְבְּלִיָּה הַתּוֹךְ וְהַפְּסֵר, נִתְרַדַּשׁ בְּנֵי הַמִּיד רוּחַ חֲדַשׁ וּמְחִיָּה; וְאִם נִפְלָטָה, קִטְטָה וְנִתְעוֹדֵד וְלֹא עֹזְכֵנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ. וְנוֹכִיד הַכֵּל קָצוֹר לְהוֹדוֹעַ וּמִכֵּין בְּסַפְרִים, וְעַמִּי דְרַכְנוּ כּוֹה הַמֵּאִמֵר, חִיטֵי בְּצִיּוֹרֵי הַהִבְיָה לְפַעֲמִים בְּמִקּוֹם וּמִסַּפֵּר בְּקוֹרוֹתֵינוּ כְּלִשׁוֹן צִיּוֹרִים מַחֲשָׁבִים, וְכִכֵּר הַכְּפִלְטָה, שׁוֹה תוֹרֵר הַשְּׁנָה הַסְּיוּחַד לְצִיּוֹרֵי הַתּוֹרָה וְהָאִמּוֹנָה, שֶׁהֵם לְיַחֲדִים וְלְהִסּוֹן כְּשׁוֹה, וְשָׁלֵא יַפְתוּת זֶה כְּפֵלֶהֶם חֲלִילָה, לְפִי שֶׁהַשְּׁתַּחֲוֹת אֵינָה דֶק בְּתוֹרֵר הַמַּשְׁנֵן, לֹא בַעֲצֻמּוֹתָהּ, שֶׁהִיא רוּחָנוּ אַחַד וְאֶכֶת וּפְעוּלָתוֹ רוּחָנוּת אַחַת וְאַמֵּה. וְכוֹדֵר זֶה הַמִּיד הַקּוֹרֵא הַנְּעִים, לֹא תוֹקֵנִי, הַחַת רְצוֹתִי לְהִיעִילְךָ כְּדֶרֶךְ שֶׁכִּשְׁקֵי הַרֵב מֵאֵת קְרֵאוֹי.

בְּפִנְיִמִית הָאִסְיָה, בְּגִלְלוֹת שֶׁהֵם מוֹרְחִיּוֹת צְפוֹנוֹת לְא"י, הִיוּ שֵׁם מִקְרָם אוֹמֶת שֶׁהִגִּיעוּ לְשִׁלּוּמָהּ מֵה, וְאִשֶּׁר נִשְׁאֵר אֲצִלָּם גִּבֵּי אִיּוֹה מִיִּשְׁנֵי אִמּוֹנָה נְקִיָּם, שֶׁנִּחְבְּלוּ אֱלֹהִים מִן שֵׁם, אֲבִי וְרֵאשׁ יַחַס כָּל הָאוֹמֶת הַהֵם. — בְּנִסְמֵי הַעֲמִים מִקְרָם, וּנְפִיּוֹז בְּאִרְצוֹת יוֹתֵר מְקִרְבִיּוֹת, נִתְיַחֲדוּ מֵהָאוֹמֶת הַנוֹכְרִים בְּנֵי עַבְרָה, וְהֵם מִשְׁפּוֹחַת שֶׁנִּמְעָה בְּחֶלֶק הַיּוֹתֵר מְקִרְבֵי דְרוּסֵי שֶׁל אִסְיָה, וְנִתְיַשְׁבוּ שֵׁם. רוֹבֵם נִשְׁאָרוּ יוֹשְׁבֵי אֹהֶל וּמִקְנָה אֵיךְ בְּגִבּוּלוֹת נְצוּת, וְטוֹסְעִים בְּתוֹךְ גְּבוּלָם מִמִּקּוֹם לְמִקּוֹם לְבִקֵּשׁ מִיָּדָה, וְקִצְהֵם נוֹשְׁבוּ בְּקְבוּצִים קָמְנִים וְגִדּוּלִים, עִיִּים בְּעִבּוֹרֵה הָאִרְסָה וּבְכָל מֵלֶאכָה וְקִנְיָן (וְזֶה הַנְּקָרָא אַחַחֵה הָאִרְסָה בְּאֵרֶץ בְּלִשׁוֹן נִפְעֵל, כֵּאלֹו הַעַם נִאֲחוּ מִן הָאִרְסָה לְכָל יַעֲרָקֵי מִמֵּנֵי בְּיוֹשְׁבֵי אֱהִלִים). וְהַלִּשׁוֹן וְהַנְּסִים הֵם הַעֲדֵר הַבְּטוֹר עַל הַיּוֹה שׁוֹרֵשׁ אַחַד לְמִשְׁפּוֹחַת שֵׁם, וְקוֹרְבָה יִתִּירָה לְבְנֵי עַבְרָה. וְכִכֵּר שֶׁנִּבְאָר עוֹד בְּשַׁעֲרֵי מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית. אַחַד הִיָּה אֲבִרְהָם רֵאשׁ יְחֻזְטָה, שֶׁנִּסְמַע גַּם הוּא עַם מִשְׁפּוֹחַת אֲבוֹתָי בְּאִתְרֵי יִמֵּת הַנְּסִיעָה הַגְּדוּלָה הַנוֹכְרֵי כְּמִרְיֹוֹת צְפוֹנוֹת מוֹרְחִיּוֹת (מוֹפְטוֹסִיִּם וְחִבְרוּתֵיהֶם כְּכַדֵּר הַמְּרַדֵּשׁ; כּוֹהֵם מִיָּתוּ בְּצִוְרָה פִּרְס לְרַעַת טוֹפְרֵי עֶרֶב וְעַמָּהּ הַרְבֵּי, וְאַיִן מִרְחֵק יוֹתֵר לְרַעַת אֲתִרִים). וְכֵא אַחַד כֵּן בְּגִלְלוֹת שֶׁכִּכֵּר נִאֲחוּוּ בָּם עַם כְּנַעַן לְמִשְׁפּוֹחַתֵי, וְעַם פְּלִשְׁתִּים, וְכוּלָם אֵינֶם מִיַּחַס הָעִבְרִים כִּי אִם מִכְּנֵי חַם, שֶׁהִגִּיעוּ לְשֵׁם מְרִיטוֹת הַדְּרוּסִיּוֹת כְּעִרְבִיּוֹת לְא"י בְּחֶלֶק אֲפִרְקָא. וְכִכֵּר נִשְׁחַתוּ הַרְבֵּה בְּעִי וּבְמַשְׁעִים וְאִמּוֹנוֹת הַדְּעִים, עַד שֶׁכּוֹסֵן בְּלִתֵי מֵאוֹחֵר הַרְבֵּה הִנִּיעוּ לְהוֹעֲבֹת (הִיטֵי שֶׁנִּצְחַת הַמִּסּוֹר כָּל כִּךְ, עַד שֶׁעָשׂוּ מִיִּשְׁנֵי שֶׁהִנְפֵּס כְּהַעֲבָה אֲהֵם וְנִרְעַתָּה לְאַחֵר מַחֵם, כּוֹנִיחָה הַנְּנִים, וְכֵתִי הַקְּרִיָּם, וְעֵינֵי הָאוֹרְחִים) וְקִבְּלוּ חֻבְמִטֵי עִיָּה, שֶׁאֲבִרְהָם הַבִּיר מִתְחַלֵּה אֵה בְּרֵאוֹ מַעֲצָמוֹ, וְמֵאֵם בְּעִבּוֹרֵה הַצְּלִמִים וְהַמְּלַסְמָאוֹה וְהַרְחוּתֵנוּת, שֶׁחֲלָו כִכֵּר לְשִׁבְשׁ אֵה קִבְּלָה הַמְּסוּנִים הַנְּקִיָּים כִּיחַ שֵׁם וְעִבְרָה, וּבְכֵן נִגְלָה אֵלֵינוּ הַשֵּׁם, וְבִכֵּר כּוֹ לְשִׁבְשׁ לְאֵה הַמִּין גִּוִּים כְּעִרְבִיָּה דְרוּסִיָּה אִסְיָה, וְגַם לְזוֹרְעֵי הַהוּא נִשְׁאָרוּ מִמִּיד, עוֹד יוֹתֵר בְּלִטְאָר הַעִבְרִים. כּוֹיִטֵי אִמּוֹנָה נְקִיָּים, וְרַחֲמִים כִּיחַ אוֹ הַרְבֵּה מַעֲרֵי נְמוּרָה, כְּכּוֹ שֶׁמַּעֲרֵנוּ לְיִשְׁמַעֲאֵלִים שֶׁכְּפָרוּ לֵנוּ טוֹפְרֵיהֶם, שֶׁנִּכַּם כִּיּוֹם כּוֹה מַחֲסֵד נְכִיָּאֵם, נִשְׁאָרָה כְּעִבּוֹרֵה

נקיה מצלמים אצל שכם אחר שמו קיראיש שבו נולד סחבר, והקוראשים שפרו משמרת היכל קצבה שבמסקה, עד שסמוך לזמן סחבר הועטר כו צלם. — אסנם האמונה המדורה לגמרי, לא נשרשה כ"א ביצחק. וגם כורעו נפרדה מספחה אחת שלא היתה עבודתה נקיה, הגם שרטיבה דרכיה מסאר משפחות ורע אברהם, והוא עם ארום שדגייע לסדרים ונמוסי ההנהגה בארץ אחוזה איוה וזמן קודם לאומהנו, והוא לבד נקרא בכתובים, אחינו, ובנראה מן הכתובים, לא היו להם אליילים נמורים ולא שם אלוה אחר, ובשש"ח משה אליהם, אסר: ונצק אל ה', בלא קשור אלהי אבותינו, וזה מה שיריה שהיה זה השם ידוע להם מוכן אהבה. וכן נראה שאמר דרך ענות ופיוס: וישלח מלאך ויוציאנו מצרים. קרוב לכה שאמר אברהם לאבימלך: ויהי כאשר התעו אותי אלהים מבית אבי. ובזמן אחרת היו בעם הזה חכמים גדולים כמחבר הרבר בכתובים. ונראה עוד שדברו בלה"ק בנמורה השפה מעט לערבית ששכנו בנבולה. ויש ראיות גדולות לספר איוב שנתקבל בין כתבי קרשנו, עיקרו לאחד מחכמיהם הנזכרים. ובזמן אחרת יותר נדבקו רובם בנו, וקצתם נסמנו, בפרט סמוך לחרובן בית שני, ברומיים האומה המושלה. ונשוב לענין, שסכל ורע אברהם ויצחק נתיחרה ונבחרה מספחה אחת לבד, שנחלקה בזמן היוור קודם לוי"ב שבמים לספר בני יעקב ושמויהם. רק הם שמרו מצות אבותיהם אברהם יצחק ויעקב. שצוו עליהם בלהיות נסמעים ואפילו לשוב לנוי אחד עם הכנעני אוהו הארץ הנשחת באמיניהו ובמעשיו, היינו שלא רצו אפילו להבטיח אחרים כעצמם כדרך שיעשו בני עשו עם הערבי יושב הארץ שהיו עמיהם לעם אחד. ובנראה עשו כן גם שאר ורע אברם ומשפחות ווס. וממעם זה לא רצו אבותינו להאחו בתוך העמם כלל, כי"א נשאר יושבי אהל ומקנה בערבות הארץ, ובקרב הכברים רחבי ידים שבין יושבי הכנעני. והגם שהוצרכו לקנות שדה ארצה לקבר בכסף סיא. כמחו בה' והאמינו, שלהם היתה הארץ באחרית, כשהיו לאימה שלשה וססדרת, וכש"א יסמעו או יהיו לנוי אחד עם אוהו הארץ לפנייהם. הסחוות הללו שהם סתגדרים כם כעה, יהיו להם לאחוות נחלה. (והגם שתסור אני יכם בדברו אל בני יעקב, לא הוכירו הויהם לעם אחד, אולם ככתניף להם אבר: והארץ היתה לפניכם שבו וסחרו והאחוהו כה. היינו שייסכבו כרועים, או שיאחוו בארץ כרצונם. ולבני עירם הוכירו הויהם לעם אחד, והעליטו דבר האחוה, ואסרו: יושב בארץ ויסחרו אותה, והארץ הנה רחבת ידים לפנייהם.) והנה קראו בשם ה' בסקוסות מיוחדים, נלגל, שכם, בית אל, סוריה, חברון, באר שבע, ונמשו כהם אשלים, והקיבו מצבות שהיו אוהבים לפני הסקום בזמן הקדום הוה ככאבים ז"ל. ועל כן נספסו המסקיות רהם לבקורשים כוסנים מאוחרים, ויהי בהם רבוסר הגדול, ככהוב: כי ידעוהו לפען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושפרו דרך ה' לעשות צדקה וסשפם. וה' אל דעות ולו נתכנו עלילות, להנהיג ולנהל הקורות אל סהו חפץ דרוחני. וההנהגה ההיא סכבה וצותה שתרד המשפחה הקדושה למצרים, ולהתגורר שם זמן כנבולוהיה, לפי שה העם כרה היה או יותר נשחת כרוחו באמינות ומעשים מן הכנעני, שכחוב בו: כי לא שלם עון האמורי עד הנה, וע"כ היה השם בטוח, שלא יסמעו ישראל בהם, ומי יודע אם היה כן, אילו היו נשארים בין הכנענים משך הזמן הארוך ההוא, וה האחר, יפעם שני לפי שעם כל הועבותיה היה מצרים עשירה ככנינים כסלאכות ואופנות הסעולות וההורר. ירבה כיריעת, והיה סחפין ההנהגה העליונה, שתתגורר אופהנו

נהום, בכדי להיות כפי ההבטחה לנוי גדול, היינו לאוסה שלמה סלאה קנינים וכשרונות, אשר לא עקלה להם, אם הנעזבת בארצות כנען, שלא נמצא בה כשעת הכניסה לארץ אף לאלילים היכל בנוי. — ולזה רוח ה' שהיה בתוך המספחה, ואשר דבר לאבינו הראשון וזהו איותו סארצות החוקות עד הארץ הנבחרת, והוא המוסף ליעקב כמקל נעם למצרים. כאמרם ז"ל: ראוי היה יעקב וכו' והוא האומר לו עתה: אל תירא מרדה מצרימה, כי לנוי גדול איסיך שם, אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעריך גם עלה. הווננה על פי דרכנו שלא יירא, שימסע שם ורעו בין אומה נחלה וספורת, והבטחה שיהיה ורעו בעצמו שם לנוי גדול, ושהדוחני הכללי שבקרבו יצילוהו מדין החלוף והכליון. וזהו בעיני הסוד, שרמו עליו כמקום הזה, על פי דרכו ולפיונו בעמקות הללו, האדם היקר הרבין ז"ל, וכן היה הדבר, שעם היומם נרים ככלכות היא וסן רב (לפי דעה הבריאה רדבי יומי שדרכה הסוד להנפוס את המועם בספסר השנים, ר"י שנה) - הנה נשארו רועי מקנה בידם כמסור אחד על הגבול. ואף שנמנעו איהו שבמים עם סקניהם למרד הרוב כנראה מן הכרוב, חזרו תמיד למצרים ארץ מגרמה. ולפי ערות פשט המקרא החיוקי בכרית המילה, ונראה עוד בנידוד איך נשארו ביחוד בשבם לוי כושנים נקיים מאד באמונה, ואנשים ראויים להיות ראשים על העם, ואשר כח בהם לעמוד כהיכל סלך. גם נראה שהיה מבעם הזק ובריא, ככל כביון שלא נחלש עדיין בהפטיקי המותרות, ועל כן פרו ורבו והיו לעם עצום כמסך זמן, שהוא על כל הפנים בלתי ארוך בערך הרבוי ההוא, וכמו שאמרו הביולוגים: כי לא כנשים המצרות העכריות כי חיות הנה. קצו של דבר, שבכל התחלת כל שלמה הצריכה לאוסה ולקשר חלקיה, הרויחו כמצרים הרבה-ומה היה הבבה שלא נתפרדה חבילהם במסלכתה גדולה ומאשרת, שהציקה מאד להגרים שבאו בתוכה? אין זה, כי אם הוכרזן כמלדהם ואב אחד. והקבלה שהיתה בידם מן האבות, והורכים המוכים שהורישו להם, היא המקשרת אנורהם, ומטוה אותם לעם גדול, כוכן לקבל גם סדרים נעלים וטובים כשאר ימשול גם עם כנרי, ויהיה הספוק בידם למד הנהגתם-ומה נעים המשל שהמשיל הנביא (יהוקאל מ"ו ז') על סמרי האומה בזמן ההוא: שרים נכוננו ושערך צמח ואת ערים ועריה, ואעבור עליך ואראך והנה ערך עה חורים; הווננה, שכבר נשלם ויצא לפעל חומרות האוסה, אולם הדוחניות שנה, הגם שהיה בכח היא המסמדת אותם, עדיין לא יצא לאור שלם - וככך הרגיע עה חורים, היתה עזת הדגנה העליונה, יציאתם לחירות בכח פלאים רבים כנרוב כהיה, וכל זה לאמת ולחירות, שלכל סקרי העם הזה, לעמידתו והצלחתו, כמו לידידות וספלתו סבה רחנית כוללה, היינו כח אלהי השיון בקרבנו, ונבנתנו לא נבונה התרב לכר ולא פתוי ערסה והתחברות לעם כנרי, אף לא התיצות כמלאכה וכשרון יום לבר, ולא ככללות בקשת חשבונית הרבה כנרבים נשמיים ומרע נשמי לבר, שכל אלה כוחם ורוחניותם פרי' וחוקף כמה שדוא פרי', והמבע כרוך בעקבי הרפסד וההשחתה. והפא הנרול הוא לכר הרוחני באמתתו, לפי שהיא למעלה מן המבע, הנמצא בעולם החוסיים (ועוד יבואר אי"ה כבאור ענין נמים נגלים ונמים נסתרים), וכמו כן חוק ואמין השם יתעלה קשר האוסה, בתרו להם נרדך נפלא זנבלה מאד תרות חקין ומשפטים צדיקים וטוללים, מסלמים לפרמי ולקבין באופן היותר שלם שאפשר - והכסחים שכספיהם על אמתתם תמסד האוסה ויא הכלה והאבר; כי הוא חייך וארך ימיך לשבת על הארסה וכו' - והיתה האמינה הוואת חיה

יחוקק באומה בכל חוסנים ונדע לה תמיד הזדוני המיחלם שבתוכה . כי זה היא העיקר הגדול , שמלכר שיתנהג איזה החטיות באימה פן האומה , אין כזה רי עד שיועד לה כסדע כטורר , שזה ההנה בקרבה היא ענין רוחני , ושהוא המעמידה ומקיימה , וזהו בדרך ציור ההלה המחשבה עבודה ראלחית ישה כמסואר למעלה . וכן אצלנו בני ישראל זה היה העיקר שאנחנו הסוד רבנים כהן , כלל ואמתה הרוחניות כולם . והדויעה לט היתהו זאת כמו שאמר : כי שאלו נא לימים ראשינים ונו' הנהיה כדברי גדול הזה ונו' ; השמע עם קול אלהים . ובנינו החקים הדויעתנו : כי מי גדול אשר לו אלהים קרובים אליו ונו' ; ומי נוי גדול אשר לו הקים ימשפטים צדיקים ונו' . ועוד יתבאר עוסק המאמר : חביבין ישראל שניתן להם כלי חמיה , חכה יתירה נודעה להם שניתן להם כלי חמדה . — ונשוב לנין הספור , כי אחר שבצע ה' כל מעשיו אלה , הינו אחר שהבתרים בתורה , וקשרים בתקה אהה ומשפט אחד , ונסררו השכנים לדגלוהם , ונקשרו גם הםה ושבו לאחדים בהנהגה הרוחנית שבאהל מעד השוכן בתוך החמנה , וקשר הכל כטור ה' החופף עליהם ושוכן בין רכבות אלפי ישראל . ואחר יהיה עוד מהכמת השם יתעלה , לשכב גם את העד הכחירוי של דור המדבר ונאצם את ה' לטיב , ולעככס במדבר כדרי שיתבו הדור היוצא ממצרים שלא הועלו כל הצורך משפל מצבם , ולא טהרו מעבירה רוחם מעבירה מצרים . ואחר שגדל הדור השני בחירות , נבדדים ובחורים נטרו אריות וכצבאים על ההרים . אחר כל זו ההנהגה האלהית החוחית שגדלה אותנו כאומן את הניגן , ושהשטוס עליה , נראוהו אורה הנביא הגדול לנים , עד שחנה עליו הירח ונשא עליה שאליו הנשגבים ; או נשלם זמן הראשון לאומתנו . ומשך ביעד הצמחה והגדול הזה , לפי חשבון המועם ההפוס לברייתא הנוכרת הס"ה שנה , משגלה השם על אברהם עד סות משה רועה נאמן ע"ה .

משנכנסו ישראל לארץ החל וכן השני סוער הספעל והשלימות . בבשרי ריב הארץ וחלקה כלה בגדול לפני ה' בסקום העבודה . קצת השכנים נטארו ידעי סקנה כבר נרצב מסומן כגבוליו , ורובם כנו ערי חומה וירעו שרות ויעטו כרמים . הנהגת כל שכמ היתה לבר ובפני עצמו על ידי נשים חקנים , ורקשר שבין השכנים כולם היה הסוד המקום הנבחר לעבודה הכללית . האהל ומשכן הקדשים שעשה משה כמדבר הוכן תהלה בגלגל , ואחר כן עוד כוסי יתושע נתיסר המקדש בשילה , בית של אבנים ובסוכך כיריעות כלסעלה , והיה שם חלקה גדולה בין שילה , שבם וביתאל , ושם ניעדו כל השכנים וקני האבות לישראל , בקדימת מעלה ליהודה ואחריו לאפים , להמתיק סוד על כל הנוגע לכלל האומה ככתוב : עד כי יבא שילה ולו יקהה עמים . — אולם מה ישעכב הרבה את אשר האומה , היה ההמא הגדול של העבודה הפרטיות שהיה כולם כיוון זה הוכן השני . וזה שלא היה אפשר הדויעו מדעתם , מת שגראה בעיניהם צדק רב , שראוי להיות כפי היותה שאפשר לכל פרט , לשכב והמשפחה לבנות אב , מקום סודר עבודה אלהית מיוחדת ; ולזה מי שהיה ביכלתו הקיים להם מקומות עבודה קדאים כ סות , והיה בהם טקדוש יסוד , ובתו בהם כמורים אי מי מהעם , הבא למראות ידו להקדיש עצמו לעבודות אלו , והאמת ככו שספרו לנו נביאו האמת שוחרו הצדיק הדעת , שאכלו בישראל כמים חם עד החיוב , והתירה כל קשר טוב שבין הפרטים והכלל . ולא היו ימים טובים לישראל כי אם כיומי דוד ושלמה , שנתמעיני העבודות הפרטיות עד שספקי במנין הבית למדרי . — הגדולה

אבנבורות אלו נראה שהיתה בעיר דן, בדרך הנהר החוק ונפרד משאר הארץ, ואין פסק אצלנו שהיתה העבודה לשם, אך כולתי נקיה טעמו או אבק ע"ז. והכתובים היו כשכם לוי ומורע כשה ובעבודת הכהוב גם כמני דוד היו כהנים בעבודת פרימיות שלא ידענו מהם), ונראה שלא פסקו לגמרי. ואחר שחוקה ירבעם מן נבם עמרה עד גלות השבם ראשון. — ואל יפלא בעיניך איך לא היה אפשר לנביאים ומורי התורה הכהנים האבותיים מורע אהרן להוציא מלבם מחשבה זו, שהיתה להם מיבה וחמורה, ועוד נהפך שלפי הפשט ולפי קברת חו"ל (יעוין כולה סוף זבחים). וגם מילה קרה "ע"ב), הוכרחו להחיר הבמית ליחיד ולעבור, והקריבו זרים בהיות כמכת יחיד, וכפרם לראשים נראה שהיה המיד רשות להקריב בהם, ולפי הפשט הקריבו שמואל גם שאול גם דוד ושלמה, כל זה לא יפלא בעיני המתבונן, שהרי כמענה זו בקש מנחריב הלובר, להניא את לבב העם מאחרי חוקיה המלך הצדיק: הלא הוא אשר רסיר חוקיהו אח כמותו, ויאסר לפני מוכח הזה השהתו. ועוד יותר נפלא שאף בזמן מאוחר הרבה, וכבר נעקרה ע"ז ונשתרשה לגמרי סביניט, נבנה כמצרים בית קדש חוניו לה' אלהי ישראל עם קרבנות וקטרת וכתבים כמורע אהרן; הגם שהיו צדיקים וברוכים אחר המקדש בירושלים ושלחים לשם שקליהם ונדרים ונדרים, ובסו שנכורו להלן. ונשור לענין ולזמן שאנחנו בו, ימי שפם השופטים, ונאמר: הגם שהיו גם הם רובם ככולם אחר המקדש שבשילה, הנה הם לא חטאו בעבודת הפרטיות, שניתר אחת הקשר האמיץ שבין השבטים. ורע מזה, שבאין תורת זבון מורה מסקום אחד נבחר לבר, וזו מעט מעט יותר בעבודות נכריות לאלהי הנבר, עד כי באו עליהם אויבים קרובים ורחוקים, והציקום בשעריהם זמן רב או מועט-אולם ככל פעם הקים להם השם כחמור מצילים שופטים. (ועיקר מירושם זה: כבאן, מנהיג כולל, מאחד לכל השבטים, ומתווך בין דברי ריבויהם). — והנה מציינו כשיר נצחון הגשנב הנשאר לנו הוא לכדו מוסן קרום זה, ההלונה על פירוד השבטים, וההרהקם מהמלחמה וההשועה הכוללת. וגם בנצחון גדעון כעינו קנאת השבטים זה נגד זה, ומלחמת אחים הנראה, לכמה פלגש בנבעה, ידועה. — ועם כל הפגעים האלה ראינו, כי נבר הרוחני באוסה, ונתאמן קשורה לשבטה אחת אחת. ובזמן ההיא הוחלף הלובר אסיפה ראשונה משירי קודש נקראת בשם, ספר הישרה. ומוכא סמנו בכתוב שיר על נצחון יהושע, החלתי: שמש בנבעון דום וורה בעמק אילון ועי' עד יקום נוי אויבו. ושיר אחר שהתחיל: ללמד בני יהודה קשה. ונזכר בשירת דבורה שהיו בוכולן מושכים בשכם סופר. וכבר או היו לכל שבט מגלה יוחסין, שרשמו אותם השופרים הלויים, והונחו עם שאר בריחות וכתבים יקרים לפני ה' בשילת באוסה שנתראה מן הכתובים המעטים שנשארו לנו בחמד גדול מוסן הרחוק ההוא, איך הוסיפה האוסה מעט מעט יותר בהצלחות מריניות וטובה רוחניות (ודע שנתכר יעקב לבניו כל עיקרה על זמן זה נתנבאה) עד בוא זמן שמואל הרמתי. היא הגדיל לעשות טובה עם ישראל בכל צד וענין, עד שהשווה הכתוב בשני סקומות לשמה. ועם היות שמעת שנתכר ביה שילה, ונעזב בהמאות הבריות, והארץ עם הלוחות התחלכו מעיר לעיר בערי יהודה, ורבו סאר העבודות הפרטיות, הוקמו במית גדולות וקטנות ליחיד ולעבור בכל מקום, כלשון הכתוב: ממגדל מצרים עד עיר טבעד, וככולם זבחו זבחי הימים וזבחי טיפתה (ולפי הפשט לא אכלו עדיין כשר האוה באוון הימים). והיה ראוי שיותר לגמרי הקשר שבין השבטים, הנה עם זאת איש אחד שמואל נביא

שער ח עש עוקב וטועדיו

אכן לה' כלם את הכל במחל ערקתי: רוב הכמות ביטוי, ועל ידו עזבו על כל צנים את אלתי הנבר, וינה כל בית ישראל אחרי ה'. הכהנים בני אהרן, שהיו המשפחות אלתי ואיתם, שנלדו סאר על ידי כהונת הכמות, שעל הרוב לא היתה סורע אהרן, שנתיחדו או בשם סיחד הכהנים הלויים (הגם שגם הם לא נשמרו חמטת העבודות הפרטיות, ורק שלילת ורע פניהם ועדוק נשארו נקיים אצל העבודה הכללית ככפאיר ביוקאל); הנה נראה שיכר שמואל כושב כהנים בעיר טוב סורע איתם, מאוקן שסמטו בשילה, הגם רק כמקדש שלחן וסוכה, כלא אוקן העדות, שבעם בקרת יעיים. וכמו כן קבן את הלויים, וגם הם מירי דרתיה יתפשי כל מרע בעם, ויחלקם כמחלוקות עיר לפני זמן רוד, ככהוב המה יכר דוד ושמואל הרואה — לפניו — באמתתם. וכמו כן התאמין הרואה כרוח ה', ויכר כרמה עיר מישבו את הניוה, כרש לבני הנביאים ללטים ולהכנסם, כבדו שיהיו מיכסרים, שהשרה עליהם הרוח ביצות ה', וכמו שספר הכתוב: וירא את חתקת הנביאים נבאים, וכמואל עומד נצב עליהם. וקדם זמט כתיוב: ודרב ה' היה יקר בימים ההם, אין הוון נפרין. ועל ידי שני התוקנים הגדולים הללו היה יסוד ואכן פנה לאשר האומה בזמן החשוב הקרוב לבוא. — ועדיין בלא סוף אחר ומקדש אחר לכר היה הקבר שבין השנבים כרובה, ביחד אחר שהוקן השופט הרואה, ובנו לא הלכו כרובו, כנראה סמטתה של אנשי יבש נלעך, שכמו במצוקה גדילה איש לא בא לערותם, וכה נזכר ככהוב ז' וררש לא ימצא בכל ארץ ישראל, והיה כיום סלחמה ולא ימצא חרב וחנית ביד כל העם (היוני כחלק הרדופי סהארין שלכרובה הפלשתים יישיבו שם ענים כמנעה כרובי היתקן), ועל כן נקמטו אליו וקני ישראל הרמיה, והקים להם סוף כבור. והנה גם הענין איך כחרו יהסליכו, ואיך דרש את הסילכה אחר עזותי הראשון על בני עמין, כקמטום: דולים כסעצה וגלגל, סקוסות ספורסמים לקרובה, ויכתוב דברי כרית הסילכה כספר, וינח לפני ה', ואיך העניו הפניהם השמנו הופה יסמטשו יסי חיינו: נרע וכהוב כספר, הנקרא על שמו, החל בו הוא כעצמו והשלימותו נביאים אחריו. — הסוף דוד ע"ה היה נבר ואיש כלחמה מנעוריו; וגם ואה הנהג כספיריו על פי הנביאים הטובים, ולא כרז את פירם כשואל, והכוון ככלכמה. האויב החוק וחיוור חסדיו כיוסם ההם הפלשתים נכנעו, אחר שהכה בהם שלש פעמים. גם ארום, סיאב ועמין ואים ורמטק הקרובה לכר, וישם בהם נציבים להנהגה ולקרת הכס. גם סלכו אים הרדוקים סקנאו כהעלחתו, ועדורו עליו סלחמה ככרובה נצח פעמים, ער כי הניח לו ה' סכל אויבו סמביב. ומתחלה סלך כחבריו עיר הקרסונה של שכטו ועליה לכר, וכנתך זמן נעזרתו הנוכרים באו אליו כל שכטו ישראל, וכרת שם כרית ולוקניהם לפני ה' (כסכה), וייסחיו אותו לסוף על כר ישראל. ולי כמו גם לשאלו היה חיל סיוחד נצב חסד סוכן, שלשים אוקף איש כרית. וכאשר לכר את הכעודה אשר כירושלים כיר הובטו יושב העיר כירח עם ישראל, אשר להכין שם עיר הסלכה לכל ישראל, לבעבור ההיה גם היא סבת קשר להשכטים כלם. ולאחר שרעוב כרד הסרוד סוכה לה והקריב עליו עולות ושלימים כרבר נר השקדש כרבר העקרה. וכוננו שעל ידי הויכל הקודש והנכבד, ישכחו סכל וכל העבודות הפרטיות. שהיו עירי ככמות לישראל יסים רבים; אלא סמטרו יתן הנביא כרבר ה' לסבת הנגלה ככרובה: כי איש דמים אתה יע, ולסבת שוכר שלמה החורם,

כי לא יכול לבנות בית לשם ה' אלהיו גבני המלכות אשר סבביתו. ואילי גם לסבת דבחר שלא הגיע עדיין העת, שיעזבו כרצונם העבודות הפרטיות האהובות להם, וזכה גם אותן הבקשות הנזכרים למעלה המקובלים למוקדשים מימי האבות, והעת היתה המניעה על דרך: כי אמר אלהים פן ינחם העם, ובדרך הבחון לבנות. — בימי שלמה בנו היתה הלכנה במלואה (על פי מליצה היפה שבמדרש, ומסמנו ברסונו הוודר); היינו שהגיעה מוכתן של ישראל הוסיפה והרוחנית עד הראש. בידו הצלים ה' לקשור את השבטים גם על ידי עבודה כללית ביד הכהנים בני אהרן והלויים במקום אחד אשר בהר ה', כמו שנקשרו כבר על ידי ממשלה כללית לסבת המטחה והחלה הרחבה מורשת דוד. וירבו הבנינים והמלאכות והדעות והמסמך ביבשה ובים רחוקים, במלך ובעם, גם נצני המשל, השיר, החכמה והסדע הגעלים שהחלו לפרוח עוד בימי שמואל ואחריו בימי דוד, הגיעו לשלמות בימי המוכה האלה, וזה הכל מפורש וניאה בכתובים ובקבלה, אין צורך להרחיב הרבוב בו, וזוה שלמי ימי הזמן השני באומה אשר יעדוהו למיעד, העזו והמפעל". וזמן המשכו, סן הבנינה לארץ עד כות שלמה, כפי המבואר בבהוב העיו שה:.

ג אחר כות שלמה החלה הירידה, כלות והתוך כל קשר טוב ואמיץ. וזה כי עוד בחיי הכלך לא טרה קנאת השבטים, ונשארה ביחוד הפלוגה הגדולה, יהודה ובנימין כזה, ואפרים ועמנו ירד השכמים מזה, וכשה' בהבטחה לעתיד: אפרים לא יקנא את יהודה ויהודה לא יצור (כלשון וכעסחה צרתה) את אפרים. והקנאה תולידה השנאת וההלונות, גם בעבור החיל הנצב מוכן אצל הכלך, גם בעבור ההוצאה לצרכי הכלך, שהלה על השבטים יתר על הוצאותיהם להנהיג עצמם, ותהגבר בימי שלמה ע"י נציבים מיוחדים במחוזות ובערים. והיה הסס עליהם למשא, והשבוה לעול קשה, בדרך כל המון שאינם משיגים הכלית הכלכות הכללי כפרט בימי שלום ארוך. אולם עיקר הקנאה היתה בלי ספק השבתה העבודות וקבוצי המעודות במקומות המקודשים כקדם וספורים כינות השבטים, ובפרם אתר שהתחן שלמה עם מלכי העמים מסביב, והניח לבנהיהן עבודות אלהי הגבר שלהן. וזוה עוד בחייו ההל ה' לקצות בנחלת דוד אביו, כחוו ארם רמשק וסחח אדום. והיה עוד בקום אחריו בן לא חכם הותר הקשר קל כהרה, וטר אפרים מעל יהודה, ויחצו לשתי מסלכות. וזוה זה פרץ נופל נבעה כחומה ישראל. הבנין הטוב שעמלו בו הבונים שמואל ודוד באמנתם, ומקור נפתח לכל רעה, בשל סדר האוכה, והשחתת רוחניותה שבארנוהו בקדם. כי הגם שהקים ירבעם החת העבודות הפרטיות ככל עיר שרי עבודות לבד, "בבית-אל", בקום המקורש הרבה סיבות יעקב, ו"כדן", מקום עבודה ישנה וספורסם ע"י נצחונם של אברהם, הנה להיות שנשארו הכהנים ורע אהרן נאמנים לבית עולמים שבירושלים, וכן הלויים המורים בעם ותפישי כל סדע עזבו את מנרשיהם ואחוזתם, וילכו ליהודה; והכרח ירבעם לכהן כהנים מהעם, וכמו שהרהיץ עליהם אבי מלך יהודה: כל הבא למלא יוד נפר בן בקר ואילים שבניה, היה כהן ללא אלהים. ואעפ"י כן נקל זאת לירבעם להיות שגם בוסן בלתי קרים כוה הרבה, כהנו בכמות זרים לים וישראלים. ולא זו בלבד, אלא לפי שהיו חקרי לבו רק לפלנות, שנה גם את סדר השכונן העתיים הנהוג בירושלים, כנראה כפה שספר הכתוב שעשה את רחנ כחדש השמיני חחת החדש השביעי, ושינה גם בפניסיות היכליו, וספרו לנו הכתובים, שעשה עגלים (אולי המורת הכרוכים שנסבבן

ובנות עולמים), הללו, שהבין העבודות ל"א אלתי ישראל, אכן על דרך סימט ויצאה כן הללו לא בתורה המסורה בידנו. ייתכן מאד, שיוסף אהרן, ולא קבלה בכלליתה, וכמו שחזרו ה"ל בערך במקומות הרבה את המותם ושום בלי ספק כלא נער נתקם משרש נהיש של המאת והמטון, נומיתו לסופרי בימים ויפתם תורתם וכו' ובכן לא עמדה בעיניה דרמטית הגדולה שזכרם ודגמם, כי אם הקרה רעיה ביומן קצר, ולא נשארה הקטורה בעתו הסקומית לבדו, כי אם בימים שקטים הורו הכחות לבקין, ורבו המבודות, ופיצו בעם גם עבודות אלתי הנכר ואמונת כל שוא והפל שרכבוו הסיד יתר על עשרת השבטים כאשר על יהודה. ואנחנו רואים בעין, אך בהשגחה רוח האמונה, נשדת גם הישר, ורבו הבידות, והרועת רבויולום עם ורעם. ואך כמה למדוי כל ימים את ידעך משרון יבדאתה הישב וסופר העלים, וכל קרה לטובה במלכות אפיים. גם הנביאים הגדולים אליהו ואלישע, הושע ועמסם שעמדו בדם, ולא עיבום בלא, ירוב נבואתם אליהם, הנה ברוב משהידים ואש הנחמה, לא עלתה בדם, מה שהעלית ה' בידו שמואל הרבתי. גם אביעת בלבו בית דיא שהפחתו ע"פ עבודה אלתי הנכר כפי בים ידבך ביעבודה כמו שיסדת ייבנעם, ונראה שנטולי לעמוד בפרעה, והעדרו מעט ביהודי בוכן השלישי מהם; הנה גם הם לא עשו כח נגד ההשתתה המולדת וההתוך של כל יוכד שב, ענבר בדם בוכן החליקה המפולה לאמונה וימלכות והלאה, עד כי נלו הכנבים אחד אחד ע' מלכו אשר לעצמות מודחתה דאסיאה, ולא נשאר לנו בים בעצמם ובכלותם שם דברי זכרון לשון יספר, וילה מה שהודיענו בדם הפהנים והנביאים אשר ביותה; וכתי שבא פליטם כי יזו הספור המעידה הלב לעצבון על ארון החלק הגדול מאוכה שלמה בלי הסלה. ועד היום הוא לא ידענו מה היה להם, אם עלו דברו יאכרו ונטבעו בין העמים, או אם נקטו לארד ארד בימים מאיריים, והורו ונדבך באוסה. — אכנסם מלכות יהודה ונטימן לא נפל הדבר כל כך רע ונר. ולא אכרו לנטוי פרו הכוב של סעטי ספיאל דוד ילדמה, ונשפר רוח האמונה ע"י הכהנים כורע אדן ידוקו דרוי התייה יתפיש עבדות הקדש בטהרה. ונשפר ידע המוסר ודעת אלהים בעם ע"י הלויים, שעבדי באלו הכהנים בעמים ונרים בארץ, לרסד סיכר ודעת והגם שהרשעים וביחוד משאי הכנבים היו משהקים עליהם ימלעטיים גם ככרוב ונכסאז דהם בתהלים הרבה מיסורים, שישפטו שיהם על עינם ובזוינטי. ועדו הנביאים נשפר בלא הודיותם, וכתבו דם או הלמיההם נבואתם על ספר, ורבו קורות האיסה וקורות מלכים יחידים, או קצרו אותם מספרים רבנים כאתה דבכים, שכנראה הונחו בכות ה' ונשפרו עמי, והקצורים באי בורו העם. קראים ידעו פועל ה', וכפיהו איש שמקני ונרעם ונ"ו. והיו גם קצת העתים בויבם וישיבים, כמו יכו יולשפם וביחוד דורו של הקדוה היה דור רעה, להורה ולדעה והעתקת הספרים, ויכלל הנהגה שבה בתוקן המדיני, כשנחו ממלכו אשר ותיה להם הרוחה וכן כעט, וכן בתחלת ימי אישורו, כנראה הכל סן דכהובים וכן המא בקבלה. ולא ניכל להאיך אך סמוכים על הידע וסבין, נקצר ונעה לענינו. אך בכל אלה לא עצרו כח לנרוע פדעה ששעתה החליקה, אי לסבור מעינות ההשגחה, שנבעו מכל צד כענה סים בבידים. — הטעמד רסוב ביבי שבה ויפיוטי סיד אחר כורו, העיר הדלה קנאת כעיים, ולא כלבר שלקחי היבר יודל ישראל, כי אם נלו גם ערות דארין ותלשחה לבאים אחרים. ומני אזי אחר שנשפרו או נשפלו הנשואים הכמנים

שכני אי הרעים, קמו נצנו שני שונאים גדולים ונוראים, כמד צפנית מרחיק אשור ואהריו בבל, ומעד דרוכות מפרכות בצרים — הגם שעבורה אלהי הנבר לא נבר ביהודה כבעשרת השבטים, למדו מהם עבודת הפרסיות, וחזרו הכמות גם בהם. איה מלכים רשעים כאחו סנהה ויהויקים, חשבו להטיב עינם ומצבם, בתדמיה אל העמים בעבודת אלוהות הרבה, ולא השבילו כי אין כפלט ותשועה לישראל, וולתי בדבדקם בה' אלהיהם זבשמים פנת היחוד, כמו שהיא כסורה להם, מהרה פכל עז ואבק ע"ז. והיות הפנה הריא קשורה ומקשרת עם קיום האומה אשרה וכיבה, והיא המרחקת אותנו מלכת בחקוק העמים, ומהשפיק בילדי נכרים, הרעה היוכחת הכיר בפרוע פרעות באומה. ולא הבינו המלכים הבפשים ההם. בה שהבין מרחניות אוכה זו המקייכה, נביא העיים באמרו: הן עם לבדד ישכן ונגוים לא יהשב — והנה הדברים והקורות איך נדרם כל הנבין אחת אחת, הייט איך כהשתה האמונה נפסד גם המוסר, ונשאך לחב דם נפשות נקיים המחוקים בה' אלהיהם, וסאר מוסדות הטוב והישר, ואיך גם רוח הרעת נשתה, ופני ערף לענת נביא האכה ויועצי הושיה, שלא אבו להחניף להם, כבעשה כורי שקר המהניעים הכיר להם, ואיך נבקה רוחם והכניסו תמיד ראשם בין שני היום גדולים בכל וכצרים, עד שרצצו את נלגלהם; ואיך נהפזרו והרחיקו סעל נטולם ברצונם ובעל כרחם, עד כי ממנו וישווה סאר; ואיך אף שאבר הכל, לא יכלו להם קצת המגלות שבהם, שבקשו לאסוף נדחים מסביבות וליסר הכרה סדינית חדשה כמצפה סמךם כפויסם צפוני וקרוב יוהר לבבל, הותה היאש גדליהו בן אחיקם אדוב לכשדים, אך נבר רוח העועים בקרב העם ושריהם, שלא להשאיר פליטה, אך לדברות נדחים כסים הנגרים ארצה אשר לא יאספו, ולעשוה הגלות שלמה. כל הדברים האמת דאלה הגם כספר המלכים הקצר שבידני, וככל ספרי הנביאים וכמגלת הקינות כחובים כרוח אלהים, ומצוירים לעינינו בדרך נשגב ונעלה, להיות לעדות ולמורה, לדיד אחרון בנים יולדו עד אחרית הימים, כמס"ה: שמע עצה וקבל טמר לסען והכם באהריהך. —

ונשלם הוסן השלישי לאומה, סועד הירירה והכליון אחרי שנמשך סן כות שלמה עד שנהרג גדליהו, לפי חשטון הברייוא, שע"ה שנה. —

שער ט

מועדיו עם עולם

(כמשך היקפה)

ונתתי רוחי ככם וחייתם והנחתי אהכם על אדמתכם:

(יחזקאל ל"ו י"ד).

כדברים האלה השיב נביא הגולה שלל נדר כבר בבבל, כששאלוהו העם

לאמר: ויבטו עצמותיו יאמרה תקהנו נגידנו לנו ההחייבה העצמות היבשה האלה? והנה באמת היה למראיה העין טעם לשאלה זו, במראיהם אין הנפורו ישראל צור נורא בכל ניליית האמה, ואיך לא העליה ביום מיד אחר החריץ, לא בארץ ישראל ולא במצרים, ליסר הכרה חרשה, כיא נשארנו נרחים ופורים אחד ושנים, ישק בארץ כשרים לכר עלתה להם בהחלה, להתאחד במחנה חשיבה, ונקראה קהל הגולה מ'הודת. והיה קשה בעיניהם להאטין, שבנקודת קלה זו לכר יצמח רוח חדש לאיכה, וההרוק בשיעור ראוי, לקבץ נרחים, ורחמים לחכרות, וליסר כפי האפשרי קהלות שלמות בכל עבר וקצוות, וכי ירב פעולת הרוחני הוא עוד, לאגוד גם איתן הקהלות השונות יחד על ידי אגידת מה, עם החקים זו כיו רוב ההשתנות בהן, עד כי ישוב להיות אומה שלמה וגוי גדול בפנים מה יותר מבראשונה, כאלו היה לגוף גדול רוחני, בעל אירים רבים שונים ומתאחדים בפעולה כללהם. והנה לא יתכן כל זה, לפי הסבואר בקודם, בלתי אם רוחני האומה עז ונכון, נותן חיות ועצמה ליעצי הצרות, כיערי נרחים ומחבר נפידים. והנה באה הבטחה הנביא, והצמיחה לנו בראש, שיש מה נבחר ה', היינו הרוחני שבקרב גולה זו, להשלים התפין הגולה ההוא המכין. והשיב עוד לרשיעים שבהם, שנתקשו לאחוז במחשבה זו של הפירוד המוחלט והאבדון בין האומות: והעילה על רוחכם היה לא היה, אשר אהם אומרים נחה כנוים וגו'. ובמליצת דרשה חבסינו (עין ספרי פ' שלח אך, סנהדרין כ"ה ע"א) שאמרו לו: ולרבו יחזקאל) עבר שמתו רבו לאהרים, כלום יש לו עליו כלום? — והנה הוסיים הבאים והולדותיהם הגידו אמתה הנבואה הלא, וכי לא שב דבר ה' ריקם — ובאן ראוי, שנתכונן ונעמוד על ההבדל העצום שבין הכנות הרוחני, כפי מה שהיה בקרב האומה בומנים הראשונים שברנו עליהם בקודם, ובין הכונתו עתה, איך נתגלה ונתחוק אחת אחת יותר בזמן שאנחנו בו, והוא הנקרא לנו סועד הצמיחה הגדול לאומה פעם שנייה. וזה, כי לפנינו היו חיי האומה הלזים כשיביתה במקום ארד, וההתחלה כתבל נחלת האלהים, והייתה לפניו לאגידה אחת גם בעבודה אלהיה, גם בחוקה מדינית, שהיו או לאהרים באין הבדל הפירוד. ונבר עוד רוח האומה ואחרונה על ידי המלחמות עם העמים שבניהם סכנים, ורוב עמלם לפרוק מעליהם כל עול חיצוני, והבלי סור כשום ענין למשמעת עם נבר. וכל כך היתה הרגשה אחרותם זו הקועה בלב אחד ואחד מישראל, עד שכנו ליושב בארץ אורח (והוא הענף הרענן) לנוע אומה, גם ססה פח (מחוכר וקשור) כנחלת אלהים, והגדה מן הארץ חשב עצמי, לעובר אלהים אחרים, ולאבד וגברת מעמי, כענף הנכרת מן האילן. שסננו חזרה וסיכנ א'. ונתקף לזה, הנה הנבואה, אירים ותמים, ויאר קדימינית קדש, גם רוב דפסיוס, והשיר הנעלה, והדבור הנשגב, שהיו או בישראל, וכבוד סומן שמואל דוד ואילן, כל אלה היו מקור נאמן לגלוי ולהנבורת הרוחני בחלק הסגלה שבאומה, ובסנה נאצל גם קל שאר העם. אטנם אין ככל הסנות הרוחניות הטובות הללו כיו עוד זה החדש, כיא שיעור פחית או לא ככל, וזה לפי שיעור בהחלתו נתמסטה הנבואה, ופסקה באמצעיהו לגבר. גם ההחלות, והומיות, והחבורים כשפת קבץ ושנהלפה עיד כנבל בארמי כלול כדרך אצל כל נילים) היו מהמטעין והטובין כמובן זה, עד כי ספו ונעלמו באמצע טועד שאהריו וכמו שיבוא; התורה יותר ספרי הקדש שנשארנו ביום כהסד עליון גדול (אחד שהרבה מהם, שלא בא בהקקות לירי העם והיו כונחים

כהיכל נשרפו עבו, ונאכדו אנדה שאין לה הליפין, והיו או כספר החסום, והצרכו
 להרגום ולפירוש - האחרון הכביר, שע"י הפיזור הגדול, שהתחיל מעת נלחם עשרת
 השבטים, וכנראה ברור היה נובר והולך גם בחדרה מוכן כות יאסירו ואילך,
 נירחקו הגליות זו מזו כרחק רב, עד לקצוות האסיאה, וכסצרים עד נגול טוס
 ולמערב עד ארצות יון, וכולם נכנעו תחת מושלי עם נבר, ולהנרעות במדינות,
 ונכנסו לעבודתם ולבית מלחמותם, נתחלה תחת הכשרים, ובהכסף כל מעד זה חלק
 למלכות פרס הגדולה ולעת קצו תחת סמללת היונים המוקדנים, שתפסי המלכות
 סהרפטיים. ועם כל התסרון הזה, בערך אל ימי בית ראשון, הגה נטרשי ענה
 כאוסה, היינו ככל הגליות שהן עצמה, רוחניות הרבה גדולה, שנברה ושבה,
 להיות בבולן רוח חכמה וכינה רוח עצה ונבורה, רוח דעת ויראה ה'; רל רוח
 חכמה ובינה, להביר ערך הסגולה היקרה שבדים מאבותיהם, נגד הכלי הגוים
 אשר בארצותיהם באו. רוח עצה ונב'ורח, ליסד קהלם ולאספו ולעמרו כמצות
 הרוח ומרגי אבות מוכים, וכולם היו חביבים עליהם ביותר, עד שגהנו נפשם
 על קיומם לעת והכרח. רוח דעת ויראה ה', לאאף ולהכריב ולהעתיק כל
 תשאר להם כספרים קדושים, ולדגות ולהבין כם ספורש ושום שכל, עד שנתחוקה
 הגדה בירי כל נולה וטלה, ולמדה והבינה ושפרה, כל אחת כפי האפשר לה
 בארצות סעריה. כל זה הסראה הגדול, שכל מה שהתבונן בו יותר. תשוחכם
 עליו ביותר. כבר באה עליו הזמנתה מפורשת בתורה (ויג' ל), שאחרי מירודם
 קשיות ערפם כסן החולף, ישוטו אל לבכם בארציה רגוים אשר יודחו שסה, ושנו
 עד ה' אלהיהם, או יסל' ה' את לבכם את לבב ורעם, הייט שיטאו הוסן שתתגבר
 רוחנית ושגוה, עד שיגיע מה שלא הצליח בירי הנביאים מקדם. — אנפשה כל זה
 בכל נולה וטלה, לא על פי אורוה וסופהים ומסים נגלים, ואף לא בכח הוריע
 ונבורה החרב, שלא מצאנו מסניהם רושם אצל יסוד קהלות נולה הראשיות משך
 מעד זה, מן וערכן הבית ע"י נבוכדנאצר עד החלת מלך היונים, כיא בשלות
 השקם ונתעוררות רוחנית לבר, בירי חוקנים והעם, שהיה בזה להם לב אחד לעשה,
 כמו שבא כספור על קהל השבים לארץ יהודה: ויזר' ה' את רוח
 ורכב כל וגו' ורוח כל שארית העם וגו'. וכמו שהכתיבם תני הנביא על הסיוע
 מסרומים, והנצותן לכל מונע השמן: לא בחיל ולא בכח כי אם ברוחי אשר
 ה' צבאת. — והנה האנחות והמסנים לרוחי החרש והתא הרטוב, ואך נהווה ונדל
 בגלות בכל, ספור טררנה מקסוה סהכטובים, ינלה ויראה למחטונן בהם כנביב
 פעם. והה שקוד בוסן הבית מיסי יאסירו והלחן הצליח ה' בירי נביאיו, להפיץ
 מעט מעט יותר ענני הסבלות בע"ז, ובאטוטה שוא הספלות אליה. ונהקוררו כעם
 כולו איזה שכיבי הנונה עד שאחר כן, כתרלת הנלוה, נקבעה בלבוהם פנה היתוד
 נקה מכל שמץ עמי. ועוד היו רוב אנשי נולה זו מסעי יהודה ומגולותיה, בעלי
 הירשת והמלאכות, וחץ מסה שנמצא בהם גם בחורים משבילים ככל
 חכמה, יודעי דעת וסביני סרע, גם מסה לזיו חלילים כנבלי מלכי
 בכל ופרס מסונים על עבודתם. והמלך שהיה אסוד ימים רבים, יצא מבית כלאו
 להכבד מעל כל המלכים, אשר נכבשו הבה וורעם תתת יד הלוצר נבוכדנאצר -
 הלויס המסוררים, שהיו בהם, שרו ומירותיהם כאנחה לב נשבר, אך סהול בהקיה
 לישועה ולהנחה, כמו שאסור על נהרות ככל, ורכים עלתו. וביחוד נהט קל מוכן

כעד אחר היה להם לשמן ולאבן נגף שסמיה הארץ ויריבנה בחוסר כל. ושני האור והמים והמאכלים, המוק תמיד לגרום המים מארץ כחוק. ומעד שני הציקים להם שבעתם הרעים ברוגע ובדבריו הרפות, ולזה איר שהקפידו מרחלה בואם את הטוב על סביבתו, והקריבו בו הסידון ושאר קרבנות בני החלבה ונחום ס'ב ע'א), סקריבין אלפי" שאין בית, הנה בעבור סבלם כמה צרות ופגעים שונים, נלאו מלכנות הבית, אף כי לכונן שום ככון וזלתי במדנה, עד מלך דרייש, יאו הגי וזכית, נדולי הנביאים שפערו בהם, חוקך בידוהם לשוב ולכנות הבית, וכתיב שנתכו איהם בדרים נמים, רבים נחמים, וכתיב: ויאמר חגי כמלאות ה' לאמר: אני אתכם נאום ה' - וביאר רבינו: את הדבר אשר כתתי אתכם כצאתכם מצרים, ורחו ויעדין) עומדת בתוככם אל היראו, והבשיתום שני הנביאים הנזכרים גם שאר נביאי הנחמות שבבבל, שלא יפחזו מפני חמת המצוק, ישמחה ויסק הדבר והרעב, ויחל השבע והצלחה כל יגיע כפים, ויאריבו ימים כפוסם הדסי - וישאן כי הבית היסוד עתה כאן נגד הראשון, הנה בעיר וסן מועט היה כבודו נדון, ובאי אליו הסדות נובם רבים, וישבו עיר הרבה ככל נליות הסודת והמקרב, ונספרו עליהם גם מאומות אחרות ויהיהו לרוב - כל אלה הבשורות מפורש בכתובים, גם לא נפל דבר מכל אשר רבו הנביאים הכל בא. - גם אחרי שנכנס הבית, דרין לא נבנתה העיר והימחיתה, מאן יושב בירושלים. יכל משך ימי שני הכתובים הראשונים, ושיען בן יוצוק ויוקים בנו, כלם בט להם קריות, היינו עיר פדו ונתיים מפורזים אצל הסדות הזכרסים, ונראה מעומק הכתובים, שהיה כרונם לכנות העיר והחומות, ושבנתה הצרים מעשים כמה הורוע ועיר השמנה שכתבו למלך פרס שבזמן ההוא, ושנם הנביא זכריה מנעם או שבנתה החומה, שמתחלה נראה לו בחזון סדירת העיר וסבון הסודתה, ואחר נאמר: הין דבר להנער הלו וגי' פדיות תשב בירושלים ואני אהיה לה לחומה אשר ולכבוד אהיה בתוכה - תחת היותה עיר הדומה או פרוצה לתרפה לעם היושב בה. - לזמן מאחר בימי אלישיב בן יויקים הבן השלישי לעולי הגולה, בא משישן מטרפולין של פרס או, המטיב הנחול לישראל נחמיה כשמו הפרסי התרשהא, וכינויו של שררות ומנין שהיה משקה למלך שבזמן ההוא והישם עתה לפתח הירדה כמו הפחה הראשון והובל, וכניהם עוד איוו פחות שלא הוזכרו שמותם בכתובים, לפי שלא הטיבו, כי אם הכנידו על הכס ככתוב מנאר, וכולם היו תחת נשיאות הנחול - אחשרפן - סמונה על כל ארצית עבר הנח, היינו סדיות פרס שהם מערביים לנהר פרת; בקום מישבו קרוב לתפס שעל הנח, - ראשית מעשה נחמיה היה לכנות את העיר בחומות וכשערים; ואף שרא חזרו השבנים הרעים וגם הקושרים מיהודים שהתחתו בהם לעשות לו וניה ומניקה בכל אופן, עד ששכרו גם נביאי שקר ומזעזערים בבית ה', בכזי שישטינו עליו, גם הוציאו קול רבה שהיא חושב לסידו, ושהקסיד על עצמו נביאים, לקרא עליו סלך בירורה, הנה הוא כעונו רוחו וכשטינו בחשם נבר על כל ששן וסונע, וננריה המלאכה בימים מועטים בירו וכיד כל העם שהחזיקו בה בחפץ לבבם - אחרי זה השלדל בשופת העם, ובנראה היתה המשיה הסדיות על שכם הפחה לבד ואין לארר חלק בה - עבודות הסלך והססים שבכרו או סאר על העם הדל במלכות, כמו שאמרנו הלום בתפלתם: הארץ וכו' עבדים אהתי עליה ונביאתה סרבה למלכים וכו' ועל גיוורנו מישלום ובספחהנו כרונם - הנה הוא נחמיה הקל

כעליהם עכ"פ כמה שהיה מניע כן הסם לצורך הפחה ועברתי. ועוד כסוף הפעמים
 הדעים בתהלה באים (שנבנה בהם גם חשב"י, בלי ספק ע"י אורה נודדים צפוניים
 שפשוטו בהם) רבתה העניוה בהמון העם, ובנראה לא היה שדה אחתה גדול ויפסק
 כיא לכר לבתי אבות, שהיו ביום הכבי יחוסם, היינו לאוהן שיקראו בשם תהלהם
 וערהם, בספר יחס העולים הראשונים אשר הועהק והועלה בספר עזרא, ואולי גם
 לאוהן שהיו מקיבנין לרשות; ועל כן כסוף הצרות היו העשירים והנקראים כהתוב
 חורים וסגניים נושים בהמון העם על סעם חלקת שדותיהם למאכלם ולסמם,
 או גם על ערבון נפשם ונפש בניהם, וכובשים אותם באין לאל ידם לשלם נשינם,
 לעבדים ולשפחות לעבודת אדמתם הרחבה; וזה מה שאירע לקבוצים סעובדי אדמה
 כבוצבות טוחד כקרב, כטרע כקרוה; נחמיה, במספרו היפה וכבועשה עצמו,
 השתדל עד שזעזעו ונשכמו המשאות הנשוח הללו. — אלה היו מסובותיו בכרית
 (ס"ב נ'); אולם כנוגע לכמות התורה והתגת הקרשים, תנה סעז זה הפחה הטוב;
 חבר וסעד גדול כעזרא המסר, שכא סכבל שלש עשרה שנה לפני נחמיה, הדיבא
 עטו גולים ככספר קרוב לארבעת אלפים עם נדובה הרבה כן קהל הגולה שכבכל,
 וגם סאה הסך שנתן לו ככתב רשיון למנות ריינים ושופטים בערים, וליקח סהכנסות
 חסלטה לצורך הקרש; הוא עזרא הנקרא כהתוב סופר סהיר בתורה ה' גם
 סופר סצות ה' וחקיו על ישראל, ואשר עליו הפליט חכמיט וזל; ראוי
 היה עזרא שהנתן תורה לישראל על ידו אלמלא לא קרבו משה; ואנו נאמר, כי הוא
 הסביב לישראל כענין הרוחני כחורו כמו שכואל הרסתי בימיו; הוא הראשון שנסעא
 עליו ככואר, לא כבלר שקרא התורה נגר כל העם בימים המקודשים, ראש השנה
 וכוות וגם סקרא צום, כיא גם כן שפירשה להם, שנאמר: ויקראו כספר תורת
 האלהים ספורש ושום שכל ויביט ככקרא. ועוד, כי חכמי כדברים אשר הדיעו
 להם; וכתוב שגם בימי החול נאספו ראשי האבות והכהנים והלויים אל עזרא
 המסר, להשכיל אל דברי התורה, וזה ראשית וסקור לבתי ועד
 החכמים, שאנו סעזאים אהם כמשך הבית השני אחריו; וכתוב עליו: כי עזרא
 הכין לבבו לדרוש את תורה ה' ולעשות וללמד בישראל חק
 וסעם. הטוב והכוונה בזה, שהיא היה כפי דברי רב אחא (עק"פ ה' א) סופר
 כדברי תורה וטופר כדברי חכמים, וכוה ראש סדר שלשלת חכמים נקראים סופרים,
 שנסכטו סמיו עד כשבעה חרות שלמים זה אחר זה עד שמעון הצדיק, ראשון
 לבקלי הספנה, שהיה ראש סדר שלשלת חכמים הנקראים שוני הלכות ובאיים
 חנאים, כמו שאנו עתידין לבאר זה כשער שידעו להאספה תורה שבע"ס. ונאסב
 לספור, כי עזרא ונחמיה הם המיסדים מספר הקנה הוריות ככווכר בהלסוד כסוקכות
 רבים, ויוכרו סאתנו כסוקון; אולם כאן נוכיר לכר התוקונים הגדולים לשני פרנכי
 ישראל הטובים הללו הספורשים כהתוב והם: (א) הוצאת הנשים הנכריות. (ב) הברית
 כל ערב סיראל, והתרחקת סן עבודת הכהונה לאוהן הכהנים סלא נסעא כהבם
 הסתייש. (ג) תיקן חרש כדבר סנאות התורה לכהנים וללויים. — והועלה לט
 כאלה אחר עסק והכתבות כהתובים וכקבלת אבות הוא, שלהיה כי בתהלה שוב
 הנלויה סכל עבר ופנה אם סעם ואם הרבה כמשך וכן כמיים נספחו אליהם, ועסכ
 גם אל קהל היהודים באי, סעיפים סעיפים רבים קיובים וחוקים שהיהירו, וכמו
 שהיה וגם ביציאת מצרים כהתוב; וגם ערב רב עלה אתם. גם שבו סכל רוח,

גולים שהתרחמו לבחנה אי לליית בלי אהיה: ולקיות עוד כי נבואי הנחמית בשור
והחוקי ככל אלה ברוח ה' אשר עליהם ובלשון למידים, כדעת ולחיות את יעק רבר
ומצאנו כתוב: ויאמר נקל מהוהך לי עבר, להקים את שבטי יעקב וגו' ומההך
הקאה גוים וגו'; כי בשבעתי, נאם ה', כי לי הכרע כל בך וגו'; מי גר אקך עליך
יפול; הן גוי לא הרע תקרא וגו' לא ידעך אלק ירועי. וגם זכרתי סאחר כנבואים,
לא רתק סרדי שאנו בו, נבא נבואה תבה: בה אשר ה' צבאות יעד אשר יבוא
עמי יושבי ערים רבות וגו' עד והחוקי כבנך איש יתרוי וגו'. — ויותר סוה הנה
הבטיחו את הנגים הללו: ואל יאמר בן הנבר, הנלוה אל ה' לאמר: הגדל יבדילני
ה' מעל עמו וגו'. ונתתי להם בבייתי ובחוסותי יד ושם וגו'. ובני הנבר וגו'
ומחוקים כבדתי והביאותם אל הר קדשי וגו'. כי בתי ביה תפלה יקרא לכל
העמים ומוצינו ששעה אלישיב הבקן הגדול לטובה העמתי לשבח בחצרו בית
האלהים, ונרשה נחמיה בשוכו שניה לירושלים ואל משרתי. נאם ה' אלהים קמבין
נדרתי ישראל עוד אקבין עליו לנקצו וישעה נצו. ובענין הכדונה כתוב (שם פז):
והביאו את אחיכם מכל הגוים וגו'. ונס טהם אקח לכהנים וללויים אשר
ה' הנה עם כל זאת, אחרי עבר שנים או שלשה דורות, נצמח מדבר זה ובקהל
הגדול החדש הוה רעה לא מעשה. וזה שמלכד הכלכול והשחתת המעשים, והמנהגים
הסתהיה ככל עם ועם, כשיספחי ויטמעי בו בפעם אתה רנני טופלני מעמי נבר,
עד שצדקי חבמינו ככלוצתם על מלת ונס פחו: קשים גרום לישראל כספחה (עד
שלא סעינו כתוב ברור, אם ובאות אופן הויקו להם או גרו הצדק סאין מרהקים).
הנה נעשה גם הרעה הוראת, כי תשיבו נשים נכריות, היינו שנשאו נשים להם
ולבניהם, גם סאיתן עמי הארצות שהיו שבנים רעים להם הנודעים לצרים
לישראל, היינו לאייבים לקיום האיסה בפני עצמה ומיוחדת (ועוד יותר נתנו בנותיהם
לארץ הקבוין המערוב הנובר לטעלה שהחוקי כקצת ההורה ונתערבו עמהם), ועל
שדעתן קלות לא עזבו לנברו דרך עסם, וגמו את לבב העם למעשיהם וללשונם, עד
שהזכר, כי דברו הננים הקטנים אשרודות (שפה משפה בני חס), ובלשון עם ועם,
זלא לרבר יתודות, והחלו ככל זה המעל השרים והבנים, והעם נכשבו אחריהם
כנהגו. וסאחר שראו שני הפרנסים הטובים הנזכרים ועמהם כל החדרים ההורה ולטוב
ויקום הקהל החדש, שנאורך הימים יהיה זה סבה להפסק האומה ננקודה יקרה זו של
ארץ יהודה, ושמוסיק העיקרי הוא הרוספה המופלגת הפתאומה, כי יולד גוי פעם
אחה, גם מילדת הנשים הנשואות להם בעמים הקרובים ביותר וצוררים ביותר,
ההחוקי יקראו עם ועדה, ונהקבצו כל הקהל לבוא בכרית וכרתו אמנה, וכתבו
ובאו על החתים כאלה ובשביעה על קיום ההורה בכליה, ועוד ביחוד על הסעות
שהיתה הפרעה נרולה בהם, על נשואי נשים נכריות, ועל שמירת השבח, שבת
קרקע וכספים, כנאות ההורה לראוי, נדבת שלישית השקל כשנה למקדש, ונדבת
העצים בנורלות. ולא זו בלבד, אלא שהוציא גם את הנשים הנכרות והטלד סהם,
שנשאו מסבר מעמים השכנים הרעים ויסודליהם, שעשו ככונה, לצרור ולהעבירם
על הרבם ונתחדשה או החלבה, אף שעד הנה היה היחש אחר האב לבד, ולא נאמר
החוקי כלא בשבע עמסום, ובלכד כהיותם ירועים ככרית, עשו עתה את האם עקדת
לכשרות או לפסלות הורע, ואילם הכל כשאנה ניהיה צדקו, ואת ההוצאה כיה
ענה קשה אפר, וגים פרעה ורוב כמשפחה, ולבסוף הקמת כמה מיוחדת כיה

נריום וכמו שיבוא. והיבנות הנלכב שהבירה הגדולה הנזכרת, היתה נכרהה ברסון הכריות של משה רבינו כסני ובערבות כואב, ובריה יהושע בשכס, ושל קצה מלכי יהורה הטוכים בוכניהם. והיה הטוב הנרול, שנגדר הרבר לשעה ולדורות, וכל מי שלא בא כברית האוא, נכדל מעל עם ה' מן היום ההוא ומעלה. וכן ע"י שהכניהם הוא, כתב יחש ננואלו מן או והלאה מעבודה הכרונה, נגדר דבר הפרצה ככהני ורים, שלא פסקו כעשרה השכמים כל ימי שבתם בארץ-הגם שנחם נחמיה את הכניהם ההם, והותרה להם התרוסה והמעשר, ולא אמר עליהם כ"א עבודה פנים, ואכילה קדשי קרשים, ער עמוד כהן לאורים והמים. — וכל זה הוא הנכלל בכתוב: ויברילו כל ערבי ישראל. — ועל דבר התיקון החרש בקצת מנאות התורה שהוכרנו, נאמר: שלהיות שנמצאו או כניהם הרבה ולוים מעם (הגם שלפי ערך מספר בתי האבות הראשונים שבתורה ראוי היה שיהיו הכניהם רק חלק מכ"ד סבל שבם הלוי, אלא שנתחשושו ונדלדלו הלויים עוד כסוף ימי בית ראשון, ונחשבו עם נרים ועניים כמובא בקודם, וימעשו וישוחזו עוד יותר בשנוש הזמנים); על כן תקנו מהחלה שיהיו הלויים נותנים לכניהם חלק כן המעשר, ויתר מן חלק עשירי המפורש בתורה כשם תרוסה המעשר, וכמו שנאמר כבירת הנזכרת: ומעשר אדמתנו ללויים והיה הכהן בן אהרן עם הלויים בעשר הלויים. אכנס בשוב נחמיה פעם שנית מפרס, וראה כי לא ניתן כלל המעשר ללויים, בלי ספק ע"י כח הורוע של הכניהם, ויברחו הלויים מירושלים, קבצם שנית ויעמדם על עמדם, ועשה תיקון מחדש שאפילו תרוסת הכניהם יהיו נתונים, ברומה לקרשים, אל לשבה בבית ה' ומסם יחולק להם. אולם מעשר היגן התירוש והיחזיר יותן מאת העם לאוצרות מיוחדים, ומסונים עליהם אנשים נאמנים מן הכניהם והלויים כשיתוף, ועליהם לחלק לאחיהם. — ועוד פחת נרבת המקדש, המצוייבת שן כחציה השקל שבתורה, לשלישית השקל, לפי שינוי העתים והמטבע. ואמת יש בכל ענין התיקונים הנזכרים, חילוק רעות אצל חז"ל, כמו שיש בקצה עניני זכן זה, עירוב פרסיות גם כבהובים, לפי שחזרו ונתחדשו התיקונים כאלה כמרצות על הוסך וכמו שיבא. ובין שהעליט את הנראה לט לעיקר, אחר ישוב המסמרות על אפנם, אי אפשר לט בזה להאריך יותר. — לאחר שהיה נחמיה מסך י"ב שנה פחה ביהודה, שב אל המלך איהבו, לאיזה סבה שלא ירענוה, אך לא כבתה בלבו אש האהבה לאומנו, וחזר סקן איזה שנים לירושלים, ויעש עוד תיקונים, לכל אשר מצא שם כרק וכלקול. — אחר דור נחמיה הפחה ועזרא המופר ואלישיב הכהן הגדול, שהיה שלישי במסדר השני, מצאנו רשום ככתובים עוד שלשה כותבים גדולים, אב ובנו וכן בנו, שכרו ער סלוך היונים (וזה בחלק מנלות היוחסין שכעזרא, כמו שבאו רשום ביוחסין שכרברי היכים, שכעה דורות שלמים, ואלי עשרה אחר זרובבל, ויבואר עוד), והם הכניהם יודע, יוחנן, ויקרא ג"כ יוחנן. ידוע והגם שנמשכה להם, כראיות הרבה, שבעים שנה ויותר, לא מצאנו שום ספר רשמי קורות מיסי כהונתם והנהגתם לעם. וגם יוסף הכהן שמתה אותם בספר הקרמוניות, והוכיר שבימי האהרון (ידוע) בא אלכסנדר, לא נמצא אתו מוסן השלשה הזוכרים, כי אם המפור, כי ישוע אחיו של יוחנן הערים, לקח את הכהונה הגדולה סיד אחיו כבח בנווא משנה סלך פרם שהיה אוהב לו, ושהתקעף עליו יוחנן אחיו, והרגו כחצר בית ה', והיה על זאת על קהל יהודה קצף, ויהלצם השד הנזכר טיך

שבע שנים. יתור נמצא ליוסף הכהן, שבכיום הרם לא פסקה עדיין לגברי נשיאת נשים כן הכותיים, וכי מנשה אחיו של "יודע" הכהן השני לעולם. שבמי שבתה סלמה פרס, לקח את ניקולא סבניה מנבלט השני פתח הישרונים שבזמן היא (לא אותו שבזמן נחמיה), ובאשר צוה עליו ידוע אחיו לנרשה ולא אבה, יצא הוא ועמו קצת כהנים וכן העם ונתרשבו בין הכותיים (וכסן ד). ושאיזה שנים אחרי כן נבנה המקדש בהר נרום על ידם ברשיון אלכסנדר המוקדני. ששני אלה המפורים יצאו לנו נ"ב, שנדל העם והצליח בעישר וכבוד. עד כי רב לבב קצתם ויאשמו. גם נראה מזה, ששימית נחמיה ואילך, לא היה עוד פחה מיוחד על ההנהגה במדינה, ושנברה ידי הכהן הגדול להפוס גם המשיה הרוחנית לכל קדש גם הזמנית של פתח יהודה. ובכלל נראה פאר שבזמן זה של הכלבים האחרונים לפרס, שהיו טרודים במדינות וקושרים על הסלובה, ויותר מזה במלחמית עצמות עם היונים, שגברה ידם הליך וקשה, היו ימים טובים לישראל, הגם שעברו לפריסים באכזרית לבם עד אתר כלזה ממשלהם, ידעו ונדלו בארץ הקדש גם ככל גלילית האסיאה בטלבת פרס, עד שבא אלכסנדר וכבש את הכל בשנים טועמית. — ובוה שלמו לו ימי סוניה העצמית והגדול פעם שנית לאוסה. ובזמן המשיבו יש קלקול חשבונית גדול, וזה לפי שלא נמצא בו סיפר קורות ישראל על הסדר דור אחר דור, לא ספרים ביה"ק כמו בזמנים הקודמים ולא סופרי חול כמו בזמן החשמונאים ואילך, כ"א רשימות סאורעית אחדים בימי איזה מלכים וע"י אנשים פרטיים, ואיזן מלכי פרס שלא נהיה ביניהם דבר רשום בערך אליט, נרסרו לגמרי מן הכותיים. הגם שנמצאים אצל סופרי יון במשך זמנם ודברי קורותם, וכן הכהנים הגדולים, שהיה ראוי למנות השנים לזרות לפי מנין שעה בהגתם, לא ידענו מהם אך שנותם רשומים במקרא אחר לבד. ועל כן הכרייחא רס"ע שרובה, כמו שבבר הזכרט, להפוס את המועם בחשבונית במקום שאין ביורוד ואי, לא המנה לפרס בפני הבית אלא ל"ר שנה כלבד, ונרעה שנים הרבה מזה והגלועה הוותה שלמים. והגם שכל זה נודע בכפרים המחוברים לזה הענין ביחוד בסאור עינים, ובזמנתו כשער זה ושלפניו, איננה לריוש בפרטי דברי קורותיו, כ"א להשכול על כללותם, הנה כפי כשרת וכמנה המאכר הזה, יביא איתנו הצורך הגדול הדעיר את הקורא לפעמים שונים ובמקומה נפרדים, על קלקול החשבון חסרון שטה הורית, בזמן שבין הרכן ראשון ובין תחלת חשבון השפוחה לכלכות יונים. ובאן במכבט גם על ספרים דייקנים בעלי המלאכה, נגביל ונסנה זמן המיועד הזה, סיום נשרף ביה אלוהי עד נפלה פרס בידי היונים סאתים ושנים שנה.

חדשים לבקרים

(פתח סקודס)

חדשים לבקרים רבה אמונתך, על שאתה מחדשני בבוקרן
של מלכות אנו יודעין שאמונתך רבה לנאלנו:

(מדרש איכה ט' ספד ה' טי אל תמט)

לעת זקנה ידוע הכהן הגדול, הרשום לשישי סנה עלות הגולה הראשונה, כא הוונים המקדונים, ובראשם אלכסנדר הגדול מלכם, ושםפו את רוב האסיאה; ולאחר שהשמדו את מלכות הפרסיים, נתישבו בכל מדינת מלכותם באסיאה ואפריקא, ויסרו ממלכות גדולות ויבנו ערים לרוב למשכותם, ויעזרום בבנינים שפוארים ובשווקים למקנה וסמחר, ובבתי מדרש לחכמות ולכל כשרון סלאכת מחשבת, שבכל אלה הצלילו ונרלו הוונים בארצות מולדתם מוסן כמאתים שנה לפני זה. — ככל הארצות והערים והמה נאחוו והתישבו גם אנשי אומתנו, שכאו גם סארץ ישראל וסכל נלילות האסיאה, ויסרו להם קהלות בפני עצמם, ורבו ונרלו שם בכל כיני שלטות וסנית ורוחניה, הגם שלפעמים וביחד כוסן סאתר, נתקנאו בהם הוונים המתגוררים עמהם, והצרו ליהודים כוסן ובסקים שנברה ידם עליהם; ונאמר בכלל, שמוסן מולך אלכסנדר ואילך התחיל מועד עליה והנה נברות לאומתנו — וכבר פעם שנית — ונהיו לנפן ארדה מסע להתפאר, שרשי כארץ הקדש, וסשלה פארות עד למרחוק בכל נביל הממלכות הערים והנה, ושנסמך זה המועד, שבו נברה האומה בכל מטה הרוחני והמעשי, ולפעמים גם באומן לב ונבורת הורוע עד להפליא, עד כוא מופסיוס שר צנא רומי, והגיעה מסשלחה גם על אי וסביבוריה; באופן שאם נסקף, לא על יחידים וסגולות, כי אם על חיות הרוחני לאומה בכללה, גדלה ורבתה במעלות יקרות ובכשרון מעשים גדלים בכל חלקי נלילותיה ופריה קהילה, לא היה זמן יקר כזה לבת ישראל כאו היה לטי ועד היום הזה. — ונשוב לפרסי רבים; אלכסנדר בעצמו כבר את ידוע הכהן הזקן, שיצא לקראתו בעכור לסודים, כספורתם כיוסיוסן וכברדשות, שאצלם נקרא הכהן הרוה בשם שמעון הצדיק (ואין להתליף זה ידוע הזוא לקראת אלכסנדר בשמעון נכור שהוא המטנה לזכר הכהן, צדיק, ואף כי בשמעון כן חוניו השני ראש חכמי המשנה, הנקרא גם היא לחזיל צדיק, שהיה נבר לשמעון ראשון, ולא עמד עד שנת כאה ועשר ליונים, וכמו שיבאר עוד). — אחר מות אלכסנדר, יסרו שנים מסרי צבאו שתי ממלכות גדולות סביבות ארץ ישראל; סיליקוס ניקטור יסר סלכות סוריא, וערי ממלכות סיליקיא ואנטוכיא, והלמי כן לאגוס יסר סלכות סצרים, ועיר סלטרה אלכסנדריא, שבנאה סקודס לזה אלכסנדר; והמה ורעם אפרידה הם הנקראים בספר ריונות דניאל סלך הצפון — סוריא — וסלך הננב — סצרים. — ואלה המלכות כן יסר הוונים הן שהיו לנו הצטרפות יתירה עמם בכל ספק סיעד זה שאנו בו.

היו בו בחלוף העתים מישלים עלינו, בעלי ריבנו, ונמי שלומנו וזריהנו וכמו שנשפך לפנינו מיד — במאה שנים הראשונות למלכות היונים באמאה, היהה יהודה וירושלים חלק מן מלכות מצרים, וסרה למשמעת שלשה מלכים יונים, שמלכו עליה במשך הזמן ההוא, שם כלם הל מי ביוני „פמפאלאמוס“ הראשון בכניו לגוים נהרו בימיו לאלכסנדרואס יהודים רבים מאד, קצתם באונס וקצתם ברצון, ושם תפשו ופרו רובו והוטב להם מאד, והיו דורות הרבה לשם ולהפארת, לא נזפלים מן היונים לכל חכמה ובישרון ונעלים מהם לאין קץ בהורות ובמסידים, עד כי נאהבו למאד סכל המלכים ההלטיים, וישימום שרי צבאותם וישוטרי אוצרותם וראשי מבצרותם. בימי הלטי השני בכניו פילאדולפוס, העתיקו להם את התורה ויגית, והיא הטרעה בשם העתקת שבעים זקנים, שהחזיקו כל היהודים היונים לקרש, כאלו נעשה ברוח השם שנתה על הבהרנמים, וזה המספר גם לחז"ל באגדה ובמדדשות, ואחר העתיקו להם גם יתר ספרי הקרש. ועוד ספחו למקרא היונית שלהם איזה מנלות וחבורים, שנתקבל להם בהעתקתם, ואצל היהודים שבא"י לא נתקבלו לקרש, והם הנודעים בשמם היוני אפוקריפא, שבהרוננו נס הרים או ננזים (*). גם השם הרגיל להם אצל חכמינו ו"ל נאה להם, והוא ספרים או כהובים חיצונים וסימן ה'(). וכל כך הספיקה להם העתקתם הנזכרת עד שנשכח לשון הקרש לגמרי כמעט מכל עם ישראל שבערי היונים, ולא נמצא רק מינט סדיעת לשוננו אפילו אצל החכמים הגדולים שבהם. ובאמת הלשון היוני היה אז וחסן רב אחר כן, ככל גלילות הסורח, הלשון הרגיל והחביב אצל החכמים השלמים, ואצל כל איש צורה

(* אף כשטספים הנמולאים היוס בביבליא"ה האשכנזית ידועים, גם נעקרו מקרוב ללשון הקדש, הנה הלורך מביא לכאר כאן תולדותם בקלרס, לפי שטלס נמחברו כלי ספק צמועד מנכורת זה שאנחנו צו. "ספר בן סירא" מכל הספרים הללו רק לול לבדו ראש סס מחברו, זמן מנורו, ומקור לשונו, וזמן העתקתו יוני נודע לנו בזכורו, מברו יהושע בן סירא הכהן מילידי ירושלים סניב לשנת מאה ועוד ליונים בימי הנה"צ שמטון הנדיק השני ראש חכמי המשנה. שהוא מספר בשנתו וזכרת פניו, כארס המספר מאיש שראחו בעיניו: מקור לשונו עברי מאוחר, קרוב ללשון המשנה, וכך היה נמלא עדיין כחוב בידי האמוראים ונאכד. והעתקה היונית היא מעשה נכדו של המחבר, שנא לאלכסנדרואס סניב לשנת ק"פ ליונים ועשאה סס. הנוסח הסורסי שבידינו ארמי של כוריא משונה לא מעט מנוסח היוני. "ספר חכמת יללמה" תוכן ענינו וזכרו מעיד עליו, היוחו לאחד מחכמי היודים היונים, ומחברו התפשט ואולי לחמו וכלי כונתה הטעאה, כאלו המלך שלמה מדבר. ולפי זה ראשית לשונו יוני נוטה בזכרו לעברי, כלשון המקרא היונית, והעתקה הסורסי ראהו הרב רמב"ן ז"ל, ומזכירו בהקדמתו לפי' התורה בשם הספר המסורנס הנקרא חוכמת רב תחא ד שלמא מלכא, ומביא לשון במאות ושבת החכמה, והוא סמא חת. נוסח הסורסי המזוי בידינו וידוכך צו עוד בהגיעטו לשער חכמת היהודים היונים. ג' שני ספרי דברי הימים לבני חשמונאי שניהם הכי טובים ואלס הראשון נכדו יוסר, והוא המתחיל בזוא אלכסנדר לאסיה, ומולד עד אנטיוטוס הסורסי, והולך ומספר דברי השמד והמרידה והמלחמות כולן, בסדר נכון ומיני כדור לשנות מלכות יון, עד מות שמטון בן מחסיו, וזוא תחתיו לגשיות וכהונה וחסן הורקטוס

(1) (2) 6 2

דנימוס. וכמו ששכחו אותו בהלמוד וקראו אותו ויפירתו של יפת (אירופא), באהלי שם ואסיה). ואמרו (בג'ה ט' א'): אף בספרים לא התירו שיכתבו אלא וינתן. ואמר רבי (סוטה ט"ז ב'): בא"י לשון סורסי למה, או לשון הקדש או לשון יוגי. ובארצות היונים, ובייחוד באלכסנדריא שהיתה אז עיר ואם לספרים וללמודים, חכמו והשכילו בני עמנו לראשונה בחכמה אלהית תורנית בנייה על יסודות והקדמה פלוסופיות, לקוחה משמה אפלטון ושאר חכמי פלוסופי יון. ועל דרכם וחכמתם זו, נדרב בשעד פיוחד לוח אם יעורנו השם. וכעת נשוב לארץ הקדש, סרכו האוכה ושרשה, ומציון הצא תורה וכל חיות רוחני לכל הגלויה בכל סו ע ר זה ונמן איוך אחיו.

כבר ספרנו, כי עורא הסופר בשונו סבבל, קבץ כל כהני העם ושירו ונרולח ויברתו ברית לפני האלהים, וכתבו כתב אמנה ובאו על התהום, ללכת ברכי החורה ולגדור פרצות הוסן הוא. — והנה קראו חכמינו לאספה הנכבדה היא. בשם כנסת הגדולה, וקבלו סאנוהדים, שהיו בין הבל בעת ההיא סאה ועשרים וקנים, ובהם כסה נביאים עדי, ושנשארה כנסיה זו קבועה איוה חרורה, והנמצרים לחיי עדי, נשלמו המיד עם חכמים סופרים תלמידי עורא וחבורתו הראשונה, ושנשיבה

בנו. אמחה הספר ניכרת מחוכו, ומסכים מחד עם הנמצא בזה למזל בנייהא דמגלת סענים ובהלמוד ובמדרסוה. ונדור שהיה ראשיתו בלשון פכרי מלומד ונאכד, שכן הפיד מפתיק סמקרא לרומיים (תכס טנזי קדמון נימי רב אפי) קרלו עיני העברי. והנראה לנו מחד ספפר זה הוא מגלת בית חסמוני, שאומד עליה בעל הלטוס גדולות: שכתובה זקני הלל וזקני שמיאי, ונדע שכל דכרי בס"ד דברי קבלה אכט, וחולי סיה נמצא הספר פדין נימיו. דברי היסוד השני מחמיל כתיב אגרות מוקי ירושלים לקהל הגולה שנאלכסנדריא, על דבר קיוס ושמחה המגוכה, ופוד יוכרו מלחטו. ומספר השמד והמלחמה עד אחר מות יהודה מכבי. מדרט וענינו ניכר שהיה פקרו מחמלה בלשון היוני בלבד, והוא קילור מן ד"ה הארוך, ככתבו איש שמו יהושע הקרני, יהודי מארץ מושב ליוניס. ה"יהודית הקרוב מחד, שהיה מקורו בלשון ארמי ונאכד, ושמונר בא"י, ולזה נמצא זכר המעסס גם במדרסוה, הגס שפטרנו בלול מזמנים שונים, ולפי מה שהוא בידינו, אמספו מסופקת מחד. י סובייה בן סוביאל הקרוב שהוא משל, לא ססור קרוב שנפשו, וכל בו לראשונה שס המלך רפאל ושס השטן אש פדי ואין בידי להכריע אם מקויו ארמי או יוני. — וארת דבריי ברורה בן נריה ואינו לו בלי ספק, מקויו לרפסנו בלשון יון סנו נמצא, וזה לפי שנלו בו דברים שניכר מהם סותס מחכתת סירודס בני הלטוס יון וידובר בס. — הבל ס תנין י שויינה בת חלקיה שלס מגלות מפסוים מדניאל; הנראה ברור שהיו מחמלחם בלשון ארמי בלול גם מליוו מלוח יוניס, כמו שהוא גם הארמי שבדניאל שלנו. וסרמ"ך מביא כפי" הקורה (פ"ה מלא) הפפוקה הסורסית לשושנה בשם מגלת שושן. יי איזה טפוסת כימוד ספסרת ובמגלה, כמו ענין זרובבל לפני המלך, מלום מרדכי ותפלות חסרת וכיוולא; וימן עיון מכולס המקור בלך ישראל ובלשון ארמי סוכרו; ויש לריוס ברודית סרובס ככולס טדע ענינס, והחוקן שנהס עכ"פ למזל, אלא שנפשת החסותס האחרון לסה"ק, סורחקו אלה מבווא אללט כמספר הכתוביס, ונדחו ונשארו חילוניס, ויבואר כל זה כמקומוס מזה המלחמ.

בזמן עד שמעון בן הונאי השני, אחרון לזופרים וראשון לשוני ההלכות ונפאר כל זה בשער מסדרה תשכ"ז (פ). והנה נקראת בנסת זו לחכמים בשם הנדרו לה לנדלות כעשיה, רוב תקניה להעבדה התורה והאמירה על כסין רוק ונאמן (סוכן ו'). מפעולות מונותיה הראשיות, שהיקט לקרות בשבתות ובמועדים (יאהר זה בשנקבט בתי דינין, גם כיבוד הדין ב' ה'), פרושיותה של תורה בעבור, כננסיות שקרא להם בתחלה בתי הועד, וכלשון המקרא בוערי אל בארץ (זחלים עיר ח'), ובימים האלה הרגשו הסופרים את התורה להסין העם בלשונם הארסי גם פרושה. יזה מה שכתוב מביאר על קרא וחבריו הסופרים ראשני הבנסיה, ויקרא בספר, בתורת האלהים, מפירש וישום שכל, ויבינו בסקרא א. הוונת שסתחלה הקראו את העברי אדר תינבירו כספתם, שהיה או טכבר ארסיה, ולבסוף פרושו להכניה ענין הסקרא וטעמו. וע"י תקן גדול זה פשטן הסדע בעם, והעליה כידם נ"ב, להרכות הלמידים סובדקום לטפריים. — חוין בן פירוש התורה, למדי דוירו לעם החקוק וגורות והוספת מציה, יסככו בזה כידני, על הכתוב ושמרתם את מצותי ברת, עמי שמרתם לטעמיה. כמו שסמכי בתניה חרשות שלהם על הסקרא: שאל אביך ויעדך: קניך ויאכרו לך. וזה הפעל נמצא מפורש בכהובים, כגורת הרחקת הנשים הנכרות וכתקן קרבן העצים וכדויה. — עוד מפעולותם בעם, קביעות בתי דינין של שלשה ושל עשרים ושלשה בכל עיר ופ"ך דיני ממונת ולענישין, וקבש לרם ב' ה' כיבוד השבוע, שהיו ישי השוק והקרון בערים, לימים מיוחדים לרון בהם, וישופטים למדו השפט, ואף להמתן ולהעטם בדינים, הכל בשביל להציג בשער מעטם אמת סבור ונלו, ופעולה זו נכללת ברשיון הכלך אליו: ואת עורא כחכמה אלהך רי בודך, בני שפטין ודינין רי לתון דינין לכל עמא רי בעבר נהרה לכל ידני דתי אלהך ודי לאו ידע ההודעין. ובכתיוב: בני עירא הכין לבבו וע"י לעשות וללמד בישראל חק ומשפט. — ובהו ייבן היטב השטל שבפי רבני הבנסיה שהובירו במסנת אבית: הם אמרו שלשה דביים: הו סטניס ברין, והעמידי הלמידים הרבה, יעשו סני לתורה. הכיונה כי שלשת פעולות התקונים האלה שכו להם הסופרים אנשי הבנסיה לקו ולמסקולת במעשי חיהם נגר ישראל י. ומפעולות הנדולות והקדושים של אנשי הבנסיה בעם לבין עצמם ויבן הלמידיהם היא, שקבש ביהדי בתי ועד לחכמים. ראשית הקבת בית הועד לחכמים כבר הראינו הרבו עליו בן הכתוב (נחמה ח'): וכיום השני נאספו וני. וכיום ייבן בן יועד, וסן הכלרבה עליו הזיונים, כבר מצאנו שם זה כנודע לכל: ידו ביהך בית ועד לחכמים. ושם היו כופדים ובהובים ספרי תורה לעביר והוספין לחידים וסאר כתובות קדש, ככתב אשורי, שנתחדש להם או, תסרת הכתב הישן העברי שניעוב. ולאחר שספרי ובנו כל מלה ברבס וכלא בשקודה נפלאה וברוה"ק סיחה עליהם, ותערי רוחם בפעולה יקרה זו, והתחל או בקביעות הסורה, שקראות

(*) כך היה דרך החכמים הקדמונים לתקן להם משל או איזה משלים קלילים וכוללים ולהרגילם בעיהם, ככדי שייהו למנהג ולמדה כשהדלותם נתפשה ומקדי חייבם: ועל כן במ"ד רגלי משלים אלה, טיבל לשפוע על הרוב על מעשי החכם שכיוו היו: וכן להישוף על פי מעשי חכם כטודעים לנו מתקום אחר, טיבל לנלד משלים כהותים קלה כעלמם של החכם דהוא ודע זה.

(פיהו)

כַּדָּק סִיג לְהוֹרָה (שְׂמִירָה הַנּוֹסֵף עַל אִמְתָּרוֹ וְהַרְוֹ). וְיִוָּר מִהַ הַעֲדִיף קִדְמוֹ
 חֲכִמִּי בְּרִיָּהּ הַיְקָה שֶׁל סָרַר הוֹרָה נְבִיאִים וְהַבּוֹיִם שֶׁנִּשְׁאָר לָהֶם וּבִחֲוֶן
 בְּנִמְתָּהּ (גַּם מוֹ), שֶׁאֵיזָה בְּסַפְרֵי קִדְשֵׁנוּ, אֲנִשִּׁי כְּנִסְיָהּ וּוּ בְּהוֹרָהּ הִיוּ הַרְאִיבִים
 לְכַתּוּב אֹהֶם בְּקִשּׁוֹר וְתִקּוֹן וְעַל הַסָּדָר שֶׁהֵם עָתָה בִּידֵינוּ; וְהֵם: סֵפֶר הַחֲזָקָא, סֵפֶר
 חֲדָי עֵשֶׂר, סֵפֶר הַדִּנְיָאֵל, וְסִגְלָה אִמְתָּר וְסִיגֵן ו'. וְכִאֲשֶׁר נִשְׁלַח לָהֶם הַבְּתוּבוֹת
 הַפְּרִימִית לְסַפְרֵיהֶם, לְשׁוּ בְּעֵלֵי הַבְּנִיטָה בְּרוּחַ קִדְשֵׁם הַחֲלוּקָה הַשְּׁלִישִׁיָה הַנִּפְלְאָה. הֵיטָּ
 כִּסֵּה שִׁימְרוּ וּכְלָלוּ שְׁלֹשׁ מַחְלָקוֹת בְּסַפְרֵיהֶם לְעֵינֵי וְלִקְרוּשָׁה: הוֹרָה, נְבִיאִים, כְּתוּבִים -
 וְכֵל סֵפֶר שְׁלֵם וְחָתוּם סִבְכָר, אִוּ סִגְלָה סֵפֶר הַנִּמְצָא בִּידֵיהֶם, כֵּל דָּבָר נְבוּאָה אִוּ סִפּוּר
 קִוְיָה אִוּ שִׁירֵי דְוֹדוֹת וְהַלֵּל וְהַפְּלָה אִוּ מִשְׁלֵי חֲכָמָה וְכוּסָר, אִתָּ הַכֵּל סָרְרוּ לְפִי
 מַחְלָקוֹת הַנּוֹכְרָה, כְּפִי מַה שֶׁהוֹרָם רוּחַ קִדְשֵׁם, לְתַת כֵּל עֵינֵי בְּמַחְלָקָה הַשְּׁיִיבָה לֹו
 לְפִי עֵינֵי וְסִדְרָתָהּ בְּקִדְשָׁה, (דָּיִם סַפְרֵי הַקְּרוּשָׁה מִסֵּן בִּלֹּת רֵאשׁוֹן שִׁמֵר בְּמַחְלָקָה
 הַנְּבוּאָה, אִךְ רֹחַ וְדַבְרֵי הַיְמִים בֵּין הַבְּתוּבוֹים; מַעֲוֵם הַנְּבוּאָה לְעַהֲדִי שֶׁבְּחִבְקוֹק וְהַלְתִּי
 לִיתֵן לָהֶם כְּקוֹם בֵּין הַנְּבִיאִים, וְהוֹינֹתָ דִּנְיָאֵל לְתַהֲיִדוֹת רַחֲוִקוֹת הוֹשִׁיבֵם בֵּין הַבְּתוּבוֹים),
 כַּאֲפֹן שֶׁעַם הַחֲלוּקָה בְּכִלְשַׁת הַמְּדַרְגָּה לְקִדְשָׁה וּלְפָרְסוּם בְּצַבּוּרִים, מִבְּ
 כֵּל הַנִּמְצָא כְּהוֹב בִּידֵיהֶם מִסֵּן מִסֵּה רְבִיט ע"ה עַד הַיּוֹם הַהוּא לְאִגּוּדָה אִתָּה קִוְיָה
 בְּכִלְשׁוֹתָ, שֶׁכַּהֲבֹה יִשְׂרָאֵל, וְסִיבָה וְהַמְּטָה אִוּ אִגּוּדָה כְּתַבֵּי הַקִּדְשֵׁם, הַגֵּם שֶׁלֹּא יִהְיֶה
 רְשׁוּהַ לְגוּלְלָם וְלַחְפוּרִים כֹּאחַת בְּמַגּוּלוֹת, בִּי אִם הַמַּחְלָקוֹת כֵּל אַחַת לְכַרְנָה, וְכַמִּיבֵּי
 בְּתַלְבּוּד (יִבִּי יִגְ ע"ב). וְהוּוּהָ כּוֹנֵגת רוּחַ הַקִּדְשֵׁם כּוֹה, שֶׁלֹּא לְחַסְפֵּי יוֹתֵר סַפְרֵים,
 מִסְרִים לְעַם כְּחִיּוֹב הַקְּבִלָה וְהַקְּרוּשָׁה, כְּמוֹ שֶׁבֵּא בְּמִקְרָא: דַּבְרֵי חֲכָמִים וְגו'
 עַל מַרְוֶה אִתָּר וְיִוָּר מִסֵּהּ בְּנֵי הוֹדֵר וְגו'. (וְכֵן פִּירְשׁוּהוּ חֲרָל) וְאִף לֹא לְחַסְפֵּי
 עַל הַמַּחְלָקוֹת עוֹד מְדַרְגָּה רְבִיעִית לְקִוְיָה וְלִקְבִלָה בְּמִרְסוֹם, וְכִסֵּי שִׁדְרָשׁ חֲכָמִים
 הַמִּקְרָא: הֵלֵא כְּתַבְתִּי לְךָ שְׁלִישִׁים כְּמוֹעֲצוֹת וְדַעָה, שְׁלִישִׁים וְלֹא רְבָעִים (כִּנְלָה ו'
 ע"א, עֵינֵי כּוֹה הַעֲרָה צַד 42). וְכֵל הַמַּעֲשִׂים הַגְּדוּלוֹים הַלְלוּ, הַאֲסִיפָה לְסַפְרֵים,
 וְהַחֲלוּקָה וְהַאֲגוּדָה, וְהַחְתוּם, נַעֲשׂוּ בְּרוּחַ שְׂנֵהָ עַל הָאֲנָשִׁים הַקְּדוּשִׁים הַרֵם וְכִד
 הַשֵּׁם שֶׁהִיָּה עֲלֵיהֶם חוֹקָה מֵאֵד בְּכֵל מִשְׁךָ וּסֵן הַבְּנִיטָה. וְאִין סַפֵּק שֶׁבֵּלֵא רַחֲוִק אִין
 כַּח וְאִפְסָרוֹת כֵּלֵל לְבַצֵּעַ זֶה הַמַּעֲשֶׂה הַגְּדוֹל (סִיכֵן ח'). וְיִמְרוּ עוֹד לְפִי כְּבִלָת חֲכָמִים
 זַעֲיִן פְּחִסִים קִי"ו ע"א וְסִגְלָה י"ו ע"ב) מִסְבַּע וְעִיקֵר הַהַפְּלוֹת וְכַרְבּוֹת קִדְשִׁית
 וְהַבְּדוּלוֹת שֶׁהֵם בִּידֵינוּ, כְּשֶׁפָּה קִדְשֵׁם נִמְלָצָה וְחוֹרְרָה אֵל הַלֵּב עִם רוּב פְּשִׁיאוֹהָ, כְּפִי
 עֲרַךְ הוֹסֵן וְהַאֲנָשִׁים, שֶׁכְּעוֹרִים וְעוֹרֵי. — וְעוֹד לֹא הַסְּמִיקוּ לָהֶם כֵּל אֵלֹו הַמַּעֲשִׂים
 הַגְּדוּלוֹים, אִלֵּא שֶׁבְּכֵל שֶׁבַע הַדְּרוּרוֹת שֶׁל סִיכֵן הַבְּנִיטָה, דַּקְרָק הַרְכָּה
 בְּכַתְבֵי הַמַּעֲשֶׂה כּוֹלֵן, עֵשֶׂן וְלֹא הַעֲשִׂין, וּפִירְסוּם וְהַגְּבִילוּם כַּאֲפֹנֵי קוּסֵם, וְיַחַד
 עֲשִׂיָּהּ, וְשִׁיעוּרֵי הַחֲבוּב וְהַאֲוֹרָה בְּתֵן, וְהַכֵּל עַפְּי הַקְּבִלוֹת שְׁבִידֵיהֶם מִכַּתְבֵּים
 וְנְבִיאִים מוֹרֵי הַתּוֹרָה מִלְּפָנֵים, וְכִסֵּי אִמְרֵי: וְנְבִיאִים מִסְרֵי לְאֲנָשִׁי כְּנִסְת
 הַנְּחִלָה, וְעַפְּי עוֹסֵק וְרוֹבֵב יִדְעָהּ בְּלִשׁוֹן, כִּי עֵינֵי הֵן קְרוּבִים לִשְׂוֹן שִׁחִיָּה שֹׁפֵת
 הַתּוֹרָה שֶׁפָּה מְדַרְגָּה. וְעַתָּה לָהֶם כּוֹה הוּא הַגְּבִלָל לְחֲכָמִים וְלִ כְּשֵׁם כְּלָל: רַבֵּי
 סוּרִים, וְיַחְבְּאוּ הַרְבִּים בְּאוֹרֵךְ בְּשַׁעַר תּוֹשַׁבְע'ס אִי"ה, וְשֵׁם יִבְטֹא הַדְּאִוִּת
 מְסוּרוֹים מִזֶּה הַמַּאֲמֵר, וְכַאֲן אִי אִפְשָׁר לְהַאֲרִיךְ יוֹתֵר.

סִיכֵי לִשְׁנַת כַּאֲה לְכַלּוֹת הַיּוֹנִים, שֶׁהוּא תַאֲרִיךְ הַשְּׂמֵרוֹת שֶׁאֵנוּ מִנְּיָן כּוּ כֵּל
 מַעֲשֶׂה מְסוּדָה וְהַקְּצָה אוֹתוֹ שֶׁאֲחֲרָיו עַד הַרְבִּיב (סִיכֵן ט). הִיָּה שֶׁמַּעֲוֵן הַשֵּׁן בֵּן חֲמִינֵי
 הַשֵּׁן כְּהַ"ג וְרַאשֵׁי בִּיהִדָּה. וְהוּא הַנּוֹכֵר כְּשִׁנְיָה רֵאשׁוֹן לְסִדְרֵם הַחֲכָמִים, הַקְּרָאִים

שיני הלכות (הנאים) והוא שחוק את בדיקו המקדש, שכבר עמד מתחלה בנינו כיפי כורש כשלוש מאות שנה לחשבון האבתי, יצאה בבית יבעיר יתקונים מעולים, ונודע הספור שנתנו וכסמדיתי בברייתות קרמיניות. והוא שלמד את העם דעה, שהעיקר הגדול שבהל ללוי בו, הוא הלמוד והמדע האלהי, ובמט יגיע האדם לשני העקרין האחרים, והם: השלמת חובתו שבינו לבין קונו, והשלמת חובתו בינו לבין עמיתו. והוא שהשביל במאמר הגדול בפיו: על שלשה דברים העולם עומד, על התורה, ועל התבונה, ועל נמילות חסדים. — בזמנו ובמקומו, יהישיע בן סורא, שחבר קבוצת מיטלים ימים בשבת החכמה, ובסועעות מיסד, וכבר דברנו בספרו למעלה, אילים להיית שטלבו מה שטרבה הלפת ההלל ירושלים כעיר מושב ווער חזק ובלתי טרע בו עוד פסוקים הרבה, ניהנים קצת עדות וראיה על תכונת זמן וזמנו ובלתי טרע לכדו, נעתיק מקצתם הנה: התחבר אל חברת ישישים ואל כל נבון הם אונך. השתעשע תמיד בתורה אלוה והאזן למשלי נבונים. היות איש תבונה. שהר פניו ופקוד נהו יום יום. הנה תמיד בחקת ה' והוא יאמין לבך וישיכילך כאשר חפצת. ובפרשה ליל כיתה לספר שבחן של חכמים סופרים נגד בעלי המלאכות ואנשי העבודה ויגיע בפנים, עם היות גם בהם הצורך והתועלת לשוב המדיני, ומתחיל שם: הונה בדת אל לא יעבול בסלאכה, ושוחרר תורה לא ייגעו בכפם וכז'. לא בן שם לבו לתורה ה', בשבת תחכמוני מי שבו ובנביאי אל יתבונן. — סבל זה נראה שגבר הלמוד והרדיישה בימים ההם, ושנתעלה האוסה בדרגה וכל שלמות למדו וכשרון מעשי, התה כמשלה מלכי מצרים הוינים, והר שאשר התה יד מלכי פרס. — אולם משנת באה ועשר ליונים, פסקו סוף זמן מסוים, שנת המנוחה והמיצה שהיו להם עם כמשלה מצרים, יבאה א"י ועמה כל חוף הים, צור וצירון, התה יד מלכי סוריא הוינים, אנטיוכוס הגדול ודעו, כשנצח את הלמי החמישי מלך מצרים. ומתחלה היה אנטיוכוס אהבו ומכבדו של שפען הצדק הנוכח, אך לאחר שנצחוהו הרומים במלחמה הגדולה אצל העיר מאנטיוא, והדברח להת להם כס גדול ש"ו אלף ככרי כסף, הציק לסדינתו ובנו אותם. וכן אז והלאה היא שנת קבצו החלו ימי הצניקות. ועל אנטיוכוס זה הגדול בכטיי, כסופר בחזון הנאל (יא פי): ויבוא מלך הצפין וישפוך כוללה ול בד עיר סבצרות וזרועות (נימות) הנגב לא יעסודו וגו' ויעסוד כמארץ הצבי וכלה בידו וישם פניו לבוא בתקף כל מלכותו. (הכנותו הגדולות למלחמה עם הרומים), וישרים עם (ישראל שהיו מאנשי היילתיו), והשכית קצין חרפתו לו (הנצחון הגדול הנוכח לקונסולו של רומי). וכאשר ניצח אנטיוכוס הגדול בשנת קב"ו, מלך אתרוי סיליקוס כט. וגם הוא שלם המסים הכבדים לרומי, ולפי שנגש הרבה את מדינתו, ובזו היכלוה ומקדשים שלא כרח המלכים, כנהו כרינאל הנוגש שביד הדר מלכות, ואחר שטרעז גם הוא, מלך אתרוי אנטיוכוס אנוכיכוס אחיו בכרנוו עפיפנעס (הגדוב), והוכב שבו עפיפנעס (המשיגע). ערש נער, לא אהבו אכיו אנטיוכוס הגדול ונהט לערבון לרומי, ונתנדל שם. וכשהגיע בסקיה למלוכה כנוכח, נלחם גם הוא כהלמי הששי מלך מצרים בשנת קל"ב ליונים, וכמעט לקח כל ארצו מידו, לולא שפקדו עליו שלוחי רומי לעזוב את מצרים, וזכרו ספרי הקייית, כי ענו לו עונה ועמד בתוכה וצו עליו, שלא לזו מסעסרו,

קר שיחה דעתו, אם היא מבקש אהבה או איבה עם עם רומי, ויירא ויירש לארצו.
 וכדניאל מסופר עליו ועל סאורע הנזכר: ועסד על כנו נכוה וגו'; וגם נגיד
 ברית (הוא הכה"ג חנוני השלישי לשם זה, בן שמעון השני שבמשנה, שהסירה
 אנטיכוזם מכהנתו ונתנה לישוע אחיו), וישוב ארצו כרבוש גדול ולבבו
 על ברית קדש (שכבר או בשנת קל"ב חשב רעה על היהודים), לסועד
 ישוב ובא כנגב וגו'; ובאו כו צי"ם כה"ם (שלוחי רומי הכבונה בשם
 כתיים בכל ההרנומים שלטו וביזסיפון), ונכאה ושב, וזעם על ברית קדש.
 ועשה (שאו בדרך שובו נכנס למקדש ושללו) ושכ ויבן על עוובי ברית
 קדש. כאן צריך אתה לדעה, שנסצאו בוסן יהוא בישראל רשעים נמורים, שענובו
 רדכי התורה סבל וכל, ובקשו להתרמט ליונים ברעות ועלילות נשחתות, והם
 הנקראים כדניאל פושעים, גם עוובי ברית קדש השמות הנאים להם.
 וכשהרניש אנטיכוזם כדבר פיודו זה שבישראל, השלים עם הפושעים וקרם אליו,
 וגם הם היו בתוסכיו ואהבי סמסלה סוריא, תחה שיתר היהודים הגאמנים להשג
 ולתורה אבותם, נמה לכם ככתר אחרי מלכות סרוים, שהעמב לכם סלפנים תחת
 סמסלהם כמזכר. והנה על זה סוסב הדבור: ויבן על עוובי ברית קדש.
 גם הדבור: וסרשיעי ברית יחניף כחלקות; וככה נתגלגל הרבר, ויצא
 סדחי אל דחי, ער שהתערבו פושעים את אנטווכוס ואיה מלכי סוריא אחריו,
 שבאו למלוכה בשקד וסן לא ככיר, ונתנו ידם ליונים להדיח את העם כלו סן התורה
 בכללה; וכמו שבא סליצתם במרדשוש שאמרו לנו: כתבו לכם על קרן השור, שאין
 לכם חלק באלוהי ישראל. ודענו גם סמשנת הכמיטו (סוף סוכה), כי סמסמת בילגה
 לכהנים פשעה כלה, ושאשה אחת מהם בעמה ברנלה על מזבח השם וחרפה אורו:
 זאב סורף וסכלה סמון. והתחיל השמד הגורא (בתחלת שנת קס"ה ליונים) בטוונה,
 שהגזירה ולא העליסה עוד, להכחיד את האוסה בשרשה ובמרכוה, וגזרו על שנת
 וסילה, ועל כלל המצות, ושקצו את הסוכה, ונחרו עליו חויר, והעמידו בהיכל צלם
 האליל (יופטר של אלימפא). ועל זה כתוב כדניאל: והגביר ברית לרבים
 שבוש אחד (וסן שבע שנים שלא נילה כל כך כוונתי), וחצי השבוש
 ישיבית זבח וסנחה (ערך וסן של תוקף השמד הנמנה שם לפעמים לאלף
 מאתים והשעים בוקר) ועל כנף (ההיכל) שקוצים סשום (האליל שהועמד);
 תעד שם, ודורעים ססנויעסודו (הם חיל היונים הפושעים שהושיב במצודת
 ציון), וחלל הסקדש הסעוו (משם ארבו ויורו בחצים על המקדש התעלים
 אליו), והסירו והסיד ונתנו השקוץ סשום (הם קרבנות ההסידין
 שנשבתו ונסנין שם לאלפים ושלש מאות חסידין משך השמד). ככה נהפכו להם ימי
 הטובה ותוספת השלמת באמצעותם בפעם אתה למשקף ציה ומוצקה, כסער סתחולל
 כצהרים, וחשך השמש כחצי סמים. אולם תחה אשר חשבו האיובים לאבד אותה
 במקום שרשה וסרכו חיותה כארץ הקדש, אלהים חשבה למובה, והדוחיא אשר
 כקדבה הסב את הסאורע רעע לאחרית טובה, לצרף סינה כטובה, ולהצציאם לכסוף
 סעכרות היונים לחירות מחלסת. — וזה שכרניע השמד הסציץ עד הראש, התחוקף
 הסופרים וכל איש נאסן כבירתו לאלהיו, ויברחו אל סעיפי הדדים וסערות
 הגזורים, לשמור שם התורה והמצות, סתחלה כחכא, ואחר נאספו עליהם המון
 רב, והדלו אחת לעמוד על נפשם ולהלחם נגד צוריהם! לראשונה גזורים

נדרים בעצמיהם ובכלעים שבקשום האיזום שם, ואחר שרבו הלוהטים, הלאו נם
בבר נרחם ובקשרי סערה! ועל אלו המתקומים הראשונים אמר דניאל: ועם
יורדי אל ה' יחזיקו ועשו.

הנה בלחמת רובה ופצצה זו שלהבות כחלה בעצים. ואחר הרוב הנדול
בפעם הרבה הנהגת נטורי קרת, רבה פתחיו בן יודן סגני חשמונאי חנון
ספספתי ויחייבו, ובני עמי ואחיו, ויהר החסידים הכינים, נגד אזה שרי
עמאת שליח סלני מיריא שכתבו יד ארז זה. היתה מלחמת אירוב קשה עד סאר,
ימסכה בסכות כתרפבות יקרות טיבה ורשת פסך וכן עשרים וחמש שנים,
סיהרה הוקף הסמד שנת קפלה ליונים עד שנת קס"ח, שבת דרזי ילברו את הקרש
וסהירו לעטרה, ועד שנת ק"ג שבה פסקו עול היונים פעיהם לנסוי. וקבלו העם
את שבעון בן כתרוד, כהמפת סלני מיריא שברו עמי בית, לשיא ולכתן גדול
בהתן שרי הגולות דללו לו ילודע אריו. ולפי טונת מאבר זה, אין עלינו לספר
כל פרטי המלחמה וההחיות. ובסך כמה שיצטרך לנו סהם על הנמצא רשום
בסדרי יבם הכתן וביורה על שני כפרו דת להשימאים. שבינתי אודתם למעלה,
ומאלה נעתיק הנה איזה פסוקים בלבד לזוהם ביותר מוכשרים להעמידנו על הענין
שאנו כבקים וטא הבית האופה. והכונת היהי שבה בוסן זמן:

ויקרו את ספר תורה אלהים לקרקים יישרי איתם באש וכל אשר נמצא
אתו ספר ברית ה' רבו לפי ח"ב"; כאשר קמו סהרתו הנביר הוקן ובניו יחד
החסידים לקבוע על נפשם ועל תורהם כתוב: ויעצו כלם ביים הריא לומר אם
להלחם ולחבו בני ביום השבה ויעצו לקראתם וימרו על נפשם ולא סכות כבית
אחיו במערה, ששופר שם. שהאיזום באו בצורה כיום השבת על הסתות לכיים
כמערה לשימר העציה ושיא תרוב את ידוהם ליהות אבן אי אפילו לספר פי
הסערה מיראתם להלל השבת. ובתוב: ויאסרו, נסרה הפעם בנקיון כפיו. —
ויהקבעו עליהם כיום כסדיו בני ישראל אשר ידאת ר' בלבבם וכל המבלטים את
נפשם בפני עזרבהם ויהחוק כס', כסרתיו ובניו. — יהיו כי עתק וגם נגד חיל
ויבו כאפם ובחסרתם כל הוישעים בישראל, והנכדמים נפו אל הגוים. — סשהרה
ירושלים ערין ביד הוונים כתוב: ויהקבעו העם ככעצה כול ירושלים, כי סעצה
לפנים מקום הפלה לישראל ויוצפו כיום התא... ויפרשו את ספרי תורת ה',
אשר רפשו אורם הוים לרתות במ את פסילי גלליהם, וגם את פארי הכהנת
הביאו שמה ואת הסעשרות ואת הנכורים, יאת הנורים אשר כלאו ימי נדרם. —
כשמודרו את הקרש כחרש ככלו שנת קס"ח כתוב: ויראו את סוכת העולה כי
הולל, ויעצו לב יחדו כרת כה לעשות, ותהי העצה העיניה לנתון את הסוכת
עד דורה, לבלתי יהיה לכבשול, יען כי חללתו ויום. ותהא אורה ויגדת את
האבנים על הר הכית אל סקום סלוני אלמני עד אשר יקם נביא בישראל להזוהם
את אשר יעשו... ויצו יהודה ואחז וכל קהל ישראל לחנו את הנכת הדוכת
ביום החספה ועשרים לחדש ככלו סמונת ימים סדי שנה בשנה בהלל והודא
לה". —

ועדת שיפרים התקבעו אל אליקים ואל בכחירם דברי אהם בכשדים, ונרו
עליהם החסידים ראשי בני ישראל, לשאול להם לשלום, כי אמרו בלבם, הלא
אליקים כחן הוא כרע ארזן אשר בא עם הדיל הזה. ובגוד לא יבטר באחו,

יִדְבַר אֱלִיקִים לָהֶם לְשִׁלּוֹם וְיִשְׁבַע לֵאמֹר: חַי ה' אִם אֲשַׁקֵּר לָכֶם לַעֲשׂוֹת עִמָּכֶם כֵּל רָע. וְיִהְיֶה כִּי הֵאֱמִיט לְשׁוֹבְתֵיךָ, וַיֵּאחֲזֵ שְׂמִים אִישׁ מֵרֵם וַיִּשְׁחָטֶם בַּיּוֹם אַחַד כְּכַתּוּב: „בְּשֵׁר הַמִּדְיָן סָאֵל לַחֲיֹתוֹ אֶרֶץ שְׁפָנוֹ דַּמֶּם כְּמִים סָבִיחוּ יִרְשָׁלַיִם וְאִין קוֹבֵרִי". וּבִסְפָר הַשְּׁנַי כָּתוּב עַל זֶה הַמְּאֹרֵעַ: „וַיּוֹדַע הַדָּבָר (שִׁמְשֵׁל דְּיִמְסִירִיּוֹם) גַּם לְאֱלִיקִים, וְזֵאת אֱלִיקִים אֲשֶׁר הָיָה כֹּהֵן כְּלִפְנֵים יִרְמִיעַ בְּעֶבְרַתוֹ, עַת הַמְּנוּכָה בְּאֶרֶץ, וַיֵּרָא מִי בְלַתָּה אֵלָיו הִרְעָה וְלֹא יִסַּח עוֹד אֶל הַכְּתוּבָה וַיִּקַּם וַיִּלְךְ אֶל הַסֶּלֶךְ בְּשַׁנַּת סַמַּח, וְחִשְׁמִים וְאַחַת... רֵעַן וַיֹּאמֶר: הַיְהוּדִים אֲשֶׁר יִקְרָאוּ בְּשֵׁם חֲסִידִים וַיְהוּדָה הַמִּקְבִּי „כִּרְאִים וְעוֹ". — וְעוֹד סִפְרֵי הַרְאָשׁוֹן: „וַיְהִי אַחֲרָי מִיָּה יִזְדַּהַר וַיִּרְבוּ הַמַּתְפָּרְצִים כְּבָל גְּבוּלוֹת יִשְׂרָאֵל, וְכָל עוֹשֵׂי עוֹלָה נִשְׂאוּ אֶת הָאֵשׁ. — וַיּוֹאֵל בְּכַוְנָה לַעֲשׂוֹת כְּבָל „אֲשֶׁר שְׂאֵלֵי יוֹנָתָן בֶּן חַשְׁמֹנְיָ הַגִּבּוֹר שֶׁנִּצְטַו (או), וַיִּשְׁבַּע לוֹ לְבַלְתִּי הִרְעָ לוֹ עוֹד כֵּל יִכְסִי, וַיִּשָּׁב לוֹ אֵת כָּל הַשְּׁבִי מֵאֶרֶץ יִזְרָהֵל, וַיִּמָּן וַיִּשָּׁב אֶל אֶרְצוֹ וְלֹא יִסַּח עוֹד לְכוּא. אֶל גְּבוּל אֶרֶץ יִזְרָהֵל, וְהַשְּׁבִיחַ הַמִּלְחָמָה בְּיִשְׂרָאֵל, וַיִּשָּׁב יוֹנָתָן בְּמִכְשַׁפּוֹ וַיִּשְׁמַט אֶת הָעֵץ, וַיִּבְרַת אֶת הַפְּיִשְׁעִים מִקְּרֵב יִשְׂרָאֵל". וְהָיָה זֶה כְּסוֹפֵר שֶׁם כִּשְׁנַת ק"ס לְיוֹנִים. וּמִשְׁנַת זוֹ כָּתוּב שֶׁם עוֹר: „וַיִּכְרְחוּ כָל בְּנֵי הַגִּבּוֹר מִן הָעִירִים אֲשֶׁר בְּנֵת כְּכַזְדֵּם, וַיַּעֲזוּב אִישׁ אִישׁ אֶת מְקוֹמוֹ, וַיִּלְךְ לוֹ אֶל אֶרְצוֹ רַק בְּבֵית צוּר נִשְׂאָרוֹ כָּל הַמְּגִינִים מֵאַחֲרָי ה' וּמִצְוֹתָיו, וְהָיָה לָהֶם לְמִקְלָטִי". הוּא מְבַצֵּר גְּדוּל גְּבוּל אֶרֶץ אֲדוּם סוֹבְרָה, שֶׁכִּבְשׁוּ וְאַבְדוּ אוֹתוֹ, וְחִזְרוּ לְכַבְּשׁ הַחֲשֹׁמְנָאִים אִיזָה פְּעִמִּים, וּבְכַנְלַת הַעֲנִיַת נִקְרָאת „מְגִדֹל צוּר". — בְּשַׁנַּת ק"ע כִּימֵי שְׁמַעוֹן נִשְׂאָ וְכַהֲנָן אַחֲרֵי לְכוּ עִירִים הִרְבֵּה גַּם מֵאֶרֶץ הָעַמִּים כְּתוּב: „וַיַּחְמֹל שְׁמַעוֹן עֲלֵיהֶם וְלֹא הִמִּיתָם וַיִּנְרֵשׁ אֹתָם מִן הָעִיר, וַיַּחֲמַם אֶת הַבְּתוּמִים אֲשֶׁר שְׂמְרוּ בָּתָם אֶת אֱלֹהֵיהֶם", וְכֹאשֶׁר נִפְתַּחְתָּה לְפָנָי כְּשַׁנַּת קְצֵי"א גַּם הַמַּצּוּדָה שֶׁכִּדּוּשׁוּלַיִם, שְׁלֹא נִכְבְּשָׁה עוֹר הַיּוֹם הַזֶּה וְהָיָה מִיָּד הַזֵּינִים וְהַפְּיִשְׁעִים שֶׁתְּפֹשׂוּהוּ, כְּתוּב: „וַיַּעֲזְקוּ אֶל שְׁמַעוֹן לַתֵּת לָהֶם אֶת יִמִּית, וַיְהֵן לָהֶם אֶת יִמִּית, וַיִּנְרֵשׁם מֵעַל הַמַּצּוּדָה וַיַּחֲמַם אוֹתָהּ, וַיִּסַּר כָּל שִׁקְן מִקְרָבָהּ". — שְׁמַעוֹן מִסְּמוּקִים אֵלֶּה כְּמוֹ מְלַלּוֹת שֵׁי הַי"י הַגְּבוּרִים, שֶׁהֵנָּה שֶׁהַשְּׂמֵר הֵעִירָא שְׁנָקְרָא כְּשֵׁנִי: „עַת הַמְּנוּכָה בְּאֶרֶץ" לֹא עָבַד בְּתַקְפוֹ, כִּי"א מַעֲטָ וְיֹתֵר מִשְׁלַשׁ שָׁנִים רְצוּפוֹת, וְשִׂאחֲכִיב חוֹזֵי הָעַם בְּכַלְלוֹ לְעַבְדוֹתָם וּלְתוֹרָתָם, גַּם חֲתַת מִסְּשַׁלָּה שְׂרִי צְבָאוֹת הַזֵּינִים, הִנֵּה הַרְדִּיפוֹת לְחֲסִידִים וְלִצְוָרִים (בְּרִיזָק רֵאזִי לֹמֵר רֵאזִי שׁוֹנִי הַשׁוֹנִי וְכִמֵּי שִׁיהַבָּר בְּשַׁעֲרֵי הַרְשָׁבַע"e) שְׁנִתְרַע, וְגַם לְמַפְרִים שֶׁנִּהְלָקְלוּ וְנִאֲבְרוּ ע"י הָאֲחִיבִים, לֹא מִפְּקֵי, אֵךְ נִמְשַׁכוּ וּמָן אֶרֶץ כָּל יִמֵּי הַמִּלְחָמָה, כִּי"א אוֹ כִּי"א שְׁנֵה. — וְשְׁמַעוֹן עוֹר שְׁבָאֵל הַרְדִּיפוֹת לַיְהוּדָה הַמִּקְבִּי וְלֵאחֲרָיו אַחֲרָיו וְלִמְעֵתָם הַחֲסִידִים, הָאֲרִיב הַזֹּתֵר קִשָּׁה וּמִסְּכִין בֹּא מִקְרָבָנוּ, וְהֵם הַפְּיִשְׁעִים הַגְּבוּרִים, וְאֲנִי רֹאִים כִּי הַמִּיד כְּשֶׁנִּבְנָה יֵד יִזְרָהֵל וְאַחֲרָיו אַחֲזוּ וּבִיחּוּד יוֹנָתָן, הַבְּרִיהוֹ אֵת הַפְּיִשְׁעִים הֵנָּה בְּעֵלֵי בְרִית הַזֵּינִים, אוֹ לְחִצּוֹם לְנוֹם אֶל עֵרֵי הָעַמִּים שְׁכֵנֵי א"י, וְרַבִּים מֵהֶם הִתְרָאוּ כְּמוֹ שְׂבִים אֶל הָשֵׁם מִפְּחִים לְנַפְשָׁם, וְכִמֵּי שְׁתָּבוּב עַל זֶה כְּדִנְיָאֵל: וְכִי"א שְׁלֵם יַעֲזוּרוּ עוֹר מַעֲטָ וְגִלּוֹ עַל לֵיהֶם רַבִּים כִּי"א לְקוֹת, וְלֵהִיפּוֹךְ כְּשֶׁנִּבְרוּ שְׂרֵי יוֹן, וְנִרְשָׁה הַחֲסִידִים וְלֵאחֲרֵיהֶם לְדַרְסֵי וּלְמִטְרָבוֹת, הִרְסוּ הַפְּיִשְׁעִים רֵאשׁ, חִזְרוּ לְאֶרֶץ וְלִרְשָׁעָתָם, וְרִשְׁטוּ מִצְדֵּם אֶת הַמְּנוּכָה הַלְלוּ שְׁנָקְרָא כְּחִזְיוֹנוֹת דִּנְיָאֵל: מִסְּכִילִים מִצְדִּיקֵי הַדְּבִים. קְדִישֵׁי עֲלִיּוֹנִין, עִם יוֹדְעֵי אֱלֹהִים, וְכִדְבָרֵי הַיּוֹם הַשְּׂמִים נִקְרָאוּ מוֹפְרִים גַּם חֲסִידִים. וְהַרְדִּיפוֹת הַלְלוּ נְרִמּוֹת כְּדִנְיָאֵל כְּמִקְרָא. וּמִסְּכִילֵי עִם יִכְיִנוּ לְרַבִּים וּנְכִשְׁלוּ בְּחִרְבּ וּבְלַהֲבָה וּבְשִׁבְיָיִם, וּמִטְּאֹרוֹת הַיִּם כְּמִדְהִי

השנים, שכן היה הרבה נמשך וכן אריך, אחר הרוש העבודה בשנת קס"ח, שפעם
 היו גבורי השמונאי נמצחים, ופעם בטעחים וברחים אל החרים והמרחות המסובים,
 והחכמים והדמיונים עמם, עד ק"ע ליינים, שנת בלות בלחמת החירות, והשביט לל
 היונים, והפושעים נבחרו והמו לגמרי סן הארץ. — וסרוך הספור הנזכר בעירוף
 מה שזכרו במדרשות למרנו עיר כי ראש המורים החסידים הנקרא גם כפי חכמינו
 ח סיד שבעהונה, הוא יוסף בן יעקב, דור שני לחכמי המשנה, הוא הנרעד באמצע
 המלחמה בשנת קנ"א ליונים ע"י שר הצבא כנחידים בהסתה אליקים, ששמויה
 היונים לכה"ג אחרי ששבתה הברונה הגדולה וסן מה, ונרעדו מסטה בני שמעון
 הערוק השני, ורע יהושע בן יועקב, ולא שבי אליה עיר ויהוי הנרעד במדרש כישם
 יקום איש צדוהת, בן ארותי של יוסי בן יעקב, וכן הם הספור מהרונה החסידים,
 עם מה שהשיב להפושע בשנת כותו) ושנהרע עמו עוד ששים איש מראשי הסיפורים
 החסידים. — ולמדנו מהמיעוק בזה עיר, שבהחלת המלחמה עדיין לא נשנית
 ה הלכה זו, אין לך רבר שיעוד בפני בקום נפשי, עם סדר רשתו: וחי בהם ילא
 שומיה הם", מתהוהו ובנו והנאספים אליהם סן החכמים ניועצו ביום ההוא,
 להלחם על נפשם ביום השבת, וכן עוד זה הלשון שנועצו מה לעשות באכני
 הוכנה, שישקצוהו היונים, ישעלתה החכמה לגנום וזהו הסיפור גם לחכמינו במשנה
 סדוה פ' א', נשנו ביה חשמונאי אבני מוכח, ששקצום מלבי יון, באהת מלשינות
 העורה בחלל החול שסמנה). ועל יסוד ההנחה כהוב: ויצו יהודה ואחיו והם
 החכמים שכתוב עליו במבאר שהיה בראשון. ועל יונתן ראינו שכתוב, שבשנת קס
 ש פם את ישראל וזכרית את הפושעים. ונתבונן סערה שזוהו המקור והראשית של
 בית דינו של חשמונאי המוזכר בזה השם לחכמינו במקומות רבים, שגורו
 נדוה ותקני הקנית ודנו דינים קשים לפי הוסן, וקצת דקנם שהענישו לשפחה
 בילנה הזכרת למעלה, נשאר באותותיו עד החרבן, וכמו ששנונו שלחי מוכח. ונראה
 נתון שנמשך בר"ה כל ימיה האחים יהודה ויהונתן ושמעון ועמ"ל עד אכצע יוסי
 של יוחנן ורקנום סן שמעון וכמו שיבוא. — עוד ראינו מהמיעוק שכל עוד היות
 המקדש יהעיר בידו ראיבים, קבעו מקום בסצפה לרברי קרש ולהכנת המעשינות
 אך לא לקרבנות ח"ו. ומה שזכר ביאת הנזירים, שסלאו יוסי נזירותם, אקפ"י
 שהיהרם הלוי בהבאת קרבנם עם התגלחת. הנה נראה שהכיד יהוא דנו ארתו הוסן,
 שהיה המקדש מחולל וכירי דיום, כוסן הוה, שהיהר הנזיר הלוי בתגלחת לבר.
 ואפשר שהיהיה להם היראת שעה, לפי שהיו הרבה נזירי אלהים בעם באותו הוסן
 הוקר, ננדוע מספור היתה של שמעון הערוק בזה שלפני זה ונזירי ע"י: פנים אהת
 בא וכו', ואין בזה הרוש. שביה דית של חשמונאי וזכרנו לרון הרבה עפ"י היראת
 שעה, ונדר הרעיות שפרצו בשעזורה גדולה זו, וננדוע מכייותא: סעשה כאחד
 שרכב סום בשבה בימי יונים, והביאודו לבית דין וסקלוהו, לא ספני שהיה וכו'
 (סיון י').

סיד כשנחו סן המלחמה ומשעבוד היונים ושרי צנאיהם ומתעוהות ונכלי
 הפושעים, היה החרום האחרון והביחלט לכתבי הקרש, אהת פנעולות היותר
 גדולות של בית דנו של חשמונאי. וזה שהגם שהיו סכבר כתבי הכ"ד כחוכים ושר
 ומתוקן ע"י הסופרים אנשי כנסת הגדולה שבשבעת הדורות סקורא עד שמעון השני
 כמבואר למעלה, הנה בערות הכתוב בדה"י שהעקטו, ובפאוקים ווללהם, נפצו כל

הספרים ונשפרו ונשחרו גם נזר י"ט בידו ראויים והישיעים כל ימי השבד וההלכה הארוכה שאחריו, וכאו עתה אלה הפרנסים הטובים, וקצו כל כפרי הקדש על הדרך שעשו הכפרים בזמן עזרא ואילך, והברילו חכמי הבי"ד הלא כל הזכר להם לבלתי כתוב ביהו אלהים, ולא העולם בקדש, ונשארו חיצונים לאיפהם, והבים שנשחרו ונזר יפיו בימי השבד, או שמצאו בהם שטין מינא מן הפושעים, נגזרם לנכרי. פועלת זה התורה האחרון לכפרי הקדש, לא יתכן שהתחילו בה קודם שנת ק"ע, שנת כלות ההלכה, ולהיות שלפי כבוד הענין טבעו ויקדו, נמשכה הפועלת היא איזה ופן מסוים, הנה לא נשלחה לנכרי, עד שביב לשנת כתיבת היונים, מאה ושמונים שנה לפני חרבן הבית (סוכן י"א).

כבר רכזנו, כי בכלות ההלכה בשנת ק"ע, ובשקום וסדר הארץ בשנת קע"א, הסכימו כל העם בתורת לבבם לבית השמונאי, לתת את הגשימות והכזונה גדולה לשמרון כן מרתיתו לו ולרעה לזרותו, ושכנה שלשלת ידועה בן היצחק הבחן הראשון לעולי הגולה, תוסדה לחלוטין מן המשרה הזאת, אחי ששכחו איבקה כהנים גדולים מסמפחה זו. והנה נרשפה הקבלה היא של שמעון בכתב סידר, תרית באר על הלוית, ושכור במקדש ה', הגהו בלשוננו כרה"י הראשון להשמונאים - בשנת קע"ו ליונים, כאשר נרצח שמעון בצדיה ע"י חתנו, נמנה לנשיא ולכתן החת אביו יוחנן בנו הנקרא (כנרז או) גם בשם שני יונוי הורקנוס. — והנה הגבורות שעשה יוחנן הורקנוס, ואיך השיב את נבולי ישראל והרחיבם באופן שהיו אז קרובים לכמות שהיו בימי רוד ושלמה, ואיך התייב את בקדש הטהים שכור נרוס, והכריח את עם ארם, להיות נכנס בכרית המילה, עד שנפח העם ההוא ונסבץ בישראל מאורו הוסיף והלאה לאמנה ולמשלה, כל אלה יקוין כפרי הקדושת לאומתנו, ואנו נבאר בזה אך העקר לנו, כל הגעשה ביסודי כדברי דת ואמונה, ובתיקונים טובים ובמהלך הרחמי בכלל. — הוא הזכר לשבח כשנשנתנו (סוף מעשר שני) על קצת התיקונים שעשה והגדול שבהם תיקון על הדם א, וראוי שיבואר כאן, והוא: שבימי הצלחה אלו הגדול העסק והמסחר בתבואת הארץ הטובה ופורה. והנה הרוב הגדול שבכם, גם שהיו הורים בתרומה גדולה להפרישה כראוי, סקלין היו כמעשרות סאד, ומכילים על שוקי ירושלים ושאר הערים הגדולות פירות בלהי כעושים, והמשא והמתן וחלוף הבגלים רב, ואי אפשר לבדוק על המקוה. ולהת נתירש או לתבואה כזו, שהתבאה לשוקים בכלי נדע אם תפריש מעשרותיה אם לא, כינוי יחזי, ד"ס א י בעברי"ת כזאת העם, ולזה כשנבחרה עתה קדה גדולה של פרושים סהמון עם הארץ, שרדקו הרבה בשמירת כל מצוה, על דרך פירושי הכפרים וסמרת חכמים (וזה מה שיבואר סידר לפנינו), הנה לא יכלו אלה לקנות תבואה רבאי אלו כשקר היוצא בשוק, שבו קנו אותם יתר המון תושבי הערים, לפי שהצרכו אלו הפורשים לחזור ולהפריש מהם חמישיתם, כבדי ליתן מחציתו לכהן, ולאכל החצי האחר בירושלים, או ליתנו כחנם לקנינים בשנה השלישית והששית מהשסטה, כפי מצוה התורה כפירוש הסופרים, ונצטט סוה לחץ ודחק גדול בעסקי החסידים וסחיהם. ולזה ראה יוחנן הורקנוס ובית דינו לבטל המעשר הראשון מן התבואה הסתמית הנוכרת (שבלא זה נהנו איתו כאחוז הימים אל ההכנסים בלא כתרוב), וכבר כן ביטל מצוה את מעשר העני בשנות ג' עם ו' מהשנבות, ומסכו כותב הענין כלו על היסוד שכרני מסונות, המצויא מחברו עליו הראיה, ועוננו את הרב

על הכתובים והנתיים, שיקחו את המעשה החשוב להם מן הענין ימן הכרי, והתקני שלא יפדו בחטאת הרבא הקנות בשוקים, כ"א תרומת המעשר, היינו ארז לבאח ולתן לכהנים, שגם היא קדש ותינתנה בעין מיתה בידו שמים כמו התרומה; אולם המעשה השני שאזרו על מצותו, שלא היה קשה עליהם לקיימה, וכפרם ברישון התקלות שעשתה בה העריו והחלכה בידוע לבקויאם, ועוד שכבר נהרו המיד ובאו ליחזיקם כהנים ובמסעיהם וכפרם בחג הפסח. — ובהו התקין דגדול היה באפשרות הפדושים והעובדים לקנית התנועה הסתמית מעמי הארץ הבלתי נאמנים על המעשרות בעשר היוצא בשוק ככל פעם, ולא היו מפסידים באמת רק ארז לבאח לבד. — והיו שאמרו ובימינו (של יוחנן) אין ארם צורך לשאיל על הרבאי. — וזה שאם קרה מחבר או נאמן, כבר היה מעוקת כראוי, ואם המוכר עם הארץ תיקן הקונה בעצמו על הדרך הקל הנוצר. — והזכירו עוד במשנה, שהעביר את ודו המעשר בשנות הכעור. הגם שהיו פגוש בתורה, וזה סתמכה נזילה, כדי שלא יהיבד יותר מראי גם את המסורין גם את הסקילין. על אורות השיעורים המוכרחים שעשו במעשרות ובנתינתם בוסים הללו כאשר היה לפניו. — וזכרו עוד שהוא יוחנן סעו את הלום מלשור על הקרבן את המוסר, אלהים באו ניום בנחלתהך" שנקבעה ופדיתה בימי המלחמה והמצוקות כנאות לפי רובן או (וכבר באה דעתנו בהערה סימן ג' על יסוד מוסר זה והדומים לו). ולפי שימי הורקנס הוסיף שיבים לשיאל, ולא היו כלל הרבה לשבניהם ולעל לסכיבותיהם כלפנים, כ"א למתחה ולמנוח להם על כן ביטל אסיהתו וגם הטעם המדימו במשנה נכון סאר. — שלפי הוכן שהתעלה גם כרודני, ראו את הדברי קשה בלפי מילה. ולמנע כאנו המיין. — ולפי הדבני למנוע בכל זה כי בבית דני של השמונאי, שנמשך לפי הנדאה עד כוף ימי של יוחנן הורקנס. היה הנשיא ובה"ג האש לשני כרו היעור לחכמים, במה יננע לכל יסוד ותקין עקרי תריי, ולזה נתיחבו אלו התקונים אלו, ולא ליהושע בן פרחיה ונתאי ראשי המורים בשני המדרשות בימים ההם.

סבוב לבנת האתים ליונים, בסוף ימי נשיאות יוחנן הורקנס, כבר הננוד והמחלקת בין שתי הכתות שנתחדשו בישראל, ביותד בארץ הקדש, מסין לא כבירו: כת הפרושים וכת הצדוקים, כתות שהיו על דעת שונות סתמלה ברברי דת ואמונה בלבד, ואחר בקשו להן גם שתייהן כח סמסלה ושדות על הצבור, והתקטרו בהנגה הסדינה ובמיעצותיה, והיו איבהם וקאתם סקר נאמן ליעות אין מספר בסוף סו ער זה, ובתחלה מועד הירידה הבא אחרינו בידוע וכמו שיביא; והצורך לנו שנרחיב מעט אודותם.

אחר כלות מלחמת היונים, וכרתו הפושעים שרצו לדבק בינים, שבו העם אל ה' בכל לבבם, וחלק רב מן המובנים ובעלי נפש קברו עליהם להשתחרר היבם בסמירת התורה, שנתנו נפשם ושפכו דמם עליה, להורר מן כל האסור, ולהורר מן כל תעוב ומזמאה, בבדי יהיה המרד מוכנים באוים להתקרב לקדש, ושלא אכזל כאכל, שלא הורמו סמנו כל מנאות התורה, וכל זה עפ"י הפדושים והרנודות והתגבלות של הספרים, ושל שוני ההלכות. וקיבוץ האנשים האלה קרא עצמו בשם "בית פרושים", על דבר אשר נפרשו בכל האסור סכל עם הארץ החמינים, שעדיין לא היו נוהגין בו באיתו הוסן כל כך. — הבין מזה, שהגם שהיתה עדה גדולה זו באמת הולדה של המסדים וסמויני בריה שבוור המלחמה היוצאת,

בעקבותם, ונה כבוד רוח לא היה החנוכה כלה חכמים וסופרים, כ"א רק מהנהנים בסקירה על פיהם של חכמים, והפרושים הם שהיו המסייע בין החכמים ובין הפון העם, שדיו סבברין אותם ורואין אך עושין הפרושים בקיום המצות ועושין כמיהם (הגם שלא היו בני העם נאכנים בשוה אצל הפרושים לכל סהרה וקדשו, ובמאמרים. שלא יאמרו העם הנירו פרושים את הרבר, ולפי זה האמור, דדרך באמונה ובמקשים התוריים לפרושים הראשונים, הוא בעצמו ובענין דרך חול בכל ספרי הושבע"פ שבידנו, אין בנייהם הבדל כלל, הוין מהטעם בסח שהיו בוכנים הרהם כח וחכיהם בפני עצמם וכמו שיבוא — אמנם סככים תעקף להכונה במאמר זה, נזכיר ונציין בזה ובשאר מקום שיוצקן, קצור כל הנמצא ברברי וחברי קרובים וילתם, גם על הפרושים גם על שאר כתות שהיו בנו בספק בית שני. וזוה נביא הנמצא על כח פרושים וצדוקים ליוסף בן סתהיה (שהיה בן הפרושים וסראשי הצנאות סלחמה החרבון כמפריו שכתב לרוסים וליונים, שהיה בקי בחכמתם, בדרך היהודים שבאלכסנדריא, וקבלנו אותן הספרים מן היונים והרוסים, אחר שנודיעו בכיורור באיזה מקומה ע"י שגנה חרוון הסופרים המעתיקים. — והנה הוא אומר (קרסנוניות היהודים ס' י"ג פ'): ,בעת ההיא (של יונהן חשמונאי) היו בין היהודים שלש כתות שנפלגו ברעותיהם על מעשה בני אדם: כה הפרושים וכה הצדוקים וכה איסיאי. הפרושים מצרים, שאין כל הנעשה בעולם הוה בגורה סכרחת, ובמקרה שאין להסלם סמנה, אלא שקצת הרברים המה ביד האדם יהיו על ידם נעשים או נחללים" ופ' י"ב בס' הגיל). הצלתת הורקנוס ויתן העירה לו קנאה ואיבה אצל היהודים, וביתור הפרושים שהיתה אצל היהודים כח סיתרה כמספר למעלה, ולא היה לכנס טוב עליו. וכבר היו אותן הפרושים בחשיבות גדלה כל כך אצל העם, עד שאם רברו סיה על סלך או כה"ג האמינתו סיה. והיה הורקנוס הלסיר של הכה הריא, וחשוב בניניהם סאר וכו' (כאן מספר הסעשה הנידע גם בהלסדט שאירע לו עם אלקור בן פוקיאי ועם עדה הפרושים ונזכירט להלן), והשיבו הפרושים שראוי הוא אלקור להיות כמות ונלקה, וזה לפי שלא היו סאכנים, שיש רשות לענטש אדם מספם כוח על רבר גרופים, ולפי שהפרושים במכלל הם בלתי סכסירים בעונשין (ס' י"ח פ' א'). לאתר שהתחיל בספור כח יתודה הנבלתי, פרוש אחר מעיר גרדה בגליל, שהסית הוא חברו, פרוש ששבו צדוק, את העם. שימנע כליהן כקף גלגלה לרוסים, ומתוות להם עברים, ווח להיות סאמור להם להנע לפני שום אדם וזלת השם (פיסן י"ב). וספר שחעם נפר אליהם און, העיר, שו היתה חסנת לחרבן המקדש ואבדן האסח, כשנשתנו מנהגי אבות ונתשמשו אלו הרעות החרשית, הוסיף יוסף ברבריו, סומנים היהר קרומים (הפריו הוא או השחיה המעיק, שלכל הפנים לא היה זה ויהר מן כתיים ועשרים שנה לפני זמנו) היו ביהודים שלש כתות, שלשה רדכי לסורי החכמה והמעשים... הפרושים סאכים ,החיים הקירים במאכל ובמשהה, ואינם רורפים אתר התענוג כלל, ואך מה שיום השכל הויהו סאיב, אותו יספרו לעשות כדויק ובסקירה. ואוכרים שראוי למבול ,הכל בשביל טובל לעשות מה שילמר הרעה אותני. נוהגים כבוד כוקניהם, ולא יסליחו על נפסם הנאות לכבול מה שהנהינו חוקנים סקרם. — הםם שהסם ,חויבים שהכל נעשה באמצעות הסול גם בגורה סאת השם, עם כל וזה לא ,כתיחו: לרצון האדם וכלתו ורשותו בקרב לבו. ואומרים שכן היה טוב בעיני השם,

„שיחבר והיערב. מה שיגורר הטול עם מה שיהפצו בו בני אדם, ולכה שירצו, ויעשו כמיב ועד רע. גם טאכניזם, שיש בנפשיה כח חיות נצח, ושיש החתה, הארץ שבר ומשפט לכל מי שנמשכו בחיים לצדק או לרשע. לאלה חלקם מאסר, המדי, ולאלה יותן הבח לחיות ולשוב חיים. ועל כן הם בחשיבות גדולה, אצל העם, באופן שכל השייך לעבודת הנטרות והגדרים והקצנות יפירש ויעשה על פיהם; וכל העם בהערים סוברים, שכל מה שישתדלו בו הפרושים בדברים, התנועים למעשי החיים. הכל הוא על הצד היותר טוב.“ (מן המלחמה היהודית — סליחת החתן — ספר ב' פ' ח') „שהי הכתות הראשונות, הפרושים ביחוד, ובה יהודה תגלילי הנמנים עמהם, הוין מרעהם הנפרדת בהנעה, המה הפרושים החושבים שהם המפרשים את התורה ביותר טוב וביותר דיוק. והם שיסרו חברה, לראשונה; הם האומרים, שהכל בידי גזרות השם, ויש סדר מסבעי וסול, אך יש בידי האדם לעשות טוב או רע, ועם כל זאת היתה גם הגורה מלמעלה בכל דבר; הנפש בלתי נופלת החת הכות, ונפשות החסידים ישונו לנופחם, ונפשות הרשעים יתענו בעניי בלתי תכלית.“ ובספור הולדותיו כתב: „כשהייתי בן שש עשרה, שנה, שפתי אל לבי לרדוש בדבר הכתות אשר בותנ, הפרושים והצדקים והאיסיים, לכעבור אוכל לבחור הטובה שבהם כשארעם כלם... וכחיותי בן י"ט שנה החלתי לערוך דרך חיי לפי מנהג כת הפרושים, שהיא הקרובה בדרכיה לדרכי הפלוסופים השטאיים אצל היונים.“ עד הנה דברי יוסף הבן על אודות הפרושים, שהעקנות ממקומותם סלה במלה כפי היכולת. והנה כל מה שזכר מרעהם וסדרותיהם, טמכים להנצא בהם בדברי חבטני על הרוב; על שלשה הסניעים למעשי עולם רבום: הכל צפוי (בערכת הטבע והטול) והרשות נתונה (פעלי הכחירה) ובסוב העולם נדון (משפט השם בהשגחה פרטית). ויאמרו: הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים. ולפי הנאור הנכון להרב באגרותיו, נכלל ביראת שמים כל מעשי האדם בנהירתו, ודאיתו מן המקרא „פן יבות בכלמחסי וכן טאמרם, הכל בידי שמים חוץ מצניא פחים.“ (ובתשובת דוד אל אכישו (שא כז): „כי אם ה—ינפנו, או יומי יבוא ומת, או במלחמה ירד ונספה“, ראה גדולה על קדמות רעת הפרושים הראשונים כשלוש כחלקות הללו, ועוד יבואו דברים כנאור דעות חבטני הקדמונים בעקרים אלה במקומות מזה המאמר), ובהיות הפרושים נוחים בעונשין נודע טאמרם ז"ל (כנח פ"א') „מנהדרין הדודגה אחת לשבעים שנה נקראת חובלנית“, והשאר גלוי וידוע באין צורך לראיה. — ומסה שצריך להבין וזכרתי, שזה שאכינו. שכל דברי הפרושים הם דברי קבלתנו, היא לכד בערך אל הדעות והמעשים ההודיים, שהיו מחוקים בידי פרטי אישים. אמנם בערך מה שהייתה עדתם בת מיוחדת כתגברת בכל אופן על כל מה שזולתה ומתנגדת להם באיבה, הנה צפחו בקרבה בהמשך הוין ענינים לא טובים, כמו שיקרה בכל חברה מיוחדת ונודרת עצמה ומשתררת כאורך הימים, עם כל טובה בתחלת יסודה, וכמו שבא המדרש על המקרא „לא תגודו דו“ אל העשו עצמכם גדודים גדודים. ומהו בא שסיד בדרך שאחד הדבין כנלה רבת לגמרי, ונשאיר לחכמים זה השם, הנפקן להרפות עפוי טאמרם בברייתא ישנה (ומזה כז): „שבעה סיני פוישין הם“ וכו'. והנם שלא ידענו הוים פירושיה על נכון, הנה בדרך שכולם כאחד לגמרי, תבן שירבה על הבר, כמי פירוש מה הובתי ואעשה, שיצמח סממגה הניב הודיע

לחכמים, ליתן הודאה על חלקם ומדרגת שלטת שהגיעו אליה. וכן השאר שנחשבים שם כלם פרושות של שבות או של התפארות וצביעות. ועוד בא השם סבת פרושי (משה סוק ג') והשבו (שם) אשה פרושה בין סבלי עולם, ואלו בתיבה (מסיה ע' ב') ואנן ספרושים נוקם ונגמר? והגם שכתב שם על כי שמיש בין החכמים ביישובם, מכל מקום נראה מכל זה, שכבר בכל אופן היה זה השם או לזר א בעיני חז"ל, והארבנו כזה בשביל התשובה שיש בדבר להמונים עלינו מצד זה. ואף אתה אמור להם, שכל הדוים והגזופים שבא בדבריהם על הפרושים, הםה סומן ומסין שהורבנו, היינו כמה שהיה כת נפלה ונשתרה כיוב הימים, אולם מוולה זו הצד הנהו אומר ומצוה, שיעשו כל מה שיוורם הפרושים, להיותם החושבים על כמא משה, ואומר עוד שבידם נמסיו ספתות התכמה. —

ועל דבר ההחלה כת הצדוקים נאמר, שהגם לפי המפורסם עפ"י הגדה ראטה רדכי נתן, היה ראשיתה בוסן אנמינגוס איש סוכו בודר שלפני השמר, ראשון או שני לתחלת סדר שוני הלכות, הכרזר אצלו, שלא היה לכת מיוחדת וניכרת בחלקותה, כיא זמן מסים אחר כלות הכלחמה, היינו סביב לשנת מאתים לינים ק"פ לפני התרבן. וזה להיות עיקר סחלוקת כת זו על גירות המופים, גם על הפירושים המקובלים להם בכוחני המצוה, ביסוד הראשי לכלם האמונה בנצחיות הנפש, היות תחת הכתים נמצאת בתורה, הגה לפי סכע הענין, כיודר בשנת קדם אלו, לא נטראה הניגוד והחלוקה המחולפת, רק אחר שנתחוקה ונשכחה הקבלה ומסורת הוקנים היסב ע"י כפידת כת הפרושים. שכפי דברי יוסף שהעתיקט למעלה, היא היתה חברה לראשונה. ועוד שגם בחוזה וניאל גם כשי דברי הימים הזכורים גם בדברי יוסף הכהן, לא מצאנו כל משך ימי המלחמה, היינו עד שנת ק"ע, שום זכר ומעשה כי אם לפושעים, אלו המורדים שנמונו מאחרי התורה לגמרי, ובקשו להיות יונים, לא לאלה הכתנשאים להיות מסומרי דת כשה ככללה ובפרמיה, שלא שמקרו בפירושה ודעת הקבלה כזה. גם לא סינינו אוהם חולקים על שום ספר ככ"ד ספרי הקדש וקבלתו לקדש כמזוהים, שנפרדו כוסן גושן, וכזה יש להביא ראיה, שהיתה חלוקת הצדוקים אחר התחום המחולט לכהבי הקדש, שכארנו זמנו. — וכאמת גם הלשון במשנת ר' נתן יורה הפך המפורסם, הכלתי מדויק על הריב, והיו שונין הדבר (סאמר הנשגב של אנמינגוס) לתלמידיהם ולהלסידי תלסידיהם ואמרנו מה ראו אבותינו לומר כך וכי". והנה גם כזה, עם הדויע סתם בדברי חכמים, נעתק גם הנמצא ליוסף הכהן אודחהם (קדמוניות ספר י"ג פ' ה'): „אמנם הצדוקים לא יאבו כלל, בגזרה וחושבים אותה לאין, אך הכל נתון כירי בחירה רצון האדם, ושאנטי „לברז סכת הטוב שיקרה לנו, ומעשי סכולחנו מהה הרעה שכתבו עלינו". (שם פ' י') לאחר שכמר מעשה הרקטם עם אלעזר בן פועירא, אומר: „ועוד היות יונתן (הצדוקי אוהבו) עד שטר סאחרי הפרושים ונגנם לכת הצדוקים, והסיר הספטים „ששמו הפרושים לפני העם, והציק לסי שקיימו אוהם. וזוה בא, שכן או והראה, הורקטם וורנו לא נארהו אצל העם כמו שנספר אחר זה. כעה אני אומר כלבר, שהפרושים העמיטו על העם חקים וספטים ומנהגים הרבה שקבלום מאבותיהם, ובהקי משה אינם נמצאים, ולפיכך יאמנו הצדוקים כאוהן הספטים והמנהגים „אימרים שהחיוב לחחוק רק בחקים שנכתבו, אבל הדברים (או הם שפטים)

גַּלְהָא בְּרַחֲמֵי הַיְיָ וְעַל זֶה הָעֲנִין הוּא בֵּין שְׁנֵי הַצְדִּיקִים שְׂאֵלוֹת עִם יוֹכְחִים קָשִׁים וְמַחְלֹקֶת גְּדוּלָה, וְזֶה לְפִי שֶׁהַעֲשִׂירִים וּבְעָלֵי רוּעָה הֵיחָד יוֹם עִם הַצְדִּיקִים וְהַבּוֹן יָכִי הֵיוּ נוֹמִים אַחֲרֵי הַפְּרוּשִׁים. (שם סִיפֵן י"ח פֶּרֶק רֵאשִׁין) אֲבָל הַצְדִּיקִים מְרִי, כִּי הַנֶּפֶשׁ יִנְעוּ בִּיחָד עִם הַנּוֹפֹת, וְכַתְּנָאִים שְׂאֵין עֲלֵיהֶם לַעֲשׂוֹת כ"א עַל פִּי הַקְּדִים (שְׂכַכְתָּב) לְכַד. וְזֶה דְרַכְּסָה לְהַנְצִיחַ נֶגֶד כְּרִידֵיהֶם שִׁלְמוֹת חַכְמָתָם, כְּבָרִי לְחַרְשׁ דְּעָה אוֹ הַפְּכָה, וְזֶה מִה שִׁיחִיזְקוּ לָהֶם לִשְׁבַח וְלַהֲפָאֵרָתָהּ. וּמַעֲמִים הֵמָּה כְּמֵד הַמְּחִיזְקִים בְּלִמּוּד וְזֶה אוֹלָם עַל הַרְבֵּב הֵמָּה אֲנָשִׁים שִׂישׁ לָהֶם מִסְמֵרַת הַפְּקוּדוֹת הַגְּדוּלוֹת, וְעַם כָּל זֹאת לֹא יַעֲשֶׂה עַל פִּיהֶם דְּבַר כְּעַסְקֵי הַסְּרִינָה וְהַצְּבֹר, וְכַאֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֵל פְּקוּדָה וְנִשְׂאֵוֹת מִה, יוֹכְרָחוּ לְשִׁמְעַע וּלְקַבֵּל נֶגֶד רַצוֹנָם מִה שִׁיגְרוּ הַפְּרוּשִׁים וְכִבְּלָא זֶה הַהֲנָאִי לֹא יִסְבֹּל אוֹתָם הַעֲסִי. (בֵּין הַמַּלְחָמָה הַיְיִדוּדִיָּה ס' ב' פ' ח')

הַצְדִּיקִים שֶׁהֵם הַחֲכָרָה הַשְּׁלִישִׁית, מוֹתֵרִים הַגְּדוּהָ מִלְּמַעְלָה וְשִׁוְיָהּ חֶלֶק לְהַיְיָ כָּל מִה שֶׁיַּעֲשֶׂה הָאָדָם כְּרַע וְעַד מוֹב, וְאוֹמְרִים שִׂישׁ חַיּוֹת נְכוּרָה לְאָדָם, לַעֲשִׂיָה כְּפִי הַחֲפִין וְהַעוֹלָה עַל רוּחוֹ; וְעוֹד כְּמַחֲשִׁימִים נִצְחִית הַנֶּפֶשׁ, וְאֵין אֲצֵלֶם עוֹשֵׂשׁ לְרִשְׁמִים כִּשְׂאֵל לֹא טוֹבָה לְצְדִיקִים אַחַר שִׁימוּהוּ... וְהַצְדִּיקִים בְּעָלֵי מִדּוֹת נְסוּת וְקִשְׁוָה אִישׁ נֶגֶד רַעְיוֹ, וּבַהוּוֹתָם כְּחֻבְרָה הֵם נֶגֶד אַחֲרֵיהֶם בְּקִישֵׁי וְהַחֲרִית כִּיאוּלָּה הֵיוּ מְבַנֵּי הַנֶּכֶר. — וְהֵנָּה כָּל זֶה מְסַבִּים מֵאֵד לְהַמּוֹכֵר עֲלֵיהֶם בְּחֻזַל בְּמִקּוּמוֹת הַרְבֵּה מִהַלְמוּד וְהַמְדוּשָׁה אֵין צוֹרֵךְ לְהַבְיִאֵם, וְאֵין לְהַעֲדִיר כּוֹה וּלְזֵל כִּי מִה שְׂדַבְרֵי מְנַבְרֹת יִמִּין הַפְּרוּשִׁים וְחִלְשוֹת הַצְדִּיקִים הוּא אִמָּה בְּחַלְלָם, רַק כְּעֶדֶךְ אֵל זִמְט וּסְמוּךְ לִזְמַנֵּי כְּשִׁימִים שְׁנָה; וְאִפְּלוֹ אוֹ עֲדִיין הֵיוּ סָן הַצְדִּיקִים לְפַעֲמִים בְּכַתְּהַרְרִין וְכַתְּהוּנָה גְּדוּלָה כְּנִשְׂנָה מְדַבְרֵי עֲצָב, וּבַנּוֹרֵעַ בְּנִירוֹר עַל הַכְּהֵנִים קִיפֵא וְעַנְנֵי, וְעַל זֶכֶן זֶה אִמְרוּ כְּמִשְׁנֵת יוֹכֵא: מִיִּבְעִינֵן אוֹהוּ שְׂלֵא יִהְיֵא צְדוּקִי (בְּמַעֲשָׂדוֹ) יִכְתּוּסְפָּאָה שֵׁם זְכָרוֹ מִשְׁעִיָּת מְסִינּוּךְ הַיְיָם וְעִשְׂיָת פְּרָה אֲדוּמָה עַל יוֹם, בִּימֵי רַבִּין יוֹחָנָן בֵּן זְכַאי מְסוּךְ לְחַרְבֵּן; וּבְכַתְּהַרְרִין (כ"ג ע"ב) זְכָרוֹ דִּין שְׂנַעֲשָׂה כְּבֵה כְּהֵן שׁוֹינְהָ, עַל פִּי מְכַתְּהַרְרִין שְׂקִירָה הַיְיִוָּה רַבֵּה שֵׁל צְדוּקִים, וְגַם זֶה מְסוּךְ לְחַרְבֵּן, וְר' אֵילִיעִזֵּר בֵּן הוֹרְקָנִים עִידְנֵן נַעֲרִ; וְנַעֲרִ עוֹר עַל הַלְּשׁוֹן כְּבֵא כְּבִרְיָהּ אֵד' נַחֵן הַנּוֹכְרָה, שְׁהָיוּ מְשַׁמְשִׁין הַצְדִּיקִים כְּכֵלֵי כְּכַף וּבְכֵלֵי הַבֵּי, לֹא הֵיחָה דְּעָתָן נִסָּה עֲלֵיהֶן, אֵלֵא שְׂאִמְרוּ צְדוּקִים: מְסוּרַת הֵיא הַכִּיד פְּרוּשִׁים שֶׁהֵם מְעַרְעֵרִין עֲצָטָן כְּעוֹלָם הוּא, וּבְעוֹלָם הַבֵּא אֵין בִּירָם כְּלוֹם. — הֵנָּה בְּמִה שְׂאִמְרָה, שְׁחָיו חָיו עוֹנָה וְהַנְּאוּת, מְסַכִּים לְדַבְרֵי יוֹסֵף, הֵיחָיו עֲשִׂירֵי הַעֵם וּבְעָלֵי הַפְּקוּדוֹת הַגְּדוּלוֹת, וְכַהֲשִׁילוֹ אֵת הַפְּרוּשִׁים לְבְּעָלֵי הַפְּלוֹסוֹפִיאָה הַשְּׂמַאֲוִי, שִׁמְעוּנו שְׂכַתְּנַדְרֵיהֶם הֵם, שְׂנַטְוֹ לְשֵׁבֶת אִפִּיקוֹרוֹס, שִׁימּוּדָה, שְׂאֵין כְּנַטְוָה לְמַעְלָה מְעוֹנָה דְּחוּשִׁי. וְשְׁחָי אֵלֶּה כְּתוּבָה הַפְּלוֹסוֹפִים, הַמְּנַגְדוֹת וּלְוֹ בְּרַעֲיוֹתָם וּבְמַעֲשֵׂי חַיֵּיהֶם, הֵן הֵנָּה הַמְּפּוֹרְכָמִית לְיוֹנִים כְּאוֹתָן הַיְיָם מְסַשׁ; אֲכַנְם הַרְבּוּר שְׂלֵא הֵיחָה דְּעָתָם נִכָּה עֲלֵיהֶם. מוֹהַר לְכַתְּרֵי לְעִדּוֹת יוֹסֵף הַנְּאֻכְתָּה כּוֹה; גַּם אֲצֵל הַיּוֹנִים וְהַרוֹמִים לֹא הֵיוּ כְּעָלֵי שֵׁבֶת אִפִּיקוֹרוֹס נְכוּסֵי רוּחַ כְּלָל, וּבְפִרְשׁ הַמְּאוֹתֵרִים שְׂבַחָם, כִּי אִם כְּעָלֵי שְׂחָן וְנֵאָן; וְאוּלַי יֵשׁ דְּרַבְרוּר הַהוּא אֵיזוֹה שְׂבוּשׁ. וְהֵנָּה מְסַנָּה וּזְיִחָה הֵיא כְּכֵאֵן, וְלֹא נִמְצְאוּ עוֹד בְּשׁוּם מְקוֹם. וְהַבְּרִיָּתָה כְּבָלֵל אֵינָה כֵּן הַכְּתוּרָצוֹת וְלֹא נִשְׁנֵיהַ בְּתִיקוֹן, כְּדָרְךְ שְׁעִשׂוֹ ר' חִיאֵי וְר' אוֹשְׁעִיא לְקַצֵּה הַבְּרִיָּהוֹת. וְלוֹהָ עִם הַנְּאֻכֵר שֶׁם כְּפִירוּשׁ שֶׁם צְדוּקִים שְׁהוּא נְגוּר כֵּן יֵשׁ אִישׁ שִׁיבְרו צְדוּק, יִתְכֵּן כְּבוֹ כֵּן שֶׁהֵם כְּעַנְשָׁם קְרָאוּ אֵת שְׂכָם צְדִיקִים. כְּהַתְּנַגְדוֹת לְשֵׁם פְּרוּשִׁים אוֹ לְשֵׁם חֲסִידִים שְׂבִירוֹר הַשְּׂבִיר, שְׁהָיוּ רֵאשִׁית שְׂקִיר לְפְרוּשִׁים, וְנִשְׁתַּנָּה הַשֵּׁם בְּשִׁבְלֵי גְּנָאִי, ע"ד שְׂאִמְרוּ בְּשִׁבּוֹת ע"ז

זיה שמה עין כל, קורין אותה עין קוץ (מיסין יג) — והנה ראוי היה לדבר ענה מכת השלישית (יוסף קרא אותה השנית) האיסוי או הנורים המתבדרים, שגם היא צמחה בכדוריו כוסן מועד זה שאט בו, ומסופר עליה הרבה ליוסף הקטן (מבוא גם ביוחסין) ולפילון, והא יירייה האלכסנדרי, ולקצת חכמי אומות קרמונים, עקבותיה נודעו גם בדברי חז"ל ברשמים ניכרים שבאו מסמנתם, דעותם ומצבתם, בתלמוד ובמדרשות. אלא להיות הקוסב שכת זו טובבת עליו, הוא חכמה אל הית, תורנית מיוחדת לפירוש מיוחד לתורה ביוחד לטמורה בדרך נסתר ומסליי (הגם שקיימו ולא הכחישו את הפשט הנגלה). והיתה ראשית המלמרים הללו גם התחלה לכת הדא לדעתו בין היהודים שבערי היונים. על כן ברגיענו ברצות השם לשער אשר יעדונו לכאור המרע התא של היהודים האלכסנדריים, נבאר שם כמו כן דברי כת האיסוי לכל כחלקותיה והולדתיה, ופה נשלים, הענין בעצרה על דבר הכתות כלם שהיו בבית שני — שלמי המוכרע מכל הנמצא כתוב עליהם, אין ראוי להכין בהם כחות נבדלות לנסרי זו סו, כדרך שנבחרה בת זקראים מקרבנו. ולא אפילו לפי המבין בכחות הדתות המאחרות, שחן קבוצי אמונת מרדים בכל סרודי עניני המעשים הדתיים המיוחדים לכל אחת מהן. אלא הענין כחות בית שני חברות בעלי דעות וקצת מתגות שונות שוים ונאחרים כנגמת עבודה אחת, על דרך הפרד קצת הדעות והמנגנים שימצא בינינו גם עתה בשנותינו. ולא מצאנו כלל שרחקו את הכתות זו מזו יותר מזה השער שבמינו עתה, ולא שמענו ר"ם שנמנעו מלישא נשים זה מזה, והיו משתתפים בעצבת המקדש וכבתי הועד, והרין, והגם כנגדו ובמחלוקת חסדי; וכיחוד המהין חרב ובלתי מלוסד, נראה שלא שת לבו הרבה לדברי מריבות הללו שבין השמות השונות בתורה ובעבודה, ומח גם במועד הטוב היה אעפ"י שנמשך חסדי אותי דעת הפרושים והנהגתם כקקסם וכשפטים התוריים כנוכר למעלה. —

ונשוב לזכרון דברי יוחנן דורקטס. המאורע שכבר הרמנו עליו, שאירע לו עם הפרושים ושעל ידו הפך לבן לשנא אותם, היה לעז של יוחסין: והה היה מעמה כוכ רגיל ונכון ביד כל סבקש תואנה וריב, ומקור נאמן לאיכות ורדיפות, ככל משך הבית השני ומן גדול אחיו, והציאו לעז על כמה ערים וסרינות ומשפחות, ביחוד א"י ובבל, כנראה בפרק עשרה יוחסין ובמשנת עריות, משפחת בית צריפה וכו', כמו שנוכר במקום אחר. ובאמת נראה סרברי המופר יוסף שוכרנו קצתם למעלה, שכבר נתקאו הפרושים בו ובגדולתו, פרם שיצאה אש השנאה בין הנשיא ורעו וכן הכת ע"י המאורע, שהיה רק הסכה הקרובה כזה. — ויש בזה הענין משנה נכון להציעה הנה והיא אחת מן המסניות ברירתה, שהיו שוני ההלכות שונין אותן בקורות ישראל ובהולדות ההכמים בצחות לשון עברי מאחר, ורוכין נאכרו והנשארות נשתכשו בפי שניהם כשהמעטו סרוד לוד, גם לא נתרצו בשיבות חכמים, גם זו שלפנינו לא הוזכרה בתלמודו (קויוין סז) כ"א באקריא בשביל בעיא בדין פריני עדות ערוה, יבא גם כה השבוש הגדול, שהיא סיחמת להבין כה שקדה להאב, ובסופה המעשה המאחר למוקדם, והנה אב"י המוכר בר"הא וו בבאן, הוא האמר באמת (בטת כ"ש ע"א): הוא ינאי הוא יוחנן, והלך עליו שם בצדק) וזה לשונה ובאורה: תניא מעשה בינאי המלך שהלך לנהלות שכמדבר (והוא חילת שכמדבר והוא הסביל לחולתא של אנמוכיא המוכר לחז"ל, והכל נקרא ביוני: העלעזריא)

שערי חרשים לבקרים

ובכש ים ששים כרבים; ובחורוהו היה שבת שמחה גדולה. וקרא לכל חבטי ישראל אמר להם: אבותינו (עולי הגולה) היו אוכלים מלוחים (מלשון הקטמנים מלוח) בזמן שהיו עמוקים בבנין בית המקדש. אף אנו נאכל מלוחים ובר לאבותינו. והעלו מלוחים על שלחנות של זהב ואבן. היה שם אחר, איש לך, לב רע ובלעל, אלקור בן פוערא שבו (לפי דברי יוסף היה סבת הצדוקים, ואוהבו של הנשיא; ובשמו יונה). ויאמר אלקור בן פוערא לינאי המלך: ינאי המלך. לבם של פרושים עליך, ומה אעשה? (לידע שכן הוא ז'): הקם להם בעיני שבין עיניך (תשביע אותם שיגלו את לבם) (הן ציין הקדש על מצחך ויעמדו על רגליהם, לפי שהים כתיב בו ויגלו את לבם. רש"י), הקים להם בעיני שבין עיני. היה שם וקן אחר, ויהודה בן גירי שמי, ויאמר יהודה בן גירי לינאי המלך: ינאי המלך רב לך כהר מלכות, הנח כהר כדונה לזרעו של אהרן (הכשרים); שהיו אומרים אמו נשנית במדיעים. ויבוקש הרבר ולא נמצא (וזה הוספת המסנה, ספר שכבר אמרו הלעו על אמו נשנית כהר המוריעין, הנורע לקרית מלרת החשמינאים, וראשית המירדת כיונים, וזרע השבות חלל ויפול לכהונה, והיסיפו עוד שלא נמצא הלעו אמה אחר הבקשת) וברלו חבטי ישראל בזעם (בזעם שבזעם המלך עליהם רש"י). ויאמר אלקור בן פוערא לינאי המלך: הרוים שבישראל כך היא דינו, אמה מלך וכהן גדול כך היא דינך? (כך היא דינו לסבל הרפתו, כך היא דינך לסבל חרפתך רש"י) (ובדברי יוסף כבואר, שעל שאלת הירקנים לא דנו את המחרף רק לעונש מלקות). ומה אעשה? אם אהרש מעשה לעצתי רומם. יהורה מה הוא עליה? (שכרם המסות לבארה) הרי ברוכה ומינתה בקין ווית, כל הרוצה ללכוד יבוא וילמדו (באין צורך לקבלה ועל דעת הצדוקים). סיד והוצין הרעה ע"י אלקור בן פוערא (מלשון ויצן ציץ, וגם מלשון זה נשבעי שהיתה השנאה הרועה במסון מקדם לבן). ויהרגו כל חבטי ישראל (פה נקשר מעשה אכזריותו של ינאי שעור יוסף), ויהיה העולם שמש עד שבא שמעון בן שטח (בסוף ימי ינאי). והחזיר את התורה ליושנה והשפיל נאות הצדוקים וזרועם, במנהדרין וכמו שיבוא). עד הנה דברי הכרייאה, ועם זה המקרה הרע, הנה הימים לישראל ימי טיבה, וחירות משעבוד נבר, ויוחנן הירקנים אביון של ישראל, סגן וסחמה להם בכל היוקן הרווי ומדיני. וכאמרת טיבכת כפי הבל. שרתי שנו הקנותיו בהלכות וכאו במשנה פעמים, וגם מלשון התפוש לחבטי הפרושים ניוכום עם הצדוקים בזמן מאחר היכה סוכנו (אחר הנורה שיהיו ספרי הקדש כמטאין את הדיים), שהשיבו להם (כוף סס' דים), שהלא גם הצדוקים ירו שעצבות חסור מהורים, ועצמית יוחנן כהן גדול מסאים, ולפי חבתן היא מסאתן. נראה שהיה נכבד כשהו בעיני עמי הכרת, ויוסף הכהן אומר עליו שזכה לטלחה כתריום: המשילה, והכהונה, והנבואה (כוננת רוח'ק), לפי שבצורה סן הקדש שבו לעם, נצווה בניו נגד אנטימונס קיצוקנים (זה מספר ג"כ בתוספתא דמכות), וצפה ע"י שני בניו ארסמבולוס ואנטימונס שלא יאריכו ימים, יהיה כן. ועל פי הדברים האלו נשפוט נאמר, ועם כל האבה הכבוד המפורסם עליו כדברי יוסף ובכרייאה שהזכירו ובמקומות הרבה וילתה מהש"ס, שעוב בסוף ימי את הפרושים רבות, והציק לחבטים ראשי עדהם, נראה מאד, שחזר בו סיד בזמן קצר, ביחוד סן המציקור והרדיפות, ויהי עושה הסר וכשפט לכל עמי כשהו. — ומה שחזיק השעיהנו הוא שלרבי הבל לא היה המאורע הנכבד כ"א בבית יסו, ולפי הנראה ברור מתוך

כפורי אגרות השונות ומעורבות, יהושע בן פרחיה שהיה בודאי ראש המורים בבית דיעזר הראשון שבירושלים בימי יוחנן, הוא הבורח לאלכסנדריא, וזכר (ירושלמי סנהדרין פרק ו' הלכה ו') שאחר שכתבו מירושלים לאלכסנדריא בזה הלשון: בעלי שרתי בעונך, ואני אשב שוממה הבין שיש שלום ושב לשם. ובהבית היה זה ערוין בתוי יוחנן הורקנוס, לפי שאלכסנדר ינאי לא השלים לעצו ולתכמים כ"א במסך ימי סמשלתו ע"י שמעון בן שטח, שהיה ראש העיר כופנו וזר שני להושע בן פרחיה וכמו שיבוא. והראיה הגדולה עדות הכופר יוסף, שאומרי בכבוד על יוחנן, שעשה שלום והשבית כל מחלוקתה ונפטר בשלום ובסנתחה, וזה אחר ששימש בכהונה גדולה ובנשיאות על העם. ל"ט שנה, ולתוספת אחר סבוון יותר ל"א שנה, בשנת סאתים וששה ליונים, קע"ד שנה לפני התרבו.

אחר כך נמשך עוד זמן כארבעים שנה להפארת העם במדינית, בערך אל עמי הארצות שבניהם מסביב. אולם מושלים טובים ובזיכום, חרלו ופטר עם מות יוחנן הורקנוס מבית חשמונאי, וקפו תחתם בבית ההוא זרע אנשים רעים אכזורים. תנול הקרב וקחת נקם מאויביהם הקשו את לבנם, ויהיו אנשי רמים כמורים חסיד בשנניהם, ומבטקים באשר ימצאו מלחמת חנם, והמלחמה כדרכה מתהפכת בתהלוכותיה (ביחוד כשהיא ללא הברח), פעם לנצחון — ופעם לנפילה. ועל כן בהאנח העם מצרותיו, ובהרגו: גם ע"י קנאת הבהות שעשהה את שלה, הנה המושלים ובטבעם העז, מרדו לשפוך דם, ונהפכו לאויבים גם לאנשי עמם שבתרו באותם ובמסגרתם לרצונם. — ועל כן ברוח נכאה ובקוצר מליץ השמעה אוניט דברי הגדולה המוסיפת היא, שלא היה עוד כבתולה אור כקר ותום צח, כ"א להפ שסם בערה אחר הצדדים, עד כי קל מדרה נפח הצללים והגיע ימי האפל, ושבו העם בנקל ללדים.

אחר זה עמר יהודה ארססו כלום בנו של יוחנן הורקנוס שנה אחת בלבד, והוא הראשון שלא הספיקה לו הכהונה ונשיאות נגיד על עם שוקם עובד אורטו, וייבקש לו גם המלוכה. ואחר אשר שם את אחיו ואת אמו בבית הכלא ספחד מחלוקתם, שם כתר מלכות בראשו, וככה שב מלכות לישראל בשנת ר"ז ליונים. והוכיז כאן יוסף הכהן הכופר, שסעת שהופר מלכות מישראל עם צדקיה המלך האחרון בבית הראשון, עד שחזרה ע"י זה ארססובלוס, עברו ארבע מאות שמונים ואחת שנה ושלושה חדשים. אולם להיות החזרה של מלכות ההוא לכהנים, לא לזרע חזק בתקות ישראל הקרטנה, לא מצא הדבר חן בעיניהם, והרגישו היטב שאין בזה רצון השם. ושלא ישפוך להם פמשא מלך ושריו בממלכה קמנה בכמותה (וכל כבושי חשמונאים לעולם לא היו באותים כ"א לשעתן) שום תועלת וטובה אסתיה, כי אנה ותחרות סקרוב ומרחיק. ומהו הפעם לא מצאנו שום שמחה בעם והסון חזק רשום אצל מארע זה. — ארססובלוס נלהם עם י"ט, אחר שמשב הערביאים, וכאשר פגעהו חולי, עוב המלחמה בירי אנמינטס אחיו, הוא לבדו האח תארוכו לו, והוא שנצח ונמל עליהם, אם לעווב משכנתם, או לשוב לרת היהודים, כדרך שעשה הורקנוס אביו נגד ארזם, ויעשו כן גם עם ישר, ונטולו ונשמעו בניו גם המה. וכשוב אנמינטס אל אחיו המלך הגולה הרט נקי בהסתה מלשינים, ולאחר שנחם סכעשור, סת בתולאוו ובמבאוב על זרעו, והגפלאו שהיו פני ה' בעושי רע, כל המושלים האכזורים מבית חשמונאי ובית הורדוס שאחריו, שלא מסקת

מבתיהם לעולם קנאה והתירות ילשון שלישיה, שהרנה בהם וכלהם, כמו ששכלת חרב נקמתם שימניהם כחזון לביהם. — כאשר כת איסטובלוס הציאה שלמינין אשתו את אחיו כסית בלאם, ויסלך ויבזק אל כס נדר ינאי בן הורקנס, שהיה שגוא לאביו מילדותו, ואסרו עליו בנמרא (בזמנו של ינאי רשע מעקרו, והתחיל בזה שהרג את אחיו האחר, ולשני נתן הכנסה למחיתו, וישב שקם בתוך העם. ינאי היה גבור חיל ועשה שלחמות לרוב בסכות מתרפכות, פעם הכניע את אויביו ופעם גנף לפניהם ככה רבה, ונפלו על ידו מישראל אלפים ורבותא. ולהיות רובי שלחמותיו לא להגן בעד עמו, כי אם ספאת לו נפשו וחפץ להגדיל שמו, שסחו העם על כפלתו כאשר גנף לפני אויביו, הגם שהגוק העקריי היה להם לברם. ועוד להיותו נספך גם הוא ובנליו אחר שמה הצדוקים, הנה שסמטו הפרושים, ובעבור זה, ויותר עבור כעשי אכזריותו, השנאוהו להעם שהיה כרוך אחריהם ושומע להם כנוכר, ופעם אחת כחג הסכות כשהיה עומד וסקריב על הסוכה, רגמטו העם באריותו גם קראו אחריו בן השכניה, בגרופי הפרוש הורקנס אביו, וידם המלך ידו בחמתו ויאמר: חרב! וסוד נפלו חיל שומרי ראשו על העם ויכו בהם סבה רבה משהת אלפים איש, ועל זאת סדרו בו העם ותהי הסלחמה בארץ פניהם ארוכה כשש שנים רצופות, עד כי נפלו כשלחמה זו המסכלת בלאם כחשיים אלף איש מישראל. והגם שקרא אליהם לשלום איזה פעמים, כאנו העם וענו שרק בסותו תרף הכשטמה נגדו, ועיד קרשו עליו אויבים כמחזן כרוח איבהם ונקמםם. ולאחר שנצח לבסוף, יתר המורדים והקצרים עליו נט לעיר בצורה, ויצר ינאי עליה וילכדה, ובשובו לירושלים ויעש סתה לפלנשו וכל איהבו כבר נרחב, וכמוב לבם נקם האכזר מארבו נקמה שלא נסמע דונמתה בין הערצים חזרת האכזרים, ויצו לקחת שסונה מאות פרושים בן הנשבים במצד, ולעלב אותם על צליבות שהי וערב, וכפרם צאת נפשם שרם לעיניהם גם נשיהם ובניהם, ואו הוא שנת רכ"ה לשכרית, כשמתה אלפים סמטלות והעם ומנדולי הפרושים כרוח מן הארץ, והובם אללכנדריא של מצרים, ולא שבו עד אחר סות הסלך. ובין הטרורים שסעון בן שפח אחי אשתו, ראש הברדים באחד הערים השנים, אבן כטראה שב עיד כתיי הסלך. ויה כי כשקום הארץ סעם כפרהו הגדול, ופנה אל שלחמותיו סמחזן, הנה הצליח מן העת ההיא ומעלה, וביתוד סמנת רבים עד רליא כבש ערים הרבת כחולתה של סוריא, שהיתה סלכות זו, הקיפה סלפנים כמחבר, הילכת ודלה כימים ההם, עד אבדה בידי הרוכים. או נכנעו העם בלבם לינאי וקבלוהו ככבוד בשובו, ותשבת המהלוקת עליו. וזו היה הסעשה הטובכר בנמרא (בזמנו של ינאי) שרכו עליו שסען בן שסח בדרוח סכום בפני עצמה. גם המעשה סעבר הסלך ינאי שורג את הנפש הסוכר כנמרא (סנהזרו יוש עיא), שהיה הסכה שקבעו כשביל שלום וכבוד הסלכות הלכה חרשה: כיד לא דן ולא הנין אינו, ולא סעיד ולא סעירין טו, נראה כירד שהיה באחרית ימי ינאי, כאשר כבר השלים את העם. — בשנת רל"ד הלך ינאי, והיא צר על סבצר רגב סענכר הירקן, ובהרטיבו כי קרבה ערו, ספר את הסלכות ביה אל כס נדר רא אשתו (העקראת בני הכסיתו סלציון גם שלסעה), והבך לפטו עד נפשה ועל בניה, כי פדת מנקמת הפרושים והעם. והוא נחמה ויעץ אותה שהעלים את סותו, עד כי הגו ירה על הסבצר ללכדו, אחר הביא לירושלים ותשתדל לקנית לה לב הפרושים,

והמסור להם את גויה מלכם המת, והוא היודע ברכי טובם וחיבתם, כי יקבצו בכבוד ולא יעשו בו שפמי נקם. וחז"ל זכרו, שאמר לה או המסור המלכם, אל החוראי מן הפרושים, ולא ספי שאינם פרושים, אלא מן הצנועים שזומין לפרושים שמעשיהם כמעשה ומרי ובקשין שבר כפינתם", וכן נראה מהלכות חיוו, שבמקום שלא נבדה עליו חמת נפשו, היה חכם יודע להצוה ולמשיך לב, עד כי הפה לכב קלעאמפרה מלכת מצרים ושלחה אליו, בעת הצר לו, חיל צבאה לעור, תחת הנהגת שני שרי צבאותיה חגינה וחלקיה יהודים אלכסנדרים. ויסת אלכסנדר ינאי אחרי מלכו כ"ז שנים, והמלכה שמעה לעצתו, וחמלוך והצוה את הורקטס בנה הנחיל לכהן גדול התת אביו, וארסמבולוס בנה השני עסק ברכי מלכות, וההנהגה תחת ידה, ושמעון בן שמח אחיה כבר היה בעת ההיא ראש בית הועד הגדול, ובהכין לה אוצר ונשק, ובשכור לה חיל נכרים, שקדה המלכה גם לשוכת הארץ מבחיץ, לשמרה מכל איוב ולוחם. והנה היתה השעה מצלחת, להעלות ארוכה לפצעי העם והמדינה, ולחשיב שבותם כקדם בימי הורקטס, לולא שכבר פשה הנגע של שנאת הברטה ופירוד הלבבות בעוסק לב האומה, ונבר על כל צרי, והחזיל מרמא שלם זקיום. וזה לפי כאשר הריבו עתה הפרושים קרן, החלו מצדם גם הם לנקום נקם באויביהם, והראשון ששלחו בו יד היה ריוננים ריע המלך ינאי, ונאמר עליו שהוא היה ביועציו בהריגת שמונה מאות הפרושים ואחרי הוסטו עוד איזה מן הצדוקים שונאיהם; ויהי כל צדוקי וכל אוהב מקדם לינאי פחדו ולא האמינו בחייהם, עד כי נועצו ויהי דבריהם עם ארסמבולוס, וישימוהו לראש בעדם, וכא' הוא וכל ראשי הצדוקים אל המלכה ויהחנטו אליה בהכנעה, שהיא היוצרת איך בכל לבם עברו את בעלה ואת בית החשמונאים נבר כל ששונאיהם, וכי רק בשביל זה הגם נמסרים עתה כצאן לשבח ביד אויביהם. והוסיפו עוד שהם, הצדוקים, היו תמיד לפחד ולמחתה לצורריהם הפרושים, ולכן גם עתה אין חפצם לבקש על נפשם מהם, ולא יוכרחו לעולם לזה, וכי יש בידם לעונב את הארץ וללכת אל מלך הערבים שיאספם בכבוד אליו. אולם איככה יוכלו ויראו ברעה אשר תמצא את המלכה, כי תדי למרסם בכף הפרושים ושפחת עולם לרצונם, ואוהביה מקדם יהיו נוספים על שונאיה שמכוחן. ותהי בקשתם כי יותן בידם מערי הבעזורה שכארץ, וישמרום גם ישבו בהם בשוחים על נפשם. ויהי כי הציקו לה (ובנה היה בעוורם), והאות להם המלכה, ויהיו ערי ומגרלי המבצר ביד הצדוקים ואוהבי ינאי, ושאר הפקודות בירושלים ובמדינה היתה משמרתם ביד הפרושים, וככה עב"ם זמן איזה שנים שבה הארץ למנוחה, וממזההה מעמ גם משמואותיה, וכל מיני השתהה שנכרו בה בימי ינאי השבבים. יהי גם שלום ושוכע גדול כל ימי ממשלת אלכסנדרה, הכל פרי הבוננות והעצה הטובה הנזכרת, בערך אל המעוה לא יוכל לתקן הוצא; שכהיות שלא עובת המלכה לנמרי נכורי אנשי חיל היותר נאמנים לה ולביתה, לא סר אימתה למלשל על שכניה היונים המאריים הרעים, גם לא היתה נחונה כל כך ביד הפרושים למשל כרצונם גם במדינה, הגם שברכי רת ואמונה נפתה בכל לבת אחרי הפרושים ועשתה כל חפציה על פיהם.

בשנת התשיעית למלוכה, בחלוה המלכה את חליה אשר חמת בו, עוב ארסמבולוס את העיר בטר, וילך אל הצדוקים אוהביו שומרי המצודה, ויקבלו אותו בכבוד, ויקראו עליו מלך ביהודה; ולמקצת ימים היו ברשותו עשרים ושתים

קריות מבצר וחיל גדול, אותן אשר לא הוטב בעיניהם כמשלת הפריזיים, והמלכה סיד כשמעה, כי עזב ארסטובלוס את העיר הבינה בחשבה, ונתנה את אשרו ואת בניו במשטר במגדל בארץ נגיף, לבעבור יהיה לירבוק לחיי הורקנוס בנה הגדול ולחיי שאר אהוביה; אולם כבוא אליה ראשי הפרושים לקבל עצמה עור, לא שהה לכה, באמרה כי כבוד הליה ואבר נחה; והאמר עור אליהם, הנה יד העם אהבם, ועמכם הורקנוס בני, ואיצר המלכות, וחיל צבא הנמרים שבעבודתי, עשו זגרתו ככל אלה כמיב וכישר בעיניכם, והטת אלכסנדרה בשנת רס"ג ליונים, קלו שנה קודם שנחרב הבית. — וזוה חלף ועבר פעם שנת רס"ד סו"ד ע"ז והפארת לאוסה, וזה גם במקום שדש הוות הרחמי לאומה ביהודה והיושבים כמו שפארנו, גם כסאר נלויה ישראל וביהוד בעני הוונם ופלטות הייטי מה שיסופר בחניענו לדרניהם ומעידה הכמתם. ונסתך הסיעד הנבחר הזה כמו שכבר הרמנו, מתחלת צור הסקרונום לאסיאה עד יום שהחלו בית השמונאי, שני בני אלכסנדר נגאי, לצעור איש נגד ארזו, וזמנו ביור שהוא סאתים וששים שנה.

ויבאו עתה בקיצר דברי סו"ד ירידה פעם ישניה, סו"ד קשה של יודיה פלאים, לזיון כמעט שריר, והרתה כל קשר זמני וזהני גם בארץ הקרש גם בשאר הגלות שבמלכות הרומים, וכמו שזכרו הרבנים לפנינו במקיבותם. ונסתך סו"ד מות אלכסנדרה ובא עד קצו ככתבו ביתר וכלוה המרידה נגד אדרייניס קיסר רומי, ובא גורת שר של רומים.

והנה מתחלה אמר הורקנוס לסלוך, ולשבת על כסא אמו, כי דיא הנבחר ואלזי יאהה. אולם בהיותו כמבוע חלוש הלב ואיש כנחה, פחד העם שאין לכבוש ולהשיג עליו במחלוקת אחיו, שהיה עז ואמיץ לב כגנברים הצדוקים אשר עמו. ולזה סיד כשהגיע דבר המחלוקת למלחמה ערובה אצל יוחי, עזבו רבים את הורקנוס ופנו לארסטובלוס. והורקנוס כיר להשלים את אחיו ולמסר בידו גם את המלוכה, גם את הכתרונה גדולה, והוא ישב בירושלים בבית אשר הר בו ארסטובלוס לפניו, באין חלק כמסעלה ובעבודה. והעם בתקית למנחה שבח ביה, כי לעיניהם נשבעו האחים על הברית אשר כרתה. — אטנם לא היו ימים כעטים, ואנטיפטר ארד פאוהביו ושירי ביתו, איש חכם ונבחר חיל, ומרע האדומים המתיהדים בימי הורקנוס, דבר כל הימים באוני הורקנוס נפתה וחלוש לב, שארסטובלוס עודנו ארזו ומבקש נפשו, ושלא יחשוב כמאו נכון ומסלכתו מחוקת כל הימים אשר הורקנוס חי. וזיה פתחו, גם יכול לו לצאת בירושלים, ולבוא אתו אל סלע כרביה הקרובה, עירו של הרת סלך לערביים, בכדי לשבת שם בשלום ובמחה. אולם צעת לנו היתה, לפתוח גם המלך הדיא להלחם ביהודה, ולהשיב את הורקנוס אל מלכותו. והגבול ירע שיקל לו באתרונה להטות לזה גם לכך הורקנוס, וכי בראותו שיש מקום ותחלה, לשוב סלך בעור חיל הערביאים, ובעור הפרושים ורבים מהעם שלא יש בעיניהם חסם ארסטובלוס, וינחם על בריתו, ויעטר על שבעות; וכן היה, שגם הורקנוס בקש סאת הרת על ככה, ונדר כי נבטלו ישיב לו שתיים עשרה ערי פריז, שלקח ינאי אביו בחרכו סאת שבמי הערביים. — ויצא הרת סלך ערב בחיל חמשים אלף ובא לפני ירושלים בחרף של שנת רס"ז, אחרי הכותו את ארסטובלוס, ואחרי אשר נפצו חילו כעליו, והעם נסה אחרי הורקנוס. יארסטובלוס יעמו רוב הכהנים שרתיו הפקדו שגם אל הר הבית שוה צעור סכבר, ויחוקוה עתה יותר

וישבו שם. ויגע החדש הראשון הוא ניסן, והיה המכונה גדולה, כי לא יכלו העם והבאים לרוב סבל נלוות ישראל, לחונ את הג הפכה כמשמש, בקרה רג וספחית לעם, שלא אירע כמוהו עכ"פ מוזן מאה שנה וזן השטר. וסיפר יוסף הכהן, שרבים מן העם וגדוליו הלכו אז למצרים, בכדי לחונ שם את הג המצות במנוחה. וקרב סוד שקצתם ואולי רובם הקריבו גם את הפסח במקדש חנינו אשר שם. — בימי המצור שהוא הרנו העם הצרים על המקדש, לערות האופר יוסף הכהן את הצדק חוני המעל, המוכר לבעל הנסים גם לחול (מענית פ' ג) במשניותיהן, שנענת גם על עצרת נשמים, גם על ריבם כפעם אחת בימי שמעון בן שמש, שהוכיחו על זה באהבה, וזה דבר הריגתו, העם שהיו עם הורקטום סכחון, וצרים על הר הבית, בקשו מאת חוני שיקלל לאוהב שבפנים במקדש, ארסמבולוס וסיעתו, ושיבקש את השם שיסמרו בידם, והיו כי הציקו לו על כך וישא הצדיק את כפיו השמימה ויאמר: רבון העולמים הללו העומדים עלי עפק הם, והללו שבמצור כהני קדש הם, יהי רצון לפניך שלא תשמע בקול שניהם בקנאתם אלה נגד אלה. ככלות להתפלל כואח, ותהי נפש העם טיה עליו ויסקלוהו כרגע. — ועוד זאת סיפר יוסף מן המצור הזה, והוא הנודע הרבה גם כפי חכמינו שוני ההלכות (יעוין סימן י"א). שבהיות שחירו לכהנים צאן ובקר לסובח לצורך מוספי התג ושלמי חגיגתו, שלא מאת הצרים כהמות נגד השלומי כסף כל כסה שיחפצו. ויבקשו אלף דרכמנים ויחירו הכהנים וישלחו את הכסף, וכאשר קבלוהו חללו דבורם, ולא רצו למסור להם הבהמות, ויקצפו הכהנים סאר, ויקללו בחמתם את העם קללה נמרצת על דבר התועבה הנבלה הזאת, ויהי רעב בארץ על זאת, כל אלה דברי יוסף סחבורו הגדול על קדמוניותו. והנה אנו עומדין עתה אך בדר ראשון לירידה, וכבר נוכל לעמוד על דרכו על פי שנים ספורים הזכורים, ועוד נשוב נראה תועלת גדולה מאלה בדרות הסמוכים ועד החרבן, גם בעם ככללו גם בצטורים ובפרטים סמנו. — ועם היות הצדוקים סתמעמין והולכין בדרות אלו ושבים לאין סבלי כח, וכמעט כל העם יחד שוסרים התרה והסעות, וגודרים בהם על הרוב לכל הגזרה והתרחקות שרבו בעתים ההם; הנה עם זאת כאשר נגע הדבר אל הלב ברבר נאווה וסחין, דבר קנאה וחרורה, דבר נקמה והתגבורה על הולת, עוזב דרכי נעם ונתיבות שלום של התורה, והגיע הדבר עד כי חלפו חק סיני, הפרו ברית חורב. הוא הדבר אשר דברנו שעוד בהחל סועד זה כבר נשתת השרש, והלב ככללו שב בלתי סודר, וכי על כן אתה רוח האוסה חטובה מקדם, סוכשרת לחיות ישי עפר נלות בכל, ונכונה לקבץ נדחים ולקשד נפרדים אף מקצוי ארץ; היא אשר שבה עתה לרוח בער, כנתקת כל קשר אוהה, וספרדה בין אחים דבקים וישיבים יחד. אך נשוב להספיר על פי סדרו, ואין להקדים הפאחד בפורעניות, כדרכי חכמינו.

בעת ההיא נצחו עם רומי את גדולי מלכי צפון האסיאה, היגרון מלך אֶי־סיניא, ומתרת מלך פונטוס, וירדו עד לסודיא שנהיתה אז פתוחה לנמרי לפניהם. וארסמבולוס סדר ושלח מן המצור שחד לשרי צבא רומי הבאים ראשונה לרסשק, ומסחרם סרו הצרים מעליו ועוד הכה בעדביים שונאיו סבה רכה; אולם ככח פוספיוס השר הגדול לרסשק, ונאספו שמה שנים עשר מלכים ונשיאים סכביב לכבד ולהכנע לפני לוכד האסיאה, באו בתוכם האחים גם שניהם, לזון לפניו על דבר הבלוכה. ותהי צעקה הורקטום, על פי אנטיפטר אוהבו, על חסם אחיו, ועל גולל

מרדו את המלוכה שאליו יאתה. וארסמבולוס השיב שהירוקנים מחלה לו, יינכר על
 שבעותו, ועוד שלהיות זורקטס חסר עצה ונבונה להנהיגה, הסיווהו העם, וביסרה
 זו שבה אליו גדולה אביו ברין. — סלבר אלה המריבים שהעמידו להם גם שניהם
 קדים ופרקליטין, ההראש עתה צד חרש שלישי בקצת קצי העם, שבאו גם המכה
 לפני כם ששפט פוספיוס במענה, שמיסים קדומים הנהגתם היתה רק לכד על יד
 הכתן הראש סכהני אלהים שאליו הנוגן עבורתם, והנהיגום הבהנים התם בשלום
 ובסעוטה, ובעשויה ששפט וצדקה לכל עמם. והאחים האלה כמו אבותם, הגם שהם
 מסמפחה הנינם, בקשו להם אף המלוכה לא כצדק ולא כחורה, להבנינו יבכשו
 את התם לעבדים. ועל כן הם מהתננים אל השר כי יסיר את המלוכה גם משניהם. —
 והנה הרומי גם כי נסה בלבו סיד אחרי תורקטוס לחולשתו, ובדעתו כי עמו התי
 כסשלת רומי והעללה יותר נכון ובסוח מאשר תהי עם ארסמבולוס וורעו בעלי
 נבודה ומעשים, או אף אם יותן ההנהגה ביד העם; עם זאת חכה את כלם כרבידים,
 ועד כי כבש כל סכביב, ועד שהגיעו בידו כמה ארסמבולוס כל ערי יהודה
 הכעורות. וכאשר הקריב מחנתו לבא ירושלים, וארסמבולוס יצא לקראתו עוד הפעם
 לבקש סלפניו, כי יחזיק הממלכה בידו, ואשר להת לו סך רב, עכברו אצלו, ושלח
 סקצה שריו אל העיר בשביל הבקף. אולם העם סנרו השערים ולא הניחום לבא.
 ויקצוף פוספיוס ויאמור את ארסמבולוס, ועל העיר מהר לצור וללכדה, ובזהות העם
 נרון ונחלק, קצתם שאחרי תורקטוס אסרו, לפחות העיר לפני הרומיים ולכודי כל
 העולם כלו. והקצת אשר אחרי ארסמבולוס אבדו להלחם, לא עצרו אלה כח להויתם
 המועט, ויברחו גם הפעם אל הר הבית וישברו את הגשר, ומעבר השני פתח העם
 השערים לרומיים, ונתחברו עמם בשביל מצור הסקרש. ולאחר שעשו עליו לכל
 ספספי הקרב מצור כמו שלשה חדשים, לכדוהו כפי רשימת סופרים, ביים צום
 גדול (הקרוב שהוא ייה"ג) שנת רמיש לשמרות קליא לפני העיבה האחרון ע"י הרומי
 סומס. — וסופר יוסף בבסשך ימי מצור זה לא שבהה העיבה כמקדש וכן סכה
 ונסכים דבר יום כיומו, ויגנס בעת הלבידה שהיה הדרג רב, ונפלו המונים המינים,
 גם בידו הרומיים גם בידו אחיהם סיעת תורקטוס. אנשי המספר והבהנים לא עובו
 את סוקסס העבדות היום, והם רואים אחיהם טפלים, ויודעים הגם הוינו לטבח,
 ולא תרלו מעבורתם, עד שהשתוכס פוספיוס ותחיה מהם רבים שנתשו חיים, ורק
 נחלי סיעת ארסמבולוס הסיה כבטר, ובתוכם את אביסלום בנ של יוחנן תורקטוס,
 חותן ארסמבולוס שהארך ימים עד לואת. וראוי להזכיר עוד המספר כאת סופרי
 קרות הנוגן הרוא, שכאשר ראה פוספיוס, כי רק לכד בהנישו אל הדר להלחם,
 לחסו העצורים כעל החומה גם בשבת ויום קדש, ועסרו על נפשם בבטרה סינים,
 ובזולה זה נתו לנמיס יומים המקדשים, ולא היו לשטן לו לכל רב המצור כאשר
 בימי החול, וענין עמו לבו שלא לעשות מלחמה באותן ימי קדש, ואך לסגור ביום
 מעשי המצור סכחין, כסלאות החפירות עפר, ובכרות עצים ובכנות סנרליים,
 ובהצוב עליהם כלי ספן ובסחית באין שטן ובועי. וכבר עוד ושושו מה סמהר לו
 לכידת הסקרש מרם בא יטה החרף, שהיה סכחיתו לעובד המצור, והנה כפי המספר
 סמפורים שונים פה אחד, נכנס פוספיוס כשעת הלבידה אל הויכב וכו ועד קרש
 הקרשים, ועם זאת לא העיו לשלוח יד באוצרות בית ה' ובכלי הקדש. ועוד צוה
 ביום הסחרת לנקות את הדר מן הדרונים שהיו כסנים עבר אלה, ולפתר את הבית

הולצות מכל הלאה ופוסא, ולהשיב העבודה על כנה. אולם בארץ טרה התיק הדין הוא שקבלות עליהם האחים ייעש בה כרצונם. את הערים אשר לכר וביא אביהם בחילתה של טרויא, הוא פוספיוס השיבן לטרויא. שעשאת כולה למחזו רומי, ויפקד עליה את סקווירוס אחד משרי צבאיו. תוסת ירושלים חרס, ואת הורקטוס שם לכתן ונשיא העם אך לא בשם מלכות. ואת ארסמבולוס ובניו הליך עם לחסי להתקלם בם. גם כסף הרבה לקח הוא ושירי צבאיו מחדקטוס, מלכו נפן והב שנתן לו ארסמבולוס מתחלה, שהיה מתנת אלכסנדר ינאי עומד בדיכול הקדש, והעמידו הלוכר בכל שאר ארות נצדענתיו בהיכל רומי. — ככה הביאה אומתו ביצועה את צוארה בעל הרומים. והתת אשר ראשוני בית חסמנאי, וינתן ושסען אחיו ויותן הורקטוס בנו, כרתו ברית את רומי לפעמים שונים כאזהבים שוים במעלה, כברי להתחוק כאחד ולעמד נגד רשעת ומזוקת מלכי טרויא והזונים שבוערים. ונמנאים איזה כתבי אסנה כזה ברהי (לחסמנאי ואצל יוסף הלך), וזו אחרונה עברים לחסי, ונכנעים באמת מעת ההיא של פוספיוס ואלך תחת יד הרומיים. והנציבים שהקיפו להם כטרויא. ויפה המליץ רשי"ל על זה המקרה הרע את הכתוב, "לא ידעתי נפשי שמהני סיכונה עמי גריב" בלשוננו הנעים: "בנסת ישראל, טראונג לא ידעתי להודר מן החמא, שאעמד בכבדי ובגדלתי, ובנשלתי בשונת הנגם, ובמזלוקת שגברה במלכי בית חסמנאי הורקטוס וארסמבולוס, עד שחיה מביא, אתה מהם את מלכות רומי, וקבל מידו המלוכה, ונעשה לו עבר, ומאו נפשי שמתני, להיות מרכבת להדיכוי עלי גריבות שאר אומות".

הרגה עברו מנקודת זמן זה — רמ"ש — עוד שלש ועשרים שנה תחת כוונת ונשיאות הורקטוס, והתנגדה המדינית היתה באמת ביד איש החיל אנטימפר, שנתבגנה. מרומי בשם יקר אפוסורוס המדינה, והוא שם את בניו לשקדים בחלקיה. לכל אחד מלכו. ובימים ההם ראשי בתי העזר השנים שמעיה ואבסליון צדיקים וענוי לב משפחת טרים. ובגריאה ברור מן המסלים המרגלים כבידם שבמשנת אבות וסן סטר שבא בגמרא (וישא ע"א ע"ב), היו מאמי השרדה חדמי שלום, ולא בקשו ידם כעסקי המדינה. ויותר מזה שהיו נותרים בלשונם נגד צעירי הלטידיים, שלבם הם והסונג חוק, ועבר על דעתם הבלתי מבושלת כל צרכה, ומשה אולם לקנאה ולכל הפרזה על המדה הנכונה. וכל אלו המדות הם הפוך הדעשה מקצת מי שקיפו להם ומי שבאו אחריהם. — ולפיכך כבר היתה גם עת הארץ שבה עכ"פ למטחה וקצת טובה בעבודתה, לולא ציץ סמח הרשע והערטוב באוהו הזמן בכל סמשלת רומי, ופרדו כיחוד הרעות בארץ הקדש שחיתה עלולה מכבר לכל מהפכה והשתתה; סדד אחד היו ארסמבולוס ובניו אלכסנדר ואנטיגנוס גבורים מרי נפש, שלא פסקו מהרעיש את הארץ סך כל השנים הללו ומלהתייבה לעצמים שונים. פעם ברזו סמאטרס טרומי, ופעם חופשו שנים ושבו לארץ כעוד הצר הגובר טרומי בתהומך שם המשרה מוסן אל זמן קרוב. בראשונה ע"י נצחון יליוס קיסר על פוספיוס. אחר נצחון יליוס והתגברו טרויחו ולקחו הממשלה בפורה, ולבסוף נשתנה המסמר עוד ע"י נצחון אנטיגנוס ואנטוסוס נגד שרי הצבא המרצחים הנוכרים, כנודע כל וזה בקורות רומי ובספרי קורותיו לזמן התא. ויסדר שני היו הרומים בעצמם בעזכרנו, וכל שר צבא או נציב שבא מרומי לטרויא, הציץ לעם במסים כברים שהמיל עליהם לא בחיוב דרך ובשים סדר, כי אם כעוסק

וכתואנה, יעדין היתה יהודה עמ"פ למראה עין בת חורין וסריגה בפני עצמה כעלה ברית רומי. והנם שלפעמים הסירו וקני רומי את הנציב והענישוהו, הנה כראותו הזמן המשוש הבא אחרי, הרע לעשות מן הראשון. ומסופר על שר הצבא קראסוס, הנציב שאחר נבינום הנציב השני של סוריא, שבא כתואנה היותו נתחן לבסוף ללחום נגד הפרתיים שבעבר הנטר, בעלי סלחמה רומי, ובקש לשלוח ידו באוצר הקדש, וישאלוהו נזכר נאמן שהיה או, התפשר עמו לתת לו עישה והכ גדולה משכלה שבעת ליסרא, שהסמין תחת סף התיכל, ולבסוף העריץ החמון עבר על שבעתו, ושלל גם יתר האוצר כסף והכ וכלים יקרים ערך ט"ו מיליאן והו', ח"י מיליאן סעית שלטו. הוא אוצר הקדש, שנקבין על יד הבהנים כאמינתם מיסות החירות ערך זמן מאה שנה, והנאסף מנדבות כל נליות ישראל ממקומות וסנדבת כל מלכי ונתי הארצות ושהיו נלילים הרבה לשלוח אל התיכל המפואר שבירושלים בהכמתה הנביא גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון וכו', והוא אשר לא ננע בו פוספיים בלכרו המקדש עד שנשלל ע"י העריץ הנזכר כעשר שנים אחריו. והזכירו הקדוה, שזה קראסוס נפל הוא וכל חילי לפני הפרתיים, עד שבמעט לא היתה כמות מפלה שלמה בצבאות רומי עד היום ההוא, ויהי לנם. — וגם אתר כן תפוש קאסוס אחר מרוצחי קיסר את הסוחח הנהגתו, הטיל על כלם יגם על יהודה סס כבוד כל כך, עד שנמכרו ארבע ערים עם יושביהן לעבדים מבלתי יכולת לפרוע אשר היתה עליהן. ולא נתיח להם היפשה עד שנצחו אנטיגוניס, ואנטוכיס נואלי דם יוליוס, ואשר הקל עוד הרומיים לרמא את העם, היתה הארבה שבינם לכן עצמם. היינו הקאנוס התחזית נגד אנטיפטר וכינו וביהור נגד הירדים הנביר ואסין הלב שנתם. לפי סמיר כביא כרוסי נציב סוריא חרש או ששירי הצבא הנחלים, נאכפי העם והאשו כסותיהם למאות, ויטהרו הללישין על האטרופוס וכינו מלחניהם ולבקש הסרתם. והגם שלבסוף לא שמעו להם, ונאכרו ונהרנו הטלונים על הרוב, הנה אנטיפטר ובניו ושהגותם היתה או טיב ולא רע בני האכשירי פטמטר) נלחמו ע"י הסלשינים להשתרל ביותר לקנות להם לב הרומיים ולכ כל שר שנבר, טרם יקרא והם יעט כרת לו יד יעור בחיל ונשק ופחיה לבצע מכותיו. בין כך וכך כלה כהבל כח הארץ גם באותן בני שנה של נשיאת הורקנים. וידל כבוד ישראל גם ברוחני עד שנת רע"ב לינוים שעברו הפרתיים את נהר פרת, ויכבשו כל הסוריא כיד הרומיים שהיו סוריום וכברו רינות וסלחמות ביה, והפרתיים הסלית את אנטיגנוס בן ארסמבולוס, והוא לברו הנשאר או ביהודה מוער ארסמבולוס, ולשאלתו הפשו את הורקנים וכרתו את אוננו מבלתי ישוב עוד אל עבירת הכהונה. ויוליוסות כבלה (נקבלוהו קהל הגולה שבכבל, וישב עמם בכבוד גדול עד שובו מרוצנו והיעניו אל הירדים בסלמו). ואת פפואל וכבוד אנטיפטר שבת מקרב) מקד ירושלים, הרע. — וכראות הירדים בן אנטיפטר כי לא יעצר כח נגד אנטיגנוס הסוף, וכי כלהת הרעה אל בית אביו, ויענין לסום את נשיו ובניו בסבצר ארום, בני עמו, תחת יד יוסף אחיו, והוא ברח לכרו דרך אלכסנדריא לרום, בהשכילו כי לא תהיה תקומה לפרתיים בכבר זה הסעריני של פרת, וכי החוק יד רומיים כאתרונה לשום אדוני הארצות האל. כטאו לרום היתה סומרה להסב את הסעירה אל ארסמבולוס נכר של האחיים בני ינאי וכי ביה הורקנוס היתה לאשה לאלכסנדר בן ארסמבולוס שהרגו גם הוא כבלחבתו, לפני סוף אחיו, והוא עידנו נעי. אילם וקני רומי השכילו לחשוב, כי

סוב היות להם בארץ יהודה איש נבחר חיל, אוהב נכון ומחויב תודה לרומי. ולשום שם למלך על ארץ לא קטנה וצרה הרבה בגבולותיה, לבעבור יהיה כמו ורצונו שום להיות להם לעינים ולעורם במלחמותם נגד הפרתים. ולזה לא אבו להסב המלוכה לאחד מבית החסונאי, אך שמו עיניהם על האיש אשר לפניהם, שהיא ואביו עבדום חסיד בכל לבם. ויהי כי נועצו לתתו לראש ביהודה בשם ויקר מלכות, ויוליכוהו לקאפולון, מגדל הנכבד שלהם, וישימו בראש כתר מלכות, ואנשינום ואנוססוס ויתר זקני רומי שופטיה קראו עליו מלך ביהודה, והיה זה בשנת רע"ג ליינים - ולא עמר הורדוס ברומי רק שמונה ימים בלבד, וישב לארצו ויולך עם שני לגיונות מחיל צבא רובי, אחרי אשר נזפך, בגורת הרומים, מבורח נעוב, למלך מוכתר. — בטאו ליהודה (הפרתים כבר שבו בחילם לעבר המורחי של פרת) והיה עוד המלחמה בין הורדוס ובין אנשינום המלך בירושלים, שלא חלל מלעמוד נגדו גם בגבורה ימינו, גם בשחרים ודברי רצוי שהרבו לשירי צבאות רומי, בכדי לרפא את ידיהם מעורר הורדוס חוסם כתר לא לו. עד כי הצליח ביד הורדוס לקבץ חיל לעצמו, גם להשיג צבא מרנה רומי. עזר אותו החת פקודת ווויוס הנציב שבכוריא, ויבוא ויציורו על ירושלים. האף אמנם שאנשינום התאכז, ויכן לרוב מאכל ונשק, גם שרף כלי המצור והמסחית שהקימו אויביו, נלכדה העיר התחתונה אתר עבד כשני חרשים, ונאספו הצעורים אל השוק העליון ואל הר הבית, והורדוס לא חרל מלקרוא להם לשלום, ומסלוח בקר וצאן לצורך הסקדש. אמנם כאשר הקיש עורך ויבטחו לפתוח ולהשלים, ותעל חמת הרומים הצרים, ויתחזקו וילכדו את יתר העיר ואה הרר, ואו שפכו דם לרוב בחמתם, עד שגם הורדוס איש דמים, אחרי אשר מלא נקמתו בפרה גיושה, ורה מדם אויביו מלפנים, וביניהם חכמים וקני מנהדרין משלש הכרעה, בקש מאת חיל הצרים כי יתוהו מדהוג ומלטו, ושלל ימליכוהו על עיר שכולה ויבטחה מאין יושב, ונדר לתת מאוצרו שכר כל אחר ואחר, וכן עשה - ווויוס וראשי חילו התחסרו כסדם, לתת נרבותם לאוצר היכל ה', שהיה כבר ריקן מכות קראסוס. — והיה כבוש זה לעיר ולמקדש ע"י ווויוס הרומי והורדוס אשר המלך על ישראל בשנת רע"ה ליינים, ששה ועשרים שנה אחר הלכדו ע"י פומפיוס ק"ה שנה לפני תרבונו האחרון. ואנשינום המלך האחרון מבית חסונאי, שמלך שלש שנים ושלשה חדשים, נידון מאת הרומים והנסת אתר שהתנפל לפני הלכדו ווויוס והתעלל בו - ובוה שבתה משמלת בית החסונאים שהמשש נשיאות וכתונה ומלכות על ישראל משנת קע"א (שנתנו העם הנשיאות בידי שמעון) עד שנת רע"ה, מאה ושלש שנה שלמה מכוון לסך שמנו להם חכמינו כמרר עולם.

הנהגה עוד הפעם המוכ לישרון מלוכה בגורת השם יתעלה שמו, וזה בירדיהם של משפחת נרים אשקלונים וכרוע אדום שהתגירו בימי יוחנן הורקנוס, והראשון ממספחה זו, הורדוס בן אנטיפטר שכנוהו אוהביו הגדול, הוא שהרחיב גבול ישראל, והכניע לפניו שכני הארץ הקטנים ודעים, והוא שעלתה בידו להחמיר מעם העברות והכניעה לרומים תחת מעשה נדלתו, כי נזול כבורו בעיניהם. ואף שהעסק גם עליו סחת עזר חיל וכסף ומאכל לצורך מלחמתם, לא היה זה מס קבוע, וזכך לגמרי אחר ששקפה רומי ומלכותה בידו אנטיפטר קיסר. ובתגרת המדינה והעיר לא שחו הרומים ידם כלל וכלל בימי הורדוס. והנה דברי הורדוס ומלחמותיו, חסריו ורשעותיו נגד העם, ואכזריות חסרו גם נגד בית חסונאי שהכרית

שאריתם, גם נגד יוצאי חלציו, והבנינים ערים שווקים והיכולות שבנה להפארת
 ובחורז ביה אלהינו שבנאו בעיקרו סחרש ביופי ופאר והרעיות סלאבה שלא נשפע
 דונסתו סלפנים), כל אלה רבים וארוכים וערעים בספרי הקורות לכלל העולם,
 לאומתנו ולסלאבת הבנין. ואנו עפ"י דרכנו בזה להעיר לבד על הבנת האומה
 בזמנים אלו, נשתדל לבאר בלבד, איך נתעקס עלינו הדרך ושהיך הרוחני עוד יותר
 במשך מכות הירדום הארוכה. ואיך התקפו והפחד, שהי ההפעליות החזקות, פעלו
 גם בחיודי מנולה גם בכלל העם, לנלגל ולשבש את המחשבות והמוכות ביחס אל
 עוה סרות ומסורים. ואיך נעמד על כל זה ע"פ הבחינה בתולדות הוהן ובסאריעית
 ובעשים שאירעו ושנעשו בו. וכמה בחינה זו קשה ולא תשלם בידט ליהיק העתים
 והסרון הספירים באוהו הוהן. ויוסף הכהן סופר יחיד בו, כבר רשם את האמאריעית,
 אך לבד בסריניח, וגם לא אלה כסבוהם שהולידום, ולא בקשר תולדות עצמיית
 שטלוו סהן, ובדודיעו סמרי מעשים רבים לא דבר כמעם כלל על הדיח הבניני
 שהוציא אוהם לפועל. ונדע מאסים (יואס ט' ע"ב) ראשונים (אנשי קדש ראשין)
 שנתגלה עונם ועל פי סופרים ברוה"ק) נתגלה קעם. אחרונים (אנשי מקדש
 שני) שלא נתגלה עונם לא נתגלה קעם, עם היות שבמקום אחר הדודיעו העין
 הווא וכינו אוהו בשם כללי שנאת חנם וכמו שיחבאר להלן. ועל כן בנשיא
 עין אל הסאר נהיב למבקשי אסת באמונה, נתחיל בענין בזה המקום ונאמר: כבר
 הרמנו, שבכל הוהן הארוך של עמידת ביה שני, סמרו חוץ סן סוכות זמניות גם
 הרבה סטת רוחניות, ושהרגיש העם, שלפי מה שציירו הנביאים הראשינים הסייעת
 עולמים לישראל, לא היתה עתה נאולה שלמה, ושבושום קעם לא התחדשה סליבת
 רוסה אפילו מעם לאוהו המקוה סספרי הקדש. ודע עוד כי בשווב הגולה הראשינה
 בתחלת סלוך פרס ומשך זמן סמוים אחר כן, נתחדרה ונתחוקה בחיוד התקיה
 והתחלת לכיאת כהן גדול מעובר באורים והמים, ואשר יותן עליו רוח הקדש. וזה
 להיות או הצורך היותר גדול ונוכחי, לכונן וליסד היסב מקדש וקדשו על פי התקונים
 הקדמונים, מה שלא היה בידם לפי מעמד הוהן שנשתנה הרבה ומצינו כתוב: ויאסר
 התרשהא להם, אשר לא יאכלו מקדש הקדשים עד עמוד הכהן לאורים
 ולתמים. ובאוהו הוהן עצמו או קרוב לו סלאחרייו, סקוה ומיחל אוהם חותם
 הנביאים: פתאום יבוא אל היכלו הארון אשר אתם סבקשים, וסלאך הברית
 אשר אתם ספצים וכו'... וספר את בני לוי וזקק אוהם. — אולם גם על כלל
 מעבדם סמריני היה להם הרגש ומדע ברור כי ברע הווא, עד שגם עורא, ארוכ
 ובהינין הרבה ססלך פרס שביסיו, אמר בתפלתו: כי עבדים אנחנו ובעבדותנו
 לא עובנו את אלהינו, וכברמה הכרית לשביית התורה אכיו בסבתם: הנה אנחנו
 היום עכרים, והארץ אשר נתת לאבותינו לאכול את פריה ואת סוכה, הנה אנחנו
 עכרים עליה וכו'... ובכל זאת אנחנו כורחים אסנה וכותנים, ועל החתום לויית
 ושרינו וכו'... הנה סכל לו וכו' כן סמה שהעלילו ראשי הוהנים על נחסיח הפחה,
 שמבקשו לו גדולות וש העמיד נביאים על עצמו, לקרוא עליו סלך ביהודה,
 נשפוט ודע שכבר או האהבה העוה לארצם ולחיותה כל כך תקועה כלבם, עד
 שהיתה התקוה סצויה וחיה בלכות העם כי יקום מקדשם סלך גדול וישיעם וייריב
 ירבה, וגם שהיה סורע הסלך דוד ומביטו, שהרי הנביאים וספרי קדש שהיו כוים
 כך אסיו וכהנו מה אחר, סרק לבד לחזי ולארש ברת ה ברית ססלבת עולם על

ישראל, כמו שכרת הברית לאהרן על הכהונה, ולפינתם על הכהונה נחלה. — ומסא שאיו להעיד עוד כזה, ששד זמן אריך, אחר שוב הגלה, היו עמהם גם בא"י אנשים, ונדעים היותם לא בלבד מורע רוד כ"א מורע שלמה, הגם שבהאריך הימים והשפלו, ויודד מכבודם ומעלתם אחרנית הרבה, ספה שהיו בה כחללת שוב הגלה. ובאותה מנחל יוחסין הנשארת בסודי, באר רשום (ג' פ' י"ט עד כ"ז) איזה שמות סן שבעה חרות עכ"פ (והקירוב סן עשרה דורות) אחד ורכבל נכר יכניה, השב ראשונה סכבל, וכנראה לנו נמשכת תולדות זו עד עצם ימי מלחמת החירות סיונים. ודע עוד שהספיק הנשאר ככבל סן המשפחה היקרה הזיא, עמד בגדולתו ונתכבד הרבה סאת כל הגליות מעבר הגדר בכל נציבין וסודי. והיו ראשי נלויות עליהם גם בפני הנית (לעדות ספר הזכרונות הסכונה סדר עולם וזמא), גם אחרי חרבנו כל ימי פריסיים ואחרונים, וחתת סלכי ישמעאל זמן רב, סקירוב. לאלף שנה, עד סוף ימי תאונים, וזה מה שדוא נודע ומפורסם בספרי קדוהינו, ונשוב לענין. וכבר הוטרט סגם כאשר שבו החשמונאים הכתר בראשם, לא שמונו העם, ולא מצא הדבר חן בעיניהם, והנה אם גם לסמכות הכהנים הנצחיים ופירקי עול הדנים לא שחו לבם גם העם גם המגלות: מה ידו הדיבר עתה כסלוק אדם חגף בתנופתו לחסיים, ותוא איש נכרי כמלוהו, מורע עקב סן האם לבד, ובהרבה דברים עקריים לא הלך בודאי ישראל, כ"א בחקת רומי שנלחחו ורוסמתה, תל כן האף אמנם שאין למתנונן להבחיש שהורחם, הגם כי אכור הוא, לא הרשיע נגד העם כמו אלכסנדר ינאי, ושכני הוררום לא הביאו צוארם כקול תרש כמו בני ינאי ונתפך, שכל התורדים עמלו למצוא חן בעיני העם ובעיני החכמים, כבנות את העיר ובעשות שוב וחסד בימי הרעב והדעס (והתפאר היררום בבריו אל העם שהחשמונאים לא עשו רבר בחיקן הבית משך קציה שנה שטה סמשלתם). ותין לזה עמדו גם למנן כשביל שאר גליות ישראל שתחת סמסליות רומי הגדולה, עם כל זאת אנהט סוצאים שנאה ככרטה ומנחלת בין העם ויבין היררום ויבין ורעו, נדולה הרבה מהשנאה לאחרוני בית חשמונאי, והסכה בזה נלויה, לפי שעכ"פ יסוד וראשית הממשלה היה טוב וראוי אצל החשמונאים, והם שלקחו לעצמם כבנות יסינם ובעור החסידים והכהנים שעמדם, שתי הכתרים לכבודם ולהפארת העם, אולם עתה סקור סחצבת הגחלה המוסיפת סהחלתה היה גוי נכר, סציק ונחן עולו על צואר כל הנרם, ומבקשי הממשלה והברתו לקבל מלכותם מידי רומיים, בהכנע לפניהם בחטפה והרסות למעשיהם, עד שאם נחשדו בית חשמונאי הסיד היותם טמים לצחוקים. הנה נחשדו להם הגרים היותם הישבים להעבירם סעם סחקי ומנהגי אבותם, ולחקות הגוי הרחוק הנכר שהגדילום ונשאום כמלכות כנשיאות ובהכנסה גדולת. ואף גם זאת לא היו כסודים כממשלתם, והעבירו הרומיים את הגדולה הדיר מזה לזה כממשלת בית הוררום עד כלות הנשיאות סכל צד. — ועוד נשוב נתבונן, שעם שפלת המלכות בעיני העם בוסן התוא שאנו בו, הישפלה מעלת הכהונה נחלה גם יתרה. וזה לפי סמאן שהמו נכרתו ממשלת בית חשמונאי עיי היררום, ונתמנו הכהנים גדולים על ידי, ואחר כן עיי ורעו ומקירי רומי ביתר, ירדה קרן הכהונה עד לעפר, כי היקטי כהנים והוכרו וחורו והקסו, והכל הלוי ברצון המושל וברברים רבים חיצוניים סקריים, אך לא במה שהיו ראויים או כלתי ראויים להנשיאות שבעבודת הקדש, וזה נודע אצל חכמינו כסקיכות, גם ליוסף כחבוריו ויבוא עוד בהמשך. ובאן נזכיר

בלבד העולה מדברי חכמינו, באינו שער נהי' לשחק בעניי ההסין, עד שהביט לצחק בדרכו, היינו לקרוא לאותה הלשכה שהיתה במקדש מיוחדת לכהנים גדולים לדורהם בעתים ידועים לשבת הבולעו'גין (החרשים) לרסנו ששבת מעלת הכתונה בעניניהם לשירות של הרשות, ואחר כן כינו לה בלעזן יותר חר לשבת הפר הדרין, והם כסונים פתחי הערך על שער הפירות בשוק ובדושה שסתמנים ומתחרים לחרשים. מנהג נקוש וניון, כי בהתקן אפוא המלכות לחלול יחסיון אכנה כה ככסמשתל נבר, ובתה הייחר קדש למרמס ולגדופים, חסר המצנפת והרם העטרה, מה הפלא, כי התקנה הנזכרת למעלה, (היינו שיקום סהרה מושיע רוב, שיהקן כל המעו'ת הגדול הזה) - עברה ותחזקה או ביתר שאת ועצמה מכוסף הקורם, וכל עוד שהיתה ההשחתה בוסני וברוחני נזכרת, כן עוד רבתה ורחקה התחלתה היא, גם בין החסון גם בין כל הכתוה שבדה, פרושים, צדוקים, ואיסאים, יאפילו כיון הכותים, ואך לבד בהברל שלכל אהת סהכהוה הנזכרות, התרחב אי התקצר לה הדרך בהארי האיש הוא המקוה, ובתכלית בוא, וענין המעשים שיעשה, כפי דרכה ומחשבתה ודעותיה בלסורים התריוים (וזה מה שיבואר בוולת זה המקום א"הו) - אמנם בכל הכתו'ת עמדו אנשים שהמשיכו אחריהם, לפי רוב התחלתה והתקוה וכבהה, הכון רב מהקם, עד כי גדל הערבו'ת ופלאה הארין רמים, והגיע הדבר עד שכל בעל אומין לב ותחכולה, גם רועי בקר ואורכי על דרך, לא היה שפל בעניני להיות הוא המישיע המקוה או לפחות מישר הדרך לפני המושיע, והנה המתיבית הללו של דחיקת קץ, שלא היה כביה לתוקף לא לפני הוסן ההוא ולא לאחריו, התחילו סוד אחר סו'ת הורדוס ורפיון ידו הקשה, ולא פסקו לגמדי עד כלות מלחמה כן בוויכא כבו שיבוא, וזו היא הקללה האחת המיוחדת לאותו הוסן, מקרה התנבלות המלכות והשפלת הכהונה וגודל התאוה לסדרים חרשים כשנוי מנהגו של עולם - ואת ועוד אחרת, אבדן החכמה והמדע בכלל, וישוב הכון העם פרו'ע כמה שהיה משולל סבל סוד חינוך תריוי ומסיי' - וכבר נכתבו מעינות החכמה, ונתמעט המסיד והשטן אף להלכות, ע"י המלחמות והשנושים, שזא פסקו בארין ובעיר פנימה ששך שלשים שנה סתת רס"ה שהתחילו הקמטית כבית חשמונאי, עד רע"ה סנת לבירה המקדש ומלוך הירדוס בירושלים, ביחוד סכבתו סמיעה ואבמליון ראשי שני דועקים בוסן נשיאות הורקטוס כן ינאי, הראיות כיריות שנתלרדלו לגמדי הישיבות והתלמידים. ובכדי לפלאות הסאה, הנה הורדוס כשנכבשה העיר לפניו הרג הרי'ב הגדול סן החכמים, שהיו סגנריו. וגם הוא שונא להם סאו רדפוהו כיו'י הורקטוס. כשהיה נצוב בגליל, על דבר היערת לחזיקה שר גדול, שפשמס ונפל על קצת סגני הארין בעלי ברית חובי - ואלו ההתפוכות של השלשים שנה הם ענרמ'י הסכחת הראשונה להלכות שניות בקביעות לשון וסוד אחר, ועוד יותר לכל כרע גמדי סכלל סתרי התורה, ואי כי לכל סדע אנשי חינוני - והגם כי בשקום הארין, והמסלכה נכונה בידי הסלך החדש, אחוו בהלכות ובעיותיהן מחדש תחת המורים ראשי שני הכתים הלל וסמאי (אותם החיה הורדוס שהיו בין הוועצים לפתוח העיר לפניו) הנה להיות יבדוד עד הוסן ההוא, כל רבדיהם דכר'י קבלה, בהכרת שב הנשכח והנאכר חסרון לא ייכל להמנית, ולא עוד אלא שהדושה הכל כמתיבית הוסן, גם הורכים המינים הקדמונים בעיון ודרישה ובקביעות ההלכה נשתנו, לא לשיבתם, עד שרבתה המחליקת וגבר הנצו'ח ונפרדו הלכות עם

הַדְּרִיגָה בְּאֵרֶם נִם בֵּין חֲכָמֵי הַפְּרוּשִׁים בְּעֵצָם וַיְהִי עַל הַמַּחְלֻקָּה וַיְהִיכּוּ עִם הַבְּתוּחַת) בְּשִׁיעוֹר שְׂלֵא טוֹרַע וְלֹא נִשְׁמַע מִקֹּדֶם לָכֵן, וְכִסּוּ שֶׁאֵנוּ עֹתִידִין לִבְאֵר בְּאוֹרֵךְ כָּל זֶה כְּשֶׁעַד מִיזַח הַלְּתוּרָה שֶׁבְּעַ"פ - — וְאִךָ נִם זֶה לֹא הָיָה הַשְּׂקִירָה בְּלִמְדַּת הַהֲלָכוֹת הַמְּחֻרְשׁוֹת וְזֹלֵתִי בִּישִׁבוֹת הַזְּעִירִים הַשְּׂנִים וּבֵין הַלְּמִידִים, אֲבָל בְּנוֹעַ לַחֲטֹךְ הַנְּעָרִים כְּהַמּוֹן עִם הָאָרֶץ, עֵצוֹם הַמַּסְפֵּר וּמְרִיבָה בְּאוֹכְלוֹמִין בִּימֵי הַחֵם, הִנֵּה הֵגַם שֶׁחֻכְרַטֵּי בְּהַעֲרֹת שְׁעוֹד שֶׁמֶעֵן בֵּן שֶׁמֶה הַרְקִין שִׁיחֵי הַלְּיַעֲקוֹת הוֹלְכִין לְבֵית הַסֵּפֶר, נִרְאֶה סָאָר שֶׁנִּתְדַלְּלוּ נִם הֵם בְּמַלְחַמַּת וּשְׂנִישִׁים הַנוֹכְרִים, וְשֶׁכַּ"פ לֹא הָיוּ אֵילֵי בִּירוּשָׁלַיִם וְלִמְדוּ, כְּנִרְאֶה מִתְּלִדוֹת הַיָּמִים הַחֵם, וַיְרֵאִיהָ הַנְּמוּרָה בּוֹה בְּרִיחַא שֶׁמֶסְרָה לֵט רַב רַב (בְּבֵא בְּתַרְא כִּיָּא וְהָיָה בְּתַכְנִיתָה וּבְעֵינֵיהָ, מַסְרִיתָ קְרַמּוֹנִיּוֹת יַקְרוֹת, וְחִסָּה לְאַוְהָה הַבְּרִיחִיתָא שֶׁמֶסְרַת בַּחֲרוֹם הָאֲחֵרוֹן לְסַה"ק שׁוֹכְרִינָה בְּהַעֲרֹת), הַמַּסְפֵּרָת שֶׁרַק כּוֹמֵינִים שֶׁאֵנוּ בָּאִים בְּרֵם וְאַחַת אַחַה נּוֹסְרוּ וְהוֹכְנוּ בְּתֵי סֵפֶר הַלְּיַעֲקוֹת בְּנֵי שֵׁשׁ וְשֶׁבַע שָׁנִים, וְשֵׁלֵא נִפְרָצוּ עַל פְּנֵי כָּל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עַד סְמוּךְ לַחֲרָב, בְּפַעּוֹלְתוֹ הַטּוֹבָה שֶׁל אַחַד הַכְּתָנִים הַגְּדוֹלִים יִרְשַׁע בֵּן גַּמְלָא הַגְּדֵרְגַן כִּידֵי הַקְּנָאִים בְּמַלְחַמַּת הַחֲרָב כְּמוֹ שִׁיּוֹפֵר - — וְעַל כֵּן הֵגַם שֶׁנִּמְשָׁכוּ הַנְּעָרִים אַחַר הַפְּרוּשִׁים כְּשֶׁנִּדְּלוּ, וְהָיוּ מִיַּהֲדוּלִים הַרְבֵּה לַעֲשׂוֹת בְּמַצוֹה, כְּמוֹ שֶׁרָאוּ הֵם עוֹשִׂים; הִנֵּה כְּבֵר הוֹרָה נִסּוּין מְטוֹפֵל בְּדוֹרוֹת דְּרַבָּה, שֶׁאִין כַּח כְּעַבְדָּה הַחִיצוֹנָה, וּבְמַעֲשִׂים בְּלִתי הַלְּמַד לְפַדַּר אֵת הַלֵּב מִמּוֹמְאֻתוֹ כְּהַמּוֹן הַחֵם, וְאִךָ כִּי בּוֹסְנֵי הָעֵרְבוּב וְהַשְּׁחַתָּה וְהַקְּנָאָה מַצוּיָה בֵּין הָרֵאשִׁים וְהַמְּנַהֲגִים; וְלֹא לְחַנֵּן הַקְּדִים הַשּׁוֹנָה הָרֵאשׁוֹן עִ"ה תוֹרָה לַעֲבָדָה בֵּין הַרְבִּיִּים שְׁעִלְיָהֶם הָעוֹלָם עוֹמֵד - —

עוֹד זֶה וְזֶה יִתְבּוֹנֵן הַמַּשְׁכִּיל הַבָּקִי בּוֹמֵן הָרֵאשׁוֹן, וְגַם הָיָה קֶשֶׁה בְּתוֹלְחָהּ, שֶׁאֵלֵי שְׁלֹשַׁת הַדּוֹרוֹת שֶׁל הוֹרְדוֹם וּוְרַעוּ עַד לַחֲתָרְבֵן, הָיָה הוֹסֵן שֶׁרַבְּרוּ כִּי חֲכָמֵינוּ זִ"ל לְקַבֵּעַ נְזוּת וְהַרְחֻקוֹת וְחוֹמְרוֹת לְמִיּוֹמָאוֹת וְלֵאמֹרִים יוֹתֵר מִכָּל וּמִן שֶׁלְּפָנָיו וְשֶׁלְּאַחֲרָיו; וְטוֹרַע נּוֹרָת שְׁמוֹנֵה עֶשֶׂר דָּבָר וּמְפּוֹרְסַמַּת לְחו"ל כְּמַשְׁנׁוּתֵיהֶם הֵגַם שֶׁנִּפְלַע מִפֶּקַּע לְמֵאֲחֵרִים בְּתוֹכָן קֶצֶה, וְהָיָה נּוֹרָה זֶה בְּתַחֲלַת מַלְכוּת הוֹרְדוֹם, וּמְטוֹךְ לְפָנָיו מוֹתוֹ נּוֹרָת בִּידֵי הַנְּקָרָא בִּידֵי שְׁמוֹנִים שָׁנָה לְפָנָיו הַחֲרָבֵן (שָׁנָה פִּי עֵינָא). וְכַכֵּי נּוֹכְרוּ קֶצֶת נּוֹרָה כְּסוּף כָּל פּוֹלְמוֹס וּפּוֹלְמוֹס עַד הַחֲרָבֵן (פֶּרֶק עֵנְלָה עֵרוּפָה), וְזוֹלָתָם עוֹד חוֹמְרוֹת וְהַרְחֻקוֹת יְרֻעִים לְבָקִיאִים בְּהַלְּמוֹד. וְהִנֵּה בַּעַת רַעַה שֶׁרַבְּמִשָּׁל וּשְׂרִיּוֹ חוֹלַק מְטִיִּים מֵהֵעַם אֲהַבּוּ לְהַשְׁפִּיק בְּנִטְסֵי רוֹמִים, וְהַקְּשֵׁר בִּינֵיהֶם אִמְיִן, מִכָּה נּוֹטְעִים לְרוֹמֵי, וְשֶׁמֶם בָּאִים אֵלֵיהֶם וּמְתַאֲכַמְנִים אֵלָיו אֲצַל אֵלּוּ - גְּדוּלֵי הַעַם שׁוֹלְחִים יִלְרִיחַם לְרוֹמֵי, בְּשִׁבִיל גְּדוּל וְחֻנּוֹךְ לְטַרַע וּלְמַלְאָכָה, וְהוֹסֵנִים הוֹלְכִים לְתִיאַמְרוֹן וְלִשְׂאָר מִקּוֹמוֹת מִשְׁחָק, שֶׁבְּנָה הַמֶּלֶךְ עַל הַצִּיָּאוֹתֵי בִירוּשָׁלַיִם, בְּדַמְשֶׁק, וּבְקַסְרֵי וּבִשְׂאָר עִירִים, וְעוֹשֵׂי כָּל זֶה מְטִילִים וּבְרִצּוֹן נַפְשָׁם, לֹא הָיָה שֵׁם אוֹנֵם וּמְכַרֵּי אוֹ אִפְּלוֹ מַסִּית עַל כְּכָה, כְּדֹרֶךְ שֶׁהָיָה הַרְבֵּב בִּימֵי יוֹנִים. הִנֵּה בַּעַת כּוֹ עֵלִיתִי לְהַצִּירִק בְּאֵמָה אֵת חֲחַכְמֵים שֶׁהַשְּׁתַּדְּלוּתָם הַנְּמַרְצָה, לְבַנְּעַת אֵת הַמּוֹן שׁוֹמְעֵי בְּקוֹלָם, מִתְּחַתְּבֵר אֵל הַגִּיּוֹם כָּל כְּמָה שֶׁאִשְׁפֵּר, וְלְהַרְחִיק מִצַּד אַחַר אֵה הַפְּרוּשִׁים וְהַמְּדַקְדְּקִים מַחְבְּרָה הַמּוֹן עִם הָאָרֶץ וְקוֹלוֹתֵי - וְלַצְּדָקָם יִתְבּוֹנֵן הַמַּשְׁכִּיל עוֹד, כִּי בְּרַבּוֹת לָהֶם גְּדוּרִים וּמְשַׁמְרָה לְפִי זְמַנֵּם, בְּלִי מִפֶּקַּע הָיָה לָהֶם כּוֹה לְמַשָּׁל וּלְמַדָּה, בְּעֵלֵי רוּחִיק שֶׁל דוֹר הַשְּׂבִים מֵהַנּוֹלָה וְהַסְּרִי דוֹרִין שֶׁל לוחֵם מַלְחַמַּת הַיּוֹנִים, בְּנּוֹרוּהֵיָן וְחוֹמְרֵי דִּינֵיהֶן שׁוֹכְרֵנוּ מִרַם בְּקוֹדֵם - וְהִנֵּה זֶה הַצַּד הַטּוֹב שֶׁבְּרַבְּרוּ, וְהַבּוֹנָה הַמְּשׁוֹבָתָת לְמַאָד, לְאִסוּר אֵת הָעַם בְּשֶׁלְּשָׁלֵּאֵת

לדרכי הטרף, ולמנהגי אבות בכללות בעת קשה ומסוכנת, אל המילה הקרה שבדיהם. אלא שהיה כזה עתה גם ער יסוּק. ית' לוי שבזמנים הקדומים, היה המעמד הריעוני קשה, אך הלב טהור, ורוח האומה בכללה חיה ונבון מקשר ומאחד, כמו שבארט למעלה. וגם פעולה חכמה היתה בשעור ואשן הראוי, עד ששפחה המצליחה לקיים ולשבת האומה ככללה ובפרטית - לא בן זמנה, שכמו שהדבנו כבר בשאר הלב הריעוני שבקרב האומה בעקרו ובמשאו ע"י היענות והחזות שקיים בכל הארץ ובעיר הקדש; ועל בן הגם שעלתה להם לחכמים פעולה קיום הרת ומעשי אבות בפרט אישי האומה, הנה בחטעו לכלל קשור הסריני והגורנית, הרה יעסין לבסוף, שהיתה פעולה הגוריה והזוכרות החרוה לא סקיימת ומאחר, כי אם כפורה עוקרת כזה ואנסון, ומכלה ממש וער כשי. ראשונה ההבדל השמירה זה כזה, גדל עתה אפילו בין הנמשכים בכלל אחר החכמים והחכמים בשעור לא טרע כלפיהם. עד שחלקו הנהגה רים הכלתי נוהרים וחברים ועסי הארץ) כמעט לשתי אומה הלוּקת, היסוחת, בנגות ומסמכת זו את זו. שנית היתה לבסוף נסיון הע וסר, שע"י פתיחה השער באלו הפניות, יצא קרב החכמים עצמם, גם הנו אחרת, כותה הלמידים סתקריים וסיהרסיים, עד שקבו סיווחים אנוניים, שיקראו את עצמם קנאים ועבדי השם לבדו, ולראשי החכמים הדבנים וכן לכלל השבים ואנשי המטחה קראו בשם חנפים ועבדים לעובדי ע"ז, והם היו הלוּקחים את לב ההמון הנבצר בכל דעה, ומטים אותם לכל הפנים, אלה החכמים האחרים, שלא עצרו כח לכסוד נגד אלו הקאים שיצאו סרם; כל זה וח רסו כרבי הולל כמקצמה ומבואר הטב בייסר הדון ומספר בקצור לפנינו. — שישית, החכמים שהיו כמזכר למורים ולא אלו עיר בימי החרום, בשם שכבוש אהנו לנסיו אחר סיחו כראותם טרל הרהקה סרם (נורו עליהם סיהו כמו זבים לכל דבריהם). חכמה לנו לאיבה ומשנאת הברית בכלל; וזה הדבר שיהצוי עליו סם, הוהנו שנאים הסין האגרטי בכללו (*Oidium generis liemani*) היא שכחה סכופלה בשימות שלהם סוכן הוהי; וזה הריסה כזה, כשראו הטב חציונות פנחנים אלו, ועלם סרם התך של הוהרה, סבלה מלאה ארבה וחנינה לכל ידע ארם, וכל נחישותיה שלום. — והפלא כזה הוהה בימי מקדש ראשון ההחרום וזה קרוב, הכלתי הוהה, בענוה ונסום, ליתר דגים שכנינו, הסבה לאוכן סלחיו; וקחה כערב יסר הקרשד השני הוהה אחת סאכני נגף גדולות, ההרחקה הוהרה בן האומה הסופלה הנוכרת. ויהא שהגדילה הנויון יוספסכה כרוכן של סני העדדים, עד כי קצר המעט יוסל כח הסבל וכאי למיוד, וכראשו ואיכו את הכל. — וישב לכרר סערטו וסין יודן — כל זמן שהיה היודים קיים הוהה הספסכה נבטה כירר הקשה; אולם עיר כולותה את חליו אשר יטה בו, שלחו הברית את היסן ספניה. ויהה בן כרואי יטהו בן סיהלא, שיהם מוריס בן סחירי פרחים, הסוהו את הלמידים, להסיר דגשר סיון סלכות ריסו, שקבעו הוהים סכסל לשער המוהרי סמקדש, ולחריס מה סכנה הסלך כוהזשלים נגד דוני הוהרה, והקדום ושה מה שהלכותם אלו מוריהם, ויהשו כהם איבנים. ויצו הסלך לשירי איהם ואת כוהיהם, ואת מתדיר הכון רכיר ככרונה גדולה, והנה ליעזרי אחי אשתו, גם כסוהו סכחו העם וקבעו ויסו, שכעה כססלו, ליום סוכו, וטרשם כססלח הענייה. ולא קשו כואת כי אם לינאי בן ותרקנים ולהחרים שנקשה באמת ע"י סקרם קשים

כִּיךָ קֶשֶׁה כְּדוֹר קֶשֶׁה. נִם כְּכֹבֵד אֲרִכְיָאוֹם בְּנֵי שֶׁהַפֶּשׁ הַמִּטְשֵׁלָה פָּנְעוּ הָעַם וְהַבְּנֵי
 כִּירוֹ דְבֵי הַשְּׂרֹפִים. אוֹ שֶׁלַח וּזְאִירִים נֶעִיב רוֹמֵי כְּסוּרִיא, אַה סְבִינוֹס וְעַמּוֹ חִיל לְגִינָן
 אַחַר יְרוּשָׁלַיִם, וְיֹשֵׁב בְּהַמְצוּדָה, וְהָרַע לָהֶם כְּרֹצוֹנִי, עַד כִּי הַחִלּוּ לְמַרְדּוֹ לִפְנֵי חֹם
 הַשְּׂבֻעוּת, וְנִשְׁפָּךְ דָּם רַב, וְנִשְׂרָפוּ הַלְשֻׁטָה הַחִיצוֹנֹת שֶׁבְּהַר הַבַּיִת. וְיַחְזֹק הָעַם וְיִצְוֹרוּ
 עַל הַמְצוּדָה אֲשֶׁר סְבִינוֹס כְּרוֹטוֹ, וְלֹלֵא עֹזְרָהוּ שְׂרֵי חִיל הַחֲרוּדֹם לֹא יִכּוֹל לְעַמְדֹר.
 בַּעַת הַהִיא יְהוּדָה בֶּן לְאוֹתוֹ הַגְּבֻלָן חֹקִיָה, שֶׁהֲרֵגוּ סַלְפִּינִים הַחֲרוּדֹם, וְעַבְדֹר בְּשִׁבְלֵי לְרִיךְ
 לִפְנֵי כְּנַהֲרִיךְ, לְכַד אֶת צְפּוּרִי, וְשִׁמְעוֹן עַבְדֹר לְהוֹרְדוֹס, אִישׁ מְרָה, כְּבֵשׁ הָאֲרִכְיָן
 שְׂבִירִיחוֹ, נִם רֹעֵה אַחַד שְׂמֵי אֲמִרוֹנָנְעִם וְאֲרַכְיָה אַחִיו אֲסַפּוֹ חִיל סְבִינוֹת הָעִיר
 עִמָּאֹב וְיַחֲוִי לְשֵׁרֵי הַמְדִינָה. כָּל הַמּוֹרְדִים הַלְלוּ בְּשֵׁרוֹ, שֶׁהִגִּיעַ עָה לְטַלְמוֹת רוֹמֵי
 לְנַפּוֹל, וְלִמְלֻכּוֹת יִשְׂרָאֵל לְהַנְהַנְעֹר מַעֲרָר לְקוֹס. עַד בָּא הַנְּצִיב בַּעֲצָבוֹ, וְעַמּוֹ חִיל שְׂנֵי
 לְגִינוֹת רוֹמֵי, וְחִיל שְׂכֵנֵי אִ"י הָרַעִים, צוֹר וְצוֹרֹן וְעַרְבִיִים וְיָךְ אֶת הַמּוֹרְדִים וְיִבְנִיעֵם
 וַיְכַוֵּא יְרוּשָׁלַיִם, וַיְצַלּוֹב אֲלֵפִים מִן הַקּוֹשְׁרִים, וְרַבִּים נִמְכְּרוּ לְעַבְדִּים, וְאֵה מִטֹּב הָעַם
 וְחִילָם אֲכָלָה הַכּוֹהֵל הַלְּחָבָה. וְאָף כִּי נִשְׁקַעָה וְשִׁבְתָה הַמְדִינָה, הַהוֹשִׁיבִים לְמַרְדּוֹ לֹא
 פָּסְקוּ, וְסֵאוֹ הַחִלּוּ לְקְרוֹא שְׂמֵם בְּשֵׁם קְנָאִים, הִיוּ בְּהֵם כְּכָל הַחֲתוּת וְכִיּוֹתֵר כֵּן
 הַפְּרוֹשִׁים הַהַמְדִינִים שֶׁהֲרֵגוּ לְקָנָא וְלִמְלוֹת וְלִלְחוֹם בְּעַבְדֹר דָּהֵם וְחִירוּהֶם נִגְדֹ כָּל
 סְמִינָן. — זֹ הַמְדִינָה הַרְאִשׁוֹנָה נִגְדֹ הַרְוֹמִיִים הִיְהָה בְּשֵׁנָה שִׁ"ח לְיוֹנִים עִ"ב שְׁנַיִם
 קוֹדֵם שֶׁנִּתְרַב הַבַּיִת. וְרֹאוּי לְהוֹכִיר כֹּאן, כִּי חֲכַמֵּי זֵיל בְּמַשְׁנֵה סוֹף סִימָה, וְכַסְדֹר
 שׁוֹלֵם, וְכַמְקִיּוֹת מִתְּלַמְדֹ מִנֵּי שֶׁלֶשׁ מַלְחָמוֹת מְדִידָה נִגְדֹ רוֹמֵי, וְקִרְאוּ לָהֶן פּוֹלִיבּוֹסִים
 (כִּינוּי מַלְחָמָה). לְפִי הַצֵּד הַשּׁוֹה שֶׁבָּהֶן, שֶׁעַמְדוֹ בְּהֵן לְלַחֹם כְּבַד הַחִירוֹת סְעוֹל רוֹמֵי
 שִׁוְהָ קֶשֶׁה עֲלֵיהֶם בְּאוֹתָהֶן הָעֵת וְכֵן לְמַלְחָמָה שֶׁמְפָרְנוּ עֲתָה פּוֹל סוֹם רֵא שׁוֹן שֶׁל
 סְבִינוֹס, וְלִמְלַחְמָה הַחֲרִבָן קְרִאוּ פּוֹל סוֹם הַשְּׂנֵי שֶׁל אֲסַפְסִינוֹס
 וְסִיפּוֹס, לְמַלְחָמָה כִּיְתֵר וְהַמְלַחְמוֹת שֶׁקְרָבוּ לָהֶן, קְרִאוּ כְּכָל הַפּוֹל סוֹם
 הָאֲחֵרוֹן שֶׁל סְרַכִּינוֹס וְאֲרִרִינוֹס.

הַחֲרוּדֹם בְּצוּאָתוֹ חָלַק אֶת סְלוֹתוֹ לְבָנָיו וְלִמְשַׁפְּחָתוֹ לְחֻלְקִים, כִּתְנָאֵי שִׁיְקִיבִי
 הַמְהוֹתוּי לְהַקִּיסֵר אֲנוֹכְמוֹס כְּרוֹמֵי, שֶׁהִנְחִיל נִם לוֹ נְהָלָה הוֹן עֲצוֹם כְּמִינָן, וְאֵה אֲרִיךְ
 יְהוּדָה עִם שֵׁם מַלְכוּת נְהוֹן לְבָנֵי אֲרִכְיָאוֹס. וְכֹאשֶׁר כְּרוֹרוֹ כָּל בְּנֵי מִשְׁפַּחַת הַחֲרוּדֹם
 לְלַכְתֹּר הוֹמָה וְלַעֲמַד לִפְנֵי הַקִּיסֵר, בָּאוּ בְּתוֹכֶם נִם שְׁלוּחֵי וְקִנֵּי הָעַם יִשְׂרָאֵל לְטַעֲוִן
 נִגְדֹ כָּל הַמְשַׁפְּחָה, וְנִגְדֹ אֲרִכְיָאוֹס שֶׁהִסֵּב לָהֶם (כְּפִי דְבוֹרָם) הַהִסֵּב הָעִשׂוֹי לָהֶם
 בְּפּוֹלְטוֹם הַנְּזַכֵּר. וְהַקִּיסֵר שִׁמְעַ אֶת דְּבָרֵי רִיבּוֹהֶם וְהוּא בְּהִיבֵל הַאֲלִיל אֶפְאֶלְלָא.
 וְנִתְקַיְיָה נִם אוֹ קִלְלָה מְצוּקְתָּה בְּתוֹכְתָּה: יוֹלָךְ ה' אֲתָךְ וְאֵה מִלְכָךְ אֲשֶׁר הַקִּיסֵר
 עֲלִיךָ אֵל נְיוֹ אֲשֶׁר לֹא יִדְעָה אֶתָה וְאִכּוֹתִיךָ וְעַבְרָתָ שֵׁם אֱלֹהִים אֲדִירִים עֵץ וְאִבְנָן. —
 לְכַקְצָה יִסִּים יִצֵּא סְפֵפִם אֲנוֹכְמוֹס בְּקִיּוֹם צוּאָה הַחֲרוּדֹם, אֵךְ בְּהִשְׁנִי הוּא שֶׁלֹּא יִקְרָא
 אֲרִכְיָאוֹס ס ל ר, כִּי אִם נ ש י א ה ע ס, וְהִיא מְשַׁלְתָּה נְשִׂאוֹתָה כְּחֹזֵי יְהוּדָה וְשִׁמְרִין
 שֶׁבָּהֶן הָעִרִים הַגְּדוּלוֹת יְרוּשָׁלַיִם וְיִפוֹ וְקַסְרֵי וְסַכְסָא הָא שׁוֹכְרוֹן, וְאֲנַשִּׁיפֹאֵל אַחִיו הָה
 לְנִשְׂאֵי רֹבַע עַל דְּגֻלָּל וְהַבֶּשֶׁן, פִּילִיפּוֹס הַשְּׁלִישִׁי נְשִׂאֵי רֹבַע עַל גְּבֻלָן וְעַל מְרַכּוֹנָה
 בִּיהֲנָא וְפַמְיָאִים, וְלִשְׁלּוֹמִית אַתּוֹת הַחֲרוּדֹם נִיהוֹן מְשַׁלְתָּה כְּרוֹמֵי וְכִינָה וְאֲשִׁדּוֹר וְכַמְרָל
 פְּהוּאֵל, וְאֵה כְּסָף יְרוּשָׁתוֹ סַחֵל הַקִּיסֵר לְבָנֵי הַמֶּלֶךְ. אֲרִכְיָאוֹס הָרַע לְעִשׂוֹת עִם הָעַם
 וְנִגְדֹ חֲקֵי הַתּוֹרָה, וְיוֹלָךְ כְּדֹרְכֵי אֲבִיו הָרַעִים, אֵךְ כְּשׁוֹבְהוֹתוֹ לֹא עִשָּׂה; וְלֹא חִרְלוֹ הָעַם
 וְקִנְיוֹ כְּתֹלְטוֹחֶם בְּאוֹנֵי הַקִּיסֵר כְּרוֹמֵי. עַד שֶׁהִסִּיר מְשִׂאוֹתָה בְּשֵׁנָה שִׁ"ך לְיוֹנִים וְהִנְחִילוֹ
 לְצַרְפָּת. וְהִשֵּׁב אֲרִיךְ יְהוּדָה הַגְּמֹנִיא מַסְלַחְתֹ רוֹמֵי, כְּמַשְׁלָה וְהִנְגָה חֲדָשָׁה, שֶׁהִיְהָה

הַפְרִינָה חֶלֶק מִן טוֹרֵא הַחַת הַנְּעִיב הַגָּדוֹל, וְהַחֲתוּוֹ הַנְּמוֹן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְיִשָּׁב בְּיַרְדֵּן-שְׂלֵמִים אוּ בְקִסְרֵי לְבַל חֲפְצֵי כָלֵל הַכְרִינָה, וְהַהֲנַחָה הַחֲרִיבָה וְהַמִּשְׁפָּח בְּעִירִים, בְּיַד רֵאשִׁי הַכְּהֻנִּים וְהַקֹּהֲנִים וְהַחֲכָמִים שֶׁנֶּאֱמָר לְסַנְהֶדְרִין לַעֲת הַצּוּרָךְ. וְלֵאמֹר וְזֵן מֵאוּחַר הַיָּה נִם לְגִדּוּלֵי מִשְׁפַּחַת הַרְרֹדִם אִיזֵה רֵאשׁוֹת עַל הַבְּקָרִשׁ וְיִמְטֵי הַבְּחֵ'נִי וְהַתְחִילָה הַהֲנַחָה זֶו כְּנוֹכַר בִּשְׁנַת ש"ך. שְׁשִׁים שָׁנָה לִפְנֵי הַחֲרָבָן, וְאַחַר שֶׁהָיָה הַחַת הַרְרֹדִם וְכִנּוּ מִשְׁךְ מִ'הָ שְׁנַיִם עֶבֶס לְמֵרֵאִית עֵין עִם וּמְרִינָה כְּפִנֵי עֶצֶם-ס. וְעַד בִּשְׁנַת הַיָּה הַתְּחִילָה לִיְהִן כִּם כֶּפֶר לְגַלְלָה לְרוֹמֵי עַפ"י פְּנִקְסָאוֹת רְשׁוּסִים, וְנִרְאָהָה כּוֹה עֲבִירָתָם נְלִיָּה וְכִלְמָה. וְהֵאָף שֶׁבָּחְרוּ בַּה הַעִם יוֹהַר מִהַבְּנֵעִם לְבֵית הַרְרֹדִם, הִנֵּה קָמוּ בִּסְבֵת זֶה הַבְּחִירָע הַגָּדוֹל הַנְּלִילֵי וְצֹדֵק שְׁנֵיהֶם פְּרוּשִׁים, וְיִסְרוּ מִן יַחֲדוֹי הַקְּנָאִים שֶׁבְּאֶרֶץ הַבְּיָדָה כִּיֻּרְדָה, וְהָיָה בַּה גְּלִילֵי, שֶׁכֶּבֶר וְכִרְעוּ כִּמְנָה לְמַעְלָה בְּדַבְרֵי יוֹסֵף עַל הַפְּרוּשִׁים שֶׁקִּשְׁרוּ קֶשֶׁר עַל מַלְכוּת רוֹמֵי, שְׁלֵא פִּסְק לְנִבְרֵי עַד הַחֲרָבָן, וְלֵא רַבּוֹ מִתְחַלְתוּ אֵין לִיעֹנֵר הַכְּחֵ'נִי אוּ, וְלַעֲצָה אֲנִשֵׁי הַמְּנוּחָה טוֹבֵי הַפְּרוּשִׁים, שֶׁחֲלָקוּ עֲלֵיהֶם נִם בִּיסוּד שְׁנַעֲנֵעִים שֶׁאֲסוּר לְאֹדֶם מִיִּשְׂרָאֵל לְהִבְנֵעַ לִפְנֵי שֶׁר וְמוֹשֵׁל נְכֹרֵי, וְנִשְׁאָר אַחַר כִּפְלוֹ חֲבוּנִים בְּהַלְבוּת הַשְּׁנוּיִם (וְדִים). וְיוֹסֵף הִכְתֵּן מִפְּלִיא לְכַפֵּר עַל קְטִיָּה לְכֵם בְּהַיָּה זֶו, וְאוֹסִין רוֹדֵם לְסַבּוֹל בְּשִׁבְלָה הַמּוֹת בִּיִּסְרוּרִים הַקְּטִיִּים, וְאוֹכֵר שֶׁהָיָה מִשְׁחָד, כִּי לֹא יֵאוּכַן לִלְאֵל שְׂרָאוּהוֹ הַרְוִיִּים כְּעִנְיָתָם הַרְבֵּה.

הַמִּסְשָׁלָה הַתְּסֻמִּינָה נִבְשָׁכָה עַד שְׁנַת שִׁמ"ט, הַשָּׁעַ וְעִשְׂרִים שָׁנָה, וְהַהֲנַמִּינִים שְׁלֵא אֲרַכָּה שְׂרָדוֹת כָּל אַחַר נְקִיבִים כְּשִׁכּוּתָם אֲצֵל יוֹסֵף, שֶׁהֲרָבוּ לְחַקֵּים וְלַחֲסִיר וְלַהֲחִיר כְּהֵינִים גְּדוֹלִים, כְּמוֹ שֶׁעֲשִׂיָּה נִם אֲרִכְעִיאִים כְּבִדֵי לְכוּנִן מִשְׁרָתָם וְחִסְפֵי יָדָם בְּחֻלְשָׁתָהּ בַּח הַרְאָשׁוֹן שֶׁבַע-ס. וְסִן הַכְּהֻנִּים הַזְּבוּרִים בִּסֵּם בִּיבִים הַאֲלָה, וְיִעֲזֵר בָּן בִּיהוּס, אֲלַעֲזֵר אַחֲיו, יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נִינְאָה, חֲנַן בֶּן שִׁית, בּוֹיָן כְּהֻנָּהוּ מִבְּמֵאוֹ הַכְּהֻנִּים בְּעִרְסָה אֵת הַמְּקִרֵשׁ בְּעִצְמֵית אֲדָם, וְנִפְסָקָה הַעֲבוּדָה עַד מְדִירוֹתוֹ. אַחֲרָיו יִשְׁמַעְיָאֵל בֶּן פֶּאֲבִי (וְהַזְּכוּר לְשֵׁבַח בְּפִי שִׁינֵי הַהַלְבוּת וְכִמְנָהוּ הַלְּסִירוֹ שֵׁל פִּינְהָס), אֲלַעֲזֵר בֶּן חֲנַן, שְׁמַעֲזֵן בֶּן קַסְחִית, יוֹנָתָן בֶּן חֲנַן, יְדִירִיָּה אַחֲיו - — וְסִן הַמְּנַתֵּן הַרְעֵ רֵזָה, שֶׁהֲתַל בְּסִיָּם יִמֵּי הַיָּהִדִים וְנִמְשָׁךְ עַד הַחֲרָבָן, בֵּא הַרְבּוֹר בְּמִשְׁנֵיֹת בְּנֵי כְּהֻנִּים גְּדוֹלִים וְרַבּוּר כְּהֵן הַסִּשְׁמֵשׁ כְּהֵן שֶׁעֲבָרָה וְהַחַת שֶׁהָיָה הַכְּהֻנָּה גְּדוֹלָה מִלְּפָנִים מִתְּנַחֲלָה כִּאֵב לְבָן וְלֵאָה, נִקְבְּעוּ עֵתָה עַפ"י הַמְּנַתֵּן וְהַרְרִנֵל אִיזֵה מִשְׁפַּחַת יִקְהוֹל, שֶׁמִּכָּן הָיָה לִיקְהוֹן הַכְּהֻנִּים גְּדוֹלִים לְשָׁנָה וְלִשְׁנָתִים, הַגִּם שְׁעִירֵי יִרְדָּה בְּמַעְלָתָה וְשֵׁב כְּכִידָה כְּמַעֲטָה לֵא'י, וְכּוֹה שׁוֹכְרֵנוּ לְמַעְלָה. — וְנִמְצָא בְּהוֹבְפָא (מִנְחַת פֹּדֵי יֵינ) וְנִמְצָרְהֵנוּ (מִפִּסְחֵי דָף נִזֵּי יֵאָה) בְּרִייתָא שְׁנוּיָה מוֹסֵן הָיָה כְּעֶצְמוֹ בְּחֵאָרֵי הַמִּשְׁפַּחֹת הַחִסָּה, הַגִּלְלָה לֵנוּ דְרַבְּבִים וְעִלְיָתָהֶם כְּסִבִּים לְהוֹצֵא מִכָּלֵל דְּבִרֵי יוֹסֵף כְּסִפְרֵיו. אַחַר אֲבֵא שֶׁאֵיל בֶּן כְּמִנְתָּה (חֵי בְּדָה שֶׁלִּפְנֵי הַחֲרָבָן) מִשּׁוֹם אֲבֵא יוֹסֵף בֶּן חֲנַן; אִיזֵי לִי מִכּוֹת בִּיהוּס אוּ לִי מֵאִירָן (מִסְקָן בְּיָלוֹן); אִיזֵי לִי מִכּוֹת חֲנַן אוּ לִי מֵאִירָשִׁין (מִלְּשֻׁעִית); אִיזֵי לִי מִכּוֹת קְהֻלָּה (שְׁמַעֲזֵן בֶּן קְהֻלִּיאָה שְׁמִנְהוֹ אֲנִירָם הַבְּרָךְ) אוּ לִי מִקּוֹלְמָן (אֲנִירֹת לְרַעְהוֹ). אוּ כִי מִכּוֹת יִשְׁמַעְיָאֵל בֶּן פֶּאֲבִי אוּ לִי מִסְּנִירָפֵן (מִצַּד בִּיתוֹ כִּלְלָתוֹ לְרַעְהָ עִם אַחֲרִיִּים) שֶׁהִם כְּהֻנִּים גְּדוֹלִים וְכִנְהֵם גְּזוּבִרִים וְהַתְּנִיָּהן אֲסִרְבִּלִין, וְעַכְרִיָּהן חוֹבְטִין אֵת הַעִם בְּמִסְקִלְוֵת. מוֹה נִרְאָה שֶׁסֵּם כָּל הַשְּׁפָלָה שְׂרָתָם נִשְׂאָר לְבִהְיֵם עוֹד יְדֵי הַקְּהֻלָּה לְחַזֵּק לֵעַם בְּעִרְבָם הַמְּנוּחָה בְּפִחַר מִן הַרְרִדָה הַתְּסֻמִּינָה, וְחִיל אֲבִיר בְּקִיצֵר, שֶׁהָיָה קוֹנֵן אוֹתָהּ בְּרִטְסִים. — כְּכָלֵל הָיָה בִּיטֵי אִלֵּי הַהֲנַמִּינִים קִנְתָּה מְטָהָ, וְרֵאשִׁי הוֹעֵד שְׁמַעֲזֵן מִנוּ שֵׁל הַלֵּל. אֵךְ הַהֲנַמִּינֵן הַאֲחֵרִין הַכְּהֻנִּים הַגָּלִילִי רוֹמֵי

כִּיךָ קֶשֶׁה כְּדוֹר קֶשֶׁה. נִם בְּכַבּוֹד אֲרִכְיָאוֹם בְּנֵי שֶׁהַפֶּשׁ הַמִּטְשֵׁלָה פָּנְעוּ הָעַם וְהַבְּנֵי
 כִּירוֹ דְבֵי הַשְּׂרֹפִים. אוֹ שֶׁלַח וּזְאִירִים נֶעֱצַב רוֹמִי כְּסוּרִיא, אַה סְבִינוֹס וְעַמּוֹ חֵיל לְגִינָן
 אַחַר יְרוּשָׁלַיִם, וְיֵשֵׁב בְּהַמְצוּדָה, וְהִדַּע לָהֶם כְּרֹצוֹנִי, עַד כִּי הַחֵלּוּ לְמַרְדּוֹ לִפְנֵי חֹם
 הַשְּׂבֻעוֹת, וְנִשְׁפָּךְ דָּם רַב, וְנִשְׂרָפוּ הַלְשֻׁטָה הַחִיצוֹנֹת שֶׁבְהֵר הַבַּיִת. וְיַחְזֹק הָעַם וְיִצְוֵרוּ
 עַל הַמְצוּדָה אֲשֶׁר סְבִינוֹס כְּרוֹטוֹ, וְלֹלֵא עֹזְהֵוּ שְׂרֵי חֵיל הַדְּרוֹס לֹא יִכּוֹל לְעַמְדָּר.
 בַּעַת הַהִיא יְהוּדָה בֶּן לְאוֹתוֹ הַגְּבֻלָן חֻקִּיה, שֶׁהֲרֵגוּ סַלְפִּינִים הַדְּרוֹס, וְעַבְדּוֹ בְּשִׁבְלֵי לְרִיץ
 לִפְנֵי מְנַהֲרִין, לְבַד אֶת צַפְרֵי, וְשִׁמְעוֹן עַבְדּוֹ לְהוֹרְדוֹס, אִישׁ מְרָה, כְּבֵשׁ הָאֲרֻכִּין
 שְׂבִירִיחוֹ, נִם רִעְיָה אַחַד שְׂמֵי אֲמִרוֹנְנֵעַם וְאַרְבַּעָה אַחֵיו אֲסַפּוֹ חֵיל סְבִינוֹת הָעִיר
 עִמָּאֹב וַיְהִיו לְשָׂרֵי הַמְּדִינָה. כָּל הַמּוֹרְדִים הִלְלוּ בְּשֵׁרוֹ, שֶׁהִגִּיעַ עָה לְטַלְמוֹת רוֹמִי
 לְנַפּוֹל, וְלִמְלֻכּוֹת יִשְׂרָאֵל לְהַנְהַנֵּד מַעְפָּר לְקוֹס. עַד בָּא הַנְּצִיב בַּעֲצָבוֹ, וְעַמּוֹ חֵיל שְׂנֵי
 לְגִינוֹת רוֹמִי, וְחֵיל שְׂכֵנֵי אִיִּי הָרַעִים, צוֹר וְצוֹרֹן וְעַרְבִיִּים וְיָךְ אֶת הַמּוֹרְדִים וַיִּבְנִיעֵם
 וַיְבֹא יְרוּשָׁלַיִם, וַיְצַלּוֹב אֲלֵפִים מִן הַקּוֹשְׁרִים, וְרַבִּים נִמְכְּרוּ לְעַבְרִים, וְאֵה מִטֹּב הָעַם
 וְחֵילָם אֲכָלָה הַכּוֹה הַלְּחָבָה. וְאָף כִּי נִשְׁקַעָה וְשִׁבְתָּה הַמְּרִידָה, הַהוֹשִׁיבִים לְמַרְדּוֹ לֹא
 פָּסְקוּ, וְסָאוּ הַחֵילוֹ לְקְרוֹא שְׂמֵם בְּשֵׁם קְנָאִים, הִיוּ בְּהֵם כְּכָל הַחֲתוּת וַיְכוּיָר כֵּן
 הַפְּרוֹשִׁים הַהַמְּדִים שֶׁהֲהֲנִדְּבוּ לְקָנָא וְלִמְלֻכּוֹת וְלִלְחוֹם בְּעַבְדּוֹ דְהֵם וְחִירוֹהֶם נִגְדַּ כָּל
 סְמִינָן. — זֹ הַמְּרִידָה הָרֵאשׁוֹנָה נִגְדַּ הַדְּרוֹמִיִּים הִיְהָה בְּשֵׁנָה שִׁחַ לְיֹגִינִים עִיב שְׂנֵים
 קוֹדֵם שֶׁנִּחְרַב הַבַּיִת. וְרָאוּ הַחֻקִּיר כְּאָן, כִּי חֲכַמֵּי זֵיל בְּמַשְׁנֵה סוֹף סִימָה, וְכַסְדֵּר
 שׁוֹלֵם, וְכַמְּקוֹמוֹת מִתְּלַמְּדֵי מִנֵּי שֶׁלֶשׁ מַלְחָמוֹת מְרִידָה נִגְדַּ רוֹמִי, וְקִרְאוּ לָהֶן פּוֹלִיבּוֹסִים
 (כִּינוּי מַלְחָמָה). לְפִי הַצַּד הַשּׁוֹה שִׁבְחָן, שֶׁעַמְדוֹ בְּהֵן לְלַחֹם בְּעַד הַחִירוֹת סְעוּל רוֹמִי
 שִׁיְהָה קֶשֶׁה עֲלֵיהֶם בְּאוֹתָהּ הָעֵת וְכֵן לְמַלְחָמָה שֶׁמִּפְּרָנוּ עֲתָה פּוֹל סוֹם רֵא שׁוֹן שֶׁל
 סְבִינוֹס, וְלִמְלַחְמָה הַחֲרָבָן קְרָאוּ פּוֹל סוֹם הַשְּׂנֵי שֶׁל אֲסַפְּסִינוֹס
 וְסִיפּוֹס, לְמַלְחָמָה כִּיְתֵר וְהַמְּלַחְמָה שֶׁקְּרָבוּ לָהּ, קְרָאוּ כְּכָל הַפּוֹל סוֹם
 הָאַחֲרוֹן שֶׁל סְרַכִּינוֹס וְאַרְרִינוֹס.

הַדְּרוֹס בְּצוֹאָתוֹ חָלַק אֶת סְלוֹתוֹ לְבָנָיו וְלִמְשַׁפְּחָתוֹ לְחֻלְקִים, כִּתְנָאֵי שִׁיְקִיבּוֹ
 הַמְּהוֹתוֹ לְהַקִּיסֵר אֲנוֹכְמוֹס כְּרוֹמִי, שֶׁהֲנַחִיל נִם לוֹ נְהָלָה הוֹן עֲצוֹם כְּמִינָן, וְאֵה אֲרִיץ
 יְהוּדָה עִם שֵׁם מַלְכוּת נְהוֹן לְבָנוּ אֲרִיבְעֵלְאִים. וְכַאֲשֶׁר כְּרָדוּ כָּל בְּנֵי מִשְׁפַּחַת הַדְּרוֹס
 לְלַכְתּוֹ רוֹמָה וְלַעֲמֹד לִפְנֵי הַקִּיסֵר, בָּאוּ בְּתוֹכֶם נִם שְׁלוּחֵי וְקִנֵּי הָעַם יִשְׂרָאֵל לְטַעֲוִן
 נִגְדַּ כָּל הַמְּשַׁפְּחָה, וְנִגְדַּ אֲרִיבְעֵלְאִים שֶׁהִסֵּב לָהֶם (כְּפִי דְבוֹרָם) הַהִסֵּב הַעֲשׂוֹי לָהֶם
 בְּפּוֹלְטוֹם הַנְּזַכֵּר. וְהַקִּיסֵר שִׁמְעַ אֶת דְּבָרֵי רִיבּוֹהֶם וְהוּא בְּהִיבֵל הָאֵלִיל אֶפְאֵלְלָא.
 וְנִהַקִּיסָה נִם אוֹ קִלְלָה מְצוֹקְקָה בְּתוֹכָתָהּ: יוֹלָךְ ה' אֵת הַמֶּלֶךְ וְאֵת אֲשֶׁר הָאֵלִיל
 עֲלִיךָ אֵל נָוִי אֲשֶׁר לֹא יִדְעָה אֶתָּה וְאִכּוֹתִיךָ וְעַבְרָתָ שֵׁם אֱלֹהִים אֲדִירִים עֵץ וְאִבְנָן. —
 לְכַקְּדָה יִסִּים יֵצֵא שִׁמְשֵׁם אֲנוֹכְמוֹס בְּקִיּוֹם צוֹאָה הַדְּרוֹס, אֵךְ בְּהִשְׁנִי הוּא שִׁלֵּא יִקְרָא
 אֲרִיבְעֵלְאִים ס לָךְ, כִּי אִם נִשִּׂי אֵעֵם, וְהִיא מְשַׁלְתָּ נְשִׂאוֹתָ כְּחֻזֵי יְהוּדָה וְשִׁמְרִין
 שִׁבְחָן הָעִרִים הַגְּדוּלוֹת יְרוּשָׁלַיִם וַיִּפּוּ וְקִסְרֵי וְסַכְסָא הָא שׁוֹכְרִין, וְאַנְשֵׁיפֹאֵל אַחֵיו הֵה
 לְנִשְׂאֵי רֹבַע עַל דְּגֻלָּל וְהַבֶּשֶׁן, פִּילִיפּוֹס הַשְּׁלִישִׁי נְשִׂיא רֹבַע עַל גְּבֻלָן וְעַל מְרַכּוֹנָה
 בִּיהֲנָא וְפַמְיָאִים, וְלִשְׁלּוֹמִית אֲתוֹת הַדְּרוֹס נִיהֵן מְשַׁלְתָּה כְּרוֹמִי וְכִינָה וְאַשְׁדּוֹר וְכַמְּרָל
 פְּהוּאֵל, וְאֵת כֶּסֶף יְרוּשָׁתוֹ סַחֵל הַקִּיסֵר לְבָנֵי הַמֶּלֶךְ. אֲרִיבְעֵלְאִים הִדַּע לְעִשׂוֹת עִם הָעַם
 וְנִגְדַּ חֻקִּי הַתּוֹרָה, וְיוֹלָךְ בְּדַרְכֵי אֲבֵי הָרַעִים, אֵךְ כְּשׁוֹבוֹתָיו לֹא עִשָּׂה; וְלֹא חִרְלוֹ הָעַם
 וְקִינֵי כִּתְלוּטָהֶם בְּאוֹנֵי הַקִּיסֵר כְּרוֹמִי. עַד שֶׁהִסִּיר מְשִׂאוֹתָו בְּשֵׁנָה שִׁחַ לְיֹגִינִים וְהִנְהִילוֹ
 לְצַרְפָּת. וְהַשֵּׁב אֲרִיץ יְהוּדָה הַמְּסֻיָּא מַסְלַחְתָּ רוֹמִי, כְּמַשְׁלָה וְהַנְּהַגָה חֲדָשָׁה, שֶׁהִיְהָה

הַפְּרִינָה חֶלֶק מִן טוֹרֵא הַחַת הַנְּעִיב הַגָּדוֹל, וְהַחֲתוּוֹ הַנְּמֹן אֶרֶץ יִזְרְהֵל וְיִשָּׁב בְּיִזְרְהֵלִים אוּ בְקִסְרֵי לְבַל חֲפְצֵי כָּלֵל הַכְּרִינָה, וְהַהֲנַחָה הַחֲרִיבָה וְהַמִּשְׁפָּח בְּקִרְיָם, בִּיד רֵאשִׁי הַכְּהֵנִים וְהַקֹּהֲנִים וְהַחֲכָמִים שֶׁנֶּאֱמָר לְסַנְהֶדְרִין לַעֲת הַצּוֹרֵךְ. וְלֵאמֹר וְזֵן מֵאוּחַר הַיָּה נִם לְגִדּוּלֵי מִשְׁפַּחַת הַרְרֹדִם אִיזֵה רֵאשׁוֹת עַל הַבְּקָרִשׁ וְיִמְטֵי הַכְּהֵנִי וְהַתְּחִילָה הַהֲנַחָה זֶו כְּנוֹכַר בִּשְׁנַת ש"ך. שְׁשִׁים שָׁנָה לִפְנֵי הַחֲרָבָן, וְאַחַר שֶׁהָיָה הַחַת הַרְרֹדִם וְכֵן מִשְׁךְ מִ"ה שָׁנִים עַבְדָּם לְמֵרִאֵת עֵין עִם וּמְרִינָה כְּפִנֵי עַצְמָם. וְעַד בִּשְׁנַת הַיָּה הַתְּחִילָה לֵיהֵן כֵּם כֶּפֶר לְגַלְלָה לְרוֹמֵי עַבְדֵי פְּנִקְסָאוֹת רְשׁוּסִים, וְנִרְאָהָה כּוֹה עֲבוּרָהָם נְלִיָּה וְכִלְמָה. וְהֵאָף שֶׁחָרְוֵו כֵּה הַעִם יוֹהַר מִהַבְּנֵעִם לְבֵית הַרְרֹדִם, הִנֵּה קָמוּ בִּסְבֵת זֶה הַבְּחֹרֵעַ וְהַגָּדוֹל הַנְּלִילֵי וְצֹדֵק שְׁנֵיהֶם פְּרוּשִׁים, וְיִסְרוּ מִן יְחִוּוֹי הַקְּנָאִים שֶׁבְּאֶרֶץ הַבְּיָדָה כִּיזְרְהֵל, וְהָיָה כֵּה נְלִילֵי, שֶׁכֶּבֶר וְכִרְטָ כִּמְנָה לְמַעְלָה בְּדַבְרֵי יוֹסֵף עַל הַפְּרוּשִׁים שֶׁקִּשְׁרוּ קִשְׁרָ עַל מַלְכוּת רֹמֵי, שְׁלֵא פִּסְק לְנִבְרֵי עַד הַחֲרָבָן, וְלֵא רַבּוֹ מִתְּחִלָּתוֹ אֵין לִיִּיעוֹר הַכְּהֵנִי אוּ, וְלַעֲצָה אֲנִשֵׁי הַמְּנוּחָה טוֹבֵי הַפְּרוּשִׁים, שֶׁחֲלָקוּ עֲלֵיהֶם נִם בִּיּוֹדֵי שְׁנַעֲנָם שֶׁאִסּוֹר לְאֹדֵם מִיִּשְׂרָאֵל לְהִבְנֵעַ לִפְנֵי שֵׁר וְיִזְרְהֵל נְכָרֵי, וְנִשְׁאָר אַחַר כִּמְאֵל חַבְּנֹנִים בְּהַלְבוּת הַשְּׁנוּיִם (וְדִים). וְיוֹסֵף הִכְהֵן מִפְּלִיא לְכַפֵּר עַל קְטִיָּה לְכֵם בְּהִיּוּה זֶו, וְאִוְסֵן רוּחַם לְסַבּוֹל בְּשִׁבְלָה הַמּוֹת בִּיּוֹסִרוֹם הַקְּטִיָּים, וְאִוְכַר שֶׁהָיָה מִשְׁחַד, כִּי לֵא יִאוּכֵן לִלְאֵל שְׂרָאוּהוֹ הַרְרֹוּשִׁים כְּעִנְיָהָם הַרְבֵּה.

הַמִּסְטֵלָה הַתְּמַסְנִינָה נִבְשָׁכָה עַד שְׁנַת שִׁמ"ט, הַשָּׁעַ וְעִשְׂרִים שָׁנָה, וְהַהֲנַמְנִים שְׁלֵא אֲרַכָּה שְׂרָרוֹה כָּל אַחַר נְקִיבִים כְּשִׁכּוּתָם אֲצֵל יוֹסֵף, שֶׁהֲרַבּוּ לְחַקֵּים וְלַחֲסִיר וְלַהֲחִיר כְּהֵנִים גְּדוֹלִים, כְּמוֹ שְׁעִישָׁה נִם אִרְכִּיעִיאִים כְּבָדֵי לְכוּנֵן מִשְׂרָתָם וְחַמְסֵי יָדָם בְּחֹלְשָׁתָה בַּח תְּרַאשׁוֹן שְׁבַעִם. וְסֵן הַכְּהֵנִים הַזְּבוּרִים בִּסֵּם בִּיּוֹם הַאֲלֵה, וְיִעוֹר בֵּן כִּיְרוּם, אֲלַעוֹר אַחִיו, יְהוֹשֻׁעַ בֵּן נִינְאָה, חָנֵן בֵּן שִׁיָּה, בּוֹיָן כְּהֹנָהוֹ מִמְּאֹו הַכְּהֹתִים בְּעִרְסָה אֵת הַמְּקִרְשׁ בְּעַצְמֵי אֲדָם, וְנִפְסָקָה הַעֲבוּדָה עַד מְדִירוֹ. אַחֲרָיו יִשְׁמַעְאֵל בֵּן פֶּאֶבִי וְהַזְּכוּר לְשֵׁכַח בְּפִי שִׁינֵי הַהֲלֹכוֹת וְכִמְנוֹת הַלְּמִירוֹ שֵׁל פִּינְהֵם, אֲלַעוֹר בֵּן חֲנִין, שְׁמַעֲיָן בֵּן קַסְחִיָּה, יוֹנָתָן בֵּן חֲנִין, יִדִּירֵיהֶם אַחֲיוֹ - — וְסֵן הַמְּנַת תְּרַע רֵהָ, שֶׁתַּחַל בְּסִיָּם יִמְיֵי הַיְּהוּדִים וְנִמְסָךְ עַד הַחֲרָבָן, בֵּא הַרְבַּר בְּמִשְׁנֵיֹת בְּנֵי כְּהֵנִים גְּדוֹלִים וְרַבּוֹר כְּהֵן הַמִּשְׁפָּחָה שֶׁכֵּן שֶׁעַבְדֵי וְהַחַת שֶׁהָיָה הַכְּהֹנָה גְּדוֹלָה מִלְּפָנִים מִתְּנַחֲלָה כִּאֵב לְכֵן וְלֵאָה, נִקְבְּעוּ עֵתָה עַבְדֵי הַמְּנַת וְהַרְרֵל אִיזֵה מִשְׁפַּחַת יִקְרוֹה, שֶׁכֵּן הָיָה לִיקְחֵן הַכְּהֵנִים גְּדוֹלִים לְשָׁנָה וְלִשְׁנָתִים, הַגִּם שְׁעִירֵי יִזְרְהֵל מִמַּעְלָהָה וְשֵׁכ כְּכִידָה כְּמַעַם לֵא, וְכִמוֹ שֹׁכְרֵנוּ לְמַעְלָה. — וְנִמְצָא בְּהוֹבְפָא (מִנְחַת פֹּדֵי יֵג) וְנִמְצָרְהֵנוּ (מִפִּאִים דָּף נִזֵּי יֵאָ) בְּרִיָּתָא שְׁנוּיָה מוֹסֵן הָיָה כְּעַצְמוֹ בְּתֹאֲרֵי הַמִּשְׁפַּחַת הַחִסָּה, הַגֵּלָה לֵנו דְּרַבְּבִים וְעִלְיָהִיתָם כְּכִסִּים הַלְּיוּצָא מִכָּלֵל דְּבִרֵי יוֹסֵף כְּסִפְרֵיו. אַחַר אֲבֵא שֶׁאֵל בֵּן כְּמִנְתָּה (חֵי בְדִירָה שֶׁלִּפְנֵי הַחֲרָבָן) מִשּׁוֹם אֲבֵא יוֹסֵף בֵּן חֲנִין; אִי לֵי מִכּוֹת בְּתוּמָם אוּ לֵי מֵאִתָּן (מִסְקָן בְּרִלָן); אִי לֵי מִכּוֹת חֲנִין אוּ לֵי מֵלְדִישִׁתָּן (מִלְּשׁוֹנֵת); אִי לֵי מִכּוֹת קְרִתִים (שְׁמַעֲיָן בֵּן קַתְרִיאָה שְׁמִנְהוֹ אֲנִירָם הַבְּרָךְ) אוּ לֵי מִקּוֹלְמִיָּן (אֲנִירֹת לְרַעְהוֹ). אוּ כִי מִכּוֹת יִשְׁמַעְאֵל בֵּן פֶּאֶבִי אוּ לֵי מִאֲנִירָפָן (מִצַּד בִּיתוֹ כִּלְלָתוֹ לְרַעְהָ עִם אַחֲרִים) שֶׁהֵם כְּהֵנִים גְּדוֹלִים וְכִמְנוֹם גְּזוּבְרִים וְהַתְּנִיָּהן אֲסֵר בְּלִיָּן, וְעַכְרִיָּהן חוֹבְטִין אֵת הַעִם בְּמִסְקִלְוָה. מוֹה נִרְאָה שְׁעֵם כָּל הַשְּׁפֵלָה שְׂרָתָם נִשְׂאָר לְבִהְיֵם עוֹד יִדֵי הַקְּפוּהָ לְהַעֲיָק לַעַם בְּעִרְבָם הַמְּנוּחָה בְּפִחַר מִן הַרְרֵדָה הַתְּמַסְנִינָה וְחִוּלֵי אֲבִירֵי בְּקִיצֵר, שֶׁהָיָה קוֹנֵן אוֹתָהּ בְּרִטְסִים. — כְּכָלֵל הָיָה בִּיטֵי אִלֵּי הַהֲנַמְנִים קִנְתָּ מְנוּחָה, וְרֵאשִׁי הוֹעֵד שְׁמַעֲיָן מִנוֹ שֵׁל הַלֵּל. אֵךְ הַהֲנַמְנִין הַאֲחֵרֵן הַכְּהֵנִים הַגָּדוֹל רֹמֵי

ועליהם צורת הקיסר טיבירוס. בתוך ירושלים, וירדו וקני העם לקסרי, והפצירו בו בארץ, כי טוב מהם מראה בהלול זה בעיר הקדש, ונתרצה להם, והכירם כשם. וכאשר לקח מאוצר הקדש כסין כשביל להוציאם להביא מיס אל תוך העיר, נספו נגדו קטנים ונשפך דם לרוב עד כי שקעה המריבה. וקרוב שזו גשית ההלכה שבסמכה שקלים, אמה המים וחובת העיר למגדלותיה וכל זרבי העיר באין משידי הלשכה, ושותדירוים היה עושה כל אלה מאוצרו. — בשנת שמי' כשפסקי התגמנים יסא טיבירוס הקיסר אותו שנתה אנטיפס בן הורדוס נשיא הרובע הנזכרת מבריה על שמו, התהלך ויטיליוס בניב סוריא בארץ יהודה, וכאשר מצאה שוקפת, הניח לעם כי יבטיח הכבדים, והחזיר את בגדי הכהונה גדולה, שהיו נגזרים מלפנים חתמים כנגדל נזניה, לכהנים תחת מצבתהם במקדש.

בשנת הריא גדל הקיסר החדש קאיוס קליגולא, בלשון הכמיני נסק לנס, את אנטיפס נכד הורדוס שנתגדל ברומי, והיה חבר לקיסר מנערויו, ויעשרו לנשיא ובר על רוב חלקי נחלת הורדוס. שלקח סיר בני המשפחה. — בימים ההם באה עליהם הצרה שקלה בלב הקיסר הנזכר המשיגע בתועבותיו להקים עליו במקדש ולהשתחית לו. ואך שרתנגרו הניו בלו (גם היהודים היונים שבאלכסנדריא כמו שזכר במ"א), ואך שהפצירו בניציב סוריא פיכודונים, ונאות להם בסכנת נפשו, עד שבתוך הוסן נדרג נסקלנס. כל זה סיפר יוסף בשוה ספס להסיפור מה המאורע הנודע בסנלת הענית, שרשעה יום כ"ב תמוז לקביעות יום שמחה עליו. — גם אנטיפס ריע הקיסר התאמין להשיב מחשבתו, ועשה טובות רבות לבל גליות ישראל ברומי, וכאשר נדרג נסקלנס והתקסר קלודיוס בשנת שני', הוסיף לאנטיפס גם שם מלכות, ואז שב אנטיפס מרומי, וימלוך על כל א"י בשנת שני' והקייב עולה ונחלים, ותלת בחובל הקדש שלשלה וזב רבת המשקל שנתן לו כמתנה נסקלנס רע, ויעש שמחה גדולה כי הורה מלכות כללית לארץ ולביתו.

אנטיפס אהב את התענוגים והמשחקים, שלמד והורגל בהם ברומי, שהיתה או רבת ההשתהות ושופכת תונתיה על כל האסיה. ומסופר, שפעם לעו עליו פרושי בשבו שמעון על משחקו במיאמרין ובאצטרין, ותפשו המלך והושיבו לימינו כשעת המשחק בקסרי. ושאלתו מה עבירה על התורה הנעשה בזה? יפול הפרוש ליגלח ויטלח לו. אכנס בזולת זה לא חמא כאבותיו והיה איש טוב וחסד, הולך לחיוב אצרי הפרושים ברורה, ושונא לכל מיני הכתות, עד שקצו לו השונים וזכר בהלכותיהם (יבא ב' ז"ב, מתיבות יו' ע"א, מופת פרק י') וזכר וזכרו שהיה למסן גם בעד שאר גליות ישראל שבמלכות רומי הגדולה. השתדל כי יזתו להם כתבי חיות לשמירת הורהם ומנהגיהם כפיצפם כל האורה, הקקים על מבלאות נחשת, שפירים כירי הקהלות ואצל הנציבים שבכל מדינה וסרינה. — ומה שהוא נפלא וראוי להעיר עליו ביחוד, שכמעט שבאו כימי התגמנים הזכורים ויותר תחת המלך אנטיפס ימי כטחה וקצה טובה, כבר מצינו רשמים נכרים שהעלו בהעם גם נצה גם פרחי הרוחני והלמוד והפרע, לרונסא: חוץ מן הוערים וכתי דינן שבירושלים נקבעה ישיבה ביבנה עד גדולה ואם למגורים סאו, אך רחוקה מתשוואת המספרולין העלולה ביותר למקרים. עוד החלו או לספק את נשיא הועד בשם ר בן, ואת ראשי התכמים שנו בשם רבי וקבעו להם כסאות, גם וזרון שכות חבטים שיני רהלבות נשארו לת סוכן זה יותר מלפנים. ויש ראיות שאיזה מן המסכתות להלכה נקבעו מימן זה, כמו יוסא, שקלים,

הפוד, על הסדר שהם בידינו עתה וכמו שהבאר בשער א' לס' סדרת ה' ל' ב' ה'.
 וכל זה לראיה שהיה הלמיד או נחלקו בו המדרגות לבבד ולסעלה. נשיא העיר
 שבוסן רבן נמליאל בן שמעון בן הלל ונקרא הוקן בנודד לשנים בשם זה, שהיו
 נשיאים בוסנים מאימים אחריו, הוא המפאר בית כשפתה הלל, ויכר גדולתה גם
 במיד התורה גם בסדעים היוצניים, שנחשבו או ניו והכשים לעקרים, ונכללו להם או
 בשם חכמה יוג'ית כמו שהעיר נכדו רבי שמעון בן נמליאל דור רביעי לו (היו
 נבדעו אחר הכליון הארתיך במלחמת ביתר) (בבא קמא פ"ג ט' ע"א): אלף יודים היו
 בבית אבא ת"ק סתם לבדו תורה וז"ק כהם לבדו גם חכמה יוג'ית, וסבולב לא
 צשתיירו אלא אני ובן אחי אבא בעסאי. ולא כלבד כשפחה יקדה זו, אבל כל
 היקרים באותו הזמן, ואפילו בין הכהנים גדלו והנכו את בניהם על זה הדרך;
 הראיה על זה יוסף הכהן ספר קורותינו. ורמן נמליאל זה, הוא הנמצא לו ראשונה
 במשניות דרכים לקביעות החיים עפ"י הראיה בצרף חשבון, ולעמוד השנה עפ"י
 איתור או קדומת הנה האביב; גם נוסח אגרות ההורקה מזה לנלוות שכבבל ובספדי
 עלשאר הנלוות. והוא שהבאר היותר מלימד שבמסרי הדת החדשה, שהיה מחלמדי
 וישוב לרגלו וע"ד לטון הסתנה והיו מתאבקו וישפירו עליו כמעטי שלוחיהם שגלה
 דעהו כמנהרין שלא להבינה כרדיוות וענישין נגדם. ואין זה סותר להבסר ביודיו
 שביטו ולפניו הקנו הכנה הודוקה, שיסרו ככנינו הכנה וישבנו הפירוד
 והמחלוקת והמלשיטת, שצמחו על ידן ורבי בנו בוסן הוא נחדים נחדים להית
 ולסעשים, והובם קנאים שאכלו באש קנאתם ארץ וישיבה. — ונשוב לאגריפס ונאמר
 שהגם שהיה עבד לרובים בעבודות יותר נלויה מן אותה של הודרוס וקני, וסספר
 דרכה איך שפלה מלכותו בעיני הנציצים ובעיני צוריו ישראל שביזום, עד שהיה
 סקם לשטת בם שנת ה' ל' ונ' שבו זכרניה וס' ל' ב' א' א' ונ' ונ' ל' א'
 סכל כקום אילו הארוך ימים. אולי היה נפתח פתח הקיה, לעצור כעד הרעה להשיב
 שנות העם כספרים. וה' ל' ש' שאנו רואים כי הביטו דרכיהם בית הודרוס, ונפשו
 אחת אהת יותר אל עמם ואל אלהיהם. ובזמן קרוב ספו המו עם נירון האבוד ששפת
 הצואריו"ם המסועים כעובותם, ובאו קסרים חכמים וסבי לב, אלא שכבר נעתה
 בנו סמת ה' לאין סרפא, ובה אגריפס הסלך פתאום בשנת שני' ובנו עודנו נדו,
 וחורה יהודה וירושלים להיות הנמניא לרומי. — וסן הכהנים כיסי אגריפס שמעון בן
 קתרוס, סתרא בן הנן, אליועני בן הקף הזכור בססנה שעשה פיה. — עוד ארבע
 ועשרים שנה לעסידת הבית, משלו בהם שבעה הנמנים כלם שיין לרעה ולאכזריות
 ולאהבה בעע, ונזכרים בשמיהם כסצית חכמיט להוסי' לנגאי הדשעים הגדולים,
 כמו שסזכרין לשבת שמיה הצדקים הגדולים, — הראשון סאלו ההנמנים האחרונים
 ליהודה שמו פ' א' ד' ס, רעה להשיב את בניו הכהונה למגדל נניא תחת משמרתו,
 שחזרו לכהנים זה כחשע שנים, ושאלו לרובי מהנים ועכסם אגריפס הקטן בן
 אגריפס הסלך, ויאת להם הקיס' קלודיוס. הוא אגריפס האחרון שיאת החשבן
 דחה קטן בבית אביו, ויגיה סרתה המקדש וסיניו הכהנים הגדולים להודרוס אתו
 אגריפס נשיא רובע חלקים, ויסקן את יוסף בן קסחית. — הגמין שני ס' ב' י' ו' ס'
 א' ל' ס' נ' ד' יהודי ארכסגדרי עובד תורת אבותיו, הוא שהרג את בני יתודה הנליו
 סיכר כת הקנאים היותר קשים. בשנת שני' היה רעב גדול בארץ, ותחסיך הילטי
 הכלכה בארץ נכד ידי האוסללים באוצרותיה. היא הילטי מלכת ארץ הדלים מנסול

כרי, ששבה היא ובניה לרת יהודה ובאו לירושלים, ובניה מנחם ויואשיס חזרו לארצם ומלכותם עם רעהם יהודים, והיא נשארה בירושלים עד בותה, ותשע עֲדָתָת וצבנות גדולות במקדש ולעניי העם, ובשנת שניש' הוסר סכרונה יוסף בן קמחיה, והמסנת עשו לה זכר טוב (יואס פרק ג'), ובשנת שניש' הוסר סכרונה יוסף בן קמחיה, והמסנת יוחנן בן נרבאי המוכר כברייתא קדומה (שם ג'): למפורסם בכח אכלתו - בשנת ש"ס הגטון שיש (ואלבגנדר המוכר שב למצרים) בשסו קוסאנוס אכור ואיש סיס סאר הכביר עול וגילה ביותר עבדות העם והכנעם, עד שהציב כמשי חילו בלשונה הר הבית כח, בעלות עם רב ככל הגלילה לירושלים לזבח הפסח, וגברי אחר נפנה לעין כל, והגדל סרירות לב העם וילוט סאר. ויאסוף קוטאנוס כל חילו אל המצודה, לבעור ויכל לירות מסס אל המקדש, ונחפו העם לגס סל הר הבית, וברחפוס ורחקם סרו אלפים סהם, ותרב שנתה העם למסללת חסי. ואף כי לבעביר עזור כחילו, עשה ארז זמן מספס סות באחד שרעץ ס"ה וימסאה, לא נח לב העם ויחלו לשלוח יד ברופים יחריים כמסעאום. — בשנת שס"ג שללו הבותים את קנת אנשי גליל העולים לרגל ירושלים, וההגטון היה ככעלים עיט, לא קבו הרבה סן העם, וסבלי להמת און לכיבי הפרשים ולעצהם, שרפו איזה קירות הבותים באש, וההלו להפוש תרב והקהל, ונשפך רס. ואף שנפל קוטאנוס על השרפים ספירי המטחה רך ברם, גם הבסירו וקני ירושלים סאין ירם כמעל היה ושחפצס לבג כמטחה, ונעקר לרם ההגטון, הגה הבותים לא נחו כוח, ויבאו הלוינחם לפני הנציב כסמוריא, וחקר הרין נגר כל המתחילים בשלוח יד באיכה, גם ביהודים גם ככותים, ויצו לצלוב אהם בלוד ובשומרון, ואת ראשי המלינים משיני הצדדים שלח לרומי, והלכו סן היהודים חנניה הכהן וענן ססונה המקדש, ואת ההגטון חסיר, ויצוה גם הוא ללכה לרין לפני הקיסר. ושם המליץ אנריפס (שהיה ברומי או וכבר נחל נשיאות הורדוס דודו סבה) אצל אשת נירון קיסר, ויצאו היהודים ובאים כרינם, וזעוני הבותים נהרנו. — משנת שס"ד עד שנת שצ"ד הגטון רביעי ליהודה ס"ל יבס כשמו. כיסו מסלחו פרצה הדעה ככל צד נפרץ סיס. המורדים הקנאים רבו כארץ, ויצא ההגטון סמטשו בקסרי ליסרם, ובלכו להרבות הסלכה כארץ, ככדי להתגולל ולהתגפל על העם ולהשחירו עד כלה. ובהסתה סצדו נהגו כבדה יוחנן אחד הכהנים הגדולים כסוכסן. וסן או רבו כארץ הרוצחים בעקבה ובהחבא, כמכניס קצרים אשר תחת למדיחם, שארבו על כל איש נשוא פנים חסוד להם לסגדר רעהם, וזהו שנקראו לראשונה בשם סקרין (ואלכסענער) (על שם הסכין הקצר הוד שנקרא סיקא כלשון יוני). וכמסנתה (ככשירין פ"א) הוכירו הסם הוח, מעשה באנשי ירושלים סמסנו הנלחן כמים כפני הסקרין, גם הסם העברי רצחנין. קתהם הוד סן הקנאים כעצפם, ורובם פחזים שבורים להם, ובראשם אלעזר בן דינאי, שכבר עליו יוסף, שחפשו פליכם כההלה ושלחו אסור לרומי, ונכלח לו שם על פי סריצת פליכם כעצמו, וחור ליהודה. והתחילו אלו הסקרין משנת שס"ס ואילך י"א סות לפני החרבן. וססוכן כמסנתה הוכן ההוא כדבור, סשרבו הרצחנין ואסרו (סשה ס' פ"ז) סשרבו הרצחנין כבלה עגלה ערופה מסכא אלעזר בן דינאי, בעת ההיא התאכור פליכם נגד ססיה אחר, שרראה מעיני פלאוי כהר היהים, ונאספו אליה כארבע סאות איש צרי וסצוקי נפש, שקוו אלץ להוסיפם. והרנו גם את כעל הנס, גם את כל הנפתים אחריו, ויסיפו העם עוד לשנוא את הרופים ואת כמסלתהם,

ובכל הארץ נשמע קול קשר ומריחה, ובכל כפר וקריה (קטנה כמו קרייתא ר"א) מסאנת העירו כהנה באש.

ג' שנת שיער הנדולה המדורה. בעיר קברו שהיתה ביהודה ומושב התגשון בנכר, היה רוב בין היהודים וההרשנים הימים שבהוכה, למי שהם יאהה הנהגה העיר לכל הפניה. ואמרו הימים שדם היושבים, הראשונים שבאו לעיר בעיר בשנבנותה והיהודים השיבו שהיתה כפר בלבד, ושנבנאה לעיר מלכם היהודים, ולהם יאהה ההנהגה בעירם ובביתו הנמטיא שלהם. והיו עד כי נלחמו בחרב ונצדו היהודים, עמד עליהם פיליבס, ויהרגו את הבעונים מצד היהודים, וגם זה המאורע היה סבה כי יצאה אש המדורה יותר בנלוי.

ולא די באלו הצרות, נהיו בעת ההיא מסיבות ומסבוכים בנימי האומה עצמם, בין בתי הכהנים הגדולים ובין רכהנים ההריוטים, שהכהנים האדירים חזרו דם ועבריהם על הנרות, ולקחו כל מנה הקדש והתרומה והמעשר עד שלא נשאר דבר לסחית הכהנים העניים, ויקחלו והיו צעקתם חכם גדולה. ובקושי השקטו וקני העם גנדולי הכהנים את המריבה, כשלחם יד בחוקה כאוצרה הכהנים העשירים, ויעשו חלוקה ישנה. זה המסופר סוף כה שראה בעיני, והוא גם המסופר הקשה על טוסר הכהנים המרוכז בכרייתא דפסחים שזכרנוה למעלה. ומשניות עוד שם בסעטי חסם של בעלי הוצע שבכהנה בשאר מנות ונכסי הכהנה, עורות של קדשים וקורות שקבה שבידו, ובתן גדול בטהה היא ישמעאל בן פאבי הנוכר למעלה, שהקטו שוב אנריפס, שהיה עתה בעל מטלה בארץ רחבת ידים; לפי שהיו מנשיאות חלקים הומרה, נספו לו עוד נשיאות הגבול וקסרין, נחלת פליפוס ודוד שמה, וגם מארץ הגליל הערים טבריה ובית צידה ועירות עוד איבעה עשר. כל אלה ממשלת אנריפס האחרון שנשארו בידו עד למדורה ועד אחר הרבין; ואף שהבין מושבי עם אמותו ברגקי בירושלים בהיכל הורדוס הראשין וקני, ובא גם הגבון אחר הבישי ביטמו פה ססום בשנת שיער, גם שניהם לא יצדו כח להשקט הארץ עם רצינם הטוב לכך בזה החפץ, ונהפוך היה אנריפס בעצמו, ואולי לתוכו, סבה לתנה חרבה, שבה כרוסלו וספה שהיתה גבורה מבעל לחיבת החיבל, עד כי יכול ששם לראות המיד כל הנעשה בעורות המקדש, ובעיני הכהנים רע, ויסדרו ויבנו במערכו של הר היבה גבורה לכסף מונע הראות. אולם בנישוחם ואת בלא רשיון פרטי הצריך סאת הקיסר, שלחו לרוסי ארד מגדולי הכהנים, וישמעאל בן אלישע הספורסם לחכמינו לחסיד בעל סוד וצפיה ואת חלקיה כמנה המקדש, וישא טרון הקיסר את פניהם לבקשה פאפא ששתי, אולם עכבם כרוסי לערבן בשביל קול המרידה, והגירו אדר זה. — בעת ההיא הוקם לבתן גדול עין סבה הצדוקים ועשה ועד מנהדרין, ודן לסויה רבים סבלי רשיון סאת ההנטיין, וראש המקדש אנריפס, וכבר הוכרנו שהצדוקים היו קשים בדניהם וככהריום לשפוך דם. והיו הבדל של צדוקים המוכר בכנהדרין (ג' ע"ב), שנוכר ר' אליעזר בן צדוק עליו מכתותו. והוסר עין וכתיו יהושע בן רנאי. — בשנת שיער ארבע שנים קודם החרבן בחיות כפר ההנבון שהיו כשתי אל ב' ג' אש ביולי ותוסם סהפט בעבור בער, הנה גם אנריפס הוצרך סעות להוצאות בנינו שבנה בארץ כמשלתו בעצון בקיסרין ובכירות, ככל חסק משפחה הורדוס בבנין, וכבר את הכהנה גדולה ליהושע בן נמלא בעד הין עצום, שנתנה עבורו ארוסתו ונכר זה כמשהה ובתלמוד (יבמות פ"א ר'). ויוסף מספר שרבו

עליו אחיו בני כהנים גדולים ושנצח ברזונו גם סן סחלוקת ליום סיפר יוסף, שרצו לשמש עטרתם במקדש בחלוק לבן וכן נראה לנו הפירוש הנכון ברברי יוסף, על דרך שאמרו כמה היה משה שמסס כל שבעת ימי הסלאים בחלוק לבן שאין בו אימרא, ובקשו הבהנים למנעם, וקבץ אנריפם מנהדרין והרשו להם. ובכר הוכרט שהכהן הישע בן נמלא עשה טובה גדולה כמה שהיקן כתי ספר בכל ערי ישראל, ללמד בני ישראל ספר מכן שש שנים ואילך, ואמרו עליו בשביל זה ברם זכור אותו האים לבוב, ועוד סיפר יוסף שכאשר שָׁהָה כעת היא המלאכה למני בנית האלהים, שנבנה בו כיסות הדרים כרובי הוּמְטִים, הגם שבקירו נמסר לשמנה שנים, ונתכלמו סלאבהם שמונת עשר אלף פועלים, הנה בשביל לפרנס העניים היום אמר אנריפם, לרצף את העיר על פני כלה במסרצפת אכנים גדולה, והגט רואים עוד איוה שביבוי הקוה מתנוצצים להשביה האיכה והצנצון, ולהגכיר אהבה השטחה בעם כלו; אלא שכבר נגורה נורה על הבית ליתוב, ועל העם תרב שביחורה לבלותי בתרב ובשני ובפזור גלית, ובא הדמון שביעי אחרון בשמו נסיום פלארם, והיא שהרבה באהבה בצע ובפעשי חסם ואכזריות הכה יותר מכל הדמנים שהיו לפניו, ובאלו היתה כל ביונתו בהנהגתו, להביא את העם ליאוש ולמסירה ברסי, העם החוק והגורא שכבשו ומשלו אז כרוב הסדיות המיושבות שבכל העולם הנורע אז. וזה רוב התהלה המדידה בגלוי, וקני העם הביאו תלונתם אל נא לום הנציב הגרל של סוריא, וצעקי חסם נגד הרמון. וכאשר בא בעצמו לירושלים במסעו תן הפסח שנה שע"ד הצליח להגמון להצמדק בניני; גם חזרו באותה העת השלוחים מיובסי, שהלבו שסה לדון עם היונים שבקסרי, על דבר סכפם האורח בהגות העיר, ונירון התועב הצדיק את היונים, ולכבכור הכעים עוד את היהודים שם, וכדי צורדיהם לפני פתח בית הנבטה שבקסרי צפרים כסו לפדרת המצורע, בכר לחרף את ישראל בגורף הרגיל כפיהם, שהיו ישראל טנענים בנגע צרעה במצרים וגירשו משם, ועל זאת חוק הסדון עד שפך דם, והביריות היהודים את נשיהם וספם וכפרי תורהם לקריות הממוכות, והתגמון לא כלכר שלא הושיעם בצרתם, אלא נהן את המתלוננים אצלו אל בית הכלא. ובוה נמלאה הסאה, וירא העם כי אפם תקה, וכי גם בארצם ובסחחו שלהם יירשו ורים כארונים, והם כשבו יירב עליהם. — סמיך אחר זה הסאורע הבע פלארם סיר הוקים שבע עשרה ככרי ככף, ויסאנו לתת מה שבקש, בוכרם הגעשה בקסרי; ועוד שחקו עליו אנשים, הסוככים כעיד בקופה של צדקה, בשביל לאסוף נרבה עבור פלארם הרל. ובכדי לנקם ורפתו בא עם חילו ירושלים ויצו למסור בידו המשחקים אשר תסאו לו. וכאשר לא אבו למסרם, הרשה את חילו לשלול ולהרוג, ויפלו סן העם שלא היה בירם תרב וויין כשלישה אלפים. וכירניקי אחות אנריפם (שהיתה או בירושלים) יצאה יחפת רגלים, והכך ותהחנן לפני האכור עד כי חדל, והוקנים והתכמים עמלו להשקיפם לכב העם והגלית בירם להפים רעהם שיצאו לקרחה אתר חיל פלארם הבא לעיר, וכן עשו, אולם כששאלו העם להם לבלום, ויבאו אורח ולא ענום שלום; אז חרשו העם בקול נורל את הרמון לעורב שבוועתי ומחלל דבר שלוש, והחל הסעה והחיל בעם האמיאם לבוא אל המגדל נוניא, רססו רבים סהעם, אך העם סהרו אל הבהים חגגות, ויורו ססם חצים ואכנים על הרוכיים ולא יכלו לבוא אל הרך המגדל. עתה קבו הקנאים בחסדם ויעלו אל דר הבית וינתצו את המסכה אשר עשו הרומיים לבוא סן המצודה על התי.

שערי חדשים לבקרים

וההנמון בראותו כי העם נגד פניו, ויפן וילך מן העיר, ורק בעמים אגנטי חלו נשארו בעיר אצל הבהנים חפצי המנוחה לשמים. — כבוד השביעה אל הניצב הגדול, שלא אחד שפריו ירושלימה להרוס הרבר, ופגש ביבנה את אנריפס עידנו מהאמין להשקים לב העם ולהשיבו למנוחה, וילכו יחדו ירושלים, ויראו כיעה אשר עשה ההנמון; ויהי הכנס נרין ונחין בבקשתם, לשלוח שלוחיהם להקיסר ברוסי; ואנריפס הגיאם כיה, או סיראתו חמת הקיסר נרין, או סחורתו איש שלוחי של ההנמון. יהוא כדבר על לבם במלוצה כפוארת, הגה היא אצל יוסף כספר מלחמתו, שלא לבידוד ברוסיים, ושיהנו כמקדם כל המסים לקיסר לאות על הכנעם והיהם סיים לשימעתו כמו עד הנה, ויאות העם לואת כרנע; אך כאשר בקש עוד אנריפס כי ישבעי ככלי ההנמון והפקורתו כבתחלה, אמרו העם להקלו, והיכרה למרוח מן היצר היא ואחורו.

אחר כל אלה שנהו ונעשו בימים כועסים, נברה יד הקנאים, והאשי בהנהים ווקני העם והכמיו, עם היותם חפצים כשלום ובכניעה להעם המישל, נמשכו בעל כיהם אהרי הקנאים, אך לכד בזה שגורו אמר ההקלה ולהכין הכל למלחמה לעמוד על נפשם ועל עמם, אולם באוהרת יתרה לעם, שלא להתגר ברוסיים, ולהשאיר הסיד סקם לשלום; ובזמן קצר נתבצרו והתיישבו בחיל ישראל הכרובן והסוצות שבוודרה ובנליל, והכינו בהן נשק ומוון, ופקדו בראש העם שרי צבאות וראשי מצותה, ומהם יוסף בן סתיריו הכהן סופר בלשון יוני קרטונוהיטי בכלל, גם קרות מלחמה זו בפרים, שהויים הראש ולשר בנליל, ועודעים תלוחותיו וקורותיו שבהכס הוא כעצמו. וגם בירושלים הכינו הכל לרוב למלחמה ולמצור, והיהיכו גם את לב העם לעשות כזה; ועם זה לא חדלו מלהוודר אותם ולאיים עליהם הרבה במהרה קרובה, אם יתבי לצוד את הרייטיים ולהתגר בהם מלחמה; ומסופר ביוסף וסוזר גם במסדא, מן הסדאות הסבהילות והאיתות לשואה כי תבוא, שהתראו באותן הימים. ואילו שפעו למורות מלמעלה אלו ולקצת החכמים יחסוכים שבהם, קרוב הרבר מאד שהיו סניעים בזה הדרך לשלום הנון ולאיה הכלית טרעה, עם היותם נשארים נכניעים במס עזר במלחמת רוסיים לניצב הגדול שבסריא; והעיקר הגודש לפי הוון והמספר היה רק להסיר מעליהם כמסלת ההנמנים ועל הקשה של כיליהם ואכזריהם, ולשום הנהגתם כבית סדינתם בידי עצמם סכל וכל, כמו שנשאר להם כאמת חלק גדול בהנהגה גם בהיות הרנמנים בארץ; אלא שהקנאים מן הפרושים ביהרון הסידותם, והצדוקים באש עברתם, ובה יהודה ביטנינים, כלם נקבצו באו יחדו להתעות את העם ולהשחית הכל. — החלה מעשי הקנאים היה, שנתבצרו בהר הכית ובאיה חלקי העיר, ורק השקן העליון נשאר כלו בידי הגדולים ואנשי הסוטה; אחר מן פסקו מלהקריב הקרבן שהיה סוקרב בשביל שלום הסלמות (רוסי), וזה עפי עצה שני כהנים קנאים אלעזר בן חנניה וזכריה בן אספיקולום. — ומסעיהם עוד, טה שספר יוסף בזה הלשון: והסירו את הכהן הגדול שבאורו וכן סתיה בן יהואפל, והתציפו לבחור בהן עפי הגדול, באמרם שכן היה הגדול לכהונה גדולה במסדא קרטון, וזה שרד; אכן היה בזה בטול חק ורין קיב ויהוא שלא ליקח הבחנים, גדולים כי אם מן המשפחות שהיה בהם וזה המסדה (כמו שזכרנו אנטנו למעלה, על אורות רבון בני כהנים גדולים שבמסנהו); ועלה להם בגדולם אדם כלתי יאוי, שניהם בן שטאל סכפר תבחא, ולא היה סוכסר לכך ולא ירע סה, ונגד רצונו

הביאירו סן השדה: הליכוישוור בגרי קרש, ולהפכו לאיש אהר, בלכרם אותו מעם
 סגם סה לעשות - והכהנים בראוהם איך היתה ההורה לשחק, ככו וגאנתי. אלה
 דברי הסופר שראה בזה בעיניו כה סספר. והנה וזו פינתם הברת ששנו עליו
 וספרא פ' אסור והוספתא פ"א ריומא) מעשה כפינתם איש הבירה (הטמח כספרא
 חבדא ונראה להגיה הבחא כמו ביוסף) שמצאוה הוצב באנשים וסלאו לו המחצב
 דיניו יחב; א"ר תנינא בן נסליאל וכו' סתת היה. והלא תהני היה. — וסיה וגם סן
 ר' זכריה בן אבקולוס, גם סמקמות עוד, יש להביא ראה שגם סן החכמים שיני
 ההלכות הו בין הקנאים, ריונסא יבאר לפניו (ישער סברה ההלכה), שסגנת
 סככתא יומא נשנית בעיקרה סתוך קודם הירבן, ע"י שמעון איש הבצפה סתלסירי
 רבן נסליאל חוקן. — והנה הדבר היגיל שם, שהוקן סוקני ב"ד קורא לכה"ג
 כשם: איש כהנ, יחבן שרוא סעף מדעת יתורה הגלילי ותבורתו, שהיו נמנעים
 סלקרוא לשום אדם אודן או רבון, הגם שלכלל חכמי הפרושים נחשבו בעלי כת וו
 למינים וכמו שבארט כל זה לסעלה, אלא שרובם והגדולים היו סבעלי השלום
 והכנותה, והתנגדו לקנאים כסתר או כנלוי, כמו שירענו סתלסור וסרדרשת על רבן
 יוחנן בן זכאי והלסיריו, וכן הכה"ג יתיעע בן נסלא המשובח כמשינוה; ואשר ספר
 עליו יוסף שהיה אוהב לו, והיחב את העם על עצלותם ובניעתם לקנאים. וכמו בן
 רבן שמעון בן רבן נסליאל חוקן, דיר רביעי להלל כנשיאות העוד, הנסנה בין עשרה
 היגיו סלכות, שהרטיה סיד אוד הרבן המקרש, ידענו כפי יוסף הנאמן המיד כבללי
 ספוריו ועל היוב הגדול גם כפרשים, שהיה עם חוקנים בעצת ההכנה לסלחמה, גם
 נהפך לו (ליוסף) לשונא, וחפץ סאר להסירו סשררותו כשכיל חסר נפיה אל הרומיים
 וואולי יוצר כשנתו סה). ועם זאת כהנוגע להקנאים העיד כפירוש, כי נורין בן
 יוסף (אולי אבי נקדיסון העשיר הסוכר כמסנה וכאגדה) ושמעון בן נסליאל,
 הנכבדים הגדולים כעם הסיתו אוהם, שלא לשאה עול הקנאים הסציקים
 להם. — וסרשעה הקנאים עיד. שנתהו קנאים וצוררים לעשירים ולגדולים כסנאה
 גדולה כל כך, עד שסרפו באלה קנאתם אצורוהם, שאצרו לחבוא ולכל סחיה
 וגם זה סוכר כאגדה). וסמין זה סה סספר יוסף שסרפו את כיה הערבי של
 ססרות, שנססרו לכיה דין כירושלים, ככדי לפסור את הלויין סחובוהם. ונראה כדור
 שהיו השסרות מנמיים שם עפ"י תקנת הלל הדדועה, שהיה כה באמת כדבר חו"ל
 תקנן לעשירים ולעניים והגם סאין וה ססרראת סלה היגית פרו וכול, שספרונה
 כפני יועצי העיר) סה שלא ישר בעיני הערצים הללו. — אלה קצות
 סעשי הקנאים בתחלת הסיריה כרומיים. וסהם צערו מעלה להענות גדולת,
 כשפוך דם אחיהם גדוליהם לרוב. ובתוך הנרצחים גם איזה כהנים גדולים כיניהם
 ידועש בן נסלא הנוכר, ונכרו רעויהם סיום אל יום עד הים המלחמה.

והנה דברי המלחמה, הנוראה והיא שנמשכה קרוב לשלוש שנים רצופה, ונפל
 כה וכסכתה בארץ ישראל וכנליות המסוכים לארץ, ערך אלף אלפים גם אדם.
 ססנות ההפוכותיה והגבורות שנעשו כה. ואיך היתה סכת רעוקה משועשט גם סבית
 גם סחין; סכית, בין שלשה הצדדים, הקנאים והרועים כשלום כהשאר הכיד לו
 סקום ככניעה כסצועה, ואוהבי הרומיים ובית הורדוס; וסחין, ליניונה רומי, חיל
 צבא אנריסס, והסין צבא השכנים היעיים סכיכות הארץ. ואיך נככשה לפניהם כקשי
 כל עיר וצור כירי אספסיאנוס וכידי סיטוס בנו, עד כלות המלחמה הקשה כהדת

בית אלהינו, וכבשוש איזה מעורות חוקות שכריו הקנאים עוד לשנה ולשנתם אחר ההרמן. גם פשעו אכזריות נקם, שעשו הנעדרים כמנוצחים שנשארו בחיים שבי, שקלה למאת אלפים נפש, אשר להרוב לדין הרב, ואשר לחיה לחיות מרוב במשחקי קברי רומי, ואשר לשבוי למאמר בלא או לקנין עבדות עולם על אפן המכר. כל הדברים והמטרות האלה, מסופרים בארובה ליוסף הכהן וליתר סופרי קורות אוטמנו. ואנחנו נעבור עליהם, כאשר המתה רגל עובר אורה על פני שדה קטל כנשף עם הקרב כי האהווה בעתה, ונחיש לעמוד כדרישהנו בדרך שאחר ההרמן, כהכונתו ובצננו; וכבר ארכו לנו הדברים ועוד נשאר לשתיה ולמצות את קבעת כיום החכה, עד לכלית המנועד השני לירידה ולבליזון, נפיל מדרשנו בזה השעה. כבר העירונו למעלה, שעוד בהחלה מיעד השני לערו ולשלב פיה, נהרו כל הנליות שבמורה ושבמערב כבחסבה ובפועל לארץ ולמקדש, כאל נקדה אחתהם; ועל כן עתה אחר שנחרב הבית, אילו היתה ששמות הארץ בלה, ונלית העם מעליה שלמה, בדרך שהיה בחרמן בית הראשון. היה הקשר לישראל נתק לבטוי, ועכ"פ רוב הנליות בצאן אכזרות אכלה אותן; ארץ מטרותם ח"ו; ומו יודע את לפי המאורעות שבאו למאחר בעולם, עזר כח המעט הנשאר ולא שבה ממות ניו; אלא שבחסד השם נשאר בארץ גם בזמני גם כרוחני פליטה ושרוד, באופן שאחרי שנות מספר למטרה, היתה יהודון עוד לקדש, ולמקום בשבן דתותיה נדונה, מיבשרת לקדש ולאחר את הנדרים לקצית הארץ עכ"פ וכן מסוים יבספק, עד שנוכדו ונתחוקו דנליות כל אחת ואחת בעצמה, למצוא קשור והתחברות ויסוד להיחיה ולתעודה ולכל חבר עזק וזיכר. ואנו הימים שלא בלבד עד בלות סועד הריחה היה. כי אם עוד אחריו כמאתים שנה, היתה א"י נקדחת אחרות להיחיה ולהתנהג כל קדש לשאר נליות ישראל שבמורה, ועוד ביתר שאת לאותן שבמערב בעומק אירופא ואפריקא. ואיך נהיתה זאת עם נידול הרעה, העוברת עליה כיום שיוסף סבלה כל ו אין זאת כי אם יד ה' החוקה ופעולה מי ששבן שמו בבית הדוא, היא שעשתה, כי נותרה בארץ רחוקה טובה, שהיתה והחיתה השארית הנמצאה על הדרך שנכפר לפנינו.

רוב הנליל ועבר הירדן לא נחרבו הרבה, לפי שרוב המקומות שבהם לא כרוו בריסיים, וקצתם נכבשו ונכנעו ביד כתרלה המלחמה, גם ביהודה החרבה, נשארו דלת העם. גם קצת הגדולים ושנודעו לריסיים לאנשי שלום) על אדמתם, ואף כי שילח בקוד מרובי לסבור הנחלות והשדות, או ליהנם כסתגל לאנשי חילם, הנה רובם נקטו מאת איש ישראל שבצפון, והרבה לקחים ישראל באריות סודי הגוים, שהתחילו בהם מידו הזכור, או על איזה אופן אחר, שנלקחו מיד בעליהם כחוקה, וחזרו הבעלים ונאחזו בהם, או כבעלים ע"י קנין, או כארסיים סאבות לבנים, הטידיים סאת ארונתם הרוסיים והו חכירי בתי אבות הזכורים כמשנהו. — גם רבים מהשנים חופשו ע"י בקשת אנריפם ויוסף ושאר חשובים בעני רומי, והמכורים לעמרים, הרבה מהם נפדו מישאר נליות ישראל במקומותם ושבו לארצם. ככה חזרו דנהלית להתישב סבעליהם הראשונים, הנם לאט לאט, לא ביד חוקה ואף לא בכח הצדק והיושר עפ"י דברי ב"ד, לפי שנסק ארין הסיקריקון שהיה נהוג כלפנינו, ולא נהגו כו כהריון מלחמה זו; וזה צריך לבאור. סאו שההחליו המצוקות וזכריות הצדדים השונים אחר סות וטרדום, הוסנים ססמנים חכמינו כפול סום

שֶׁל סְבִינֹס, וּבְדֹכֹר שֶׁכִּרְבוּ הַר צַחֲנִין כַּמְטֵבֵר לְסַעֲלָה, רַבּוּ גַם הַמַּעֲשֵׂקוֹת וְהַחֲמִסִּים, וְלִקְחוּ הַצִּדְדִים מֵאֵת מִתְנַגְּרֵיהֶם כְּשֶׁנִּצְחָסוּ, אֵת נִחְלָתָם לְעֹנֵשׁ וּלְפִרְיוֹן נֶפֶשׁ אוֹ בְּאִיזָה עֲלִילָה שֶׁהָיָה, וְזֶה הַמְּפֹרָשׁ בְּבְרִייתָא, שֶׁהוּא הַלּוֹכִין וְעֹשֶׂה שְׂכָרָדִין כְּהֵן וְנִטְטֵלִין שְׂדוּתֵיהֶן וְסִכְרִין אוֹתָן לְאַחֲרִים, וּמְרוֹמּוֹ כִּמוֹ כֵּן כְּמִדְרַשׁ אִיבָה (פְּסוֹק בְּלַע ה') שֶׁשִּׁמְתוּ הָעֵיירוֹת לְאִיר יְרוּשָׁלַיִם, עַל דְּבַר הָעֹשִׂיקִים הֵלְלוּ שֶׁנַּעֲשׂוּ ע"י הַקִּיפֵי יְרוּשָׁלַיִם הַנוֹכֵר, וְהֵם שֶׁהִחְזִיקוּ בָם בְּעֶצְמָם אוֹ מִכְרוּם לְאַחֲרִים, וְעַל כֵּן הָיְתָה הַתְּקֵנָה (וְאִילּוּ מִדֵּין הַתּוֹרָה לְהִיטֵת הַקְּרָקַע אֵינָה נְגוּלָה), שֶׁיִּזְכַּל בְּעַל הַנִּחְלָה אוֹ יוֹרְשׁוֹ לְמִדְרָף גִּדְּיָן מִיר לֹקֵחַ אוֹ יוֹרֵשׁ שֶׁל הַרְצָחָן, הַנִּקְרָא סְקִרִין כְּנוֹכֵר, וְלוֹה נִקְרָאוּ הַתְּקֵנָה אוֹ הַדֵּין הַהוּא כִּשְׁם סִיקְרִי קוֹן (דֵּין הַסִּיקְרִין), וְהוֹנֵה שֶׁם דֵּיין וְזֶה גַם עַל כָּל אִנָּס אוֹ לֹבֵד נְוִי בִּא"י, וְלֹקֵחַ קְרָקַע שֶׁם בְּחֻזְקָה, וּבְמִלְחָמָה הַתְּרַבֵּן, חִילּוֹק וּסְכִירָה הַשְּׂדוּת עַפ"י רֹמִי, בְּמַלּוֹ דֵּיין וְזֶה לְשַׁעֲתוֹ, כִּי שֶׁלֹא יִמְנַעוּ יְהוּדִים מִלִּיקֵחַ נִחְלָתוֹ הַרְרוּגִים בְּכַלחֲמָה בְּמִקְנֵת כֶּסֶף, אוֹ בְּכֹחֵיחַד, וְחֲשָׂאֵר הַדֵּיין חֲלוּשָׁה בִּידֵי הַנְּכָרִים. וְבוֹה יוֹכֵן לְנו הַעֲנִין בְּהַנְּקוּץ שֶׁכָּבֵד שֶׁם הַיִּמְכֵר הַפְּרָשִׁים בּוֹה וְיִישׁ לְהֵקֵן שֶׁם הַנִּירְאָא לֵקֵחַ סֵן הַסְּקִרִין, וְכֵן בְּכ"ם שֶׁצִּיל סְקִרִין שֶׁהוּא אִנָּס בְּסִקּוֹם סִיקְרִי קוֹן שֶׁהוּא הַרֵין, וְשֶׁלֹאֲחֵר כֵּן חוֹר הַרֵין דְּאִיתֵנוּ נִגְדַל כָּל אִנָּס לֹקֵחַ בְּחֻזְקָה; הַבֵּלל שֶׁכָּל הַנוֹכֵר הִיָּה סְכָה שֶׁמִּקְנָת אִיזָה וּסֵן קָצֵר, חוֹרָה הַרֵין לִישׁוּכָה בִּידֵי יִשְׂרָאֵל. — הַגַּם שֶׁמִּיָּמוֹם וְקִצַּת הַקִּיסִים שֶׁאֲתִרְזוּ פְקִדוֹ עַל הַגְּלוּיָה שֶׁהָתַם מִמְּשַׁלְתָם. שֶׁלֹא יִשְׁלַחוּ עוֹד אֵת שְׁקִילֹתָם לִא"י, וְצוּוּ שִׁיתַנְּם לְאוֹצְרוֹ וְלְאוֹצֵר אֱלֹהֵיו, הֵנָּה בְּמַלּוֹ הֵם בְּעֶצְמָם אוֹ הַקִּיסִים שֶׁקָּמִי תַחֲתָם אוֹתָהּ הַגְּרוּה, וְבִדְרוֹ שֶׁכָּל הַגְּלוּיָה לֹא פִּסְקוּ כִּלְשִׁלוֹת שְׁקִילֵיהֶם וּגְדוּתָם לִידֵי הַנְּשִׂא וְלִישִׁיבַת הַעֵדֵי שֶׁכָּבֵד עַד בְּשִׁלַּשׁ מֵאֹת שָׁנָה אַחֲרֵי הַתְּרַבֵּן. — הַכְּתוּב וּמִתְלֹקֵיהֶם נִשְׁקַע וּנְשַׁבְּעוּ בִּים הַצְּדוּת, וּסֵן הַתְּרַבֵּן וְאֵילֵךְ לֹא מִצִּיעֵנו עוֹד זָכַר לֹא מֵן הַצְּחֻקִים, וְלֹא מֵן הַבִּיתוּסִים, וְהִיָּוִתָן כְּתוּב מִתְלֹקֵת, כ"א נִבְשַׁעוּ בְּעַם וְרֵאשִׁיָּהם כְּתוּךְ מְגִלוּתוֹ, וְוֹלְתָן מֵן הַכְּתוּב נִפְרְדוּ מֵאַהֲבָה לְנַמְרִי, וְלֹא הִיָּה לִישְׂרָאֵל עַםֵם דְּבַר וְהַצְּמִרְפוֹת כ"א רַק כְּמוֹ עַם אוֹתָן שֶׁמְבַרְחֵין. — סְקִדֵּשׁ חֲזוּנֵי שֶׁבְּמִצְרַיִם נִחְרַב סִמְךָ לְתְּרַבֵּן בֵּית קִדְשֵׁנוּ, בְּסִכְתָּה שֶׁהֵלְכוּ סָכָה כַּכֶּפֶר פְּלִיטָה חֲרִיב מֵן הַקְּנָאִים, וְהַסִּיָּהֵם לְמִידוֹ, וְלֹא עֲלֵתָה בִּידֵם; כָּל זֶה סָה שֶׁנֵּהֵן מִקּוֹם וּפְאֻשְׂרוֹת וְצוּךְ. לְאַמֵּץ הַקֶּשֶׁר בֵּין הַגְּלוּיָה וּבֵין א"י וְחֲמִמִּיה, שֶׁהוֹרוֹם דְּרָבִי הַתּוֹרָה וְקִבְּעוּ לָהֶם הַחֲרָשִׁים וְהַשִּׁיב לְכוֹעֲדִים. וְנִתְאֻסְפוּ כֵּן כְּחִמֵי א"י הַנְּמַלְטִים בְּצֵל כְּנָפֵי רֵבֵן יוֹחָנָן בֵּן זְכַאי רֵאשׁ לְהַחֲבִילָה שֶׁל חֲכָמִים אֲנִשׁ מִנְּחַח שְׂבִירֵשִׁלַיִם, וְנִשְׂאֵי יִשִּׁיבַת הַעֵדֵי אַחֵר הַתְּרַבֵּן; (וְהַרְוִיָּים גִּיחֻזֵּה לָהֶם) וְהֵלְכוּ לִיבְנֵה עֵדֵי הַחֲכָמָה מִסִּים. וְעֵדֵי מִיָּם רֵבֵן נִמְלִיאֵל חוֹקֵן הִיָּהֵה שֶׁם יִשִּׁיבַת לְמַעֲסִים, וְעָתָה קִבְּעוּ שֶׁם אֵת הַעֵדֵי הַגְּדוֹל לִישִׁיבַת חֲכָמִים, וְרֵבֵן יוֹחָנָן וְחֲבִרְיוֹ וְהַלְמִידֵי הַמְּפֹרְסָמִים לְנו אֲחֵיוֹ שֶׁם, בְּהַלְכוּתֵיהֶן וּבְמִשְׁנֵתָם לְבֵל חֲכָמָה יִשְׂרָאֵל, וְהִיָּקֵנוּ חֲקוּתָה מְטוּבַת כְּפֵי הוֹמָן וְהַמְּסַד, שֶׁנִּשְׁתַּהֲנָה הַרְבֵּה מִכָּל פְּנִים, וּבִיחּוֹד בְּעָרָךְ אֵל עֲבֹדָתָ הַבְּקֶשֶׁת, וּנְזַכְרוּ קִצַּת הַתְּקֵנָתָה כְּמִשְׁנֵה רֵאשׁ הַשָּׁנָה.

כְּשֶׁמֵת רֵבֵן יוֹחָנָן בֵּן זְכַאי מִסַּפֵּר שְׁנַיִם אַחֵר הַתְּרַבֵּן, הִיָּה לְנִשְׂאֵי וְלֵרֵאשׁ הַעֵדֵי רֵבֵן נִמְלִיאֵל הַשְּׁנַי (רִיבְנֵה) בֵּן רֵבֵן שֶׁמְעוֹן הַגְּרוּג כְּשֶׁעַתָּה הַתְּרַבֵּן, וּבְחֲתוּתָה ר' אֲלִיעֶזֶר בֵּן הַרֹקְנֹס וְר' יְהוֹשֻׁעַ בֵּן חֲנִינָה וְשֵׁאֵר הַחֲכָמִים הַתְּלִמִידִים שֶׁרֵאשׁ הַבֵּית בְּבִנְיָו וְחֲרַבְנוּ, וְזֶה כִּימֵי הַקִּיסֵי רֹמִיִּשְׂאָנוֹם אַחֵי מִיָּסוֹם, וְאוֹ הוֹפֵב עוֹד יוֹתֵר מִמְּסַדֵּי הָעַם בִּא"י, וְחֹזְרוּ עוֹד מֵן הַנְּפֻצִים וּפְרוּ וְרַבּוּ מֵאַד. וּבְנִרְאָה מְטוּךְ הַתְּלִכָּה שֶׁכְּשֹׁדֵר וְרַעִים וּכְבֹּדֵר מְדַרְתָּה, שֶׁחֲרִיב מֵהֵן נִשְׁט בְּאוֹתָן הַיָּסִים, יִרְעוּ שֶׁעֲבָדוּ אוֹ אֵת הַרֵין בְּתִרְצִיזוֹת

ובכשרון גדול, וההצליח הרבה גם בסלבת הצורך וההדרגה — ובכסף ימי הרמיסאן שמה בשנת בנין לחרבן או ביהודה ימי סרביטוס (מפראנטיס) שנים לשנת למיד' לחרבן, הלכו באניה וקני העדד לרובי, כמוהו הרבה בביריות. ונראה שעיקר הליכה הוקנים הליכה בשביל השגת רשיון הקיסר לבנות בית הפארטו מדרש (ושמא להם הקיסר שבוסן מהחלה, ואחר כן חזר בו ונתבטלה המהשבה). — ריש לוח האויה נכונות שהים.

א. שלא בלבד שהיו תוליים או לילך ולהתפלל על דה הבית ומקום המקדש עד לעזרת ישראל, ומספרת הסתרה חוקה וטוהנה עדיין, ונמצא הליכה בזה סמוא (נמט כ"ג) על הוקנים הולכי רימי, אלא שגראה סאד, שלא חדלו סלהקריב גם איה קרבנות, עד כשלים שנה אחר החרבן, ויה עפ"י הולכה הקדושה (נמט כ"ג), סדקיון אעפ"י שאין שם בית. ובענין לרבן נסליאל אנשי אחר סתהולכות לרובי: סקפת ברבן נסליאל שאמר לבני עמיו, צא ועלה לנו את הפסח. הוא השני בשם זה בלא ספק.

ב. מצוה במדרשות והיא ספריותא ושנה, שבחיות הוקנים, נחאפ העם שבער רבו ונלו. להלל בכנין הבית והשכונות הרומיים; ומשאו החכמים שיעלה בלבם כהשבה סדרה, עמד ר' יהושע בן הגניה שהיה סריגי חכם ובעל עצה טובה להכליל ישראל (ולוה שט עליו סמסה ר' יהושע ספקר עצות וסחשבות טובות מישראל, ונחם אותם, וספר להם משל הארי והקדא המצרי הודע (כ"ד פרשה ס"ד); ויהא אחר לכל החכמים בזה, היה להבר על לב העם והחוריקים, שאיזה זו והרומיים פן השמים הבליות. ושבוו בפניהם את רענשה במרעה לשיבית ההקס והבסמון בחי מנהה, ומתקן נשדים ומרהצאית ושוקים וכוונה. והנה בספק שנת טובה וטוהנה איה, ששב העם בתן לרבי מובלג, ויהיו סעלה וסלסות בוסני וכרוהני, וסחהכדו עד כארבעים וחמס שנה אחר החרבן, כל הרור והכסוי סראי את הבית בכניט בעת הרבט, קצתם סכחו כבר בכלל אנשים, והובם בחייהם עדיין עערו ימים, נאספו אל אביהם, הקרות והסחילקת סקרו בבית הודע, וסאי סעניו אורו חוסן, שנוצאים ספחרים בתלמידים ובמדרשות, או סמצרים ועליון בתן, להיחם נודקים בלי ספק קוראי זה הסאמר, גם נרשמו בספרי קודותנו. והצריך לנו סהם יבוא עד בספר הולכה.

ביום עתה דור אחר, שלא ראה סהומית סלחית החרבן, ובכמע נרשמו עעזיה בארץ ונכונות הסמונות לה, בעתה בלבם סחרס תחשוקה לחיותם, ולהרים רגל מורקן בין עמים עוסדים בפני עצמם, וקסן עליהם היו סחיות חרשית ישיאות סקרוו ומרוקו. וכן הנה שכלו את סהם, והשליפו יודתם עד קפ"ו. ובכר הוכרע כי סהם הכולל לחן בסמנה ספולוסס האחרון של סרביטוס ור ר"י נ"ס; והצריך לנו להודיע סוצאוי וסמטזי — — בימים סהם כבר קשתה די הודע על כל סחיות עד ניר סרת, וכל שובניו נאנוו פן הולק ויבנה הססים ועסקיו הנצויים, וגם סמסלה והשואות סחויפות, שהיוו הודים לסמסלה בית החרוס ולאויה סמספחה אחרות כקצה נכול סמסלהם, רליה וטספה סתלם על סמסלה הנצויים שבני א"י שהעזו לנו, כבר לא קצרו סת עיד, והובם ספי סמי גם סה גם סמיהם עלו אדמית, ואך לישראל נסאר עוד סארית ליפתת הקה"ל הית' להיות בשנת ל"ד לחרבן סלחיה הקיסר סרביטוס עם העמים שבעבר נרד סרת,

כעולו כמלחמת רומי כלפניהם (נקראים ביוחד פרתיים ולחכבנו בשם כולל פרת גם אכורן). ונצטו אורן העמים את חיל צבאו, שכחו כל שוכני הסודר וכנעני רומי לאדו הקיסר, וגם הוא הפך לבו לשטא אותם; ואך שב הקיסר מסודר לרומי, חשבו רבים לכבוד, וביחוד אצל עמנו נתעוררה או התקפה, לפרוק עול ולחקקה מלכותם. — ואחר הבחינה הנכונה, נראה שהיתה תחלתם על זה הדרך, שעל ידי נצחנות עבר הגור יתרפה כח רומי כמורח, והחלש מלכותה. כמו שהגליה לפניו מלכות היוונים שבמסוריא; וכמו בית חשמונאי או כן יקום גם עתה להם איזה גבור או גבורים אשר ישנו חירוהם והתפשו איזה כממשלה או מלכות; וזהו הנקרא להם עקב כי או רגלי הכשיח, שהיה המישר דרך לנואלם האחרון מבית חור, שיבוא ויריש קרנם למעלה. ושט או וגם אחר כן משנה (שה"ש רבה פסקא אם חוכמה היא): אם ראתה סוס פרסי קשור בקברי איי מצפה לרגליו של משיח, שנאמר: והיה זה שלום אשר כי יבוא בארצנו. סצורף לזה היו איזה כן הגליות שבעבר הגור בעלות כח ויזע, וסודרות באיזה שעור לשלוח ולהצלה, ובישיבת הכמים כמו נטרעא, נציבין, הדייב, וגנוק שבמרי, ויש ראיות שעשו חיל באוהו הוסן, גם יצאו כמלחמת עבר הגור נגד רומי. ואף שאין בדינו זכר או רושם ברור, כי נועדו הגליות בסתר, ושנתנו יד ברברים מרניים לאחיהם שבארץ ישראל; הנה כדברי הגהנת הרח בקביעות הגנה והמעדים ובהליכה הכמים והלמידים וחורחם, היה הקשר והמכור מצוי לגליות גם ארץ יהודה, ועכ"פ ידענו ברור שבאוהו הוסן בעצמו נתעורר החפץ לעמוד על נפשם וחירוהם כגליות רחוקות זו מזו, ועשו גבורות וטראות, עד שהיה גם העם שבארץ למרידה ולפרוק עול רומי. ואיך ראוי להתאונן כי לא מצאו כל העתים והקורות ההלו סופר מקרב עדתנו, כדרך שהיה יוסף מופר מוכיר למלחמת חורבן. ואין סרם בדינו כי אם העם המסופר לספרי קורות רומי, ואיזה זכרונות מעורבות ספורים בכדרשות ואנחה, שלא באו לספר קורח, כי אם איזה תכלית סופר ועוד לכב, ועל דרך מיוחד וצורך השעה, וזאת הדרך המחויב לספור רבני הימים וקורותם; ולזה אין לנו כי אם להכיר עיקר הרברים כהתכונן כדרכנו על אחיהם.

בשנה שבה לחרבן, ומרכיטס עודנו סכין לעלות שנית לצבא בעבר הגור, קמו היהודים היונים שבמרי ודף אפריקא, וינקטו בצוריהם היונים היושבים כהם כהרג רב וסכהיל, ושאריהם נפו אלכסנדריא של מצרים; והיהודים הקמים, עם רב ועצום, עזבו משבתהם בקיריני ובמרי אפריקא, ויסעו דרך מצרים. ובתוך כך קמו היונים והרטיים שבמצרים ועשו הרג רב בתודים שבאלכסנדריא, וזו הריגת שרכיטס רשיעא באלכסנדריא, חרבן האחרון לקהל הגדול שם המוכר הרבה בתלמוד ובמדרשים, וביתר באור כברייתא (נשיין נ"ז ע"ג): תניא ר' אליעזר הגדול אמר שני נחלים יש בבקעת ידים, אחד מושך אילך ואחר מושך אילך וכו' וירטבו על הגילום, ועל שפלה מצרים הנודעת בשם רלה"א. — ועוד במקומות כיון בעמיא (אויא הקמנה וכלשון המשנה סדינת הים), התקמטו היהודים במר נפש על צוריהם היונים ובנקם נחל, ואחר נפלו, עד כי כלתה הגליות היקרה היא של יודדים כמים כמעת לגמרי, ואכלה אותם ארץ אויביהם; אמנם יוצאי טסעי קיריני וערי אפריקא הדוכרים, חלק מהם עברו לתיוסן ולאיים רחוקים וחלק מהם פנו סמצרים לארץ ישראל, והתישבו בגבול היותר רומי של הארץ כתר יהודה ובחריי שעיר הסמוכים למערב ערב; ואלו טבשות ישראל הפשיים (והקרובו שהותחלו לרתישב עור כוסן הניה) והם הנקראים

במשנה הר המדק, ובאגדה מור סלאג גם מיר ש מעין. אולי על שם הנמר לוקאם מקורנו שהתחוק שם; ועל שם שמעין בן כוכבא שספק אחר זה. — והנה בהחלה המרידה בקירוני באפריקא, סדר פרמיטוס ישלח דשם היל באגות חת שד עצאו סוכבא, ונחשו למוא שכה, וזה הנזכר באגדה ברדס על הסקרא: ישא ה' עליך וגו' כאשר יראה הנשי. ולאחר שעניש שם דלת העם הנשאר, דרך אחר לוקאם הנזכר מקורנו בהר ידורה הנזכר. ואחר טלחה עעובה, שלא נרשם סיפה וככה נמשכה, נעה מירבא, והנזכר מת במלחה, וזה חרבן מור סל בא, הנזכר באגדה הנזקק היתה מירא אחר חרבן בורה, וגם הנזכר הקורני מיוצר שם בשם בר דרומא. ונראה באר שלא היה הנצחון מוחלט, ושלא יכלו הדומים לכבוש אותם. וישארו עוד שנה אין מספר בחיזותם על הדרם זה המפורסם במשנה ובאגדה למרובה באוכלוסין בכפרים יקרות אין מספר וששם נמשכו ונסעו עד לאכצע ארין ערביא הסוכבה, שאט מוצאים שם קהלות רבות מישראל הפשים, ובימי מהמר דרש סאית שנה אחר אלו המאורעות, גם מצאנו רשום שדרבה רבנים סאי' נסעו לשם ובהם ה' לוקאם. ומאמרנו שלא יכלו הדומים לכבוש, אי גם שלא חששו להם כל כך, אין לתבוה על זאת לפי ענין המקום והזמן ההוא; ידעו גם דרביים רבניים וקרובים סאר, לא הביאו את ציארם ליבדי בעיל רובי העולם. — ונשוב לארין עעבה לסוקרית, שבה עלתה סמת הקיפד פרמיטוס והתנבל בנרות קשות, להעביר דתנו, ולא היתה ליבם לשבור שבת ומועד ולכול את בניהם, ואת החכמים מנע מלעסק בהלכותיהם ומללבוש הדשים ולעבר שנים, והעמיד על כל זה שומרים, ופסק שבר לסוסרים ומלשינים בה. ויפה ראה העירין שאין להאכיד אופה זו כי אם על הרובת נזרתה, וחדש ביה מה שלא עשו מיפלי רובי שקרמיה, ולא עלה על לבם; ונמשך ש סר זה של רוסיים (ובגוד אל ש סר היוונים לאנטיוכוס, שהיה מאתים ושמנים שנה לפני זה) בשינוי החוק והרפיון, אך לא במטול הנזיר, כל ימי ארמיים יעד אכצע וכו' אנטיוכוס הראשון, בבעיני חסידו. ובהמשך עה צרה היא החוק ישראל לנאמן לה', ובאי על אודות השבד התוא, איך הראו בו נזר ציריהם גיו נפשם והוקף אמנתם וערטה לבנם, והסתיר מעשיהם בהתיה, מעשים רבים ודבורים ימים כפוזיים בהלמודים ובמדרשות. גם רלבוה כמה לפי עירך הזמן הקשה נקבי או, וטועים במשנה בדבור, וכס כנה ובשעה הסכנה ובשעה הנזרה, והקורא המטביל יבין כעצא הדברים למקוניהם. ולט רק להעיר על דעלה סרם כי או נחלק העם לחצי; קצהם נהטו נפשם על כל דבר גדול וקטן, ולא רצו לשנית (וכברו שלא יבירו בהם אויבום שהם יהודים, וארבו ויעלילו עליהם אפלי שיוך נעל, שראים מהעיקם ברה יהודית), אלא קדשו שם שמים על הכל, ובגיהס גב פוזיות ועבי הארין; וספרו חו"ל המשל בפיהם: או יהודי או צרי, בדיבר אין להם לבחור צד שלישי. ונאמר עליהם עוד: על מה אתה יוצא ליפקל? על שנבלתי את הלולב, על מה אתה יוצא ליצלב? על שמלתי את בני; וקצהם אסרו: שאין ראוי לאדם לאבד עצמו לדיום, ויש להכניע מפני הנזיר ולהסתיר כל מה שיכול, ולהתרחק עד יעבור רע, וכשלא יהי ביכולת יעמוד על המצות; ובין אלו נמצאו גם גדולי חכמים, כגון ר' יובי בן קסמא. שאמר ביה בחכמים של מנע ושיחשב יתן משיפטו איך לעשות בהם): אין האדם רשאי לסייע על החכמים מן החכמים (פעולת נכו). אולם איוה מה הנת הפריו הרבה בפרד ובדברין איטין אמנה עד שמישבו גם עדהם על

מנשה באיזמל, בכדי שלא יוכלו לברקם בזה. אמנם האדונים והמסורות, נראה
 ס רבת וזלם לשיניים גם מענין אלישע אחר, שלא היו רק מן המינים שיצאו
 מקרבנו לנסרי, וירעו בהרגו. ונראה ברור עוד שהיתה הטענה חזקה בין שהי הצדדים
 הזוכרים, עד שנכחו ונברו כאסיה, שבכל המצות יעבור אדם ואל ידבר, ורק בשלש
 העבירות ע"א, וי"ד, יהרג ואל יעבור. והנפלא כי דומה לזה כשש קרה גם
 בנזרות ספרד. גם בענין הטענה גם בתכונות הצדדים. — הגזרות הקשות הללו
 שהחלו משנת מ"ה לחרבן ואילך בירו עוד יותר את לבב העם; אכן נראה כי נברח
 עתה המחשבה והעצה לכבוד, גם בין קצת החכמים וביחוד בין התלמידים והחכמים,
 ויש זכר לדבר גם בהלמוד ובמדרשות, ד"ס: שנים עשר אלף תלמידים היו לר' **עקיבא**
 עקיבא מגבת ועד אנטיפרוס (מפוזרים בכל א"י), וכלם סתו כפסח ועד העצרה,
 וכלומר שעזבוהו כלם כזמן קצר לעה הסרידה, ולכסוף ספו, המו במלחמה, גם
 ספרו על הנערים הרבים שהיו בעיר ביתר, שהיו איברים: אם יבוא השונאים עלינו
 במכותבן הללו שבידנו, אנו יוצאין ומנקרין את עיניהם (דרך נויסא), וכיון שגרמו
 השטות וכו'. גם נראה אבה שר' עקיבא רבם וגדולם, ידו היתה אהם בדחיקה הקץ
 הדיא (שכן מנו במדרש שני ראשי ובני דחיקת קץ, אחת בימי אלעזר בן דניאל,
 הכסיפר עליו למעלה, והשנית בימי בן כוזבא). ובי ססעתי הרבים לערביא ולעבר
 הגר ולגנוק שבסרי, היתה להן גם זו הכונה להשגת עוד מבליות הללו, הגם שאין
 על זה ראיה סטוראית בהלמודנו ואדריבה אמרו: שהלך כשבול לעבר שם שנים ולקבע
 הסודים, שעל זאת הקפידו הרומיים הרבה או וגם זמן ארוך אחר כן, למנעם מזה
 בארץ, בכדי להשיג כל ארצות ממשלהם לחשבון שנת יוליאוס שלחם; אצט"ם גם זה
 סוכר סטורא לחכמים, שכאשר עמד כן חכבא לזמן טועם אחר זה, אמר ר' עקיבא
 „היינו מלכא משיחא" (פי' שקרובה עתו לבוא). ורבי שמעון בן יוחאי סיפר „רבי
 עקיבא רבי היה דורש דרך כובב מיעקב דרך כוזבא מיעקב". והאמת היא שבי
 עקיבא לא נהרג עד לזמן סאחר סחרבן ביתר, על לא שסרו הגזרה בלמוד ישיבה
 ובסמיכה לחכמים. והזכרון הרומיים אוהו וקצת חכמים גדולים ערך עשרה בזה אתר
 זה, בחשכם שעירי יניעו למסרה חפצם בהכחרה דת ישראל. ואך שיהיה בזה, הגה
 זכרו סופרי רומי שעוד כשנה הדיא (מ"ב או כ"ו לחרבן) הקדיסו קצת הגליל למידו,
 ויך אותם שר הצבא קוועטוס ויכניעם, ויהי לראש ולהגמן ביהודה. — בשנת מ"ח
 לחרבן סת סרכינוס כמורח, וההקסר ארריינוס והסרי אה קוועטוס ויהי להגטון אניום
 או פוניום רופוס (ובכסרא כשבוש הסופר סורטוס רופוס); וסתחלה אמרו להשלים
 אה העם ולהקל סעליהם כוכד הגזרה, ונמצא זכר ורושם לזה במרשטי אגדה. כאוהן
 השאלות והספורים שהיו להקסר ולהגטנו עם העם וחכמיו: אלא שכבר נגעו צרות
 הסטר עד לב העם ובוותר בין צעיריהם, ואין להשקט האיבה הגדולה. ומשנת
 חמשים לחרבן נגלהו עצת הסרידה לעין הרומיים, וספרו סופריהם, כי רופוס הכיר
 בה ע"י סם שראה, כי נעלמו וספקו כלי קרב ונשק מובים, שהיו חרשי כרזל חרשים
 עושין בהם וסוכרין אוהם לרומיים, ועתה לא סכרו להם רק משתתים, והבין כי
 הקושרים אספו את כלי הויין המזכים והסתירום למשמרה. וכאשר הודיע ההגמן
 ואת אל הקוסר, צוה להרש קישי נזרות סרכינוס כמכראשונה. ובמשך עשר שנים
 הבאות חרש רופוס את ההיכל (וכחר יום הרבנו מ' באב לפי המוכרז כמשנה הענית),
 דינו שהערי את המתרשה על הר הבית לאות וסמיך, שלא יבנה עוד ויהי שרת

ויגד לעולם, ובירושלים, שהיתה בשמכותה מימות התרגן, הישיב נכרים מחיל
 לנינית רומי, באין רשין לישראל ללכת שמה אפילו רק להחלל. ונראה שבמשך
 זמן היתה נחשבת ל' עקבת לבית האכורין, ונהרנו קצת ראשי החכמים, וקצתם ברחו
 לכבל או לקסא. ובין הנבלטים רבן נסיואל ורבי אלעזר בן עזריה הנשיאים, אם
 היו עוד בחיים אז, מה שאינו נראה כלא. והנראה לנו עוד שזה הוּמַן שנבקעה בו
 תפלה נחם בבונה ירושלים, ושרק לאחר מכן, אולי מיטות רבנו הקדוש, פסקו
 מלאמדה בכל יום. וכמה היא האניה צחה ואנחה מוצאת סופקם הלב, ואיך הובן
 לנו היטב כשננובל חבורה ויטורה ננקודת וכן קשה וטלא תקוה זה שאני בו — עת
 בשנת ששים לתרגן נתעכבה הכרודה סלפרוין לפי שאו עבר אוריינוס פעם שנית
 בכורת, ויש זכר בכרודיה גם לנסיעה זו; אולם במעט חזר הקיסר לרומי, סדרו
 העם שכרודה ובררים הארין ביוכיים, ועמדו על נפשם ועל תורתם כפני הגויה בשנת
 ס'א לתרגן, ויהי להם לראש איש שבי שמעון כוכבא או בר כוכבא ולא ידענו
 יהוסי של האיש הזה ובה שיהיו בלגנים גם לא אם היה בן או מסצפתת הגבור הקייני
 הגזר ששמו לוקיאס, שפטרנו אור, או אם כינה עצמו כעין שמו בר כוכבא
 בארץ; אך זה נראה ברור, שלכך אצל בני עמנו הסבו את שמו אחר בן לשם בן
 כוכבא וכן הוא בלא יו"ד אחר הויין בירושלמי ובמדרשות, ללעג כי נתייה להם
 למדה כוב, ולא טרדע שם זה לסופרי רומי, המוכרים אותו המיד בשם כוכבא,
 וכן בהני הנעזים הקדמונים שאומרים, שבאחיות ענים הראה לפנינו עינול אס
 ככוכב. וכבר רמזנו ובארנו בהערות שלא החזיקוהו כלל לשמיה, אך קיו ססט
 שהיויר להם הירוחם ואיוו ססשלה כדרך החשמונאים; אכן יהיה הסישר הדרך לפני
 המשיח סביר ורד הסקוה. וכחו לא היה כבעשה פלאים וזה הכרונוס באגדה
 דכנהדרין, כי אם כגבורתו ובעוה רוחו להרים יד ולסלוק, ובכרודיה לב ההלמידים,
 שנאספו אליו לאלפים, והלהיבו את לב העם כלו, ויבערו את הקריות הנרות בבלי
 דר ונכקה, וישיכו בהן נשק ויין. ולסרו בני יהודה קשת, וככל צד ופנה נשלים
 נגודים נגודים על הרומיים הכפזורים בארץ, ודורגים בהם. וכזה הורה שמירת ההורה
 והשבת ורמילה וכאכרם בהלכה (ירושלמי יבמות ע' ח', ויבמות י"ב ע"א): הרבה
 מסוכנים היו בימי בן כוכבא וטלו, וזה על משוכי הערלה שהוכרנו למעלה. ובשנברה
 ידו עליה הוא והמורדים והעם אשר עטו לירושלים ולבריה נקלות בשנת ס"ב לתרגן
 ובשנה השנית למרדם. ונראה שעתה קרא עצמו טלך, וזה לפי הרבנו סלכות בן
 כוכבא הנמצא בכרייתא, ולפי המסכתות שבכע, שהיה כרוב בהן שמו סצר אחד
 וכצר שני חירות ירושלים; ונזכרו מסכתות אלו במשנה (היפסא סעשיות)
 בשם סעיה ב"ז ו"ז. ינסצאו מהם עוד היום למסכתת כרדי איכפי סכבעית,
 עיי כיווש ירושלים הוקו יד אשר אתי, ונהרו אליו סכביב חיל גדול וענוס, עד כי
 לא יכול יופים ההגבין לעמוד כפניו כל כאוכה. וספרו סופרי רומי בקצור, שבזמן
 לא כביר היו תחת סכשלתו חמישים קריות סכצר והשע סאות וסכמונים וחסשה
 ספרים. — סכשלה בן כוכבא נששכה עד בא ויליאס סוירוס, שר צבא לארריינוס,
 שהיה בארץ בריסאנא ושלחו הקיסר ליהורה. גם כביאו לא נכשכה הארץ לפניו
 בפעם אחת, כי אם אחת את לבד את המצורית, ובשחוקת ידו במדינה בא על
 ירושלים ויצר עליה. ובנראה סכברו הסיפרים היתה ההלכותה קשה לפני ירושלים,
 ואכרו הייסיים הרבה סחילם, כי נלחמי העם כמר נפשם; וכשילכרו הרומיים את

העיר וירדו אורה, נאספו העם אל המבצר ביתר או ביתר (יבנה ויני רעח) שהוא המבצר בית צור נבול ארום מעורם סימי זינים) וכן כוכבא עורט מושל שם ובמצורות שבתים מביטותיה, ושר צבא רומי התאסף ללכוד הארץ, ולכבו המצודים סקרה, והעם הנמלט לביתר רב מאד. ונודע המספר לחכמי כי שם נהרג רבי אליעזר המדעי, שהיה מגדולי רבותינו שברדום סעיר מדעין סוליה בית השמשי (ושבדעו חכמים בדרך צרות עדיין אנו צריכין למדעי), ונמלט גם הוא לדרך המבצר, והרגו שם וה שמעון המלך, לפי שחשודו להיות ירו את ארדייטס להמגיד אליה העיר. ונראה גם סרבי המושרים שהקטר בא בעצמו ליהודה לפני לכידת ביתר לבטוף ואחר לכידת המצודות מסביב לה נלכדה העיר כלה לפי מסורת החכמי במשנה כפי באב, והשנה בביתר שנת סיה לחרבן, שהים שנים (ולטסח ארד במרשות שלש שנים) ומחצה, אחר מלך שמעון בירדשלים ובביתר, ועשרים שנה להנהלה המירוות של הפולמוס האחרון. — כפי מה שכתב לשעור מספרי האגדה, מיתה הרליינה בישראל ככבוש ביתר עצומה ונדאה. ומפרי רומי אמרו בקצור, שעל ידי מלחמה זו חפרו מעם היהודים חמש מאות אלף ושמונים אלף נפש, תוך סן שני נול של מורדים ובלתי מורדים, שהובלו לארצות אדומה, ונהרו עד צרפה ומפרד ואשכנז, ורובם נמכרו לעבדים. וכשפראוס גליה ישראל שבארץ יון ורומי והמפורים סכבר בארצות אירופא, הנישבו שם ולא חזרו עוד ליהודה. — העיר ירושלים בנאה ארדייטס סחרש לגמרי בשווקים ובהיכלות ובתי מקומו סמוך על דרכי ונמטי הגנים, עד כי הלפו פני העיר וגם קצת מקומה נשתנה מלפנים; בור הבית נמשע יער צומח עצים, ובתוכו הקימו פסל חמונת ארדייטס; את איש ישראל לא נתנו ליכנס בעיר, ועוד ציירו כשער חבניה חודי לחתפתם; ובלו סמך עוביה ישראל כאליהם, לפי ששבה עתה עיר נכרי אשר לא סכני ישראל, כמו שהיתה קודם שכבשה דוד (סופים א'), וכמו שהיה שמה מלפנים יבוס, כן נקראה עתה על שם משפת ארדייטס אליה, ולא חודה לשמה ירושלים עד במלך קסרים נצרים כמאתים וחמשים שנה אחר חרבן. וגם כמשניות ותלמודים ומדרשות לא באו ססנה שום זכר ומפור ענין סימיהם. — חנה אף בכלות המרידה עמדה תגודה בקשיה עוד איוה זמן לא נדע כמותו. ובו נהרג רבי עקיבא במיתה אכזרית, ורבי יהודה בן בבא על הסמיכה לחכמי חזרו תבא, ורי אלעזר בן שמעון; ואך את זאת דענו שהמציק לו בחמתו מה שלש שנים אחר כן בשנת סיה לחרבן; ושילום מה נהרגו הנצחים לתחנוני דלת העם הנשאר ביהודה, והדשו להם לתן ודענו ביתר לקבורה. ובירושלמי הרבור: עד שעמד מלך ארר וגור עליהם שיקברו. ונראה ברור שכן או גם תגודה תוקלה אחת אתה עד שבמלה, ושעל זה העור הדל והנכאה, שלא היה דומה כלל להפוקן שאחר שמו יון, קבעו החכמים מסבע ברכה מיוחדת בשם ברכה המוב והמטיב, לברך על הרעה בהקלותה כשם שממרכין על המנה בבואה, ומתפללין בשתיהן לעתיד לבוא, וזהו ששט חכמים במקומות רבים, ברכת המוב והמטיב ביכנה תקנה. יום שניתנו הרוני ביתר לקבורה, תפשו בלשונם החכר הראסון של מושליהם. ומעם קביעותה בברכות המון אחר כונה ירושלים, ככדי שתהא תוראה על הבוס על המבת מעמסר, ובכדי לתום את העם על אכרן חקיקום ברעה אשר מצאתם. ולדעתה נטח ברכה זו כפי מה שהיא כידענו, נשתנה הרבה סמה שהיתה בשעת הקנתה, כמו שיש לחלק כמעם בכל הברכות, בין הנוטח

שהשתנה כרב או במעט, וכין הסמכע והמיפס הקביע ועוכר - ואף גם זאה כא
 הרבור לקרמוניו: באותה שעה נגדעה קרן ישראל, ועוד אינה עתידה לחזור עד
 שיבוא בן דוד; הרנינו ואל שבוה המארע הרע ופר בתחלתו ובסופו. כבר נגדעה
 לארץ ועולל בעפר קרן עיזם לכל ברכת טובה ומנית ורוחנית, שהן תנאים צריכים
 לאומה להיותה נוי שיקט בתחלתו; ועל כן חרלו סלתאמין עוד בתקוה, לשוב
 לקרמוטם ע"י מה שיהפשו איזה סמסלה בארץ, כמו שכארט היות הרבר עד הנה;
 וזה גם מעט הכניי פולסום האחרין, ולזה יונבל גם לנו נקודת זמן זו. שבה
 גלה שאר יקרט ליסים רבים ונטול כבוד סבית חיינו המדיניים לעהים החקיקה,
 להשלום סועד שני של נפילת פלאים, שהתחילה, כמו שזכרנו לפעלה,
 במטה אלכסנדרה אשת ינאי; ולפי זה יהי הסך מיעד זה בסאתים ועשר שנה -
 וזוה יהמו גם רברי שני השערים האלה שכללנו בהם שני סחורי עתים גדולים, בכל
 אורז שלשה מעדים, לצמיהה, ולפרי ילמות, ולכליה והפסד. ולא נכל עתה
 להשלים הספור והמדרש כדורות שלאחריו, הגם כי הקורות הבאות אף הן סיבטת
 בכללותן על הצור הזה, לפי מחשבתנו; אך נהבול לבר, שהמיעדים ארזים יותר
 כנבוליהם ומשאנים רובה בתכותיהם, ורוח אחרת אתם לכל דבריהם. ונרמח בזה,
 שהתחילה צמיחה שלישית בימי האנמונין בשלהי הממד הנורא הנובר,
 ויש לרבותנו כוו התחלה כרייתות יפית, אך נחכנסו בתחלה ביבנה, ואח"כ על זמן
 סמים לאיטא שבצפון הארץ, ועשו בה תקנה מיכות לפי צורך הזמן, ודלות מעמד
 האומה שנשארה כארז מוצל מאש; ואך חורה היטיבה והנשיאת לרע האל על
 סבטתה, באופן שהנשיא וחכמי חבורה עמדו המד לכונן גם אצל השרים (אנטיפיטא)
 שבקסרי, גם כסמעים מיוחדים לרומי לעת הצורך, וכמו שבא על זה הרבה ספירים
 בתלמוד ובמדרשות - גם הרבור (נגלה יא ע"א) לא סאכזים וכי להפר בייתי אתם
 בימירומיים, שהעמדתי להם של בית רכי וחכמי הדורות. ומועד
 עזוזות גבורה שלישית התחיל סביב לשנת ה"ק אלאף החמישי. כשנחלי
 הישמטגאליים והצליחה והחביטה מלכותם למאר זמן או עסדו גם בתוכנו גאונים גדולים,
 ספרים חכמים וטליצים, ועושי חיל וגדולה ככל פנים עד להפלא; ויהכנו גם כזה
 רברי מרש, נעים לשמוע ונחמד להשכיל, שהשמיעו בראש השער על זמן בא
 המקינים לאמיה, על שארה סהרשנו בבוקרן של מלכיות אנו יודעין
 שאמיניק רבה לנאלט - וזא אחר הזמן הגדול הנובר מיעד שלישי ליורה וחשבת
 ליל עצום כברקי גונה סועצים, סאו נאספו אל אבותם הרב והרמב"ן ז"ל, ונתחדשו
 בתחלה אלף השני שסוה וגירושין וצרות אין ספד, שהכפו והתביחו עד אחר שנת
 ה'. וגרדישה בכל אלה מעלה וקרה למען נחכם באחריהנו, ועוד בה להושיש כקים
 רחב ידים להגדרו בו.

